

**Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»**

**НАУКОВИЙ МОЛОДІЖНИЙ АЛЬМАНАХ
ВСП «ГПФК МДУ»**

**«Актуальні проблеми гуманітарних наук
та інноваційної педагогіки»**

Мукачево

26 жовтня 2022 р.

УДК 37.012:7/9:001.895:378(043.2)

«Актуальні проблеми гуманітарних наук та інноваційної педагогіки»: збірник тез доповідей VII науково-практичної конференції здобувачів освіти ВСП «ГПФК МДУ», 26 жовтня 2022 р., Мукачево / ред. кол.: І.І. Кушнір (гол. ред.) та ін. – Мукачево: ВСП «ГПФК МДУ», 2022. – 455 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі
науково-технічною радою Мукачівського державного
університету
(протокол № 5 від 27 жовтня 2022 р.)**

У збірнику вміщено тези доповідей науково-практичної конференції здобувачів освіти «Актуальні проблеми гуманітарних наук та інноваційної педагогіки».

Учасники конференції розглядають теми, що містять результати наукового дослідження, новизну і обґрунтування наукових висновків з галузей знань Гуманітарні науки, Освіта/Педагогіка.

Видання призначено для викладачів, здобувачів освіти педагогічних навчальних закладів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Кушнір І.І. – директор ВСП «ГПФК МДУ», кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, почесний педагог України.

Паук М.М. – заступниця директора з виховної роботи, кандидат філологічних наук, викладачка української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, керівник НТЗО ВСП «ГПФК МДУ», упорядник Наукового альманаха «Актуальні проблеми гуманітарних наук та інноваційної педагогіки».

Мішкулинець О.О. – заступниця директора з навчальної роботи, кандидат психологічних наук, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Грегірчак Д.Б. – завідувач навчально-виробничої практики, кандидат політичних наук, викладач суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Кампов Н.В. – завідувачка шкільного відділення, викладачка української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Кертис Н.В. – завідувачка дошкільного відділення, викладачка дошкільної педагогіки та окремих методик, спеціаліст вищої категорії, старший викладач.

Буркало Н.Л. – завідувачка музичного відділення, викладачка гри на інструменті, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

Синевич І.С. – завідувачка відділення гуманітарної освіти, доктор філософії, викладачка педагогіки, спеціаліст вищої категорії, викладач вищої категорії.

Феньов Я.І. – голова предметної (циклової) комісії викладачів дошкільної та шкільної педагогіки, психології та фізичного виховання, викладачка педагогіки, спеціаліст I категорії.

Старова Ю. В. – кандидат психологічних наук, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. МЕТОДИЧНІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	10
<i>Барчій М.В.</i> Методологічні питання готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодшого школяра.....	10
<i>Брижак Р.В.</i> Виховне значення дидактичних ігор на уроках музичного мистецтва.....	15
<i>Васильняк К.І.</i> Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців початкової освіти у контексті реалізації концепції НУШ.....	21
<i>Грицько К.В.</i> Сучасний підхід до математичного моделювання складених задач.....	27
<i>Кобаль М.М.</i> Підготовка вихователя з сучасними методиками до роботи в ЗДО.....	33
<i>Козутич М.В.</i> STEM – технології як ефективний інструментарій підготовки майбутніх фахівців педагогічної освіти на уроках зарубіжної літератури.....	39
<i>Козик М.А.</i> Means of formation of foreign communicative competence of future teachers.....	46
<i>Петрунь С.М.</i> Stem-освіта на уроках математики.....	50
<i>Сливка І. О.</i> Особистість і професійна компетентність філолога в сучасній освіті.....	55
<i>Тенкач В.В.</i> Особливості підготовки майбутніх філологів у закладах фахової передвищої фахової освіти.....	60
<i>Чайковська К.Р.</i> Проблема адаптації учнів молодшого шкільного віку до навчання в умовах Нової української школи.....	65
<i>Чірі С.С.</i> Особливості функціонування початкової школи угорської етнічної меншини в Закарпатті.....	71

РОЗДІЛ II. ДОТРИМАННЯ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА СЕРЕД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	76
<i>Бокшан В.О.</i> Використання української мови в ЗДО та заохочення дітей до її вивчення.....	76
<i>Довганюк В.С.</i> Використання державної мови учасниками освітнього процесу.....	80
<i>Дрогобецька Н. С.</i> Дотримання мовного законодавства в закладах загальної середньої освіти в Україні та в Закарпатті.....	84
<i>Михалчич Р.П.</i> Мовні закони та їх впровадження в освітній простір.....	89
<i>Олейник А.-М.М.</i> Українська мова у навчальному процесі.....	95
<i>Поковба В.С.</i> Використання державної мови учасниками освітнього процесу.....	99
<i>Різак М.В.</i> Державна мова як засіб соціалізації особистості.....	105
<i>Шевєря Р.Я.</i> Мовна фахова компетентність майбутніх філологів.....	110
РОЗДІЛ III. ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ЗАВДАННЯ, ПРОБЛЕМИ.....	115
<i>Барановська О.В.</i> Інформаційні процеси формальної та неформальної освіти.....	115
<i>Габовда А.Ю.</i> Інформальна освіта важлива складова професійного зростання учасників освітнього процесу.....	121
<i>Карпій Ю.В.</i> Діалогічні методи неформальної освіти як модус самоактуалізації та саморозвитку учасників освітнього процесу.....	128
<i>Керечанин Н.І.</i> Інтеграція неформальної та інформальної освіти в навчальному просторі як один з важливих факторів людського розвитку.....	135

<i>Рогач Р.В.</i> Роль неформальної освіти у професійній діяльності педагога.....	140
<i>Сабов А.Р.</i> Неформальна та інформальна освіта як додаткові форми якісної підготовки студентської молоді в реаліях України.....	147
<i>Цифра Д.В.</i> Неформальна та інформальна освіта, навіщо вони нам потрібні.....	151
РОЗДІЛ IV. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ФОРМУВАННІ ЯКІСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	158
<i>Клев'яник Я.В.</i> Світоглядні трансформації в сучасній освіті: проблема вибору освітньої парадигми.....	158
<i>Кубарич В.І.</i> Підготовка вчителя в умовах європейської інтеграції.....	164
<i>Осташович В.М.</i> Педагогічні переваги країн Європи.....	170
<i>Паньканинець Т.С.</i> Вивчення досвіду фахової підготовки майбутніх педагогів у розвинених Європейських країнах..	176
<i>Симчера Є.В.</i> Педагогічна освіта Франції та Німеччини: компаративний аналіз.....	182
<i>Ткачук В.П.</i> Особливості сучасної дошкільної освіти в Європейській країні (Німеччина).....	187
<i>Чірі С.С.</i> Початкова освіта в Угорщині: досвід для України.....	194
<i>Шкурина А.О.</i> Міжнародний досвід професійного розвитку початкової освіти.....	198
<i>Юріна М.М.</i> Трансформаційні процеси у шкільній освіті країни європейського союзу.....	205
РОЗДІЛ V. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	211

<i>Бабидорич К.С.</i> Особливості використання вербальних і невербальних засобів комунікації сучасними педагогами – словесниками в професійній діяльності.....	211
<i>Бігун Л.І.</i> Роль соціальних мереж в освітньому процесі.....	216
<i>Богущ Д.Ю.</i> Формування культури особистості майбутніх фахівців педагогічної освіти у контексті гуманітаризації освіти.....	222
<i>Борканин В.Й.</i> Впровадження сугестивної технології в освітній процес.....	229
<i>Влк М.К.</i> Інтернативні технології навчання як засіб формування творчих здібностей молодших школярів.....	234
<i>Гаврилець К.М.</i> Вплив інформаційно-комунікативних технологій на психофізіологічний розвиток дітей дошкільного віку.....	239
<i>Галас В.В.</i> Інноваційні педагогічні технології в контексті розвитку гуманітарної освіти.....	247
<i>Данканич А.-М.М.</i> Емоційний розвиток дітей дошкільного віку.....	253
<i>Диусь К.І.</i> Розвиток педагогічної майстерності майбутнього вчителя у контексті використання сучасних педагогічних технологій.....	257
<i>Зан. Н.Ю.</i> Ігрові технології на уроках математики в початковій школі.....	263
<i>Зейкан Є.І.</i> Музична терапія у роботі з дітьми з особливими потребами.....	268
<i>Золтан М.В.</i> Роль гри соціалізації дитини дошкільного віку.....	273
<i>Іванчо А.П.</i> Формування комунікативної культури в освітньому середовищі.....	278
<i>Калій О.М.</i> Різноманітність та класифікація інновацій в освіті.....	283

<i>Кіяк Н.Ю.</i> Сучасні педагогічні технології навчання як забіб формування професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.....	288
<i>Лучкай К.Є.</i> Використання ігрових технологій у позакласній виховній роботі початкової школи.....	293
<i>Манайло В.В.</i> Сучасні навчальні технології візуалізації інформації засобами створення інтелект-карт.....	296
<i>Молнар В.В.</i> Педагогічно-лінгвістичні технології в контексті розвитку сучасної освіти.....	300
<i>Небелюк А.Р.</i> Творча діяльність молодшого школяра, як чинник розвитку особистості дитини.....	305
<i>Прокончук А.С.</i> Педагогічна творчість як невід’ємна складова професійної культури вихователя ЗДО.....	310
<i>Сабов В.В.</i> Сучасні гуманітарні технології в освіті.....	315
<i>Тацей К.І.</i> Педагогічні технології в контексті розвитку сучасної мовної освіти.....	318
<i>Фельцан В.І.</i> Формування творчої особистості молодшого школяра в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського....	323
<i>Хайнас Т.С.</i> Розвиток творчих здібностей учнів засобами різних видів музичної діяльності.....	327
<i>Чилина Ю.Ю.</i> Кейс-технологія на уроках математики.....	332
<i>Шекмар Б.В.</i> Методичні засади дослідження педагогічних технологій.....	337
РОЗДІЛ VI. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ.....	345
<i>Алмаші К.М.</i> Перспективи розвитку дистанційного навчання в навчальних закладах.....	345
<i>Берец А.В.</i> Організація дистанційного навчання на уроках трудового навчання.....	350
<i>Білей Л.В.</i> Realities and prospekts of distance learning in Ukraine.....	356
<i>Бобаль Т.І.</i> Комунікація майбутніх філологів-україністів в умовах дистанційного навчання.....	362

<i>Брошняк Л.А.</i> Сучасні методи дистанційного навчання.....	367
<i>Бубряк К.М.</i> Моделювання уроку музичного мистецтва у вербальній формі.....	373
<i>Глиба Е.М.</i> Сучасні інноваційні підходи в умовах дистанційного навчання.....	379
<i>Диусь І.І.</i> Дистанційне навчання в глобалізованому світі.....	386
<i>Дякулич Х.Є.</i> Дистанційна форма навчання як інноваційна форма навчання.....	391
<i>Іванцанич Д.І.</i> Дистанційне навчання та засоби дистанційного навчання.....	396
<i>Керестеші О.О.</i> впровадження дистанційного навчання – вимога	402
<i>Левко А.В.</i> змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти.....	409
<i>Лета А.В.</i> Технології дистанційного навчання як інноваційна форма.....	414
<i>Меліка К.В.</i> Дистанційне навчання у вищих навчальних закладах (на прикладі ВСП «ГПФК МДУ»).....	419
<i>Пензяник О.В.</i> Дистанційна освіта – прогресивна технологія підготовки фахівців гуманітарної та педагогічної освіти ХХІ століття.....	426
<i>Сливка Б.О.</i> Роль дистанційного навчання у формуванні професійних компетенцій здобувачів освіти мовно-літературного циклу.....	433
<i>Титинець І.В.</i> Опанування студентами практичного курсу музичних дисциплін в умовах дистанційного навчання.....	439
<i>Томаш І.І.</i> Застосування технології WEB-квесту на уроках української мови та літератури під час дистанційного навчання.....	444
<i>Шахайда А.І.</i> Дистанційне навчання як виклик сучасної освіти.....	449

РОЗДІЛ І. МЕТОДИЧНІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

УДК 377.8.011.3-051:[373.3.015.31:2(043.2)]

Барчій М.В., здобувачка освіти IV-Г курсу;
керівник: Білик О.В.,
викладач образотворчого мистецтва,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ДУХОВНО- МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Духовно-моральні якості учня формуються поступово. Наслідки виховного впливу вчителя помітні не відразу перш за все тому, що уявлення дітей про мораль, як відзначають психологи, багатше та правильніше, ніж їх поведінка. Також, діти не мають досвіду розв'язання моральних проблем і взаємин у колективі, яким є клас. У молодшому шкільному віці для учня в першу чергу вагомою є особистість педагога, який вводить дитину в навчальну діяльність. Саме педагог стає головним, беззаперечним авторитетом, саме тому на спілкування насамперед з учителем і спрямований молодший школяр.

Методологічний підхід науко-відповідності дослідження духовно-морального розвитку молодшого школяра та аналіз наукових праць, присвячених духовно-моральному розвитку, дозволяють визначитись із закономірностями, які спрямовують наші дослідження готовності учнів до виховної діяльності щодо духовно-морального розвитку.

Особистісний розвиток молодшого школяра передбачає розвиток пам'яті, мислення, творчих здібностей

тощо, які спрямовані на осягнення знань і, відповідно, за рівнем їх засвоєння вчитель оцінює школяра. На відміну від особистісного, духовно-моральний розвиток вимагає від педагога-вихователя специфічних знань та навичок духовно-моральної спрямованості:

1. Особливий виховний вплив має образ людини, сформований відповідно до духовно-моральних цінностей. Від ціннісного змісту образу багато в чому залежить ціннісна сформованість розвитку молодшого школяра.

2. Виховного значення навчання набуватиме, коли рівень успішності оцінюватиметься як важлива справа, потрібна для всіх, включно для самого учня, батьків, учителя, суспільства.

3. Одночасність виконання інших видів діяльності учня разом з однокласниками сприяє набуттю досвіду спілкування та співпраці за умови, якщо співпраця забезпечується вчителем на основі рівноправ'я, взаємопорозуміння, взаємодопомоги та взаємної відповідальності за результат.

4. Важливість різних видів занять паралельно з набуттям знань, особливо участь у різних видах творчої діяльності, з вибором особистісно цікавого дозволяє створити умови для того, щоб інтереси та прагнення школярів стали стійкими.

5. Успіх у духовно-моральному вихованні школяра молодшого віку сучасна педагогічна наука вбачає в розвивально-особистісних можливостях, таких як набуття знань та умінь школярем молодшого віку, що є умовою його розвитку, що означає розвиток розуму, пам'яті, здібності розвивати позитивні якості особистості, такі як доброта, співчуття, обов'язковість, відповідальність, привітність, справедливість, гідність тощо.

Розвиток компетентності у сфері духовно-морального виховання можна означити специфічною компетентністю,

її наявність є необхідністю для підвищення рівня готовності до цього виду діяльності за допомогою певних програм, які, повинні бути сфокусовані на можливостях та намірах особистості учня.

Формування компетентності майбутніх учителів у сфері духовно-морального розвитку має відбуватися під час навчання та безпосередньої практики, що дозволить бути готовим до цього виду діяльності на достатньому рівні.

Мотиви духовного розвитку особистості було закладено в основі всіх духовних, філософських і релігійних учень. Системний підхід може надати нам можливість визначити методологічну стратегію й виявити стратегічні положення для вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів, а саме:

1. Процес удосконалення готовності майбутніх педагогів до духовно-морального розвитку молодших школярів варто розглядати з різних боків, тому виникнення цього стану може нести не лише конструктивні, а й деструктивні зміни.

2. Майбутній учитель повинен розрізняти набуті ним особистісні та професійні здатності й усвідомлювати значення готовності до духовно-морального розвитку молодших школярів.

3. Процес удосконалення готовності до духовно-морального розвитку молодших школярів можна розглядати лише системно, адже послідовність, керованість і прогнозованість допоможуть уникнути невпорядкованості та хаотичності.

4. Прагнення учнів до вдосконалення власної готовності може мати парадоксальний характер, адже виховні впливи можуть бути нерівномірними та спонтанними. До того ж пошук духовно-моральних ідеалів

для наслідування може призводити як до позитивних, так і до негативних емоцій.

5. Розгляд процесу вдосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів передбачає умовну фіксацію цього стану.

6. Для цього процесу й самовдосконалення готовності учня важливо мати ресурсну базу, адже йдеться про його духовно-моральний потенціал.

7. Процес удосконалення готовності майбутніх учителів до духовно-морального розвитку молодших школярів може бути виправданим у тому випадку, якщо не відбуваються підміни в ціннісній сфері, а фундаментальні духовні здатності особистості студента не втрачають якості та глибини.

Проблема в духовно-моральному розвитку молодших школярів виникає внаслідок існування різного розумового та емоційно-почуттєвого розвитку вихованців. Товаришування між однокласниками робить їх більш відкритими, схильними до взаємоповаги.

Подальших досліджень потребують питання. Пов'язані з оцінюванням компетентності майбутнього педагога у сфері духовно-морального розвитку, розробленням діагностичної методики, що, окрім знань та вмінь, здатностей студентів, безпосередньо буде враховувати компонент педагогічної практики в початковій школі. Розвиток компетентності у сфері духовно-морального виховання можна означити специфічною компетентністю, її наявність з необхідністю для підвищення рівня готовності до цього виду діяльності за допомогою певних програм, які, повинні бути сфокусовані на можливостях та намірах особистості студента.

Отже, щодо духовно-морального розвитку молодших школярів доводить, що в основі методичного супроводу

виховного процесу духовно-морального розвитку школярів молодшого шкільного віку є особистісно-розвивальний підхід гуманістичної спрямованості, а його ядром є духовно-моральні цінності. Системний підхід дає можливість викладачам визначити методологічну стратегію й виявити стратегічні положення для вдосконалення готовності майбутніх учителів спеціальності до духовно-морального розвитку молодших школярів і сприяє збагаченню та оновленню змісту всієї системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Ю.М. Професійна готовність майбутніх педагогів у сучасній науковій літературі / Ю.М. Шевченко // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал, №12, грудень – 2018, С. 88–94.
2. Кучерявий О.Г. Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / О.Г. Кучерявий; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2002, С. 37.
3. Савчин М. Фундаментальні духовні здатності особистості / М. Савчин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Психологічні науки”, 2014, С. 92–98.
4. Шевченко Ю.М. Готовність студентів до духовно-морального розвитку молодших школярів у крос-культурному просторі / Ю.М. Шевченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017, С.194–206.

Брижак Р.В. здобувачка освіти IV-В курсу,
керівник Феньов Я.І.
викладач педагогічних дисциплін,
спеціаліст I категорії

ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В Державному стандарті початкової освіти, розробленому відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту» головною метою нової української школи є створення такої школи, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті. Нова українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Згідно з концепцією Нової української школи на молодших школярів чекає зовсім новий підхід до навчання: учні початкової школи будуть більше гратися, експериментувати та більше працювати у колективі.

В початковій школі ігрова діяльність в сучасних умовах має займати належне місце в житті дітей та відігравати відповідну роль у формуванні дитячої особистості. Гра як метод музично-естетичного виховання має важливе значення для школярів і є одним з основних видів діяльності учнів початкової школи і найважливішим засобом її виховання. Успішне вирішення означеної проблеми передбачається визнанням значення гри серед інших видів життєдіяльності молодших школярів. Тож і сучасна програма «Музичне мистецтво» націлює на

широке застосування музичних ігор, різноманітних музичних вправ, танцювальних рухів тощо.

Гра за весь час історії людства привертала увагу дослідників і всебічно вивчалася як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Дослідники активно обґрунтовували соціально-психологічну роль, культурно-функціональне поле, виховну та навчальну цінність гри. Так, у своїх працях науковці Н.Бібік, А.Бондаренко, Я.Коломинський, Н.Кудикіна, О.Проскура, О.Савченко та ін. розглядали необхідність використання дидактичних ігор в організації навчальної та пізнавальної діяльності з учнями початкової школи.

Відомі діячі музичної освіти Е. Абдуллін, Ю. Алієв, О. Апраксина, Н. Брюсова, О. Гумінська, Д. Кабалевський, Л.Масол, К. Орф, Н. Терентьева та ін. у своїх працях пропонують способи використання ігор на уроках музичного мистецтва, які сприяють формуванню у школярів вмінь швидко міркувати, послідовно, логічно й чітко висловлювати свої думки.

Видатні педагоги ХХ ст. А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін. обґрунтовували теоретичні основи гри, розробляли методичні аспекти організації та відзначали важливе значення гри у вихованні молодших школярів. Недарма видатний педагог В. Сухомлинський так говорив про гру: «У грі перед дітьми розкривається світ, розкриваються творчі здібності особистості. Без гри немає й не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це велике, світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається живильний потік уявлень. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості й інтересу... Без гри розумових зусиль, без творчої уяви неможливо представити повноцінного навчання» [3, с.92].

К. Орф створив комплексну систему музичної освіти для дітей, яка передбачає їх залучення до процесу

спілкування з музикою, на основі принципу діяльності та творчої гри. Створюючи свою систему, К. Орф задумав ввести «гру до музики», яка могла б підготувати дітей до подальшого музичного розвитку і дати поштовх творчому мисленню на довгі роки.

На думку Н. Брюсової, для молодших школярів характерним є не просто спів чи слухання музики, а «гра з піснею». Дослідниця наголошує, що в процесі ігрової діяльності дитина цілісно сприймає музичне мистецтво, не відділяючи спів, рух, поетичне слово. Будь-яке творче завдання в музичному мистецтві дитина сприймає як гру.

Е. Абдулін розглядає музичну діяльність як основний засіб активного залучення дітей до музики. Дослідник виокремлює види діяльності учнів на уроках музичного мистецтва: слухання музики, хоровий спів, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах, музична творчість, теоретичне вивчення музики; власне музична діяльність, музично-теоретична, музичноісторична, музично-орієнтована поліхудожня, музично-опосередкована діяльність, навчальні форми музичної діяльності. Як бачимо, музично-ігрову діяльність не виокремлюють як окремий вид музичної діяльності, оскільки по суті це гра з музичними інструментами.

Щоб покращити сприймання учнями матеріалу, зацікавити їх у сприйманні того чи іншого твору, пробудити бажання слухати краще досягається за допомогою використання дидактичних ігор на уроках музичного мистецтва. Діти молодшого шкільного віку сприймають будь-який навчальний матеріал якісніше через гру.

Серед багатьох різновидів дитячих ігор слід виділити музично-дидактичні, які збагачують школярів новими враженнями, виховують у них ініціативу, самостійність, творчість, спрямовані, насамперед, на розвиток музичних

здібностей (відчуття ритму, ладу, музичної пам'яті, уміння розрізняти звуки по висоті, тривалості тощо).

Застосування музично-дидактичних ігор на уроках музичного мистецтва дає можливість провести урок найбільш змістовно і цікаво. Ігри, які проводяться на уроках, виступають як окремий вид музичної діяльності і мають навчальний характер.

В музичній педагогіці існують різні класифікації музичних ігор. Так, Н. Ветлугіна розробила серію музично-дидактичних ігор, спрямованих на розвиток сенсорних і музичних здібностей дітей, ознайомивши їх із засобами музичної виразності. Н. Кононова запропонувала класифікацію музичних ігор за видами музичної діяльності: перша група включає ігри під час слухання музики, співу, музично-ритмічної діяльності; друга група включає – ігри, які розвивають музичні здібності. Т. Дорошенко запропонувала свою класифікації, в якій виокремила музично-дидактичні, музично-ритмічні, сюжетно-рольові та проблемно-моделюючі (творчі) ігри. [2].

Слід зазначити, що в процесі використання на уроці музичного мистецтва таких музичних ігор, учні початкової школи вправляються в пластичному переживанні музики, різної за характером та жанром, через рухи тіла; відтворенні ритмічної пульсації музичного твору (удари, гра на шумових і елементарних музичних інструментах); відтворенні в рухах динаміки, напряму мелодії й висоти звучання; відображення у вокальних творах музичного фразування; у сольному чи груповому виконанні-інсценізації казок, літературних творів, пісень із супроводом рухами; у грі на дитячих музичних інструментах, що сприяє розвитку виконавських умінь учнів [1, с. 54].

Музично-дидактичні ігри - це різновид ігор із правилами, створеними педагогікою з метою навчання та виховання. Дидактична гра має чітку структуру, що чітко її відрізняє від інших видів діяльності. До основних структурних компонентів дидактичної гри належать: ігрова задумка, певні правила, визначені дії, навчальнопізнавальний зміст чи дидактичне завдання, обладнання, досягнення результату. Дидактична мета на музичних заняттях ставиться перед учнями у формі ігрового завдання, а навчальна діяльність та музичний розвиток відбувається за ігровими правилами [2].

Музично-дидактичні ігри, запропоновані для опанування їх молодшими школярами на уроці музики, можна поділити за таким принципом:

- музично-дидактичні ігри, які сприяють формуванню конкретних музично-слухових уявлень про елементи музичної мови (мелодію, лад, ритм, темп, тембр, динаміку тощо). До таких ігор слід віднести музично-дидактичні ігри: «Луна», «Дощик», «Ланцюжок», «Хто співає?» тощо;

- музично-дидактичні ігри, у процесі яких закріплюються відомості про нотну грамоту (назви звуків, запис нот на нотоносці, тривалості звуків, знаки альтерації тощо). Наприклад: «Рибалка-музикант», «Музична математика», «Музичне лото», «Мелодійне лото» тощо;

- музично-дидактичні ігри, у процесі яких засвоюються та поповнюються знання про музичні твори та творчість композиторів. Наприклад: «Відгадай мелодію», «Музична галерея», «Музичні терміни», «Три кити» тощо

Завдяки успішному проведенню ігор розвивається пізнавальна самостійність учнів. Така організація здобуття знань дає змогу максимально активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроках музичного мистецтва і водночас сприяє не тільки підвищенню якості навчання, а й забезпеченню емоційного благополуччя та

психологічного комфорту кожній дитині вже з перших днів навчання у закладі освіти.

В результаті здійсненого теоретичного аналізу ми можемо зробити висновок, що ігрова діяльність одна з складових розвитку музичних здібностей молодших школярів. При підготовці та використанні ігор в освітньому процесі слід враховувати ряд факторів, а саме: характер завдань та їх доступність для учасників гри; готовність школярів до «групової рольової взаємодії», готовність вчителя до організації та проведення гри; вибір гри, що забезпечує активну позицію кожного учасника. Ігрова діяльність доставляє учням радість, сприяє розвитку гуманності, духовно збагачує, спонукає до самовираження, прояву самостійності.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Т. В. Ігри у навчанні музики / Т. В. Дорошенко // Початкова школа. – 1996. – № 9. – С. 38-41.
2. Руда Г.С. Проблема застосування гри у навчальній діяльності та її висвітлення в педагогічній літературі / Г.С. Руда // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені О. В. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук пр. – Миколаїв, 2018. – №1 (60). – С. 282-285.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1988. – 192 с.

Васильняк К. І., – здобувачка освіти III-Д курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Виклики сучасного глобалізованого світу зумовлюють трансформацію змісту актуальних проблем сьогодення та просувають межі професійного впливу фахівців усіх галузей у напрямі втілення в життя ідей сталого розвитку суспільства. Зрозумілим є те, що сучасний заклад вищої педагогічної освіти не може залишатися осторонь від цих процесів, адже сучасна вітчизняна школа має гостру потребу в фахівцях початкової освіти з високим рівнем грамотності, розвиненою культурою і свідомістю, вміннями, навичками і досвідом використання в педагогічній практиці сучасних освітніх технологій. Відтак, підготовка майбутніх учителів потребує суттєвого переосмислення та вимагає упровадження актуальних та конструктивних змін у процес підготовки вчителя до навчання та виховання учнів у контексті сучасних освітніх реформ. Імплементація європейських норм у вітчизняний освітній процес розпочинається уже з її первинної ланки – початкової освіти, метою якої є «всебічний розвиток дитини, її талантів, тздібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [3]. Реформування змісту освіти та належне забезпечення її якості висуває нові

вимоги до підготовки майбутніх фахівців початкової освіти, які б органічно поєднували професійні якості із національними та загальнолюдськими цінностями, активною громадянською позицією.

Поступальний розвиток українського суспільства безпосередньо пов'язаний з якістю освіти, стратегічними орієнтирами реформування якої є глобалізація, інтеграція, підвищення якості та конкурентоспроможності випускників ЗВО, адаптація до ринкових відносин, оновлення змісту і технологій відповідно до вимог Європейських стандартів якості. На зміну традиційному реформуванню педагогічної освіти, що полягало в пошуку найбільш мобільних елементів дидактичної системи, вдосконаленні навчальних планів і програм, модернізації підручників, приходить усвідомлення важливості переорієнтації базових принципів та основних позицій на професійну підготовку майбутніх фахівців початкової освіти [2]. Пропонуються нові концепції педагогічної освіти, актуалізується проблема життєвого визнання пріоритету особистості з властивими їй розумовими, фізичними здібностями, потребами, ідеалами тощо.

В. Олійник вважає, що «освіту слід розбудовувати як загальну соціальну багатоканальну інформаційну систему, що має об'єктивні засади існування й власні потоки інформації» [1].

Питання реформування вищої освіти України, проблеми підготовки педагогічних кадрів принципово нової якості викладено у багатьох нормативно-правових документах, зокрема: Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Національному освітньому глосарії: вища освіта, Стандарті вищої освіти України, Державному стандарті початкової загальної освіти, Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Концепції Нової української школи та ін. У цих документах якісна освіта

тракується як освіта, що: надає доступ до навчання всім учасникам освітнього процесу, особливо тим, які перебувають в уразливих або незахищених групах, відповідно до їх потреб; забезпечує безпечне, якісне навчальне середовище, в якому дотримуються всі права людини; розвиває індивідуальність, таланти і психологічні здібності кожного учасника освітнього процесу в повному обсязі та заохочує їх до завершення освітніх програм, на яких вони навчаються.

Трансформація вищої школи, демократизація освітянської діяльності вимагають адекватних змін у професійній підготовці майбутніх фахівців, пошуку та впровадження інноваційних технологій формування нової генерації педагогів-лідерів. Особливо актуальною постає проблема управління якістю професійної підготовки фахівця початкової освіти відповідно до вимог Концепції Нової української школи. Реалії сучасності вимагають не лише високого рівня теоретичної, практичної підготовки, а й формування особистості педагога, його творчого потенціалу, готовності до саморозвитку і самовиховання. Система національної педагогічної освіти ще не зовсім адаптована до європейського рівня, слабо зорієнтована на особистісно-професійний розвиток майбутніх учителів. Саме ці аспекти додатково стимулюють усвідомлення необхідності змін у професійній підготовці сучасних педагогів. У Концепції Нової української школи наголошено на необхідності забезпечення високої якості підготовки сучасних фахівців, їх конкурентоспроможності на ринку праці [2].

На початку XXI ст. Відбувається зміна парадигми якості вищої освіти: з обсягу засвоєних студентом знань на його здатність оперувати отриманими знаннями, бути готовим змінюватись і пристосовуватись до нових потреб ринку праці, навчатись упродовж життя. Це вимагає від фахівців безперервного вдосконалення своїх компетентностей, збагачення інноваційного досвіду, оновлення цінностей. Як

зазначено у Стандарті вищої освіти, професійна компетентність фахівця початкової освіти – це властивість особистості, що виявляється в здатності вирішувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів пов'язано не лише з оволодінням ними сукупністю професійних знань, умінь, навиків, здібностей, а й формуванням мотиваційно-ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, проявом самостійності, творчої активності, рефлексії в оцінці її результатів [4].

У новій дидактичній системі в центр уваги ставиться самостійна робота студента, ьндивідуальна робота викладача зі студентом. Відповідно змінюється професійна позиція викладача ЗВО, зростає рівень його професійної компетентності, все більше уваги приділяється його самоосвітній роботі. У нових умовах особистість студента формується під впливом особистості і діяльності викладача, який через свою особу транслює соціальний освітній досвід.

Викладач має зацікавити студентів актуальними питаннями навчання і виховання, проблемами, вирішення яких є найбільш актуальними, включити в науково-дослідну роботу, стимулюючи тим самим їх пошукову активність тощо. Отже, сучасна дидактична система ЗВО передбачає якісні зміни всіх її складових: мети, змісту навчальної інформації, засобів педагогічної комунікації, форм та методів педагогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, а також розвиток професійної і пізнавальної мотивації, формування педагога як самостійної, конкурентоздатної особистості [3].

Процес управління якістю підготовки майбутнього фахівця початкової освіти в сучасному педагогічному закладі освіти спрямований на [2]:

- вдосконалення методів викладання і підвищення рівня об'єктивного оцінювання

здобувачів вищої освіти та оприлюднення його результатів;

- встановлення зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу;

- що семестрове оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних, педагогічних працівників та оприлюднення їх результатів.

Основні вимоги до фахівців відображені в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, на основі яких створюється модель підготовки майбутніх фахівців у вигляді освітньо-професійних програм, де відображено не тільки перелік навчальних предметів, а й результати опанування програми у вигляді знань, умінь і навичок. Звертаючи на це увагу, можна сказати, що модель фахівця відповідає соціальному замовленню і є результатом навчання у ЗВО. Нова українська школа вимагає від майбутнього фахівця початкової освіти оволодіння такими вміннями [1]:

- прикладні – уміння, яким характерні художні, спортивні та інші здібності, а також вимоги до педагогічної діяльності;

- перцептивні – уміння проникати у внутрішній світ дитини, об'єктивно оцінювати її емоційний стан, виявляти особливості психіки;

- сугестивні – здійснення емоційно-вольового впливу на учнів;

- дослідницькі – уміння пізнати та об'єктивно оцінити педагогічні ситуації і процеси;

- науково-пізнавальні – здатність до засвоєння наукових знань в обраній галузі;

- прогностичні – здатність здійснювати педагогічне передбачення, прогнозувати результати взаємодії в педагогічній діяльності;

- експресивні – здатність до позитиву, яскравості, спрямованості прояву емоцій, володіння

- інтонаційною палітрою мови, мімікою, жестами, пластикою;

- креативні – здатність до творчості;

- педагогічна рефлексія – здатність дати собі та своїм вчинкам об'єктивну оцінку,

зрозуміти, як її сприймають діти, інші люди, передусім ті, з ким учитель взаємодіє в процесі педагогічного спілкування [3].

Очевидним є те, що ефективність підготовки майбутніх фахівців початкової освіти залежить від впровадження актуальних та конструктивних змін у структуру та зміст професійної підготовки студентів у ЗВО з урахуванням специфіки професійного напрямку. З огляду на зазначене, підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації завдань освіти в час освітніх реформ вимагає оволодіння новими технологіями навчання, уміннями перебудовувати освітню парадигму в дієву педагогічну систему.

Таким чином, реалізація Концепції Нової української школи, аналіз якості підготовки майбутніх фахівців початкової освіти виявляють об'єктивну потребу суспільства у підготовці конкурентоспроможного фахівця на ринку праці, соціально та професійно мобільного, компетентного вчителя, готового до постійного професійного вдосконалення та саморозвитку.

Саме такий учитель зможе зреалізувати завдання, які стоять сьогодні перед Новою українською школою.

Список використаних джерел:

1. Нова Українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С. та ін. К., 2016. 67с.
2. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкового загальноосвітнього навчального закладу в умовах Нової української школи (1 частина). Монографічна збірка / за ред. Л. А. Пермінової. Херсон: Айлант, 2018. 98 с.
3. Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця / навч.-метод. посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.
4. Яструб О. Етапи становлення та розвитку професійної підготовки вчителів початкової школи в Україні. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. №7. С. 14–19.

УДК 373.3.016:51(043.2)

Грицько К.В., здобувач освіти III-Б курсу;
керівники: Павлик М.А.
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Щербан Г.В. старший викладач кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету,
Заслужений працівник освіти України

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДЕНИХ ЗАДАЧ

Розв'язування задач є найхарактернішим
і специфічним
різновидом вільного мислення.
В. Джеймс

Сучасна освіта вимагає поліпшення математичної підготовки, формування математичного мислення, розвиток математичної культури. Одним із чинників вирішення зазначеного завдання - є формування в учнів загального системного підходу до розв'язування математичних задач. Уміння розв'язування текстових математичних задач є одним із найскладніших. В сучасних умовах, коли збільшується обсяг інформації, що аналізується та засвоюється учнями загальноосвітніх шкіл, настала нагальна потреба у розробці інноваційних підходів до навчання учнів розв'язуванню текстових задач. Одним із таких підходів може бути технологія розв'язання текстових задач за допомогою загальних евристичних алгоритмів стосовно певного класу текстових математичних задач.

Багато філософів (В. А. Штоффа, І. Б. Новіков та ін.), педагогів (Л.М. Фрідман, Ю.А. Дубанесюк та ін.), психології (Г. О. Балл Г. С. Костюк, В. А. Моляко та ін.) у своїх роботах розглядали питання моделювання. Разом з тим, незважаючи на ґрунтовне вивчення даної проблеми, багато практично-методичних аспектів потребують ретельнішої уваги. Тому, мета представленого дослідження – методичні особливості застосування математичного моделювання у процесі розв'язування складених задач.

Поняття «модель» виникло в процесі дослідного вивчення світу, походить від латинського слова «modulus», що означає міра, образ, спосіб. З точки зору ступеня наочності Л. М. Фрідман запропонував класифікацію в якій всі моделі розбиває на два класи: матеріальні (речові, реальні) та ідеальні. Моделі, які побудовані з будь-яких речових предметів, відносяться до матеріальних. До ідеальних моделей, зазвичай, відносяться:

➤ образні(різні малюнки, креслення, схеми)

➤ знакові(становлять запис структури знаків-символів штучної мови)

➤ уявні — уявлення про будь-яке явище, процес.

Сучасні педагогічні ідеї, свої напрацювання, власні знахідки висвітлено в наукових статтях, науково-методичних посібниках, підручниках Г. В. Щербан, С. О. Скворцової, О. В. Онопрієнка, у нормативних документах Міністерства освіти і науки України.

Для класифікації складених задач немає єдиної основи, тому їх можна поділити на дві групи. До першої групи відносяться складені задачі, які містять різноманітні поєднання відомих видів простих задач, крім співвідношення залежності між значеннями різних величин. Ці задачі можна записати коротко схематично, причому на цьому короткому записі майже завжди можна виділити складові прості задачі.

До другої групи відносяться задачі, в яких явища, що описуються, характеризуються кількома взаємопов'язаними величинами, тобто містять співвідношення залежності між значеннями різних величин.

Розв'язання задачі сприяє розвитку логічного мислення і мови учнів, їх кмітливості, вміння встановлювати залежності між величинами, робити правильні умовиводи, набувати елементарних навичок застосування аналізу і синтезу.

Розв'язування складеної задачі зводиться до розчленування(виділення) її на ряд простих задач і послідовне їх розв'язання.

Здебільшого методисти визначають наступні етапи процесу розв'язування складеної сюжетної задачі:

- ознайомлення зі змістом задачі;
- повторення задачі;
- розбір задачі;

- запис розв'язку задачі;
- творча робота над задачею.

В початкових класах, де формується ставлення дітей до навчання, вчитель може зробити його цікавим і доступним. Використовуючи метод моделювання при розв'язуванні складених задач, школярі не тільки зможуть зрозуміти задачу, отримати підказку, але й знайти раціональний спосіб її розв'язання. До найбільш ефективних моделей відносяться:

- малюнок,
- графічна,
- схематична(схема-опори)
- таблична,
- короткий запис.

Розглянемо моделювання на прикладі конкретної задачі.

Дві бригади зібрали 7 однакових ящиків огірків. Перша бригада зібрала 42 кг, а друга 56 кг огірків. Скільки ящиків огірків зібрала кожна бригада?

Табличний зразок моделі:

В роботі над розв'язуванням задач можна

	Маса одного ящика	Кількість ящиків		Загальна маса
1-ша бригада	однакова	? <u>ящ.</u>	} 7 <u>ящ.</u>	42 кг
2-га бригада		? <u>ящ.</u>		56 кг

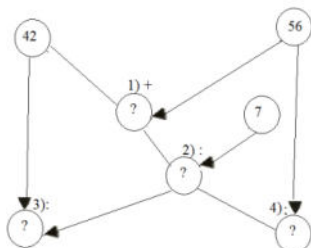
використовувати різні математичні моделі: схему-опору, графічне зображення, частину розв'язку (іншу частину підібрати), подано декілька виразів розв'язку(вибрати вирази, які є розв'язками задачі), подано розв'язок задачі – записати пояснення до кожної дії і навпаки. тощо. Наведемо приклади окремих моделей.

Модель – схема-опора розв'язку. Продемонструємо дану модель з елементами диференціації.

1-ша група <i>Низька</i> <i>працездатність</i>	1) $42 + 56 = \bigcirc(\text{кг})$; 2) $\bigcirc : 7 = \square(\text{кг})$; 3) $42 : \square = \diamond(\text{ящ.})$; 4) $56 : \square = \triangle(\text{ящ.})$.	Міра допомоги(висока): — вказано кількість дій; — вказано всі дії; — вказано значення кожної дії. Міра самостійності(низька): — учням необхідно знайти числове значення кожної дії; — записати пояснення до кожної дії; — записати розв’язок задачі.
2-га група <i>Середня</i> <i>працездатність</i>	1) $42 + 56 = \bigcirc(\text{кг})$; 2) $\bigcirc : 7 = \square(\text{кг})$; 3) $42 : \square = \diamond(\text{ящ.})$; 4)	Міра допомоги(середня): — вказано кількість дій; — вказано значення перших трьох дій. Міра самостійності(середня): — учням потрібно знайти числове значення перших трьох дій, записавши пояснення до них; — підібрати четверту дію; — записати розв’язок задачі.
3-тя група <i>Висока</i> <i>працездатність</i>	1)..... = $\bigcirc(\text{кг})$; 2) ..... = $\square(\text{кг})$; 3) $42 : \square = \diamond(\text{ящ.})$; 4) $7 - \dots = \dots(\text{ящ.})$	Міра допомоги(низька): — вказано кількість дій; — вказано значення кожної дії; — вказано 3-4 дії. Міра самостійності(висока): — підібрати 1,2 дії; — 4-та дія замінює типовий розв’язок задачі; — записати пояснення до кожної дії; — записати розв’язок задачі.

Модель - графічне зображення розв'язку.

Графічне моделювання змісту задачі допомагає побачити, яких саме даних не вистачає (або які зайві).

Кружечки зі знаком питання позначають головне та проміжні запитання задачі.

Модель – розв'язок задачі.

На дошці записано розв'язок задачі, учням потрібно записати пояснення до кожної дії та коротку відповідь.

- 1) $42 + 56 = 98$ (кг)
- 2) $98 : 7 = 14$ (кг)
- 3) $42 : 14 = 3$ (ящ.)
- 4) $56 : 14 = 4$ (ящ.)

Відповідь:

Отже, узагальнюючи можемо констатувати наступне. Використання математичного моделювання є ефективним засобом навчання, суттєво змінює ставлення учнів до вивчення математики, робить їх навчальну діяльність продуктивнішою та свідомою. Використовуючи математичне моделювання вчитель розвиває в учнів математичне системне мислення, що є важливим фактором успішності у навчальній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (зі змінами)

2. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. — Харків : Вид-во «Ранок», 2020.
3. Щербан Т.Д., Щербан А.В. Вивчення елементів алгебри в початковій школі: Навчальний посібник / Щербан Т.Д., Щербан А.В. – К.: Кондор-Видавництво, 2015.- 278с.
4. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей»

УДК 377.8-057:373.2.091.12(043.2)

Кобаль М.М.— здобувачка освіти III-A курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ З СУЧАСНИМИ МЕТОДИКАМИ ДО РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільна освіта – це цілісний процес, який спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини відповідно до її нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних особливостей, культурних потреб, формування моральних норм, набуття нею соціального досвіду. В умовах зростання інтелектуальної змістовної праці, конкуренції освітніх послуг, особливого значення набуває проблема якості підготовки фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти,

впроваджувати нові освітні технології. Ефективність роботи освітніх закладів залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості вихователя-педагога, його взаємин з дітьми. Кожен талановитий, висококваліфікований, спостережливий педагог поєднує у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює. Тому навіть найдосконаліша теорія не може дати вичерпної відповіді, яким бути вихователю, однак вона є основою, на яку мусить опиратися навіть найобдарованіший з них. Очевидно, саме ці їхні якості мав на увазі дослідник народної педагогіки О. Духнович, стверджуючи, що людина, яка присвячує себе вихованню дітей, повинна «від природи на це бути обраною» [1].

Всім відомий український педагог Василь Олександрович Сухомлинський дуже багато часу присвятив роздумам про дітей, а точніше про те, як правильно з ними поводитися, щоб з них вирости гідні люди. Розуміння того, як формувати світогляд дітей, які ідеали їм прищеплювати і які виховні прийоми корисно буде використовувати кожному з вихователів. Чудовою цитатою, яка описує сучасного вихователя є: «Умій відчувати поруч із собою людину, вмій розуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ – радість, горе, біду, нещастя». Вихователь – це перш за все звичайна людина, яка любить дітей. Професія вихователя належить до творчих видів діяльності, оскільки професійна діяльність будь – якого педагога спрямовується на виховання унікальної, неповторної особистості. Вихователь: любить, розуміє і поважає особистість дитини; сприймає її такою, якою вона є; має професійну освіту; володіє педагогічною майстерністю; має педагогічний такт; прагне до самовдосконалення; це добра і чуйна людина, яка багато знає, вміє, цікаво навчає.

На сьогодні актуальним є розгляд проблем підготовки вихователів дошкільної освіти до організації роботи в ДНЗ. Для успішної діяльності вихователь дошкільного закладу повинен оволодіти певною сукупністю знань, умінь, виховувати в собі позитивні особистісні якості. Єдність і взаємодія їх є передумовою ефективної реалізації професійних функцій вихователя дошкільного закладу, серед яких виокремлюють: догляд за дітьми, полягає у забезпеченні життєдіяльності дітей на основі передових методик і технологій педагогічної діяльності; турботі про їхнє здоров'я; формуванні позитивних емоцій; створенні раціонального виховного середовища; наданні за необхідності першої медичної допомоги; проведенні загартовуючих та інших оздоровчих заходів; профілактиці порушень стану здоров'я дітей. Вихователь повинен мати на меті вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей; збір і аналіз фактів їхньої поведінки, встановлення причин і наслідків учинків вихованців; проектування розвитку особистості кожної дитини і дитячого колективу загалом; засвоєння передового досвіду, нових педагогічних технологій [2].

Сучасний вихователь – це фахівець, який сьогодні працює в системі дошкільної освіти, володіє педагогічними технологіями, що відповідають новим суспільним цілям та рівню розвитку науки про дитину. Він повинен вміти працювати в умовах ринку, розуміти що тільки високий професіоналізм, творчість, ініціатива допоможуть йому знайти своє місце та самореалізуватися в професії. В сучасних умовах вихователь повинен мати найвищий рівень фахової підготовки та високий інтелектуально-креативний потенціал.

Джерелом натхнення, що живить вихователя, є діти, він живе ними. Саме діти, яких він так любить, дають вихователю невичерпну енергію, життєлюбність і

позитивне мислення. Він повинен вміти малювати, майструвати, робити прості іграшки з паперу, картону, пластиліну, виготовляти нескладні посібники для занять. Вихователю потрібно знати багато віршів, казок, бути достатньо ерудованим, щоб відповідати на невичерпні запитання своїх вихованців. Щоб успішно працювати з дітьми, він мусить володіти музичною грамотою, вивчити сольфеджіо, ритміку, вміти співати, танцювати.

Робота в ДНЗ – це цілісна, заснована на досягненнях науки й педагогічного досвіду, на конкретному аналізі навчально-виховного процесу система взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації й професійної майстерності кожного вихователя (включаючи заходи щодо керування професійною самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу ДНЗ в цілому, а в остаточному результаті на вдосконалювання навчально-виховного процесу, досягнень оптимального рівня виховання й розвитку конкретних дітей. Сучасні реалії вимагають запровадження в навчальний процес новітніх технологій дошкільної освіти, що потребувало поліпшення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. На сучасному етапі розвитку український освітній простір потребує кардинальних змін. Потрібно вдосконалити не лише освітню систему, а й поліпшити підготовку педагогічних кадрів [4]. У першу чергу, від вихователя, його компетентності, сформованої під час професійного навчання, залежить якість педагогічного процесу. Тому, ми хочемо звернути увагу, саме, на сучасні методики розвитку малюків:

МЕТОДИКА МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Суть навчання за цією системою полягає в тому, що дитина сама обирає собі напрямок. Вихователь допомагає

дитині впоратися із завданням тільки тоді, коли його просять. Ця система підходить для терплячих і посидючих малюків. Її недолік – дитина не вчиться працювати в групі, відсутні рольові ігри [3].

МЕТОДИКА НІКІТІНИХ

Завдання для розвитку та спорту пропонується дитині в порядку зростання складності. Якщо малюк не вирішує завдання, його відкладають. Вихователь розв’язок задачі не дає. Позитивний момент: раціональне використання часу, фізичний розвиток. Негативний – відсутність індивідуального підходу.

МЕТОДИКА ЗАЙЦЕВА

Діти з 2-річного віку навчаються читати за допомогою кубиків, таблиць. Під музичний супровід «співають» частини слова. Діти, які навчаються за цією методикою, рано засвоюють читання, мають хороший словниковий запас і якісні мовні навички. Але у шкільному віці фонетичний розбір слова і розбори за будовою засвоюють важко [1].

МЕТОДИКА СЕСІЛЬ ЛУПАН

Діти виконують ті завдання, які хочуть. Як наочний посібник використовується все, що є під рукою. Завдання дорослого в цікавій формі ознайомити малюка з усім, з чим він стикається. Не варто боятися, що дитина не зрозуміє значення якогось терміна. Головний принцип: є знання – буде розуміння.

МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА

Програма навчання умовно розділена на 2 етапи. На першому дитина вчиться рахувати на кісточках спеціальної рахівниці – абакусі обома руками одночасно. На другому етапі навчання переходить на ментальний рівень. Поступово дитина відвикає від рахівниць. Усі розрахунки проводяться на уявному абакусі [4].

Для розвитку розумових здібностей дітей дошкільного віку необхідні такі умови: позитивний емоційний настрій; творчий характер діяльності; доступні завдання. Тому і використовують саме ці методики.

Отже, майбутні вихователі ЗДО повинні не тільки навчатися з метою засвоєння сучасних знань із загально-професійних та фахових дисциплін, виховання високоосвіченої та гармонійно розвиненої особистості, а й створення єдиної зони європейської освіти. У сучасному світі інформаційних технологій діти дошкільного віку розвиваються дуже рано та вимагають підвищеної уваги до своєї персони. Працювати із дітьми це перш за все щастя, але й відповідальність це також не аби яка. Діти мають дуже тендітну психіку. Вони легко засвоюють нове, бо їм все цікаво, але їх легко зламати, вселити в них страх, невпевненість, недовіру. Тому сучасні навчальні заклади прагнуть знаходити такі підходи до дітей, які б були органічними для маленьких особистостей. Вони потребують вихователів-майстрів, які мають постійно удосконалювати свою педагогічну майстерність, підвищувати свій професійний рівень. Проте для цього необхідна глибока внутрішня мотивація, прагнення працювати самостійно над собою. Навчальна діяльність повинна мати творчий характер, враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності, індивідуально-психічні особливості студентів, їхні нахили, здібності, зацікавлення, життєві орієнтири і намагання.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія. К.: Світич, 2006. 304 с.

2. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля: У 2 частинах : Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. Ч. 1. 302 с.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан, Л.М.Возна, О.Л.Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2013. 456 с.

УДК: 377.8.011.3-057:[37.091.313:82(100)] (043.2)

Когутич М.В. – здобувачка освіти IV-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст I категорії

СТЕМ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сьогодення ХХІ об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на новий технологічний рівень, активізацію пошуку перспективних інноваційних й педагогічних технологій, спрямованих на доступність якісної освіти та розвиток і саморозвиток особистості. Сучасні здобувачі освіти – покоління, яке вже звикло отримувати інформацію насамперед візуально. Особливого значення при цьому набуває створення такого навчального середовища, що сприятиме ефективному формуванню ключових компетентностей майбутніх фахівців педагогічної освіти, які усвідомлюють свою соціальну

відповідальність, постійно дбають про своє особистісне і професійне зростання, вміють досягти нових педагогічних цілей. Адже тут потрібно не тільки викладати свій предмет, а й оволодіти навичками міжпредметних зв'язків, врахування реальних життєвих обставин, ситуацій, які актуальні в даний момент. STEM-освіта є педагогічною інновацією початку XXI століття. Така освіта зумовлює не тільки різнобічний розвиток індивідуальності здобувачів освіти на основі виявлення їх задатків і здібностей, а й підвищення педагогічної майстерності майбутніх педагогів. Для України є пріоритетним розвиток STEM-освіти, яка підтримується та здійснюється через усі види освіти: формальну, неформальну, інформальну – на базі онлайн-платформ, медіапродуктів, STEM-центрів/лабораторій, зокрема віртуальних [2;3].

STEM-освіта – «це низка курсів або програм навчання, яка ефективно використовується для підготовки здобувачів освіти до успішного працевлаштування та сприяє розвитку різноманітних сучасних компетенцій. Ця технологія покликана формувати навички у студентів, які зроблять їх конкурентоспроможними на ринку праці, який дуже мінливий» [1]. Вона розвиває здібності до дослідницької і аналітичної роботи, здатність до нестандартних рішень і критичного мислення. STEM-технології – це сукупність обладнання, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують STEAM-освіту. Стандартний ланцюжок «від теорії до практики» у STEAM зворотний: спочатку ставиться завдання, адаптуються та розробляються проекти, а вже потім, у процесі цієї діяльності, опановуються теорія і нові знання, реалізація дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності у навчально-виховному процесі» [1].

Для уроків зарубіжної літератури властиво використання методик та технологій STEM-уроків [2]: проектно-дослідницької, методики «перевернутого класу». STEM-методика зміщує на уроці центр уваги з теоретичного матеріалу на практичне завдання чи проблему, шляхи вирішення якої здобувачі освіти вчать знаходити не в теорії, а шляхом спроб та помилок. Проектна діяльність сприяє розвитку творчих здібностей, вміння працювати з великою кількістю інформації, відшукувати в ній необхідну, «вписувати» знання, отримані на уроках, у свої індивідуальні проекти, власні стилізації. Педагог обирає відповідно до об'єктивних причин, які з проектів застосовувати в роботі: мініпроекти, короткотермінові, середньо-термінові чи довготермінові. Уроки зарубіжної літератури в дистанційному режимі організовуються з використанням хмарних технологій [3]. Методика «перевернутого класу» дозволяє здобувачам освіти навчитися самостійно опрацьовувати теорію, важливу інформацію дома (саме за допомогою інтернет-технологій можна запропонувати студентам перегляд відеолекцій, відеокурсів, вебінарів), а на парі практично закріпити отримані знання, розвинути навички та компетентності. Цікаво і плідно можна організувати роботу на уроках зарубіжної літератури, залучаючи здобувачів освіти до вирішення реальних проблем та ситуацій, формулюючи чіткі критерії до завдань, які виконують студенти, застосовуючи продуктивну командну діяльність та занурюючи їх у практичне та відкрите дослідження [1].

Наведемо декілька прикладів використання елементів STEM-технологій на уроках зарубіжної літератури [2;3].

Знайомство з певним твором на уроці зарубіжної літератури починається з огляду доби. На таких уроках ми говоримо і про мистецтво певного періоду, і про науку, і

про винаходи, які прийшли в життя саме в цей період. Тож є можливість студентам дізнатися і про винаходи, зроблені нашими українцями, нехай це й було не в тій країні, літературу якої ми вивчаємо.

Розповідаючи про добу модернізму (а це початок ХХ ст.) варто згадати про сколіометр, винахідником якого є саме українець. Цей предмет ще називають іноді «німецьким», «польським» або «чеським» хірургом. Коли в січні 1903 року важко захворів митрополит Андрей Шептицький, він запросив відомого «німецького» хірурга й здивувався, коли Іван Микулич-Радецький звернувся до нього українською мовою. За свою кар'єру наш співвітчизник винайшов не тільки сколіометр, а й близьку до сучасної медичну маску, власний метод миття рук хірурга перед проведенням операції, а також розробив низку операцій та медичних прийомів [1].

Під час вивчення роману О. Уайльда «Портрет Доріана Грея» можна попросити студентів створити анімацію «Еволюція головного героя» або «Духовне падіння та деградація Доріана». Вивчаючи твір Ф. Кафки «Перевтілення», трішки розрядити атмосферу абсурду й безнадії можна, зробивши з студентами жука-мініробота. Що для цього знадобиться? Вібромотор, прищіпка, мініатюрні елементи живлення, роз'єм аккумулятора, будь-якого кольору світлодіоди (2 шт.), скріпки, клейовий пістолет та клей, дроти. Приклади його виготовлення є в YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=TFkUan5Uujs&t=192s> [2].

Використання Storytelling (мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача) пропонуємо доповнити створенням власного мультфільма за прочитаним текстом із застосуванням програми комп'ютерної анімації.

Проявити логіку, активізувати творчу діяльність, вміння виділяти головне та застосовувати здобуті знання для вирішення нового завдання, логічно інтерпретувати вивчений теоретичний матеріал дозволяє педагогічний прийом «кросинг», який полягає у створенні логічного ланцюжка пар зображень, що мають поєднуватись таким чином: 1-2, 2-3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7, 7-8, 8-9. Центральний об'єкт може логічно поєднуватися ще й по горизонталі та вертикалі. Основне завдання «кросингу» – з'ясувати, за яким критерієм поєднані логічні пари (встановити взаємозв'язок) та придумати назву тематичному «кросингу» [3].

На уроках зарубіжної літератури доречним є застосування методу «ментальної карти» (карти розуму, або карти пам'яті, думок) – це діаграма, на якій відображають слова, ідеї, завдання або інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї. Використовуються для генерування, відображення, структурування та класифікації ідей, і в якості допоміжного засобу під час навчання, організації, розв'язання проблем, прийняття рішень, та написання документів. Ця діаграма зосереджена навколо представлення і відображає семантичні або інші зв'язки між фрагментами інформації. Завдяки відображенню цих зв'язківв радіальній, нелінійній формі, вона сприяє підходу в стилі мозкового штурму до будь-якого організаційного завдання, усуваючи необхідність створення детальної концептуальної системи перед початком роботи. Карти розуму подібні до семантичних мереж, або когнітивних карт, але без формальних обмежень на типи можливих зв'язків». Таку форму роботи можна застосувати на будь-якому уроці зарубіжної літератури, особливо коли потрібно систематизувати велику кількість інформації. Ментальна карта може бути створена на першому уроці з вивчення

теми і доповнюватися протягом наступних занять та бути остаточно оформлена на підсумковому уроці. Так, наприклад, починаючи вивчення п'єси-феєрії М.Метерлінка «Синій птах», ми створюємо карту шляху Тільтіля і Мітіля у пошуках птаха та прослідковуємо і їх шлях до усвідомлення поняття «щастя» [1;3].

Технологію перевернутого класу, відповідно до якої студенти вдома самостійно засвоюють певний матеріал за допомогою запропонованих викладачем текстів, електронних носіїв, а потім у класі виконується практична робота. В основі уроків зарубіжної літератури у ВНЗ закладено саме такий принцип. Твори, які пропонує навчальна програма, не можуть бути прочитані на уроці, тому здобувачі освіти знайомляться з ними вдома у своїй основі так і проводяться. А на уроках вже ведеться діалог за прочитаним твором [1].

Приклади застосування STEM-технологій на уроці [3]. Роман «Портрет Доріана Грея» О. Уайльда поєднує красу й мораль і, водночас, руйнує особистість. Завдання на уроці: пройти станції за маршрутним листом і виконати завдання. Складаємо алгоритм дій: об'єднатися в команди, вибрати капітана та назву команди; отримати маршрутний лист. Орієнтовні маршрути: станція «Асоціації», станція «Сюжетний ланцюжок», станція «Літературний диктант», станція «Аналіз образів героїв», станція «Запитання», станція «Сходинки деградації», станція «Форум»; вирішити шляхи виконання завдань; оцінити кожне завдання. Викладач контролює хід, на дошці записує отримані бали команд.

Повість-притча «Старий і море» Е. Хемінгуея вчить боротися за життя й людську гідність, шукати переможні шляхи у надважких життєвих ситуаціях. У творі необхідно дослідити тематику, проблематику і символічний зміст. Завдання на уроці: пройти станції за маршрутним листом і

виконати завдання. Складаємо алгоритм дій: об'єднатися в команди, вибрати капітана та назву команди; отримати маршрутний лист. Орієнтовні маршрути: станція «Море», станція «Так чи ні», станція «Логічний ланцюжок», станція «Пазл», станція «Образи-символи», станція «Вузлик на дорогу»; Вирішити шляхи виконання завдань; Оцінити кожне завдання. Викладач контролює хід, на дошці записує отримані бали команд.

Підсумовуючи, можна з впевненістю сказати, що такого роду технології дозволяють розвивати активне пізнання здобувачів освіти на уроках зарубіжної літератури, сприяє розвитку мислення, допомагає долати проблеми та труднощі, а саме: вирішити, розплутати, придумати, уміти застосовувати свої знання на практиці у нестандартних ситуаціях. Студенти сприймають матеріал засобами дидактичної наочності (реальних предметів, макетів, моделей, зображень кінофрагментів, фотографій, малюнків, умовних графічних знаків, символіки). Вони мають можливість більше спілкуватися, висловлювати власну думку, в них розвивається уміння не тільки працювати самостійно, а й у команді. Як говорить М. Венс: «Творчість – це рушійна сила, яка підтримує в нас життя».

Отже, зосередження на інтересах учасників освітнього процесу до професійної спрямованості є основою змісту STEM-освіти, у якому враховуються доступність, науковість, наступність і перспективність, практичне значення, можливості для загальнокультурного, наукового, технологічного розвитку особистості, індивідуалізації, диференціації навчання та підвищення професійної майстерності майбутніх фахівців. Проаналізувавши це питання, можна сказати, що впровадження STEM-технологій на уроках зарубіжної

літератури є перспективним напрямком і на сьогодні набирає обертів.

Список використаних джерел:

1. Барна О. В. Впровадження STEM-освіти у навчальних закладах: етапи та моделі. *STEM в освіті: проблеми і перспективи. STEM-освіта та шляхи її впровадження в навчально-виховний процес*. Тернопіль, 2017. С. 3-8.
2. Кузьменко О. С. Сутність та напрямки розвитку STEM – освіти. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 2016. Вип. 9 (III). С.188-190.
3. Патрикєва О.О., Горбенко С. Л., Лозова О. В., Василяшко І. П. Організація STEM-навчання у закладах освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Вінниця: ТВОРИ, 2019. Вип. 91. С. 109-115.

УДК: 81'271: [377.8.011.3 – 051:373.3 (043.2)

Козик М.А., здобувачка освіти IV-Г курсу;
керівник: Фогел Д.О., викладачка іноземної
мови, спеціаліст другої категорії.

MEANS OF FORMATION OF FOREIGN COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

One of the tasks of a modern higher school is to train a competent, competitive specialist who is able to solve

problematic tasks, think flexibly and outside the box and be able to adapt to rapid changes in living conditions in a multicultural environment. Foreign language education is not only the acquisition of knowledge and skills in a foreign language, but also the knowledge of the culture of the people whose language is being studied. By involving future teachers in the culture of another nation, foreign language education contributes to the development of their understanding of the culture of another nation, forms the ability to navigate in the modern multicultural and information society, ensures the establishment and development of contacts with speakers of different languages and cultures.

The issue of foreign language communicative learning, oriented towards achieving a practical result is also relevant as in the conditions of modernization of Ukrainian education it acquires special importance in accordance with the modern requirements of the world.

The very concept of "foreign language communicative competence" was introduced into scientific circulation by D. Khaism, who explained it as an experience that provides a person with the opportunity to carry out directed speech communication with the aim of achieving success in communication in the environment of a foreign culture. [3].

The process of teaching a foreign language in a higher non-language educational institution of a pedagogical profile should be carried out in parallel with the formation of the professional competence of the future teacher, which will give the opportunity for future specialists to communicate with foreign colleagues and to carry out professional activities in the conditions of a foreign-speaking society. The process of forming the foreign language communicative competence of future specialists should be aimed not only at forming students' ability to use a foreign language in various situations, but also at intercultural communication [1].

A significant number of scientists and scientists who studied the essence and content of competence interpret the concept as the result of acquiring competences, the approaches to understanding which are also diverse and the research of each scientist has its own advantages in interpretation. O. V. Kuchai notes that competence is a set of interdependent qualities of a person (knowledge, abilities, skills, methods of activity) that are assigned to a certain range of subjects and processes and necessary for high-quality, productive activity in relation to them.

The main features of the process of formation of foreign language communicative competence of future teachers are: - language use in accordance with a given socially oriented context;

- involving students in situational communication, as close as possible to real life situations;
- use of various types of educational activities, in particular individual and group activities;
- extensive use of authentic materials.

Formation of foreign language communicative competence of students in the process of learning a foreign language includes two approaches.

1. Traditional approach that involves lecture and practical teaching of a foreign language with the aim of forming a system of basic knowledge in future specialists, which will be the basis for further study.
2. Cognitive-activity approach, where the communication skills of future specialists are formed by creating situations in which students have the opportunity to effectively acquire communication skills. This approach is based on the use of such methods as: conducting discussions, situational games, participation in video and online conferences, preparation of presentations in a foreign language, participation of students in international programs and projects.

One of the main components of the professional competence of a modern teacher is foreign language communicative competence, which consists of such competences as:

- communicative competence (mastering the rules peculiar to each expression subjected to the general rules of grammar, ensuring an individual with the ability to use language in the communication process, the development of speech skills in four types of speech activity: listening, speaking, reading, writing) ;

- linguistic competence (knowledge of the speech and non-speech behavior of native speakers) ;

- language competence (knowledge of language as a system) ;

- social competence (covers social-and-cultural, sociolinguistic and professional components that help to implement the main goal of modern education when a foreign language is a means of social-and-cultural development of a personality, enriching by knowledge of a new culture).

Below are presented the ways of forming the communicative competence of students during educational classes:

- use of interactive technologies of cooperative and collective-group learning (work in pairs, "two-four-all together", "microphone", "unfinished sentences", "brainstorming");

- situational modeling (simulation games that reproduce the professional environment);

- questions discussion ("take a position", "change position", "continuous scale of opinions", discussion);

Foreign language communicative competence appears as an effective means of forming the future teacher's personality. This type of competence contributes to the development of personal qualities, increasing the level of interest in mastering the language, makes it possible to engage not only consciousness, but also feelings and emotions. Foreign

language communicative competence is a complex of knowledge, abilities and skills as well as experience of their use that gives a possibility to a future teacher to use foreign language effectively and efficiently for professional activities realization. This competence is an integral characteristic of professional competence, ensures its successful implementation in different sociocultural and pedagogical situations

Список використаних джерел:

1. Сура Н.А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 4 (60). – С. 190 – 192..
2. КучайО.В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. // Рідна школа. 2009. No 11. С. 44–48.
3. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1971. – 174 p.

УДК 373.3.091.33:51(043.2)

Петрунь С.М., здобувачка освіти II-Н курсу
керівник: Доктор К.О., голова
предметної (циклової) комісії
математичних дисциплін

STEM - ОСВІТА НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Розвиток STEM-напрямків в освіті має вирішальне значення для розвитку суспільства. Сьогодні майже всі використовують iPhone та інші смартфони. Без технологій

уявити наш світ сьогодні просто неможливо. Це також говорить про те, що технологічний розвиток буде продовжуватися, і STEM навички є основою цього розвитку.

Математику рідко називають улюбленим предметом. Вона вимагає максимальної концентрації, а також – вміння абстрактно мислити, що багатьом дітям дається нелегко. У цьому випадку методи STEM освіти можуть допомогти і краще зрозуміти, і полюбити математику.

Елементи STEM-освіти на уроках математики можна використовувати під час розв'язування задач, в проектній роботі та позаурочній діяльності. Це можуть бути задачі про архітектурні споруди та пам'ятки рідного світу, міст; задачі біологічного, фізичного, хімічного та географічного змісту.

Авторські розробки направлені на розвиток в учнів творчого мислення, навичок використання інженерного підходу до розв'язання реальних завдань, усвідомлення ролі технології у їхньому вирішенні розуміння важливості дизайну. Саме такого типу використання освіти має стати пріоритетним напрямом у питанні підвищення інтересу у дітей до спеціальностей майбутнього.

Для успішної реалізації STEM-навчання треба запроваджувати з початкової школи, де основною задачею є стимулювання допитливості, зацікавленості, мотивації до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій, тощо.

Мета STEM-навчання:

- розвиток творчого мислення, навичок використання інженерного підходу до розв'язання реальних завдань,
- розуміння важливості дизайну,
- усвідомлення ролі технології у їхньому вирішенні.

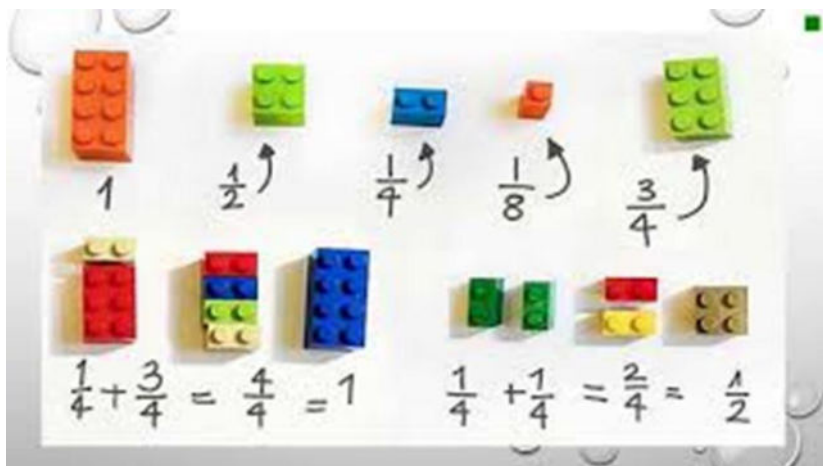
Однією з форм STEM-навчання є уроки/заняття, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків і сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці/занятті. Такі уроки/заняття можуть проводитися шляхом об'єднання схожої тематики кількох навчальних предметів або формування інтегрованих курсів чи окремих спецкурсів.

Уроки STEM відрізняються активною комунікацією і командною роботою учнів. Діти не бояться висловити будь-яку свою думку, вони вчаться говорити і презентувати свої результати. Коли діти беруть активну участь в процесі, вони добре запам'ятовують урок.

З найбільш поширених засобів, які використовуються для STEM-навчання, є конструктори, робототехнічні системи, моделі, вимірювальні комплекси та датчики, лабораторні прилади, електронні пристрої, що допомагають учням у засвоєнні якісно нових трансдисциплінарних знань.

Конструктор LEGO це потужний інструмент навчання в ході використання якого дитина:

- застосовує логіку, розвиває моторику, креативне мислення;
- вчиться створювати реальні речі;
- формуються навички долати труднощі, працювати в команді.

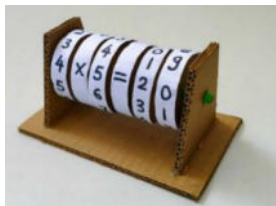

Ось приклад використання LEGO на уроці математики в 4 класі по темі «Дроби». Учні викладають дроби, показують як їх можна додавати та віднімати, порівнюють та знаходять частину від числа. Таким чином можна проілюструвати порівняння дробів та частин.

Одним із дієвих засобів є практико-орієнтовані завдання.

Наприклад:

- «Обчисліть площу класної кімнати, виконавши необхідні вимірювання», «Визначте довжину власного кроку та виміряйте кроками довжину і ширину спортивного майданчика біля школи»;
- порахувати приклади, що написані на паперових стаканах. Покласти необхідну кількість дерев'яних паличок у кожний;
- додаємо і віднімаємо із паперовими стаканами;
- вивчаємо таблицю множення;
- ігри із сірниками тощо.

Згідно методичних рекомендацій щодо запровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік, особливою формою наскрізного STEM навчання є інтегровані уроки/заняття. Інтегровані уроки можна проводити і поза межами класу: на стадіоні, подвір'ї в спортзалі тощо. Під час таких уроків потрібно конструювати з учнями (за допомогою піску, мотузок, стрічок, паперу тощо), вчити виміряти величини (за допомогою рулетки, кроками тощо).

Зрозуміло, що STEM у молодшій, середній та старшій школі реалізується відповідно до рівня знань та вмінь учнів, але загалом забезпечує виконання таких завдань, як підтримка та розвиток допитливості в дітей, демонстрація зв'язку між наукою, технологіями, інженерією та нашим повсякденним життям. Завдяки інтегрованим заняттям учні мають можливість відчувати дух наукового пізнання, навчитися конструювати комплексну картину навколишнього світу з окремих розрізнених фактів, бачити об'єктивність, перевіреність та системність наукових знань, переконатися, що наука – найважливіший чинник технічного прогресу й перетворення дійсності.

Чому це важливо? Щоб бути конкурентоспроможною, Україна повинна мати висококваліфікованих працівників, проте це не реалізується без реформованої освіти та освіченого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік. (електронний ресурс)
2. Використання елементів STEM-освіти на уроках математики. Збірник матеріалів роботи творчої групи викладачів математики. – Рівне: НМЦ ПТО, 2019. – 95 с.
3. Інтернет ресурси:
  - a. https://www.zippo.net.ua/data/files/2020/stem_book.pdf
  - b. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-stem-osvita-na-urokah-matematiki-231128.html>

УДК:37.091.12:80-51(043.2)

Сливка І. О. – здобувачка освіти 2-Ф курсу;
керівник: Старова Ю. В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ОСОБИСТІСТЬ І ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФІЛОЛОГА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Вступ України у Болонський процес охарактеризувався зміною мети, завдань і змісту навчально-виховного процесу у вищій освіті. Вища освіта перетерпіла реорганізацію та євростандартизацію. Відповідно до основної мети Болонського процесу, якою є формування й зміцнення інтелектуального, культурного, соціального й науково-технічного потенціалу Європи,

стрижнем вищої освіти стала розвиваюча, культуруотворююча домінанта, формування конкурентоспроможного фахівця, що вміє мислити критично, обробляти різноманітну інформацію, використовувати отримані знання й уміння для творчого вирішення проблем. Конкурентоспроможність – це не тільки наявність професійної кваліфікації, але й компетентність. Поняття «компетентність» дотепер не має точного визначення, але воно пов'язане із прикладними вміннями, психологічною готовністю й особистою оцінкою.

Компетенція – це загальна готовність особистості встановити зв'язок між знанням і ситуацією, іншими словами, набір знань, умінь і навичок, необхідних для рішення поставленої проблеми [1]. Компетентність – це здатність діяти на основі сформованих компетенцій, особистісних характеристик і ціннісних установок. Інакше кажучи, компетенція – набір вимог, висунутих фахівцеві, компетентність – результат, здатність відповідати цим вимогам. Відповідно, поняття компетенції вужче, ніж поняття компетентності; професійна компетентність визначається через компетенції.

Під професійною компетенцією філолога мається на увазі знання наукової термінології, знання світової історії й культури, країнознавчі знання, знання різних стилістичних прийомів, що використовуються для створення літературних текстів; вміння зіставляти й протиставляти мовні явища, відокремлювати в прочитаному або почутому головні ідеї та опорні поняття, виявляти зв'язок між фактами, подіями, поняттями; знаходити інформацію з історії і культури різних країн, складати план відтворення прочитаного або почутого, конспектувати прочитане або почуте, інтерпретувати прочитане або почуте згідно широкого або вузького контексту [2]. Іншими словами,

професійна компетенція філолога містить такі компоненти: лінгвістичний, загально-гуманітарний, естетичний, стратегічний, інформаційний, особистісний, самоосвітній, а також культуру читання й культуру естетичного сприйняття дійсності.

Результативність становлення комунікативної, філологічної та мовної компетенцій на практиці конкретного фахівця, його психологічна установка і вмотивованість у вивченні філологічних дисциплін, особистісна оцінка власної діяльності визначають відповідно його комунікативну, філологічну, мовну компетентності. Вони є ключовими компетентностями філолога. Формування їх у сукупності є метою філологічної освіти. Філологічна освіта в системі професійної підготовки майбутнього фахівця філолога виконує гуманітарно-гностичну, рефлексивну, особистісно-розвивальну функції.

Немає одностайної думки щодо змісту професійно компетенції філолога. Є. Верещагін і В. Костомаров розуміють під мовною компетенцією здатність розуміти й продукувати необмежену кількість граматично правильних речень за допомогою засвоєних мовних знаків і правил їхнього з'єднання [2]. І. Зимня під лінгвістичною, або мовною, компетенцією розуміє володіння мовою як засобом спілкування, тобто вміння правильно в графіко-орфографічному, лексичному, граматичному і стилістичному відношенні виражати свої думки.

Професійна компетенція філолога – це сукупність мовознавчої, літературознавчої, риторичної, культурознавчої компетенції, сформованість яких зумовлюють здатність людини філологічно мислити, розв'язувати завдання, як-от [3]:

- у науково-дослідній сфері: дослідження мови і літератури в їх історичному, порівняльно-типологічному аспекті; педагогічного процесу і освітніх технологій;

- у практичній сфері: здійснення практичної діяльності, пов'язаної з предметною галуззю «Філологія» у закладах освіти, культури, у ЗМІ, у галузі міжкультурної комунікації тощо;

- у сфері управління: здійснення управлінських функцій в процесі реалізації професійних функцій і виконання професійних завдань фахового молодшого бакалавра з філології.

Розподіл професійної освіти на два ступені (бакалавр і магістр) дало можливість визначити пріоритетність викладання дисциплін у диверсифікованій педагогічній системі, що пропонує Болонський процес. На першому ступені доцільно вивчати дисципліни, що формують лінгвістичну компетентність, частину філологічних дисциплін, а також педагогічні й психологічні науки. Навчальні плани включають, крім нормативних, і варіативні дисципліни і будуються на кредитах, що дозволяє виявити самостійність особистості у виборі й побудові навчання у відповідності зі своїми можливостями й здатностями. Загальні, базові знання, отримані в межах програм підготовки бакалаврів, і спеціалізовані знання й навички у межах окремих магістерських програм – це знання різних рівнів узагальненості, глибини та практичної спрямованості, тому методики їхньої передачі стають більше диференційованими [1].

Узагальнюючи все вище сказане можна зробити висновок, що багатоступінчаста система вищої освіти найкраще відповідає вимогам компетентнісного підходу в навчанні, тому що спирається на градаційне формування професійно-когнітивних умінь. Система генерації й

передачі знань за останні десятиліття ускладнилася, а обсяг існуючих знань і інформації багаторазово зріс. Професійно-когнітивні вміння забезпечують здатність самостійно надалі підвищувати кваліфікацію й залишатися компетентним працівником.

Тому, сутність професійної компетентності майбутнього філолога полягає в здатності й готовності до ефективного формування мовної особистості здобувачів освіти. Компонентами структури компетентності майбутнього філолога виступають філологічна, мовна або лінгвістична, комунікативна, лінгводидактична компетенції, емоційно-вольовий компонент та система якостей особистості, уможливлуючих прояв перелічених компетенцій у професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : [монографія]. Маріуполь; Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. 400 с.
3. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму : [монографія]. К.: Київський держ. лінгв. ун-т, 2000. 283 с.

Тенкач В.В. – здобувачка освіти 2-Ф курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного світогляду, що відповідає соціокультурним викликам епохи, пріоритетність формування в студентській молоді ключових компетенцій в інтелектуальній, громадянсько-правовій, комунікаційній, інформаційній сферах – ці та інші риси кінця XX – початку XXI століття, безумовно, мають позначатися на професійних і особистісних якостях майбутніх філологів. Загальноосвітні навчальні заклади третього тисячоліття чекають на філолога, котрий володіє цілісними, системними знаннями мови, літератури, є людиною культури, провідником ідей державотворення і демократичних змін, здатний сформувати культуромовні особистості молодих громадян Української держави.

Проблема професійної підготовки філологів постає як одне з найбільш актуальних питань педагогічної науки, від розв'язання якого суттєвою мірою залежить успішність реалізації програми духовно-культурного розвитку країни. Розроблення змісту освітніх програм професійної підготовки філологів, методів і технологій навчання вимагає детального аналізу порушеної проблеми з узагальненням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Критичний аналіз теоретичної літератури показує

наявність значної кількості теоретично-обґрунтованих методологічних підходів, основною метою яких є забезпечення необхідних умов для всебічного розвитку і саморозвитку особистості майбутніх фахівців філологічного напрямку фахової передвищої освіти [1;4;5]. Проте, зважаючи на сучасні вимоги до особистості фахівців філологічного напрямку нового покоління, тобто фахівців-новаторів, які здатні долучитися до прогресивних перетворень, що відбуваються у сучасному суспільстві, викладено методологічні підходи, які і є особливістю для формування майбутніх фахівців передвищої освіти.

Аналіз змісту освітніх програм засвідчив, що професійна підготовка філологів здійснюється на основі таких методологічних підходів [3;4]: компетентнісного, міждисциплінарного, культурологічного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, аксіологічного, інтегрованого, адитивного. Провідним підходом визначено компетентнісно зорієнтований, оскільки результатом професійної підготовки філологів у закладах фахової передвищої освіти є формування професійної компетентності. На підставі аналізу досліджень науковців з'ясовано, що складниками професійної компетентності фахівців філологічного напрямку є базові дидактичні компетентності, зорієнтовані на організацію та реалізацію практичної навчальної діяльності, особистісні компетентності (самокомпетентність, соціальна компетентність, міжкультурна компетентність), предметні компетентності (мовленнєві навички, лінгвістичні знання, країнознавчі знання; знання з літературознавства; перекладацькі уміння, методичні навички). Відтак, зміст підготовки майбутніх фахівців філологічного напрямку спрямований на формування когнітивного (інтегровані лінгвістичні та соціокультурні знання; знання терміносистеми мови; знання з перекладознавства,

літературознавства, фольклористики, лінгвістика тексту, лінгвальних маркерів соціальних відносин, типів іншомовних дискурсів, жанрово-стилістичних концептів); інформаційно-аналітичного (пошук, аналіз, систематизація, презентація інформації, інформаційні технології, розвиток пізнавальної активності, критичного, логічного, дивергентного, асоціативного, аналітичного типів мислення); операційно-практичного (мовленнєві, фахові, навчальні вміння й навички; поведінкові реакції; володіння засобами та продуктивними способами спілкування, використання дискурсивних способів вираження інформації, редагування й реферування, самостійного вивчення мови, розпізнавання реєстрів спілкування, перекладацькими стратегіями, досвідом мовної діяльності); ціннісно-мотиваційного (цільові установки, формування позитивної мотивації оволодіння професією, орієнтація на результат, комунікативні стратегії, формування позитивної міжособистісної взаємодії, рефлексія, професійний розвиток, самовдосконалення та самореалізація) компонентів. Водночас зміст навчання зорієнтований на задоволення перспективних кар'єрних можливостей та професійне зростання.

Зміна соціально-економічної ситуації в Україні привела систему освіти в інший режим функціонування й розвитку в плані необхідності пошуку надійних, оригінальних, оптимальних, ефективних способів організації навчально-виховної діяльності, моделювання сучасних педагогічних систем, що забезпечують якість освіти. Наші уявлення про те, що професійна підготовка фахівця філологічного напрямку є складною динамічною педагогічною системою, ефективність функціонування якої залежить від багатьох взаємопов'язаних чинників, що виявляються на основі загальних закономірностей навчального процесу й керування ним, узгоджуються з

думками провідних вітчизняних та закордонних учених [1]. Певною мірою зміни, що відбуваються в організації процесу професійної підготовки фахової передвищої освіти, стосуються й філологічної сфери. «Ефективна професійна підготовка майбутніх фахівців філологічного напрямку передбачає [4]:

- теоретично обґрунтовану зміну форм і методів навчання у вищих навчальних закладах, які мають бути спрямовані на розвиток професійної компетентності особистості майбутнього фахівця філологічного напрямку;

- забезпечення в процесі філологічної освіти можливості ознайомлення з різними напрямками діяльності майбутніх фахівців філологічного напрямку, особливостями функціонування вищих філологічних закладів в умовах соціально-економічних трансформацій суспільства;

- психолого-педагогічне забезпечення свідомого професійного самовизначення особистості майбутнього фахівця філологічного напрямку, можливості для її професійної самоактуалізації та професійної самореалізації» [1, с. 43–44].

Отже, можна зробити висновок, що особливостями підготовки філологів до фахової передвищої освіти є особливості, засновані на інноваційних педагогічних, психологічних і фізіологічних засобах впливу, що враховують принципи єдності та взаємозв'язку розвитку комунікативних якостей та особливостей майбутньої професійної діяльності фахівців філологічного напрямку.

Список використаних джерел:

1. Базелюк В.Г. Розвиток конкурентоспроможного фахівця в коледжі. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. /

- НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; голов.ред. В. В. Олійник; редкол. : Н. Бібік [та ін. Київ: Юстон, 2019. Вип. 8(37). 212 с.
2. Єрмоленко С. Національна свідомість і виховання української мовної особистості. *Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу україністів*. Х.: Око, 1996. С.224-227.
3. Калашникова Г.Ф., Муромцева О.Г. Про форми роботи школи юних філологів. *Українська мова і література в школі*, 1977. №8. С.85-86.
4. Каленський А.А. Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. *Науковий вісник НУБІП України. Серія: педагогіка, психологія, філософія*, 2017. №277. С. 101-105.
5. Семеног О.М. Сучасні інформаційні технології у професійній філологічній освіті: проблеми, пошуки, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. Випуск 5. С.631-638.

Чайковська К.Р.
здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформа шкільної освіти в Україні спрямована на створення школи, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Становлення особистості включає ряд важливих, відповідальних етапів, обумовленими змінами соціального статусу, розширенням видів діяльності та іншими суспільними та індивідуальними факторами. Одним із таких етапів є початок шкільного навчання, перехід від залежного дитинства до освоєння та відстоювання власної позиції, готовності зробити свій життєвий вибір та нести відповідальність за свої вчинки. Первинні аспекти адаптації дитини до соціальної ролі школяра обумовлена переживанням вікової кризи 6 (7) років, тобто саме початку самореалізації дитини у якості учня початкової школи. Адаптаційні процеси, детерміновані засвоєнням нових норм шкільного життя, посилюють психофізіологічні навантаження, несуть типові кризові ризики у особистісному зростанні. Цим визначається необхідність сформувати належне соціальне середовище та забезпечити першокласникам педагогічну підтримку з метою полегшення звикання до школи та профілактики дезадаптації дітей [4, с. 44].

Процес адаптації до шкільного навчання може викликати у дитини серйозне психічне навантаження. Перспективним напрямком профілактики цього є створення сприятливої емоційної атмосфери. Серед емоційнозаряджених прийомів, до яких може вдаватися педагог, у

учнів першого класу велику роль відіграють ігрові вправи. В ігровій формі навчання дитина відчувається більш спокійно і більш легко подолає бар'єр, який стосується пристосування до нових соціальних умов життєдіяльності. В той же час домінування ігрових занять не допускається у зв'язку із необхідністю засвоєння та внутрішнього сприйняття більш формальних вимог навчальної діяльності [2, с. 42].

За умов порушенні успішної адаптації до шкільного середовища у дитини може з'явитися стан дезадаптованості особистості, який виступає негативним наслідком перекручення процесу активного пристосування учня першого класу до нових умов. Дезадаптація може настати як результат різкої зміни умов середовища, до якого дитина може бути не готова [6, с. 270]. Аналіз зарубіжної і вітчизняної літератури свідчить, що терміном шкільна дезадаптація (або «шкільна непристосованість») характеризуються будь-які труднощі дитини в процесі навчання [3, с. 14].

Основними ознаками шкільної дезадаптації є:

- ✓ погіршення відносин з однокласниками, батьками, вчителями;
- ✓ відсутність бажання ходити до школи;
- ✓ соматичні симптоми: головний біль, зменшення апетиту, пригнічений настрій, підвищена втомлюваність;
- ✓ емоційні розлади;
- ✓ зменшення товариськості, емоційної стійкості, соціальної сміливості та підвищені показники емоційної

збудливості, тривожності, не здатності до довгого зосередження, замикання у собі [1, с. 9].

Сучасні науковці виділяють групу причин, які характеризують прояви дезадаптації учнів 1-го класу:

- ✓ неефективні засоби виховання в сім'ї: завищені очікування батьків щодо навчання дітей;
- ✓ неуважне відношення до процесів навчання та виховання дитини; переключення уваги дитини на недоліки школи чи вчителів замість бесід про приємні моменти шкільного життя;
- ✓ гіперопіка дитини;
- ✓ погіршення взаємовідносин у школі в системі «учень – вчитель», «учень – учні»: дидактогенія (негативний психологічний вплив здійснює сам процес навчання);
- ✓ дидаскалогенія (неповажне відношення вчителя до учня);
- ✓ злиття дидактогенії й індивідуальної чутливості центральної нервової системи дитини; порушення стосунків з однокласниками;
- ✓ індивідуальні особливості психічного розвитку дитини: низький інтелектуальний потенціал; запізнення психічного розвитку;
- ✓ надмірна активність; наявність проблем з регулюванням учнем власної поведінки, навчальної діяльності; несформованість мотивації до навчання; завищена самооцінка й рівень домагань дитини чи батьків; підвищена чутливість ЦНС; агресивність; замкнутість; соматичне ослаблення (хронічні захворювання) тощо [5, с. 255].

Організація належного середовища для адаптації дитини до ефективного навчального процесу сприятиме її подальшому розвитку, успішному навчанню та вихованню. Важливою новацією у практиці діяльності 1-х класів закладів загальної середньої освіти є оптимізація змісту

початкової освіти на засадах інтегративного підходу у навчанні. Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи. Відповідно інтеграцію навчального матеріалу з різних навчальних предметів здійснюють навколо певного об'єкту чи явища довкілля або навколо розв'язання проблеми між предметного характеру, чи для створення творчого продукту тощо. Однією з оптимальних моделей інтеграції у початковій школі є інтеграція навколо соціокультурної теми/проблеми під час тематичних днів/тижнів.

Організація загального для навчальних предметів тематичного простору дозволяє уникнути дублювання інформації у змісті різних навчальних дисциплін та, водночас, розглянути аналогічний матеріал одночасно з різних боків, за допомогою різних дидактичних засобів. Таким чином забезпечуються збалансованість у сприйманні інформації різних освітніх галузей, психологічно комфортна атмосфера навчальних занять. Перші тижні навчання в 1-му класі - важливий етап для створення в класній спільноті атмосфери прийняття, довіри, взаємозацікавленості, бажання слухати одне одного, висловлюватися. На цьому етапі закладаються основи для усної взаємодії учителя з учнями та учнів між собою. Саме тому багато уваги в перший місяць потрібно приділяти знайомству, коротким розповідям про власні захоплення, улюблені ігри тощо.

Розробниками Концепції нової української школи запропонований тематичний інтегрований підхід, відповідно до якого кожного тижня розглядається окрема тема.

Наприклад, у вересні мають вивчатися такі теми: «Я - школяр/ школярка», «Наш клас», «Мої друзі», «Моє довкілля». Ці теми - інтегровані: їх розгляд передбачає і

формування наскрізних умінь, соціальних та громадянських компетентностей, і набуття предметних компетентностей, зокрема опанування граматичних та обчислювальних умінь. Формування умінь читати і писати буде відбуватися на окремих уроках української мови, а відпрацьовуватись ці уміння будуть в інтегрованому курсі, який у своєму складі може містити мовно-літературну галузь. Змінилися підходи до навчання грамоти, додалися деякі нові змістові лінії, але основний зміст лишився: учні, як і раніше, будуть навчатися читати, писати, рахувати. Адаптація першокласника у значній мірі визначається його особистісною готовністю. Підтримати і редагувати цю готовність можливо засобами педагогічного виховання на першому етапі навчання за допомогою забезпечення розвитку когнітивних процесів дитини, емоційного інтелекту, розвитку навичок соціальної взаємодії молодших школярів тощо. Основним показником ефективності реалізованих педагогічних засобів розвиваючого освітнього простору щодо мотивації адаптації дітей до шкільного навчання є готовність до навчання у школі. Ця індивідуальна якість виявляється у загальному психічному розвитку, складовими якого є певний рівень інтелектуального розвитку, емоційно-вольового, соціально-комунікативного та мотиваційного [4, с. 50].

Налагодження успішної адаптації молодших школярів до навчання, в роботі необхідно враховувати наступне:

✓ формування психологічної готовності до школи, яке припускає сполучення ігрового, продуктивного, навчального й іншого видів діяльності, повинно здійснюватися з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей дитини;

- ✓ формування позитивного емоційного ставлення до знань і нових обов'язків;
- ✓ керівництво діяльністю дітей-першокласників варто здійснювати, широко використовуючи (особливо в I семестрі) методи дошкільного виховання із частковим поступовим застосуванням шкільних методів, що сприятиме нетравматичному переходу від дитячого садка до школи, більш «м'якій» адаптації до шкільного навчання;
- ✓ у педагогічній роботі з першокласниками дотримуватися наступності не тільки в методах роботи, але й у стилях педагогічного спілкування;
- ✓ дотримуватися послідовності (не суперечливості) у застосуванні шкільних методів роботи й у формуванні колективу дітей перших класів та організації їхнього міжособистісного спілкування;
- ✓ цілеспрямовано формувати уміння рольового й міжособистісного спілкування дітей як важливу умову підготовки до зміни провідної діяльності;
- ✓ максимально використовувати виховні можливості спільної діяльності молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за ред. В.Г. Панка. URL: <https://dnmcps.com.ua/sites/default/files/2020-01/28/1-5>.
2. Гончарук І. Створення вчителем комфортних умов для адаптації першокласників до навчання у школі. *Початкова школа*. 2013. № 7. С. 42-44.
3. Гуріна О. Адаптація першокласників: Семінар для вчителів початкових класів. *Психолог. Шкільний світ*. 2014. № 15. С. 13-16.

4. Дзеблюк Ю. Педагогічна підтримка адаптації молодших школярів до умов освітнього розвивального середовища. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. № 1(1). С. 44-51.
5. Крупник Г.А. Особливості психологічного супроводу адаптації першокласників до навчального процесу. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 2 (46). С. 251-257.
6. Лемешева М.Є., Подавільнікова І. М. Етапи соціалізації дитини: підготовка до школи та адаптація першокласників. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4. С. 270-278.

УДК 373.3.014:376-054.57(477.87)(043.2)

Чірі С. С.,
здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УГОРСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ В ЗАКАРПАТТІ

В Україні проживає угорська національна меншина, яка нараховує 150 тис. осіб, здебільшого в Закарпатській області. Після прийняття у вересні 2017 р. нової редакції Закону України «Про освіту» [3] виникла проблема щодо мови викладання для національних меншин. Стаття 7 закону передбачає, що освіта мовою національних меншин надається лише у початкових класах, а середня і вища освіта надаватимуться державно мовою – українською. У 2019/2020 навчальному році в області функціонувало 99

закладів загальної середньої освіти національних меншин, у яких 16 583 учні здобували освіту угорською мовою, 2139 учнів вивчали цю мову як предмет та 1281 вивчали угорську мову факультативно.

У початкових класах шкіл для угорської етнічної меншини зберігається викладання угорською мовою, але при цьому вивчають і українську мову та можуть повністю інтегрувати в українське суспільство. Угорщина підтримує й допомагає угорськомовним школам. Початкова школа розвиває любов до України та Угорщини, засвоєння традицій та культури обох країн. Угорською мовою відбувається підготовка вчителів початкових класів для шкіл з національною мовою навчання, проводиться в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці II у м. Берегово [2]. У загальноосвітніх закладах з навчанням мовами національних меншин велика увага приділяється викладанню української мови і літератури. З метою виявлення обдарованих дітей у районах і містах області проводяться предметні олімпіади, конкурси, змагання ерудитів. У школах з угорською мовою навчання традиційним стало проведення тижня української мови та літератури, Шевченківського тижня, відзначається День слов'янської культури та писемності тощо. Результати щорічної обласної олімпіади з української мови та літератури для учнів загальноосвітніх навчальних закладів з угорською мовою навчання засвідчують поступове зростання рівня навчальних досягнень частини учнів.

На сьогодні усі угорськомовні школи Закарпаття забезпечені в повному обсязі необхідними підручникам, словниками та методичними матеріалами українською мовою. У школах на державні кошти були організовані кабінети української мови. Ці заходи спрямовані на виконання вимог Закону «Про освіту», яким передбачається поступове збільшення годин викладання

української мови в школах нацменшин. Закон України «Про освіту» має перехідні положення. Згідно з ними, до 2020 року школярі навчаються за тими правилами, які існували на момент ухвалення закону. Щоб цим учням було легше навчатися після 2020 року, їм поступово почали збільшуватимуть кількість годин української мови.

Методистами Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти підготовлено навчальні матеріали та тестові завдання для проходження дистанційних курсів для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Для закладів загальної середньої освіти з навчанням угорською мовою укладено підручники, які пройшли конкурсний відбір: «Українська мова. 3 клас» (авторський колектив: Сергійчук Ю.П., Криган С.Г.), «Літературне читання. Угорська мова. 3 клас» (авторський колектив: Лотор-Пердук О.К., Пердук Я.І.) [1].

В перспективі планується реалізувати низку заходів, зокрема:

1. Збільшення на 1 годину вивчення української мови в 1-4-х класах у школах національних меншин. Це буде зроблено за рахунок додаткових годин на вивчення курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять.

2. У початковій школи буде можливість за власним вибором впроваджувати вивчення одного-двох предметів державною мовою (або двома мовами), починаючи з 3-го класу. Але це можна буде зробити лише у випадку, якщо є відповідні вчителі та бажання батьків.

3. Базова та старша школа також зможуть за власним вибором поступово збільшувати кількість предметів з українською мовою викладання. Це можливо лише за наявності відповідно підготовлених вчителів та бажання батьків.

4. Для вчителів шкіл з викладаннями мовами національних меншин будуть проводитись додаткові тренінги за державний кошт для того, аби вони покращили своє знання української мови.

5. Планується проведення тренінгів, вебінарів для педагогів цих закладів з мультилінгвістичного (багатомовного) навчання із залученням міжнародних експертів, використовуючи досвід країн Європейського Союзу, ОБСЄ та у співпраці з офісом Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, Ради Європи.

6. Міністерство освіти і науки спільно з Ужгородським національним університетом працює над оновленням методик викладання української мови для учнів, чия рідна мова належить до іншої мовної групи. Як наслідок, будуть змінені підручники і методичні матеріали для вчителів [4].

Отже, можемо зробити висновки, що Міністерство освіти і науки України проводить роботу щодо навчально-методичного забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням мовами національних меншин та забезпечує виконання конституційного права на навчання своєю рідною мовою, або її вивчення.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення прав на освіту мовами національних меншин у закладах освіти з угорською мовою навчання Закарпатської області. URL: <https://deponms.carpathia.gov.ua/navchalnii-rik/zakladi-osviti-z-movami-navchannia-natsionalnih-menshin/analizuemo-rekomenduemo3/zabezpechennia-prav-na-osvitu-movami-natsionalnih-menshin-u-zakladah-osviti-z-ugorskoiu-movoju-navchannia-zakarpatskoyi-oblasti>

2. Задоволення освітніх потреб угорської національної меншини Закарпатської області. URL: <http://zakinppo.org.ua/institut/beregivska-filija/2016-01-28-11-55-55/58-2010-01-14-17-45-51/337-zadovolennja-osvitnih-potreb-ugorskoyi-natsionalnoyi-menshini-zakarpatskoyi-oblasti>.
3. Про освіту: Закон України. Верховна Рада України; Законодавство України. 2017.
URL: <http://zakon0.rada.gov.ua./laws/show/2145-19>.
4. Ковач Л. Система освіти національних меншин Закарпаття: сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку. *Наукові записки: Курасівські читання*. 2006. Вип. 34. С. 254-264. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/kovach_systema.pdf/.

РОЗДІЛ II. ДОТРИМАННЯ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА СЕРЕД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

УДК: 373.2.016:81`23(043.2)

Бокшан В. О., здобувач освіти III-A курсу
керівник: Старова Ю. В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗДО ТА ЗАОХОЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Українська мова – це наша державна мова. Вона існує з давніх часів і досі ще існує та використовується. Нею говорить вся Україна у піснях, казках, творах та віршах наших поетів і письменників, простих розмовах з рідними – всюди лунає наша солов'їна мова. Українську мову використовують на роботі, в школах, садочках й багатьох інших місцях.

Українська мова в закладах дошкільної освіти використовується всюди: при ранковому прийомі та розмовах з оточуючими, на заняттях та прогулянці. Використовуючи українську мову в садочках вихователі прив'язують її до дітей, спонукають розмовляти з ними українською. Діти, дивлячись як вихователь розмовляє, вимовляє певні слова, речення старається повторювати за ним. Так як вихователь – перший вчитель, після мами, що зустрічається на шляху, він має скеровувати дитину до вивчення та навчання про основні поняття в навколишньому світі, формувати елементарні математичні уявлення, розвивати сенсорні можливості дитини та її

мову, а також не забувати розвивати дитину фізично, морально й естетично.

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна зі складових частин державної має бути спрямована на забезпечення оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії. Українська мова є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни [1]. Засвоєння української мови дітьми починається з раннього та дошкільного віку в сім'ї та дитячих садочках. Згідно Закону України «Про мову» (стаття 21) в закладах освіти всіх рівнів навчання ведеться державною мовою.

Завдання дошкільних закладів у розвитку мовлення: розвиток загальної мовної культури й культури спілкування, розвиток зв'язного мовлення (діалогічного та монологічного), збагачення, уточнення й закріплення словника, виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови. Основне завдання виховання у дитячому садку – навчити дитину користуватися рідною мовою у живому, безпосередньому спілкуванні з оточуючими людьми, розвинути усне мовлення. Важливою є робота над словом як одиницею мови, його багатозначністю, розумінням лексичних можливостей слів. Необхідно виховувати у дітей чутливість до емоційної сторони слова, уважність і цікавість до змісту слів, бажання знаходити точні й виразні слова для передачі своїх думок. Формування граматичного ладу мови. Словник – будівельний матеріал для мови [2, с. 23-24].

Щоб заохочувати дітей до вивчення української мови в дитячому садочку потрібно підібрати цікавий навчальний

матеріал з різними іграми та дидактичним матеріалом. Залучати дітей до всіх видів діяльності, пов'язаних з вивченням мови: розповіді казок, оповідань, співу пісень, розучування потішок і віршків. В дитячому садку найбільшу роль у вихованні та навчанні дітей має гра. За її допомогою можна вчити дітей не лише мови, а й інших дисциплін передбачені програмою в ЗДО. Під час гри на занятті з розвитку мовлення діти засвоюють граматичну сторону мовлення, навчаються зв'язувати слова між собою та складати їх в речення.

Основними засобами здійснення програми з розвитку мови дітей є: організація спілкування дітей у різних видах діяльності; сприймання різних видів зображувального мистецтва; використання технічних засобів; ознайомлення дітей з художньою літературою; мова вихователя як педагогічний фактор впливу на мову дітей [2, с. 27].

У процесі навчання дітей української мови потрібно дотримуватися низки принципів. Сучасна методика навчання дітей української мови послуговується двома групами принципів – загальнодидактичними та методичними. Відомо, що мовою можна оволодіти лише за умови її систематичного вивчення. Ось чому навчання дітей української мови має починатися з раннього віку, вони повинні щодня чути українську мову. Крім занять, дітям треба кожного дня читати українські твори, оповідання та іншу українську літературу [3, с. 35,37].

Заняття з навчання української мови проводять, починаючи з молодшої групи. У молодшій та середній групах проводять один раз на тиждень, у старшій – двічі на тиждень [3, с. 47]. У дошкільній педагогіці загально прийняті дві форми навчання – заняття і робота в повсякденному житті, тобто в різні режимні моменти. Робота в повсякденному житті не регламентована

режимом, не закріплена часом і проводиться у зручний для вихователя і дітей час. Зміст роботи в повсякденному житті узгоджується з темами занять [3, с. 58-59].

Так як заняття з розвитку мовлення у молодшій та середній групах лише один раз на тиждень, то вихователь має підібрати хороший матеріал і зацікавити дітей до вивчення мови. Пояснювати так, щоб діти могли швидко і надовго запам'ятати заняття й рухатися далі по програмі. Вихователь має знайти деяку цікавинку для дітей, щоб ті не втрачали своєї концентрації на занятті і не відволікалися на щось зайве.

Навчання рідної мови на заняттях – планомірний, цілеспрямований процес розвитку пізнавальних здібностей дітей, засвоєння ними системи елементарних знань про навколишнє і відповідного словника, формування мовних умінь і навичок. Навчання на заняттях є ведучим засобом розвитку мови дітей. На них здійснюються найскладніші завдання з розвитку мови [2, с. 30].

Отже, використання української мови в ЗДО – обов'язкове. Діти, наслідуючи вихователя, вчать українську мову, а з цікавими заняттями вони можуть засвоювати мову краще, також засвоєнню допомагають різні ігри. Знаючи, що діти непосидючі, легко відволікаються на щось інше, вихователь має їх зацікавити і заохотити до навчального процесу, залучити всіх дітей без винятку до різних видів діяльності та ігор.

Список використаних джерел:

1. Крашеніннікова Т. В., Поповський А. М. Конспект лекцій з дисципліни «Українська мова професійного спрямування». Дніпро. 2016. С. 6-8.
2. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови. Умань. 2013. 138 с.

3. Богуш А. М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот: програма та навчально-методичний посібник. Тернопіль. 2016. 136 с.

УДК: 811.161.2'272:37(477) (043.2)

Довганюк В.С. здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії,
викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач- методист

РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

«Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання століть, мова – це ще й музика, мелодика, фарби буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу» (О. Гончар).

Мовні питання завжди були в центрі українського державотворення та націотворення. Це природно. Мова завжди була одним із найважливіших аспектів національних кордонів. Порівняно з державним гербом, національним прапором, національним гімном, релігією тощо, які також є важливими символами національної ідентичності, мова є вбудованим фактором: людина не може існувати повністю поза мовою, і мова не може бути бездержавною. Мова постійно нагадує людині, до якого «племіні» вона належить [2,1].

Мова перш за все є головним елементом культури, мистецтва та науки, засобом впливу на ідеологію, складовою всього, що є нацією: єдиним елементом національної ідентичності, невід'ємною частиною

національних пріоритетів, невід’ємною частиною національної життєвої форми – не тільки так звана «гарантія» в чинному законодавстві, а й активне впровадження цієї «гарантії» в суспільне життя.

Безперервний процес суспільного розвитку потребує відображення відповідних змін на законодавчому рівні, що певною мірою є вдосконаленням правового поля, яке забезпечує це суспільство і відповідає його сучасним культурно-національним і політичним потребам.

У свою чергу, зміни в регулюванні та правовій поведінці, викликані соціальними вимогами часу (особливо пов’язаними з мовними питаннями) – Україна стала незалежною державою, увійшла до організацій світового рівня, вийшла на міжнародний рівень. Зобов’язання, політичні зміни, консолідація розвитку українського суспільства, запровадження ефективних механізмів поширення української мови як національної тощо – вимагає вже сьогодні здійснення певних заходів для реалізації змін безпосередньо у ті сфери життя, яким вони відповідають.

З набранням чинності Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (16 липня 2019 р.) стає зрозуміло, що законодавчий план розвитку мови, природно, залежатиме від ефективного впровадження та виконання мовного законодавства, процес якого, з одного боку, включає розробку системи відповідних національних заходів щодо утвердження української мови як національної в усіх сферах суспільного життя. З іншого боку – статус кожного, хто підтримує мову українського суспільства – користувачів мови.

Конституція України, яка є основним законом нашої держави, визначає, що державна мова України – українська. Крім того, держава забезпечує повноцінний

розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя України.

Оскільки основним завданням сучасного мовного законодавства є захист державного статусу української мови (розвиток та утвердження її державності, а також забезпечення застосування як державної на всій території України у всіх сферах суспільного життя), а в основі концепції покладено ідею, що «кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою» (ст.. 6), власне, цілі діючих нормативно-правових актів та реалізація мети безпосередньо пов'язана зі змістом цих документів, а зміст цих документів визначає напрямки, дії та спосіб виконання вищезазначених завдань.

Самосвідомість громадян щодо питання розвитку державної мови особливо сьогодні займає неабияке місце в реалізації мовної політики. Доцільною є думка І.О. Бодуен де Куртене про те, що мовна політика, це «можливість і доцільність організованої свідомої політики щодо мови». Іншими словами, держава надає можливість утвердження мовного статусу. А вже яким чином ця можливість буде використаною – залежить від свідомості кожного громадянина.

З удосконаленням науково-технічної та поглибленням соціально-психологічної взаємодії змінився і функціональний обсяг мовних компонентів. Зважаючи на пріоритети сучасної лінгвістики, постає нагальна потреба у вивченні, описі та систематизації явищ, що реалізуються в процесі спілкування в цілому, особливо у сфері політико-дипломатичних обмінів. Стрімкий розвиток сучасного глобалізованого світу супроводжується постійними трансформаціями, породжуючи нові процеси, а разом з ними – ще невживані лексичні одиниці, функція яких полягає в тому, щоб називати, описувати та ідентифікувати ці соціальні зміни.

Ефективними формами поширення та розвитку в суспільстві української державної мови є Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, Всеукраїнський диктант національної єдності, Міжнародний день рідної мови (21 лютого).

Зокрема, Всеукраїнський диктант національної єдності – це не лише перевірка знань рідної мови. Кожен, хто долучається до його написання, переживає відчуття єдності всієї громади, усвідомлення того, що сотні тисяч співгромадян одночасно літера за літерою виводять речення радіодиктанту, що безпосередньо сприяє консолідації української нації.

Також Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика — конкурс, який має на меті утвердження державного статусу української мови, піднесення її престижу серед молоді, виховання поваги до культури й традицій українського народу.

Отже, реалізація мовного законодавства як елемента мовної політики є складним, поступовим і багатограним процесом. Ефективність та результативність цього процесу залежить, з одного боку, від активної позиції влади, яка розробляє плани заходів щодо втілення відповідних цілей та завдань сприяння опануванню державної мови, а також зобов'язує нести відповідальність щодо її застосування; з іншого – від кожного конкретного громадянина, його свідомості, бажання і усвідомлення важливості особистого внеску в розвиток української мови. Як казав відомий письменник Олесь Гончар: «Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу».

Список використаних джерел:

1. О.Г. Бураго. Мова і культура. *Наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Вип. 22. С. 361-367.
2. Ажнюк Б. М. Мовне законодавство і мовне планування в сучасній Україні [Електронний ресурс] / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. - 2017. - № 4. - С. 28-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2017_4_5.
3. О. Ялова. Шляхи та форми реалізації мовного законодавства в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 2020*, 114, 110-119.

УДК 811.161.2'272:37(477+477.87)(043.2)

Дрогобецька Н. С., здобувач освіти III – IV курсу;
керівник: Король Н. В., викладач трудового навчання,
спеціаліст вищої категорії

ДОТРИМАННЯ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА В ЗАКАРПАТТІ

Традиційно перед початком нового навчального року освітяни України проводять Всеукраїнську серпневу конференцію.

Цьогорічний захід “Освіта в умовах війни”, що проходив 17-18 серпня, украй важливий. На жаль, російські злочинці обстрілюють міста і села, гинуть громадяни України, знищуються школи та університети. Захищаючи українську державу, ми дбаємо про цінності, утверджуємо ідентичність, посилюємо обороноздатність і наближаємо нашу перемогу.

В умовах повномасштабної агресії росії проти України чимала відповідальність за зміцнення основ української державності - на плечах армії освітян, які незалежно від трагічних обставин продовжують виховувати майбутні покоління. Тому дотримання законодавства про державну мову в умовах страшної війни, яка триває проти нашої нації, - одне із ключових завдань.

Обов'язковість застосування української в освітньому процесі закріплена у низці Законів України: “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, які визначають, що мовою освітнього процесу є державна мова та вимагають надання всіх освітніх послуг українською.

Як минулого, так і цього року до Секретаріату Уповноваженого надходять звернення щодо порушень мовного законодавства окремими педагогічними, науково-педагогічними працівниками закладів освіти. Наявні факти порушення Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” в освітньому процесі та під час виконання службових обов'язків окремими працівниками свідчать про необхідність контролю за дотриманням мовного законодавства усіх закладів освіти на території України.

Напередодні Дня Незалежності України з робочим візитом Закарпатську область відвідав Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень, у рамках якого відбулася зустріч із начальником управління Державної служби якості освіти у Закарпатській області Марією Сігетій.

Під час розмови Тарас Кремень наголосив на важливості дотримання Закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” в умовах воєнного стану, про дотримання мовного законодавства у сфері освіти, зокрема, ст. 21 Закону України «Про мову»,

ст. 7 Закону України «Про освіту», ст. 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту». Поінформував про новий етап імплементації мовного Закону, який розпочався з 16 липня 2022 року і передбачає використання української мови в Інтернеті та в інтерфейсах комп'ютерних програм.

25 лютого 2020 року на Закарпатті з робочою поїздкою перебувала заступник міністра освіти і науки України Любомира Мандзій, у рамках якої відбулася зустріч із вчителями української мови і літератури, що викладають у закладах загальної середньої освіти з навчанням угорською та румунською мовами.

Зокрема, учасниками обговорення питань щодо викладання української мови в школах з навчанням мовою національної меншини, державного стандарту базової середньої освіти, організації підвищення кваліфікації вчителів стали понад 100 педагогів області – по одному від кожного закладу загальної середньої освіти I – II та I – III ступенів з навчанням угорською чи румунською мовами. Під час зустрічі педагоги висловили своє бачення окремих аспектів, що потребують коригування, активно обговорювали очікувані результати від упровадження стандарту та критерії оцінювання. Так, з метою дотримання принципу наступності і досягнення очікуваних результатів йшлося про необхідність перегляду кількості годин на вивчення предметів у Базовому навчальному плані початкової освіти для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини і при цьому надання закладу можливості кореляції цієї кількості залежно від мовного оточення, порушено проблему інтеграції предметів і у зв'язку з цим відповідного забезпечення підручниками і програмами, зроблено акцент на необхідності практичного застосування набутих учнями

знань у повсякденному спілкуванні, а не на їх академічності.

7 липня 2022 року відбувся брифінг Голови Державної служби якості освіти України Руслана Гурака і Уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя щодо стану використання української мови учасниками освітнього процесу.

Протягом 1-6 червня 2022 року проведено опитування щодо дотримання мовного законодавства в закладах загальної середньої освіти. Участь у ньому взяли 58 228 учасників освітнього процесу (вчителів, учнів/учениць та їхніх батьків) з різних областей України, крім тимчасово окупованих Луганської, Донецької та Херсонської.

Голова Державної служби якості освіти у вступному слові зауважив, що з перших днів повномасштабної війни росії проти України кожен укотре пересвідчився: мова є зброєю, чинником сили народу. Результати ж анкетувань засвідчують, що українці щораз сильнішатимуть, адже дедалі більше охочих досконало послуговуватися рідною мовою.

Переважна більшість респондентів (89% вчителів і 82% батьків та дітей) зазначили, що вважають рідною мовою українську і використовують її в усіх сферах життя (спілкування у родинному колі, навчальна діяльність, культурні практики тощо).

Результати опитування демонструють також позитивну динаміку дотримання мовного законодавства в освітньому процесі:

94% вчителів зазначили, що проводять уроки лише українською, з них 82% використовують україномовні навчальні матеріали;

учні зазначили, що 73% вчителів під час уроку та 63% під час перерви розмовляють державною мовою.

Російська мова в межах закладу освіти деколи є мовою неформального спілкування (для 11–17% учнів та 2% учителів).

Поза школою, в сімейному колі та серед друзів і знайомих, українська домінує як мова спілкування серед: 36% учнів (удоба цей відсоток більший); 55% батьків; 65% вчителів.

Респонденти зазначили, що внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації стали більше цікавитися вивченням української мови, зокрема 80% батьків та 73% учнів заявили про бажання й мотивацію підвищувати свій рівень володіння українською мовою.

Отже, українська мова є мовою повсякденного спілкування педагогічних працівників, учнів та їх батьків. Усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися єдиного мовного режиму як на уроках, так і в позаурочний час. Питання функціонування державної мови під час освітнього процесу залишається і надалі одним із найбільш пріоритетних напрямів освітнього процесу. Принципове значення для майбутнього української мови має національна свідомість та мовна гідність. Державна служба якості освіти у співпраці з Уповноваженим із захисту державної мови продовжують реалізацію проекту з підтримки учасників освітнього процесу в покращенні знань української мови, що об'єднує мережу безплатних курсів, розмовних клубів, навчальних онлайн-платформ та інших ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Якість освіти в умовах війни – гарантія майбутніх перемог//Укрінформ

2. Дотримання мовного законодавства серед учасників освітнього процесу: результати опитування.
3. <https://zakarpattia.net.ua/News/222533-Zakarpattia-vidvidav-Urovnovazhenyi-iz-zakhystu-derzhavnoi-movy>
4. Забезпечення прав на освіту мовами національних меншин у закладах освіти з угорською мовою навчання Закарпатської області.

УДК 811.161.2*272:37.014 (447) (043,2)

Михалчич Р.П., здобувачка освіти III-Г курсу;
керівник: Резнікова К. В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст II категорії.

МОВНІ ЗАКОНИ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

На сучасному етапі актуальність даної теми є очевидною, оскільки це обумовлено складними процесами розбудови незалежної Української держави, творення української політичної нації, а тим більше в умовах повномасштабного вторгнення.

Мова - не лише засіб спілкування, а й головний чинник консолідації нації, оскільки забезпечує єдність, вільний і культурний розвиток національної спільноти, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового духовного і ментального розвитку, а отже, виступає могутнім засобом зміцнення національної свідомості.

Відомий український учений і громадський діяч Іван Огієнко зазначав: "Мова - це наша національна ознака, в мові - наша культура, ступінь нашої свідомості" [2,]. У державотворчому процесі мова, поряд із внутрішніми

консолідуючими чинниками, виконує й зовнішню функцію, яка полягає у виокремленні держави з-поміж інших країн, в утвердженні нації і держави серед багатомовної спільноти [3]. Отже, творення української політичної нації вимагає розв'язання фундаментальних питань мовної сфери, щоби така нація ґрунтувалася на засадах української національної державності.

Внаслідок заборон і дискримінації, адміністративно-силового тиску, якому піддавалася українська мова упродовж останніх трьох з половиною століть, значна частина українського населення, в тому числі етнічних українців, відчужена від використання рідної мови як засобу національної комунікації та головного інструменту консолідації нації. Особливо дається взнаки спадщина тривалого домінування в Україні російської мови, яка й сьогодні впливає на мовну ситуацію у нашій державі.

Протягом 2020 року в Україні було проведено низку соціологічних досліджень та опитувань, які характеризують поточну мовну ситуацію в Україні за різноманітними параметрами, а також дають уявлення про мовні уподобання та переконання українців. У даному розділі зібрано та узагальнено інформацію про найважливіші дослідження за такими категоріями:

1. Рідна мова та вживання української мови
  - Рідна мова
  - Мова спілкування в родині / вдома
  - Мова спілкування на навчанні / на роботі
2. Статус української мови
  - Значення української мови
  - Статус української та інших мов
3. Закон про українську мову як державну
  - Ставлення до закону про мову
4. Володіння та використання української мови
  - Володіння державною мовою всіма громадянами

- Використання державної мови керівниками держави й чиновниками

5. Мовні уподобання в сфері освіти й ЗМІ

- Мова сфери освіти
- Мовні уподобання щодо ЗМІ в цілому
- Мовні уподобання щодо телебачення

Нормативне забезпечення з питання дотримання мовного законодавства супроводжуються такими законодавчо-нормативними документами:

Конституція України (ст. 10)

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» №2704-VIII від 25.04.2019

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №156/2018 "Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України"

НАКАЗ МОН № 1033 від 29 липня 2019 року "Про впровадження нової редакції Українського правопису"

Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 №10-рп/99 про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови)

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин

Указ Президента України “Про Концепцію державної мовної політики” від 15.02.2010

Закон України “Про освіту” від 5.9.2017(ст. 7)

Конвенція ООН “Про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти”(ст. 5.)

Закон про державну мову стосується всіх освітян, адже володіти українською мовою необхідно «за

замовчуванням». Українська мова стала обов'язковою для надання всіх освітніх послуг.

Українська мова, як єдина державна, утверджується у публічних сферах суспільного життя — у трудових відносинах, діловодстві, обслуговуванні споживачів, ЗМІ, книговидаванні, в охороні здоров'я, на телебаченні, в кінопрокаті тощо. Процес незворотній, але реалізується він не день у день, не з єдиного маху чарівної палички — триватиме кілька років і потребуватиме не лише державних коштів, а й змін у нашій свідомості. Підстава — Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 № 2704-VIII (далі — Закон про мову).

Закон про мову — це план дій із упровадження української у суспільний простір. Він набрав чинності 16.07.2019.

Як застосовувати українську в сфері освіти, визначає стаття 21 Закону про мову.

Закон визначив, що мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

Особам, які належать до національних меншин України, гарантовано право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини України. Це право реалізується шляхом створення окремих класів (груп) із навчанням мовою відповідної національної меншини

України поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням державною мовою.

Особам, які належать до корінних народів України, гарантовано право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної і загальної середньої освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідного корінного народу України. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу України поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) із навчанням державною мовою.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантовано право на вивчення мови відповідних корінного народу чи національної меншини України в комунальних закладах загальної середньої освіти або через національні культурні товариства.

У закладах освіти відповідно до освітньої програми одну або декілька дисциплін можна викладати двома чи кількома мовами — державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.
[1]

З 16 липня 2022 року після століть лінгвоциду, організованого росією, який призвів до мовної окупації великої частини України, українська мова вчергове за останні 3 роки (7-й раз) переходить у контрнаступ.

Цього дня набирають чинності окремі норми Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, які стосуються використання мови в мережі Інтернет та мови інтерфейсів комп’ютерних програм, встановлених на товарах. Також з 16 липня 2022 року Уповноважений із захисту державної мови зможе накладати стягнення на фізичних осіб за порушення Закону.

Нагадаємо, протягом останніх 3-х років дія Закону про державну мову поетапно поширювалася на різні сфери публічного життя (відбулося вже 6 етапів):

- 16 липня 2019 року, коли набрав чинності сам Закон, зміни торкнулися в основному державної та комунальної сфери, освіти, публічного простору та публічних комунікацій;
- 16 січня 2020 року - набрали чинності норми Закону, які стосуються реклами;
- 16 липня 2020 року - норми закону поширилися на сферу охорони здоров'я, науки, застосування мови в технічній та проєктній документації, листування та звітність юридичних осіб, виконання назв транспортної інфраструктури (аеропортів, портів, вокзалів, станцій, зупинок тощо);
- 16 січня 2021 року - українська мова стала обов'язковою при обслуговуванні громадян, наданні інформації про товари та послуги;
- 16 липня 2021 року - Закон поширився на сферу культури, туризму, книговидання і книгорозповсюдження. Іспит на володіння українською мовою став обов'язковим для посадовців та кандидатів на громадянство;
- 16 січня 2022 року - газети і журнали в Україні стали виходити українською

Кожний етап імплементації Закону, всупереч жорсткій протидії п'ятої колони, розпочинався у заплановані строки і призводив до реального розширення сфери функціонування державної мови. Українське суспільство завжди схвально сприймало нововведення, про що свідчать усі соціологічні опитування. [4]

Список використаних джерел:

1. <https://www.pedrada.com.ua/article/2658-zakon-pro-derjavnu-movu>
2. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. - К.: Абрис, 1991. - 272 с.
3. Масенко Л. Мова і політика. - К., 1999. - 354 с.
4. <https://mova-ombudsman.gov.ua/16-lipnya-2022-roku-novij-kontrnastup-ukrayinskoyi-movi>

УДК 37:811.161.2'(043.2)

Олейник А-М. М., здобувач
освіти II-A курсу;
керівник: Заяць О.Т., викладач української мови
та літератури спеціаліст вищої категорії,
старший викладач.

УКРАЇНСЬКА МОВА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Зараз як ніколи ми розуміємо, наскільки важливою для нас, українців, є мова, починаючи з державного рівня і закінчуючи побутовим. Важливо, щоб громадяни усвідомили значущість мови та користувалися нею повсякчас. Зрозуміло, що одним з найважливіших важелів впливу, де розвиток мови є очевидним, є навчання, адже дошкільнята, учні та студенти активно користуються рідною мовою та намагаються впроваджувати її у своєму побутовому житті.

Спробуємо розібратися в цій темі та зазначити основні положення щодо української мови в процесі

навчання. З 16 січня 2021 року державна мова обов'язкова у сфері надання освітніх послуг. Про це йдеться у статті 30 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

З цього випливає, що:

- ***мовою освітнього процесу є державна мова.*** Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти;

- ***усі працівники закладів освіти повинні володіти державною мовою.*** керівники закладів освіти, працівники органів управління освітою, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, крім іноземців чи осіб без громадянства, які запрошені до закладів освіти та/або наукових установ і працюють на тимчасовій основі як наукові, педагогічні, науково-педагогічні працівники або викладачі іноземної мови, зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків;

- ***державна мова є робочою мовою спілкування для закладів освіти.*** Державна мова має використовуватися в межах освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять із навчальних предметів, які, згідно з освітньою програмою закладу освіти, викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин), у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою.

Українською мовою зобов'язані користуватися під час надання освітніх послуг:

- для здобуття усіх рівнів освіти: дошкільної, початкової, середньої, професійної (професійно-технічної), передвищої та вищої освіти, освіти для дорослих, включаючи діяльність військових ліцеїв і академій, в'язничних шкіл тощо;
- для отримання додаткових знань і навичок, перепідготовки, підвищення кваліфікації, здобуття нової професії та самовдосконалення;
- освіта у сфері спорту та відпочинку, включаючи спортивне навчання та послуги професійних спортивних інструкторів, учителів, тренерів з різних видів спорту, діяльність таборів зі спортивного навчання, навчання плаванню, навчання бойовим мистецтвам, йозі тощо);
- освіта у сфері культури, що включає навчання мистецтвам, драмі та музиці, хореографії, театральному та образотворчому мистецтву в різноманітних «школах», «студіях», «класах» тощо. До цих послуг належать послуги викладачів-піаністів та інше музичне навчання, діяльність шкіл з фотографії тощо;
- діяльність шкіл підготовки водіїв транспортних засобів, що включає навчання водінню автомобілів, пілотуванню літальних апаратів, керуванню плавзасобів тощо;
- інші види освіти: діяльність навчальних центрів, які пропонують послуги з підготовки з певної(х) дисциплін, навчання комп'ютерній грамоті, релігійне навчання; навчання іноземних мов та навичкам спілкування, ораторському мистецтву, швидкісному читанню тощо; навчання домедичної допомоги та діям у надзвичайних ситуаціях тощо;
- допоміжна діяльність у сфері освіти, надання послуг (крім навчальних), які підтримують освітній процес або системи, консультування з питань освіти та вибору освітніх напрямів, діяльність із проведення тестів та з оцінювання тестів, організацію програм обміну студентами тощо.

Отже, з усього вищезазначеного можна зрозуміти, що з недавнього часу все ж таки ми можемо відстоювати свої права та здобувати освіту українською мовою. Зараз, у XXI столітті, у такий скрутний для країни і українців час ми можемо говорити про піднесення нашої мови, її розквіт, хоч і через терни. Олександр Олесь казав: «Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її».

Список використаних джерел:

- 1.** Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України. URL: <https://eo.gov.ua/z-16-sichnia-2021-roku-derzhavna-mova-obov-iazkova-u-sferi-nadannia-usikh-osvitnikh-posluh/2021/01/16/>
- 2.** Стаття НУШ “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. URL: <https://nus.org.ua/news/vidteper-ukrayinskoyu-movoyu-mayut-nadavaty-vsi-osvitni-poslugy/>
- 3.** Про застосування державної мови в освітньому процесі. Лист МОН № 1/9-581 від 17.09.19 року. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/other/65639/>

Поковба В.С.— здобувачка освіти III-Д курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ УЧАСНИКАМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Державотворчі процеси виявили в освіті невідповідність між чинною системою та потребами людини, суспільства і значною мірою актуалізували проблему створення освіти, що зорієнтована на всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, розвиток самостійності, творчості, допитливості, формування цінностей, що забезпечують готовність дитини до життя в демократичному інформаційному суспільстві.

Мова – це основна ознака етносу. Статус української мови як єдиної державної і офіційної мови в Україні визнається елементом конституційного ладу, зумовленим державним самовизначенням української нації. Обстоювання позицій держави в питанні обов'язкового володіння громадянами України українською мовою підтверджене Венеційською комісією, недопущення сегрегації суспільства за мовною, етнічною ознакою набуває іншого важливого значення – утвердження суб'єктності України в міжнародних відносинах. Українська мова визначається мовою міжетнічного спілкування, фактором єдності та національної безпеки

України. Мовою освітнього процесу в закладах освіти відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про державну мову України», Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Конституції України є державна (українська) мова. Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти. Згідно зі статтею 9 цього ж Закону володіти державною мовою та застосування її під час виконання службових обов'язків зобов'язані, зокрема керівники закладів освіти всіх форм власності, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, крім іноземців чи осіб без громадянства, які запрошені до закладів освіти або наукових установ та працюють на тимчасовій основі як наукові, педагогічні, науково-педагогічні працівники [4;5].

У Державному стандарті початкової освіти (2018), упровадження якого стартувало з вересня 2018 р., враховано Рекомендації Європарламенту та Ради ЄС, які визначили ті основні компетентності, що мають бути сформовані через освіту з огляду на їх необхідність кожній людині для особистого становлення та розвитку, активного громадянства, соціального включення та зайнятості. На її основі визначені ключові компетентності закладу освіти [5]:

- 1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та

культурного самовираження, готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі її відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що метою початкового курсу вивчення української мови у закладах освіти є підготовка вчителя для формування особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей українською мовою; розвиток здатності спілкуватися нею для духовного та культурного самовияву, формування шанобливого ставлення до української культурної спадщини; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей.

Державна мова має використовуватися в рамках освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин), у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою.

Під час організації освітнього процесу незалежно від його форми (урок, лекція, практичне, семінарське заняття, гурткова робота тощо) необхідно використовувати навчальні матеріали, виготовлені державною мовою (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти викладаються іноземними

мовами або мовами корінних народів і національних меншин).

Представникам корінних народів і національних меншин України гарантується право навчатися рідною мовою поряд з державною мовою в класах (групах), створених відповідно до частини першої статті 7 Закону України «Про освіту» та частини першої статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Частина п'ята статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та частина четверта статті 7 Закону України «Про освіту» встановлюють, що «в закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу» [4;5].

Враховуючи освітні запити учнів та їхніх батьків, кадровий потенціал і матеріально-технічне забезпечення, заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності освітню програму на кожному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти або наскрізну освітню програму з відповідним мовним компонентом (без вивчення/із вивченням мови національної меншини, вивченням однієї чи кількох іноземних мов тощо)

Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти – в обов'язі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови. Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, іноземцям та особам без

громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти [1].

У закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу. За бажанням здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти заклади освіти створюють можливості для вивчення ними мови корінного народу, національної меншини України як окремої дисципліни. Держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів освіти, у яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова. Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами [2;3].

Отже державна мова має застосовуватися: у межах освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять із навчальних предметів, які, згідно з освітньою програмою закладу освіти, викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин); у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою. Таким чином, згідно з освітньою програмою закладу освіти під час проведення навчальних занять із навчальних предметів, які викладаються іноземними мовами або мовами національних меншин, застосовується відповідна мова поряд з державною (українською) мовою. Водночас наголошуємо на вагомості популяризації переваг вивчення державної (української) мови та оволодіння нею на високому рівні усіма здобувачами освіти незалежно від

національного походження, що є однією з важливих умов повноцінної реалізації їхніх конституційних прав в Україні.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера, 2010. 364 с.
2. Голуб Н.Б. Методи в теорії й практиці навчання української мови у закладах загальної середньої освіти: аналітичний аспект. Українська мова і література в школі. 2021. №1. С. 2-8.
3. Гудзик І. П. Комунікативне спрямування нових підручників з мови. Початкова школа. 2004. № 9. С. 22-27.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. зі змінами 2022 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С.10-22.
5. Проблеми методів компетентнісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (22 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2020. 120 с.

Різак М.В., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії,
викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя.

Конституцією України статус державної мови надано українській мові (частина перша статті 10). Це повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначено у преамбулі Конституції України, нації, яка історично проживає на території України, складає абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі.

Положення про українську мову як державну міститься у розділі I «Загальні засади» Конституції України, який закріплює основи конституційного ладу в Україні. Поняття державної мови є складовою більш широкого за змістом та обсягом конституційного поняття «конституційний лад». Іншою його складовою є, зокрема, поняття державних символів.

Мова – унікальний феномен, що є засобом соціалізації, формою реалізації творчого потенціалу кожної людини, а знання державної мови сприяє соціалізації особи та є засобом запобігання дискримінації.

Українська мова є мовою офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі й у діловодстві органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у судовому

провадженні, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України. Держава повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Таким чином, українська мова як державна є обов'язковою на всій території України у державній сфері, а також в публічних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері освіти.

Одне з головних завдань сучасної мовної освіти в Україні – формування та розвиток мовної особистості учнів на уроках української мови.

Про рівень сформованості мовної особистості свідчить багато факторів, зокрема розвиненість комунікативних умінь і навичок учня, досконале володіння всіма чотирма видами мовленнєвої діяльності, здатність будувати тексти різних типів, стилів і жанрів мовлення з урахуванням усіх компонентів ситуації спілкування.

На думку О. О. Селіванової, «мова– іманентна ознака особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у процесах продукування, сприйняття, розуміння й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також при комунікативній взаємодії» [1]. Мова як засіб соціалізації особистості несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі. Рівень мовної компетенції стимулює мовну особистість до вдосконалення мови.

У зміст мовної особистості зазвичай вкладають такі компоненти :

1) ціннісний компонент змісту виховання, тобто система цінностей, або життєвих смислів. Мова забезпечує першочерговий і глибинний погляд на світ, створює той

мовний образ світу та ієрархію духовних уявлень, що реалізуються в процесі мовного спілкування;

2) культурологічний компонент, тобто рівень засвоєння культури як ефективного засобу підвищення інтересу до мови. Залучення фактів культури мови, що вивчається, пов'язаних із правилами мовленнєвої та немовленнєвої поведінки, сприяє формуванню навичок адекватного вживання й ефективного впливу на партнера по комунікації;

3) персональний компонент – те індивідуальне, глибинне, що є в кожній людині.

Розв'язанню проблем формування особистості й нації засобами мови присвячені праці науковців Г. Сковороди, М. Грушевського, І. Огієнка, Г. Ващенка, К. Ушинського, В.Сухомлинського. Ідеї національного виховання є об'єктом уваги відомих сучасних учених О. Вишневського, М. Євтуха, В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчук, Б. Ступарика, П. Селігея тощо. На націєтворчому значенні мови наголошують дослідники Л. Масенко, Л. Плотникова, Л. Єршова. У питанні формування загальнокультурної компетенції вартими уваги є праці таких дослідників, як О. Столяренко, К. Кучина. Науковці Т. Гриценко, В. Кульчицький, О. Абрамчук, Т. Іванець сферою своїх наукових зацікавлень обрали вплив рідної мови на всебічне формування особистості.

Мова як засіб соціалізації особистості – це соціальне явище, проте в ній є також індивідуальний аспект.

Кожна особистість формується на основі усвідомлення конкретною людиною всього мовного багатства, створеного предками. Мова конкретної особистості складається в більшій мірі зі спільної мови, в меншій – з індивідуальних мовних особливостей.

Основним засобом перетворення індивіда в мовну особистість є його соціалізація, що має 3 аспекти:

- процес включення людини в певні соціальні відношення, в результаті чого мова як засіб соціалізації особистості виступає свого роду реалізацією культурно-історичного знання всього суспільства;

- активна мовленнєво-розумова діяльність за нормами й еталонами, заданими тією чи іншою етномовною культурою;

- процес засвоєння законів соціальної психології народу.

Кожна мова має особливу картину світу, і мовна особистість зобов'язана організовувати зміст свого вислову у відповідності до цієї картини.

На сьогодні загальноосвітня школа потребує нових підходів до навчання української мови. Осередком гуманізації нашого суспільства та розвитку його духовності мають бути загальноосвітні навчальні заклади, в яких учень визнається як особистість і найвища цінність суспільства.

Згідно з вимогами чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та шкільної програми з української мови, пріоритетом уроків української мови є формування мови як засобу соціалізації учнів, здатних бездоганно володіти всіма засобами української мови з урахуванням специфіки мовленнєвої ситуації, а значить адресата та адресанта мовлення, умов спілкування, змісту мовленнєвого повідомлення тощо. На цьому наголошують провідні вітчизняні лінгводидакти О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, Т. Окуневич, М. Пентилюк та інші. Так, М. Пентилюк зазначає, що «школа має забезпечити формування людини, яка вільно й легко висловлюється з різноманітних питань, виявляє високий рівень культури спілкування, дбає про якість свого мовлення та його вдосконалення» [2].

Отже, мова, будучи засобом спілкування, пізнання, обміну інформацією, передачі досвіду, виступає найбільш ефективним знаряддям набуття усіх суспільно значимих компетенцій, формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти. Водночас мова як знакова система окремого суспільства є невід'ємною складовою нації, ознакою її самобутності, засобом державотворення, збереження й розвитку культури. В освітньо-виховному процесі мова виступає обов'язковою умовою розвитку інтелектуального, культурного й творчого потенціалу особистості, критерієм її соціалізації. Світогляд, загальна культура, моральність людини трансформуються в ході життєдіяльності в конкретні моделі поведінки й мовлення.

Людина, яка послуговується українською мовою всупереч потужному тиску середовища, виявляє неабияку витримку, глибоке переконання у правильності своїх дій, що є свідченням її чіткої національно-громадянської позиції, мовного патріотизму, високої мовної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К., 2010. 844с.
2. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей .

Шевєря Р.Я. – здобувачка освіти 2-Ф курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

МОВНА ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Однією з головних тенденцій сучасної державної політики в Україні є напрям активного входження в європейське та міжнародне співтовариство, що вимагає переходу вищих навчальних закладів на нову концепцію підготовки освітніх кадрів – кваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно та творчо працювати, підготовлених на рівні світових та європейських стандартів. Фахівець із високим рівнем професійного розвитку, соціальної та професійної мобільності, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, вміє визначати та успішно досягати нових цілей, є ключовою фігурою особистісного та професійного зростання, та у формуванні життєвих компетентностей здобувачів освіти. Це завдання вирішується шляхом реалізації компетентнісного підходу у вищій професійній освіті. У зв'язку з цим набуті в процесі підготовки майбутніх філологів знання, уміння та компетенції слід розглядати з позиції кінцевого освітнього результату – формування компетентностей, в нашому випадку саме «мовної фахової компетентності».

Фахова підготовка майбутніх філологів потребує докорінного перегляду: змінилась історична доба, зріс рівень сучасної гуманітарної науки, в Україну прийшов науковий досвід зарубіжжя, технологізація навчального процесу, застосування інноваційних методів та прийомів

[1]. Теоретичне осмислення поняття мовна компетентність розпочалося в лінгвістичному аспекті після виходу у світ книги «Мова й мислення» Н.Хомського, відомого американського ученого, який і ввів до наукового обігу це поняття. Його послідовники надають перевагу терміну «мовна компетентність», проектуючи його не лише на об'єкт, а й на суб'єкт, тобто поняття мовленнєвої компетентності входить до визначення мовної компетентності [2].

Для обґрунтування концептуальних підходів до організації процесу формування в майбутніх філологів професійної мовленнєвої компетенції потрібно конкретизувати й уточнити сутність базових понять: «компетентність», «мовна компетенція», які співіснують у науковій літературі, характеризуються багатоаспектністю тлумачення і тісно пов'язані з проблемою формування мовленнєвих професійних умінь [3].

Компетентність – це здатність майбутнього фахівця отримувати й опрацьовувати інформацію, ефективно використовувати здобуті знання в професійній діяльності, спілкуванні тощо [1].

Мовну компетенцію визначаємо як знання норм і правил сучасної української літературної мови, уміле їх використання в процесі мовлення, система вироблених і засвоєних у процесі мовленнєвої діяльності мовознавчих правил, достатніх для адекватного сприйняття й вербального відтворення явищ об'єктивної дійсності [1]. Мовна компетенція базується на здатності людини розуміти, визначати та інтерпретувати різні поняття, точки зору, почуття та факти в різних соціальних і культурних контекстах у письмовій та усній формах. Основною особливістю мовної компетентності майбутніх філологів є те, що вона розглядається як одна з найважливіших ключових компетентностей, а також одна з найважливіших

предметних компетентностей, які необхідно розвивати у процесі навчання майбутніх філологів. Мовна компетентність складається із системи певних знань, умінь і навичок та позитивного ставлення майбутніх філологів до вивчення іноземної мови. Для того, щоб удосконалити саму систему вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах учені шукають нові шляхи для формування і розвитку мовної компетентності. Автори статті «Мовна компетентність як необхідна складова виховання освіченого та інтелігентного українця» пропонують [2]:

1. Формувати й розвивати мовну компетентність студентської молоді шляхом участі в різноманітних конкурсах з українського перекладу творів, виданих іншими мовами. Саме перекладницька діяльність, на думку дослідників, спонукатиме вивчати й опановувати лексико-стилістичні системи української та інших мов, а також літературу. Під час перекладу відбувається вдосконалення знань, умінь та навичок щодо використання мовної системи, тобто розвивається мовна компетентність особистості перекладача.

2. Формувати й розвивати мовну компетентність особистості через медіаосвіту шляхом використання української мови, що відповідає літературним нормам, під час теле- та радіопрограм з метою її популяризації [3]. Але мовну компетентність здобувач освіти з легкістю може розвивати й на самих заняттях. Наприклад, на занятті історії української літератури студент може виявити увагу до власного мовлення та докласти зусиль та з більшим розумінням поставиться до художнього тексту, відчувши й осмисливши красу мистецького слова, він і несамохіть, і усвідомлено застосовуватиме різні типи виражальних засобів та безпосередні вислови письменника. Читання художніх творів, їх інтерпретація, заучування напам'ять є

найголовнішим видом роботи над мовленнєвою компетентністю майбутнього філолога. При цьому викладач розробляє систему завдань для роботи над мовою художнього твору [1].

Також під час навчання філологу дуже важливо навчитися користуватися різними видами словників, такими як: орфоепічним, тлумачним, синонімічним, фразеологічним, перекладними, термінологічними тому, що ця робота в студента розвиває увагу до незнайомих слів, потребу запам'ятати це слово, з'ясувати його значення та ввести це слово в свій словниковий запас. Готуючись до занять, студент повинен визначити для себе, для кого і з якою метою він буде говорити, які роздуми, почуття він повинен викликати у своїх однокласників, яку атмосферу створити, яким повинен бути інтонаційний малюнок, ритм, темп власного мовлення. Необхідно розвивати вміння бачити, відчувати навколишній світ у звуках, барвах, картинах і відтворювати своє бачення в слові [2].

На заняттях з методики викладання літератури здобувачі освіти удосконалюють діалогічне та монологічне мовлення. Форми цього мовлення різноманітні. Найпоширенішими формами монологічного мовлення студента є розповідь, пояснення, коментар, розгорнуті оціночні судження, доповіді. Діалогічне мовлення студента широко представлене в різного роду бесідах, з однокласниками, викладачем, учнями, у спілкуванні з художнім текстом, з автором, які будуються у формі запитань і відповідей. Монологічне мовлення студента розвивається на всіх заняттях (практичних і лекційних) і на всіх етапах розгляду тем [1]. Мовлення студента є показником його професійної культури, засобом самовираження, самоутвердження його особистості.

Таким чином, завдяки цілеспрямованим і різноманітним заходам на лекціях і практичних заняттях методики викладання української мови, методики викладання української літератури та історія української літератури формується мовленнєва компетентність майбутнього професійного філолога. Професійна мовно-літературна компетентність майбутніх філологів – це цілісна особистісна якість, що складається з сукупності професійних компетенцій, що поєднують у собі знання, уміння, досвід, особистісні якості та здібності, основа яких закладається під час навчання.

Список використаних джерел:

1. Білоус Н. М. Формування мовленнєвої компетенції в студентів філологів у процесі вивчення методики викладання української літератури. *Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури*. Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І.Франка, 2014. Випуск дванадцятий. Частина I. С. 45-51.
2. Білогорка М., Мороз Т. Шляхи формування мовної компетентності особистості: науково-методичний підхід. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2015. Вип. 11. С. 222-228.
3. Романовський О., Романовська Ю., Романовська О. Мовна компетентність як необхідна складова виховання освіченого та інтелегентного українця. *Вища школа*. 2009. №7 С.88-98.

РОЗДІЛ III. ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ЗАВДАННЯ, ПРОБЛЕМИ

УДК 37.091.3[3:004.9]:37.018 (043.2)

Барановська О. В.,
здобувачка освіти II-Ф курсу;
керівник: Паук М.М., заступниця директора
з виховної роботи,
кандидат філологічних наук,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нові орієнтири соціально-економічного та культурного розвитку кардинально змінюють вимоги до освіти, підвищують її роль у житті кожної людини. Освіта набуває якісних змін, суттєво збільшується кількість суб'єктів освітнього процесу, урізноманітнюються ціннісні установки й вікові особливості учнів, посилюються вимоги до організаційних та методичних складових. Зазначені перетворення зумовлюють необхідність побудови освітньої політики в контексті неперервності.

Відтак актуалізується питання її інтеграції з формальною та неформальною освітою.

Формальна освіта — це освіта інституціолізована, цілеспрямована, спланована за участю державних і визнаних приватних організацій і в цілому становить формальну освітню систему країни з надання освітніх програм і відповідних кваліфікацій, визнаних державою.

Неформальна освіта — це освіта інституціолізована, цілеспрямована та спланована навчальним закладом без надання освітніх програм і кваліфікацій, визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікацій взагалі, і є додатковою, альтернативною та/або доповненою до формальної освіти в процесі освіти впродовж життя; слугує забезпеченню права осіб будь якого віку на доступ до освіти, але не передбачає обов'язкової безперервної структурованої послідовності у здобутті освіти і може бути короткотерміновою і невеликої або великої інтенсивності, зокрема у формі 5 короткотермінових курсів, семінарів, практичних занять. Хоча неформальна освіта безпосередньо не приводить до формальних кваліфікацій, визнані формальні кваліфікації можуть бути отримані завдяки освоєнню певної сукупності окремих програм неформальної освіти і відповідного визнання уповноваженим органом набутих знань, умінь, інших компетентностей.

Основними ознаками неформальної освіти є: добровільність участі, доступність для всіх бажаючих, відсутність системи оцінок, різноманітність та гнучкість у методах та підходах, інтегративність, творча й демократична атмосфера; активність дорослого учня, рівноправність суб'єктів навчального процесу, сприймання групи як важливого джерела знань, побудова навчального процесу на основі інтересів і потреб педагогів.

Дослідники одностайно зауважують, що в Україні неформальна освіта здійснюється не системно [1; 2; 3]. Вона не має відповідної нормативної бази, а також відсутнє розуміння її важливості на сучасному етапі освітніх перетворень. Це пояснюється тим, що в Україні у процесі формування політики в галузі освіти основна увага приділялася лише формальній освіті.

Важливе значення для вивчення формальної, неформальної освіти педагогічних досліджень мають праці з філософії освіти В. Андрущенка, М. Згуровського, І. Зязюна, В. Кременя, О. Кудіна, М. Кузьміна, Ф. Кумбса, В. Лутая та інших.

Форми й методи неформального навчання базуються на спільній діяльності учасників – взаємодії, обміні інформацією, спільному вирішенні. Людина в усі періоди свого життя здатна набувати нових знань, розширювати світогляд, оволодівати новими і сумісними професіями [2, с. 7].

Довгий час формальна освіта була мінімальною, а додаткова освіта поза обов'язковою програмою була доступною тільки небагатьом. На сьогодні, одним із головних завдань *неформальної освіти* є підготовка молоді та дорослих до самостійного життя. Якщо формальна освіта створює «загальну базу», то неформальна освіта швидше розвиває її, поглиблюючи компетентність у сферах, які представляють інтерес для тих, хто навчається, або ж формує вміння та навички, які виходять поза межі цілей формальної освітньої системи (напр., вміння справлятися з проблемами та стресовими ситуаціями, вміння критично мислити та брати участь в суспільно-політичних процесах, вміння жити в умовах різноманітності та динамічних змін у суспільстві, вміння вчитися тощо).

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що неформальна освіта є, з одного боку, вимогою науково-технічного прогресу, що потребує постійного опанування новими технологіями, заснованими на інноваційних знаннях, з іншого – вимогою інформаційного суспільства, головною ознакою якого є неперервний процес оновлення знань. Особливу роль у

неформальній освіті відіграють практико орієнтовні активні форми й методи навчання.

В українському законодавстві зазначено, що неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [4].

Навчальна діяльність у системі неформальної освіти характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в засвоєнні знань та вмінь, тобто можливістю отримання «самоспрямованих знань та вмінь».

Така освіта передбачає як нефіксовані межі її здобуття, так і різноманітні форми, серед яких: - дидактичні: загальнодидактичні навчальні програми і курси, лекції, освітні семінари, освітні конференції, дидактичні майстерні, стажування; - соціально-педагогічні: компенсаційні програми, спрямовані на соціально-особистісний розвиток людини; тренінги особистісного розвитку, ораторської майстерності, ефективного спілкування, взаємостосунків; - професійно орієнтовані: курси для отримання нової професії, спеціалізовані конференції, семінари, презентації, тренінги, студії, майстеркласи, об'єднання у фахові мережі / професійні асоціації, рольові ігри, симуляції, кейс-методи, фото презентації; - мовно-лінгвістичні: мовні курси, літні мовні школи, недільні школи, засідання клубів; - культурно-мистецькі: музейні експозиції, читацькі гуртки, творчі майстерні, презентації; театри, колективи художньої самодіяльності, вуличні університети, екскурсійні тури, освітній туризм та інші культурно-масові заходи; - дистанційні: онлайн-навчання, створення та послуговування мережевими бібліотеками, Інтернет-

сервісами, цифровими ресурсами загальнокультурного характеру, відео-лекторії, вебінари, соціальні мережі, форуми та ін. [1; 2; 3].

Дослідники неформальної освіти відзначають провідну роль діалогу учасників як базової передумови її ефективного впровадження. Тому визначені форми неформальної освіти насичуються діалогічними методами: дискусії (вільні, панельні, регламентовані, структуровані, тощо) та дебати, кейснавчання, моделювання проблемних ситуацій, портфоліо, читання, ігри (ділові, рольові, навчальні, організаційно-діяльнісні, виробничі, дослідницькі, проблемно-ділові, проектувальні), консультації, симуляції професійних/соціокультурних процесів і явищ, інноваційні освітні технології (open-space/відкритий простір, майстерня майбутнього, world-safe/світове кафе, peer-education/рівний навчає рівного тощо) [2; 3]

У запропонованому дослідженні представлено спробу з'ясувати й аналізувати основні розуміння і тлумачення таких багатогранних понять, як «формальна освіта» та «неформальна освіта». З'ясовано, що ці явища стрімко розвиваються, а тому дещо змінюється і зміст понять.

При формальній освіті отримуємо систематичність навчання, організованість освітньої діяльності педагогів і персоналу, що супроводжує освітній процес, а неформальна освіта – систематичність і не систематичність освітнього процесу, направленість на задоволення освітніх потреб громадян, окремих соціальних, професійних груп, суспільства. Результатом навчання при формальній освіті є отримання професії, освіти, при неформальній – приріст освітнього потенціалу, задоволення цікавості, власних потреб. Умовами вступу при формальній освіті є наявність атестату про закінчення школи, здача вступних іспитів, зарахування, для неформальної освіти, навпаки, будь яка

освіта, відсутність вступних іспитів, добровільна система зарахування. При формальній освіті навчання – довготривале за часом, при неформальній освіті – як довготривале так і короткочасне за часом і строками навчання.

Отже, формальна та неформальна освіта мають низку відмінностей. Так, при формальній освіті навчання відбувається протягом всього життя, при неформальній освіті цілі мають короткостроковий та специфічний характер.

Список використаних джерел:

1. Лук'янова Л. (2012). Неформальна освіта дорослих як невід'ємна складова освіти впродовж життя. URL: http://www.uaod.org.ua/data/PRO_OSVITU_DOROSLYH/unformal_OD.PDF;
2. Ніколенко Л.Т. (2016). Науково-методичний супровід формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/НИКОЛЕНКО.pdf
3. Павлик, Н.П. Характерологічні ознаки неформальної освіти: соціальнопедагогічний підхід. Професійна освіта: методологія, теорія та технології, 2015. № 2, С. 160–170.
4. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 6.06.2019.
[Електронний ресурс] – Доступ до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.

УДК: 74.041 (043.2)

Габовда А.Ю. – здобувачка освіти IV-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст I категорії

ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Кожна людина має свій горизонт.
Коли він звужується і стає нескінченно малим,
то перетворюється на точку.
Тоді людина каже: «Це моя точка зору».
Давид Гілберт*

Цифрова ера впливає на вимоги до педагогічних працівників і здобувачів освіти, у ході чого змінюються освітні підходи. Сучасний розвиток освіти зумовлює потребу суспільства не тільки у висококваліфікованих фахівцях, компетентних у професії, а й обізнаних в інноваційній діяльності, які мають якісні знання, здатні самостійно розв'язувати професійні й наукові проблеми, готові до творчої праці в сучасних умовах, до безперервного особистісного й професійного розвитку. Однією з пріоритетних тем ХХІ століття став розвиток навчання впродовж життя, зумовлений поточним етапом науково-технічного прогресу і тими політичними, соціально-економічними та культурологічними змінами, що відбуваються в усьому світі, покликаний сприяти покращенню якості, ефективності систем освіти і навчання для забезпечення всіх людей навичками, які відповідають вимогам сучасного ринку праці в суспільстві, заснованому на знанні. Також освіта впродовж життя слугує вдосконаленню знань, здібностей, компетенцій та (або)

кваліфікацій з метою задоволення особистісних, громадських, соціальних потреб, широко використовуючи можливості всього спектру формальної, неформальної та інформальної освіти. Багато дослідників відзначають, що континуум безперервної освіти робить неформальну та інформальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання. Те, що сучасні інформаційні технології стали надпотужним ресурсом індивідуального пізнання світу, підкреслює значення інформальної освіти і засвідчує її величезні резерви [2;3].

Інформальна освіта – це індивідуальна пізнавальна діяльність людини, цілеспрямована і спланована, але не інституціоналізована, не структурована ні за програмними цілями, ні за тривалістю і здебільшого не передбачає сертифікації. Вона передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей [1]. Інформальна освіта важко піддається емпіричному і статистичному аналізу, тому що вона створюється засобами он-лайн, спілкування між дорослими, на основі життєвого досвіду і обміну цікавою інформацією для дорослих, шляхом відвідування установ культури і через самоосвіту. Будь-яке місце зустрічей, робоче місце, бібліотека можуть стати місцем освіти дорослих, якщо вони розвивають особистість або створюють умови для її саморозвитку. «Розширення» сфери долучення до знань приводить до того, що джерела освіти стають центрами ресурсів, куди дорослий може звернутися по допомогу та за матеріалами. Створюється можливість появи баз даних, до яких у міру розвитку комп'ютеризації дорослі можуть звертатися. У результаті, зростають можливості індивідуалізації навчання, які варто розглядати як одну з найважливіших особливостей становлення нової концепції освіти дорослих. Тому інформальна освіта [3]: освіта самостійного навчання, яка характеризується більшою мірою автономності,

незалежності дорослого від зовнішніх дій (як несприятливих, так і сприятливих); гнучка у проявах (за часом, місцем, формами та методами, змістом навчання).

Найбільш доцільною інформальна освіта є тоді, коли дорослий виявляє зацікавленість і відповідальність у навчанні, коли програма навчання не така складна. Для успішного самонавчання потрібне забезпечення багатьох умов: наявність достатніх джерел і засобів навчання, володіння навичками організації навчальної діяльності дорослими, кваліфікована допомога у навчанні тощо. Різні курси, гуртки за інтересами, заняття в громадських об'єднаннях із метою збагачення знань також є видами інформальної освіти. Навчання через відвідування культурних видовищних установ, самонавчання також належать до інформальної освіти. Саме постійна інформальна освіта є визначальним активом життя сучасного фахівця професіонала, адже характерною особливістю професійної діяльності є її рухливість, пов'язана зі зміною інформаційних ресурсів і технологій, багато з професійних знань і вмінь застарівають, виникає необхідність опанування новими формами і методами роботи, оволодіння знаннями суміжних наук тощо. Щоб встигнути за цими процесами учасникам освітнього процесу потрібно оволодіти технологіями інформальної освіти [4].

Інформальна освіта впливає на професійну сферу особистості і в ієрархії потреб людини чітко простежується шлях її розвитку: чим вище рівень усвідомлення людиною своєї життєдіяльності, сенсу життя, життєвих пріоритетів, тим повно цінніше, активно, грамотно, ефективно і плідно вона використовує інформальну освіту для задоволення всіх своїх потреб, в тому числі і професійних [2].

Інформальна освіта в навчальному закладі реалізується шляхом участі здобувачів освіти/слухачів,

викладачів та співробітників закладу в різних гуртках, наукових товариствах, колективах художньої самодіяльності, спортивних секціях тощо. Учасники освітнього процесу, які зорієнтовані на професію і прагнуть до особистісного і професійного вдосконалення та самоосвіти обов'язково досягнуть високого рівня майстерності. Для цього слід усвідомити і вирішити такі завдання [1]: урахувати зміни в професійному середовищі, які відбуваються під впливом процесів інформатизації, соціально-економічних реформ; постійно працювати на підвищенням своєї професійної майстерності; оновлювати знання і вміння, які забезпечують творчу самореалізацію, здатність до активного засвоєння сучасних досягнень і експериментального пошуку; відшуковувати шляхи й активно застосовувати методи інформальної освіти, саморозвитку і самовдосконалення. Така освіта дозволяє учасникам освітнього процесу виявляти причинно-наслідкові зв'язки, актуалізує розвиток їх здатності до самовдосконалення, самореалізації і застосування цієї здатності до сучасних ситуацій професійної діяльності та обставин професійного життя, сприяє формуванню особистісної оцінки індивідуального життєвого і професійного досвіду [4].

Основна форма інформальної освіти – вивчення наукової, науково-популярної, навчальної, художньої та іншої літератури, періодики, мережа Internet. Інформальне навчання проводиться не тільки за допомогою інтернет-технологій, проте ця концепція почала розвиватися саме завдяки виникненню Інтернету. Велике значення для розвитку практики інформальної освіти має підвищення доступності й відкритості різноманітних освітніх ресурсів. Із розвитком мереж, нових форм навчання, які функціонують у мережевих освітніх спільнотах, відкрита

освіта здобула новий імпульс, який пов'язаний зі швидким створенням і поширенням контенту (змісту) [2]. Завдяки інформаційним технологіям суттєво скоротився шлях від автора інформації до її споживача. Традиційні джерела знання – книги, конференції, журнали вимагають багато часу, щоб інформація дійшла до користувача. Сайти соціальних мереж передають знання негайно, у режимі реального часу. Цей вид контенту прийнято позначати як відкриті освітні ресурси [3]. Інформальна освіта передбачає також застосування допоміжних засобів [2]: прослуховування лекцій, доповідей, концертів, консультації спеціалістів, відвідування театрів, музеїв, виставок, перегляд кінофільмів, телепередач, різні види практичної діяльності (досліди, експерименти, моделювання тощо). Така форма освіти завжди має особистісну значущість і виникає на основі потреб, які реалізуються в процесі пізнання оточуючого світу й виховання в собі певних якостей з метою реалізувати себе в соціальному середовищі, в професійній діяльності, побуті. В учасників освітнього процесу, які навчаються, працюють творчо, виникає потреба в постійному поповненні знань, формується гнучкість мислення, уміння моделювати і прогнозувати процес, розкривається творчий потенціал. Це будь-яка освітня діяльність людини протягом усього життя: набуття різних цінностей, навичок і знань з повсякденного досвіду, спілкування, а також вплив соціального оточення [1].

Проблема забезпечення індивідуального підходу навчання в умовах опосередкованої комунікації компенсується інтерактивними технологіями, можливістю використовувати соціальні мережі, гнучкістю графіка навчання, доступністю матеріалів у будь-який час доби і навіть у будь-яких умовах (наприклад, у транспорті). Здобувачі освіти можуть використовувати широкий спектр

інтерактивних онлайн-інструментів для взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу й спільного навчання. Подібні інструменти можуть включати відеолекції, онлайн-дошки, блоги й сайти соціальних мереж, таких як Twitter і YouTube [3]. Досвід використання інформаційних технологій у навчанні дозволив не лише визначити переваги, а й оцінити проблеми, що виникають. Відповідальність за якість інформального навчання в нових умовах перекладається з викладача на здобувача освіти, який отримує можливість самостійно вибирати платформи й освітні курси. Виникла проблема споживчих ризиків і гарантії якості здобутої освіти, зросла потреба в міцній нормативно-правовій базі цифрової освіти, в єдиних стандартах якості. Окрім того, глибоке засвоєння знань найчастіше підміняється збиранням і накопиченням інформації, сертифікатів, швидким переглядом матеріалів у пошуках відповідей на тестові завдання. Взаємодія викладача з студентом стала опосередкованою, «комунікація машин» увійшла в середовище освіти і, з одного боку, доповнила, а з іншого – частково витиснула соціальні взаємодії здобувачів освіти й викладачів. Інформальна освіта реалізується за рахунок власної активності особистості в навколишньому культурно-освітньому середовищі, виходячи з чого, формами інформальної освіти можна визначити [1]: самоосвіту, читання, цілеспрямоване спілкування, перегляд кінофільмів, телепередач, відвідування гуртків, театрів, музеїв, інших установ культури, подорожі, екскурсії тощо.

Аналіз наявних досліджень з проблеми інформальної освіти учасників освітнього процесу, спонукає до наступних висновків:

1. У інформальній освіті педагог перестає бути єдиним джерелом знань, дорослі активно користуються усіма доступними джерелами інформації. При цьому роль

традиційної інформаційної інфраструктури закладу вищої освіти (до прикладу бібліотеки) суттєво зменшується.

2. Незважаючи на те, що у системі формальної освіти дорослі навчаються в академічних групах за загальним навчальним планом, вони активно формують персонально-орієнтоване освітнє середовище, додаючи у навчальний процес елементи індивідуалізації та персоніфікації на рівні: джерел навчальної інформації; форм і методів навчання та самонавчання; знаходячись у рамках традиційного навчального процесу, дорослі надають перевагу формам та методам навчання, властивих інформальній освіті: «навчання через досвід», навчальна взаємодія у малих групах.

Незважаючи на те, що терміни формального академічного навчання суворо обмежені, дорослі готові до самоосвіти засобами оф- та он-лайн навчання. Таким чином, інформальна освіта – необхідна, невід’ємна складова життя культурного високоосвіченого фахівця, оскільки передбачає розширення і поглиблення професійних знань і вмінь, удосконалення професійного рівня і загальної ерудиції. Самоосвітня діяльність дає можливість поповнювати і конкретизувати свої знання, здійснювати глибокий і детальний аналіз різноманітних ситуацій, які виникають в професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Жукевич І. П. Інформальна освіта як фактор трансформації сучасної освіти. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, 2017. Вип. 79(1). С. 140-144.

3. Сисоєва С.О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. К. : ВІПОЛ, 2001. 502 с.
4. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога. Монографія. Вінниця : Нілан, 2016. 362 с.

УДК: 377.8.147:37.013.42(043.2)

Карпій Ю.В. – здобувачка освіти IV-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст I категорії

ДІАЛОГІЧНІ МЕТОДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВИТИ ЯК МОДУС САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ТА САМОРОЗВИТКУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Глобалізація освітнього простору супроводжується індивідуалізацією кожного учасника освітнього процесу. Сучасну освітню парадигму можна проаналізувати як інформаційно-діалогічну, котра конструє вміння розуміти та інтерпретувати задані освітні завдання. Освіта перетворюється на постійний комунікативний процес, в якому здійснюється самоактуалізація та саморозвиток кожного учасника індивідуалізованих освітніх практик. Сьогодні здобувачі освіти мають низку характеристик, які кардинально змінюють традиційний освітній процес. Розуміючи ці особливості, педагог може спростити сам процес навчання, змотивувати здобувачів освіти, активізувати їх навчально-пізнавальну діяльність і, як результат, покращити ефективність і результативність освіти. Сучасний педагог має вміти швидко реагувати на виклики теперішньої дійсності, бути фахівцем у своїй

галузі знань та не боятись впроваджувати інновації в освітній процес. Щоб забезпечити якісний навчальний процес, який задовольнятиме сучасне покоління учасників освітнього процесу, викладач має володіти та вміти формувати у своїх здобувачів освіти компетентності неформальної освіти XXI століття [2;3].

Неформальною освітою визначається освіта, що здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Неформальна освіта відзначається своєю адаптивністю та широкими можливостями з організаційного боку, багатоманітністю форм вияву, необмеженою освітньою тематикою. Вона може забезпечити реалізацію освітніх потреб різних груп населення та сприяти освоєнню нових соціальних ролей, розвитку, інформальної освіти та самовиховання. Основною ознакою неформальної освіти є відсутність єдиних, стандартизованих вимог до результатів навчальної діяльності [4]. Ця сфера освітньої практики зазвичай зорієнтована на поповнення знань і умінь в області аматорських занять і захоплень з прагненням розширити культурний кругозір і набути знання та вміння, що необхідні в побуті, в сфері міжособистісного спілкування, для компетентної участі людини в різних видах соціально значущої діяльності. Навчальна діяльність у системі неформальної освіти характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в засвоєнні знань та умінь, тобто можливістю отримання «самоспрямованих знань та умінь». Відповідно до поставлених завдань, неформальна освіта реалізується через заплановані з точки зору цілей і часу навчання заходи та програми, спрямовані на професійну підготовку, підвищення рівня грамотності,

розвиток різного виду компетентностей, професійної майстерності, м'яких навичок, створення демократичного суспільства, виховання громадянина тощо [1].

Неформальна освіта для особистісного розвитку спрямована на задоволення та розвиток потреб, духовних запитів і інтересів дорослої людини, прагнень до творчого зростання, самовдосконалення. На думку К. Роджерса, кожна людина має прагнення до самовдосконалення і у неї є здібності для цього [2], тому важливо створити відповідні умови для формування її Я-Концепції, перспектив розвитку. Водночас, А. Маслоу акцентував увагу на прагненні людини до самоактуалізації і самовираження [3]. Неформальна освіта дорослих для особистісного розвитку здатна задовольнити потребу дорослої людини і в самоактуалізації, і самовираженні, і самовдосконаленні залучивши її у різноманітні види пізнавальної діяльності. Вона відрізняється різноспрямованістю, багатовимірністю і варіативністю. Говорячи про застосування діалогічних методів підготовки педагога до розвитку духовного потенціалу здобувача освіти важливо, по-перше, відмітити прямий зв'язок між «Я-концепцією» та духовністю, духовним потенціалом. Якщо звернутися до концепції У. Джемса, то глобальне Я складається з Я – усвідомлюючого та Я – як – об'єкт. По суті, постулюється діалогічна природа Я, тобто можливість усвідомлення себе як Іншого щодо себе. Згідно того ж автора, духовне Я – найбільш стійка та інтимна частина «Я», яка впливає на наші почуття, є джерелом життєвих зусиль [4].

Дослідниця Баніт О. В. [1] вивчаючи питання неформальної освіти відзначає провідну роль діалогу учасників освітнього процесу як базової передумови її ефективного впровадження. Зазначені форми неформальної освіти насичуються діалогічними методами: дискусії (вільні, панельні, регламентовані, структуровані) та дебати,

кейс-навчання, моделювання проблемних ситуацій, портфоліо, читання, ігри (ділові, рольові, навчальні, організаційно-діяльнісні, виробничі, дослідницькі, проблемно-ділові, проектувальні), консультації, симуляції професійних/соціокультурних процесів і явищ, інноваційні освітні технології (open-space/відкритий простір, майстерня майбутнього, world-cafe/світове кафе, peer-education/рівний навчає рівного), «мозкову атаку», евристичну бесіду, колективне вирішення творчих ситуацій, метод «круглого столу», тренінги, метод проєктів, а також коучінг, навчання в малих групах, сторітеллінг, баддінг, метод наративу, фішбоут, метод симуляції, створюючи умови для: проактивності дорослої людини, формування критичного мислення, використання творчого підходу у навчанні, який дозволяє ретельно, з різних позицій і підходів аналізувати і пропонувати рішення проблеми.

Діалогічний метод виявляє себе у взаємодії викладача й здобувачів освіти на основі створення інформаційно-пізнавальної суперечності між раніше засвоєними знаннями та новими практичними умовами їх використання з метою спонукання студентів до участі в постановці, вирішенні проблем, засвоєнні нових понять та способів дії. Виклад навчального матеріалу відбувається у формі бесіди-повідомлення. Вказуючи на суперечності між фактами, явищами, викладач створює проблемні ситуації, спонукаючи здобувачів освіти до участі в постановці проблеми, висуненні припущень, доведенні гіпотези. Це сприяє формуванню в студентів умінь і навичок мовленнєвого спілкування та самостійної пізнавальної, пошукової діяльності [2].

Сутність діалогічного методу навчання полягає у створенні другого типу проблемної ситуації – суперечності між раніше засвоєними знаннями та новими практичними умовами їх використання. Цей метод є «перехідним» від

методів викладання навчального матеріалу до методів організації самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти. При його застосуванні формують середній (виконавчо-дослідницький) рівень проблемності, характерний для діяльності з використанням дослідницьких і виконавчих процедур, необхідних для практичних робіт. Використовують цей метод за незначної невідповідності між раніше засвоєними студентами знаннями, вміннями і необхідними для вирішення навчальної проблеми [3].

Американські вчені (Дж. Мезіров, С. Брукфільд, Ш. Меррієм) наголошують на важливості використання у неформальній освіті дорослих діалогічних методів навчання, зокрема, методу діалогу, дискусії, «мозкової атаки» та ін. Діалогічні методи називають методами «пошуку порозуміння», оскільки відбувається обмін думками між його учасниками, що призводить до синтезування їх досвіду, кращого розуміння проблеми і знаходження її оптимального вирішення. Сутнісними їх характеристиками є: зацікавленість, довіра і повага між суб'єктами навчання, довіра, рівність, розуміння [2].

Для реалізації діалогічних засад розвитку самоактуалізації та саморозвитку потенціалу здобувачів освіти педагог повинен володіти певним арсеналом діалогічних методик.

Метод дискусії є одним з найефективних методів навчання, який широко використовується в освітній практиці. Здебільшого організовуються дискусійні секції, на яких обговорюють проблемні питання. Доцільно дискусії організовувати за принципом трансформаційного розгляду проблеми через поєднання теорії і практики. Для здобувачів освіти особливо важливим є особистісне значення тематики дискусії і її результати [2]. Привертає увагу **метод фішбоун діаграми**, дослівний переклад назву

якого – «діаграма рибного скелету». Цей метод акцентує увагу не тільки на проблемі, яка розглядається, але й на споріднених до неї проблемах. Тобто, основна проблема – це голова риби, кістки скелету – це підходи до її вирішення з поглибленим аналізом подібних проблем, а хвіст – рішення. Метод фішбоуну відноситься до методів проблемного навчання, дозволяючи залучити життєвий досвід людини, вчить ретельному аналізу та вмінню встановлювати зв'язки між фактами тощо [4].

Метод «нарративу» – спосіб репрезентації минулого досвіду за допомогою послідовності впорядкованих речень, що передають часову послідовність подій [1]. Дж. Фелан і П. Рабінович описують це як «хтось комусь повідомляє, з певної нагоди і з певними цілями, що з кимось щось трапилось» [3], тобто як багатоцільовий зв'язок із залученням того, хто розповідає, розповіді з певної нагоди і аудиторії. Дослідники зауважують, що нарратив інколи намагаються звести до певної особистої історії, розповіді, однак найважливішим, на їхню думку, є сприйняття цієї історії та стосунків, власне, історія – це лише сюжет, який оповідається, аби донести певну суть [4]. При цьому слід взяти до уваги, що події, про які веде мову оповідач, відбираються, організовуються, пов'язуються та оцінюються як значущі для певної аудиторії.

Отже, діалогічні методи навчання, що застосовуються у неформальній освіті є втіленням принципів навчання у співпраці – добровільності, активності, демократичності, взаємодопомоги, взаємовигідності, даючи можливість учасникам освітнього процесу реалізувати свій особистісний і професійний потенціал. Вони забезпечують такі результати: збагачення бази знань та її поширення в групі (студент отримує та зберігає більше інформації, досягається інформаційна повнота когнітивних моделей, забезпечується отримання необхідної інформації, оцінок,

коментарів, бази вражень, критичних суджень); формування нової когнітивної моделі реальності, в якій є нагальна потреба і яка є більш функціональною, досконалою, когнітивно повноцінною. Тобто, акцентують на гуманістичній спрямованості навчального процесу, унікальності суб'єктного досвіду (особистісного, професійного, життєвого) дорослої людини як джерела навчання; інтерактивності освітнього середовища; необхідності створення умов для самопізнання, самореалізації, саморозвитку дорослого. Проведений теоретичний аналіз дозволяє зробити висновок, що, по-перше, діалогічні методи роботи є ефективними щодо професійної підготовки учасників освітнього процесу до розвитку духовного потенціалу здобувачів освіти і знаходяться у руслі загальних тенденцій розвитку психолого-педагогічних технологій; по-друге, обґрунтували, що процес саморозвитку та самоактуалізації потенціалу особистості як суб'єкта духовної культури, тобто усвідомлення себе як суб'єкта цієї культури, тісно пов'язаний із реалізацією діалогічного наповнення смислоутворювальних категорій духовності. Це дозволить розробити засоби та методи професійної підготовки учасників освітнього процесу як основи їх психологічної й духовної стійкості в умовах соціальної, економічної та психологічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Зінченко С. Неформальна освіта та самоосвіта як підґрунтя успішної професійної самореалізації викладачів вищих навчальних закладів мистецького напрямку. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика* : [Зб. наук. пр.]. Випуск 4. К. : АПН України, 2010. С. 246-250.

2. Терьохіна Н. Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих. *Порівняльно-педагогічні студії*, 2014. №6(20). С. 109-114.
3. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога. Вінниця : Нілан, 2016. 362 с.
4. Livingstone D. W. Adults informal learning: definitions, findings, gaps and future research. *Nall Working Paper*. Toronto : Center for the Study of Education and Work, 2001. 49 p.

УДК 37.018:37.041 (043.2)

Керечанин Н. І., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії,
викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДИН З ВАЖЛИВИХ ФАКТОРІВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Реформування освіти в Україні є основною складовою перебудови вітчизняної освітньої системи. Оновлений зміст освіти потребує педагога, який буде йти в ногу з часом, бо професійні знання, набуті ним, через декілька років, стають застарілими. Це питання зараз дуже часто обговорюється та досліджується, адже рано чи пізно перед вчителями, та й іншими державними працівниками, постає згадана проблема. Її актуальність залежить від розвитку національних систем освіти дорослих та забезпечує визнання наукового супроводу та сертифікації різних видів освіти.

Знаменний чеський педагог Ян Амос Коменський твердив: «Хороший учитель не пропускає жодної нагоди, щоб навчитися чогось корисного» [2]. В постійному вдосконаленні власної педагогічної культури та майстерності, вчителю допоможе неформальна та інформальна освіта, яку науковці назвали безперервною.

Безперервний професійний розвиток - це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього її періоду [1]. Результатом має стати особистість, здатна розвиватися, готуватися до діяльності, розвивати пізнавальні потреби, вміти самостійно планувати та досягати поставлених цілей.

В Україні довгий час було сконцентровано увагу лише на формальній освіті, водночас з цим неформальна та інформальна освіта поступово відходили на другий план. Проте наразі ринок послуг досліджуваних видів освіти бурно розвивається та набуває шаленого попиту серед українських громадян. Згідно світових статистичних даних, загальна кількість дорослих учнів почала поступово перевищувати сумарну кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виходячи з багатогранного тлумачення неформальної та інформальної освіти, вважаємо за потрібне звернути увагу на статтю 8 Закону України «Про освіту», де висвітлено їх сутність:

- *Неформальна освіта* - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій;

- *Інформальна освіта (самоосвіта)* - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [1].

В цій статті наголошують, що результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством України [1].

Більшість дослідників переконані, що самостійно традиційні форми навчання не в змозі вирішити всіх завдань, які ставить перед фахівцями оновлена освітня система. Поєднані елементи неформальної та інформальної освіти не є чимось примітивним, оскільки інтеграція включає поєднання, взаємопроникнення, зближення, змішування, синтезування та зрештою творення цілісної системи. Фактичний процес їх інтеграції можна визначити як процес, спрямований на забезпечення цілісності освіти шляхом взаємодії, взаємопроникнення та розширення можливостей формальної та поза формальної діяльності для забезпечення гармонії. Ці види освіти та їх інтеграційний процес мають на меті розвиток професійної компетентності та комплексних навичок державних працівників, стимулюючи таким чином практичне застосування знань під час виконання ними службових обов'язків.

У змісті безперервної освіти прийнято виділяти три основні значимі компоненти, пов'язані з навчанням дорослого населення:

- 1) навчання грамотності в широкому сенсі, включаючи комп'ютерну, функціональну, соціальну та ін.;
- 2) професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації;

3) загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю [3].

«Хто бажає, щоб народ був щасливим і виховувався успішно, той повинен визнати першою і необхідною умовою досягнення цієї мети виховання й освіти вчителів, а також їх стан, який відповідав би їхньому важливому обов'язку... Якщо ви турбуєтеся про своїх дітей, потурбуйтеся про процвітання тих, кому довірено їх виховання», - впевнений німецький демократ Адольф Дістерверг [2]. Ми з цією думкою повністю погоджуємося, оскільки дійсно лише добре освічені педагоги можуть виховати інтелектуальне та всебічно розвинене підростаюче покоління. Аналіз концепції професійного розвитку педагогів в освіті дорослих вимагає дослідження в контексті історичних і сучасних тенденцій. Ключовими чинниками неформального та інформального розвитку педагогічної освіти є формування потреб учителів у всіх формах групи, запити людей з особливими потребами, здатність до зосередженості педагога в досягненні важливих цілей та необхідність інших нешаблонних методів навчання, які вчитель може модифікувати залежно від навчальної ситуації.

Наявні види поза формальної освіти педагогічного фахівця є органічною складовою його професійного розвитку, процеси яких вимагають від вчителя глибокого усвідомлення педагогічного «Я».

Фундаментом безперервної освіти дорослих постають книжки; періодичні видання; телебачення; комп'ютерна мережа; середовище дистанційного спілкування; власний досвід; досвід близьких; загальноосвітні, вищі та культурно-освітні навчальні заклади; мережі, створені у віртуальному середовищі тощо.

Серед функцій неформальної та інформальної освіти виділяють:

- розвиваючу (задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого зростання);
- компенсуючу (заповнення пробілів у базовій освіті);
- адаптивну (оперативна підготовка й перепідготовка в умовах мінливої виробничої й соціальної ситуації);
- інтегруючу в незнайомий культурний контекст;
- функцію ресоціалізації (повторної соціалізації) [3].

Зміст поза формальної освіти спирається на принцип людиноцентризму, який є вагомим фактором розвитку суспільства. В освіті дорослих він забезпечує максимальне наближення безперервної освіти до освітньо-культурних потреб і здібностей, життєвих планів людини. Цей принцип має на меті посприяти розвитку особистості, самореалізації дорослого в особистому та професійному житті, підвищенню його авторитетності й конкурентоспроможності. Кожен може досягти цього ідеалу, якщо він розуміє себе, зумів віднайти власний шлях та займається справою свого життя.

Отже, необхідно пам'ятати, що основним компонентом розвитку суспільства має бути не лише стабільність, а й в першу чергу інтеграція неформальної та інформальної освіти. Вони можуть як доповнювати традиційну навчальну діяльність, так і виступати самостійними освітніми напрямками. Ми вважаємо, що освіту впродовж життя на державному рівні, варто характеризувати як добре сформовану освіту, приділяючи належну увагу контролю її якості та забезпечувати визнання наявних освітніх форм. Країна повинна визнавати всі можливі форми і методи навчання, адже сучасна освіта сприяє подальшій демократизації української спільноти та зміцненню позицій кожного індивідууму в його професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Білоус І. В. Вислови відомих людей про професію вчителя. URL: <https://sites.google.com/site/personalnijbilousinnivasilivni/vihovna-robotaporadi-vikladacu/vislovividomihludiejproprofesiuvcitela>
3. Освіта протягом життя : світовий досвід і українська практика / Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>

УДК 37.018-051 (043.2)

Рогач Р.В., здобувач освіти II-Б курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Динаміка розвитку українського суспільства, постійна зміна вимог до фахівців визначають необхідність актуалізувати значення неперервної освіти в особистісному і професійному житті людини. У цьому процесі важливою складовою є неформальна освіта. Вона забезпечує оновлення та удосконалення компетенцій особистості протягом життя, допомагає у професійному самовизначенні, уможливорює варіативність способів

здобуття освіти, сприяє активній комунікації та соціалізації, розвиває професійну мобільність людини.

Незаперечним є той факт, що особливого значення набуває неформальна освіта у професійній діяльності педагога, яка пов'язана з його постійним самовдосконаленням, оновленням змісту, форм і методів навчання. Важливо, щоб процес залучення особистості до неформальної освіти розпочинався ще на етапі професійної підготовки у закладі фахової передвищої освіти. Майбутньому педагогу замало володіти компетенціями, які формуються у нього в межах формальної освіти, необхідність їхнього поповнення та удосконалення роблять актуальною проблему розвитку неформальної освіти, яка спрямована на оптимізацію процесів професійного та особистісного розвитку педагога.

З вітчизняних педагогів аспекти розвитку неформальної освіти вивчалися такими вченими: зміст неформальної освіти (М. Громкова, В. Давидова, І. Колеснікова, Л. Лук'янова, Н. Мартинова, В. Онушкін, Л. Сігаєва); особливості організації неформальної освіти (Ю. Галустян, С. Закревська, Н. Семиволос); види неформальної освіти (Ю. Деркач); педагогічні теорії становлення і розвитку неперервної професійної освіти (Т. Десятов, Л. Лук'янова, В. Онушкін, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, Л. Хоружа).

Наразі, поняття неформальної освіти є інноваційним для української наукової думки, воно прийшло до нас з англomовної літератури як логічний результат поширення, апробації та підтвердження ефективності досвіду неформального навчання. У розвинених країнах світу неформальна освіта перетворилася у впливову й самостійну ланку національної системи освіти. На думку Н. Василенко, через кілька десятиріч років неформальна освіта стане домінуючою у системі освіти дорослих. Це

актуалізує проблему підтвердження й визнання результатів неформальної та інформальної освіти, розробку прозорих та зрозумілих механізмів їх оцінювання як у світовому, так і в європейському контексті, що є дуже важливим для врахування і використання набутих людиною компетентностей [1, с. 63].

Н. Павлик визначає неформальну освіту як процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій [4, с. 26].

У дослідженнях Н. Василенко, знаходимо таке визначення поняття неформальна освіта дорослих: «...соціально спрямований процес, за допомогою якого людина поєднує власний досвід, що накопичується у практичній діяльності, з колективним досвідом інших людей, а також з широким соціальним досвідом суспільства» [1].

Неформальна освіта, як зазначає В. Литвин [2, с.63], здійснюється паралельно зі здобуванням формальної та, як правило, не передбачає видачі документів про визнання результатів навчання. Вона допомагає швидко і вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз. Форми неформальної освіти: очна (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні тощо), дистанційна (дистанційні курси, вебінари). Мінуси неформальної освіти: її результати не завжди враховуються при атестації, часто педагоги не поінформовані про те, де можна повчитись.

Розмірковуючи про сутність цього феномена, інша відома учена Л. Лук'янова [3, с. 329] наголошує, що «...неформальна освіта – це спеціально організований освітній процес, організований поза межами традиційної (формальної, нормативної) освітньої системи й

призначений для задоволення пізнавальних потреб певної групи людей».

Варто зазначити, що більшість вищезазначених науковців розглядає неформальну освіту як процес, який спрямований, перш за все, на формування нового типу замовлення, нових вимог до результатів навчання, освіти, розвитку особистості педагога. Це можна пояснити постійними змінами на ринку праці, що передбачають постійне оновлення професійних компетентностей через зміни у професійній діяльності.

Аналіз праць дослідників проблеми розвитку неформальної освіти Д. Плинокос та М. Коваленко [5, с.54], дає підстави стверджувати, що установи неформальної освіти тривалий час не визнавалися формальними навчальними закладами, проте на сучасному етапі розвитку суспільства знань потреба в неформальній освіті помітно зростає, а відтак постає питання щодо конкретизації місця і ролі цієї освітньої ланки в системі освіти.

До основних характеристик неформальної освіти В. Литвин відносить наступні: організована та має підтримку, яка надається фахівцем або навчальною системою в тих чи інших галузях знань і практичних навичок; може мати конкретні цілі навчання або бути спрямованою на загальне підвищення розумово-пізнавальної і творчої діяльності; не обмежена географічно, може бути доступною в будь-якій точці світу; не обмежена часом, але, як правило, короткострокова; зазвичай, не підкріплена документальним засвідченням набутих знань та навичок, якості засвоєння навчального матеріалу, рівня кваліфікації тощо; більш гнучка, ніж формальна, швидше реагує на потреби ринку; застосовує інноваційні методи навчання [2, с. 66].

Досліджуючи роль та місце неформальної освіти у системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів Н. Павлик обґрунтовує, що заклади фахової передвищої освіти в основу організації освітнього процесу часто покладають саме завдання фахової підготовки, в той час як творчий розвиток особистості залишається поза увагою методики навчання [4, с. 37].

Ми згодні з думкою Н.Павлик, який поняття неформальна освіта майбутніх учителів, визначає як складову системи неперервної професійної освіти, самостійно мотивований вид діяльності, який пов'язаний із осмисленим вибором особистістю різноманітних форм організації навчання, що спрямовані на саморозвиток і професійне вдосконалення, опанування додаткових компетенцій [4].

Відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті у Відокремленому структурному підрозділі «Гуманітарно-педагогічному фаховому коледжі Мукачівського Державного університету»: визнання результатів навчання у неформальній освіті дозволяється здобувачам ступеня фахової передвищої та вищої освіти — для дисциплін загального та професійного циклу. Визнання результатів проводиться у семестрі, який передуює семестру, у якому згідно з навчальним планом конкретної освітньої програми передбачено вивчення певної дисципліни. Не здійснюється визнання результатів навчання набутих у неформальній освіті, здобутих до початку навчання на певному освітньому рівні.

Охарактеризуємо основні види неформальної освіти:

- професійні курси/тренінги – це тренінги та/чи семінари для працівників закладів освіти з підвищення кваліфікацій та/чи здобуття нових навичок. За цільовою

аудиторією поділяються на корпоративні (за ініціативи ЗФПО) та індивідуальні (за ініціативи здобувача освіти);

- громадянська освіта включає в себе неформальні соціальні інститути (громади, бібліотеки, громадські організації, профспілки тощо);

- онлайн-освіта – це інтернет-курс з масштабною інтерактивною участю та відкритим доступом через Інтернет. Онлайн-освіта надає можливість використання інтерактивного форуму користувачів, які допомагають створити спільноти здобувачів фахової передвищої освіти, науково-педагогічних працівників, співробітників;

- професійні стажування – навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння новими знаннями, формами, методами, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи [5].

Відтак, визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компоненту.

Відповідно до Положення, визнання результатів навчання здобутих у неформальній освіті поширюється лише на нормативні дисципліни ОПП, оскільки вибіркові дисципліни здобувач освіти може обирати самостійно з

широкого переліку, що дає йому змогу вивчати те, що є для нього більш пріоритетним і бажаним, а також забезпечує формування його індивідуальної освітньої траєкторії.

Разом з тим, визнання результатів навчання здобутих у неформальній освіті визнається комісією в обсязі, що, як правило, не перевищує 10% від загального обсягу кредитів передбачених ОПП, але в межах навчального року – не більше 6 кредитів.

Отже, неформальна освіта може стати джерелом компетентності майбутнього вчителя та пусковим механізмом розкриття його лідерського потенціалу, активізації внутрішніх ресурсів для дій на користь громади. Саме неформальна освіта дає можливість пізнавати, формувати свою позицію щодо оточуючої дійсності, дозволяє залучати молодь у різні форми просоціальної активності.

Узагальнюючи сказане, можемо підсумувати, що у контексті зазначеного саме неформальна освіта може слугувати тим інструментом фахового розвитку майбутніх педагогів, який забезпечить наближення загальних освітніх послуг ЗФПО до потреб, інтересів і мотивів конкретних здобувачів фахової передвищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Василенко Н. Г. Стан і проблеми запровадження системи визнання результатів неформально професійного навчання в Україні. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності: на VII Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: ІПК ДСЗУ, 2014. С. 130–138.
2. Литвин В. А. Сучасні аспекти організації неформальної освіти майбутніх педагогів. *Вісник післядипломної освіти.* 2021. Випуск 17(46). С.63-75.

3. Лук'янова Л. Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр., укр.-польський щорічник*. Ченстохова; Київ, Вип. XIII, 2011. С. 327–333.
4. Павлик Н. П. Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніх соціальних педагогів. *Основи сценарної роботи соціального педагога: метод. матеріали*. Житомир, Україна: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 88 с.
5. Плинокос Д. Д., Коваленко М. О. Неформальна освіта: теоретичні аспекти і наукові підходи. *Наукові праці Кіровоградського нац. тех.ун-ту: зб. наук. праць*, 2016. Вип. 29. С. 53–60.

УДК 37.018:37.011.3-057.87:37.014.6-043.61(477)

Сабов А.Р., здобувач освіти II-А курсу;
керівник: Котубей В.Ф.,
доктор філософії, викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ДОДАТКОВІ ФОРМИ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

Освіта як в Україні, так і у сучасному світі це інструмент, який дозволяє людині здобути не тільки знання, але і вміння, навик, багатство світогляду, розширює її можливості у вмінні користуватися інформацією та інформаційними технологіями. Освіта є важливим аспектом життя кожної людини, а особливо молоді. Проте, хороша освіта не означає просто ходити до школи, коледжу чи університету та отримати диплом, бо

людям потрібна хороша освіта, щоб мати можливість достойно жити в конкурентному середовищі.

У сучасних умовах які складають в Україні та світі дуже важливо здобувати гарну освіту на високому рівні. Тому поряд з формальною освітою, до якої ми всі звикли, застосовують окремі елементи неформальної та інформальної освіти.

Закон України «Про освіту» встановлює право кожної особи здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх. Основними формами здобуття освіти є: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна - це всі форми формальної освіти [1]. **Формальна освіта** – це освіта, яка здобувається відповідно до освітніх ліцензованих програм закладів післядипломної освіти і передбачає досягнення здобувачами освіти заздалегідь визначених результатів навчання. Вона розширює й доповнює знання з фаху, методики викладання предмету, психології, які отримав вчитель, здобуваючи вищу освіту. Основною вимогою до закладів формальної освіти є наявність ліцензій на надання освітніх послуг.

Проте, поряд з формальною освітою є поняття неформальної освіти, яке гарно доповнює і підсилює якість освіти. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Вона допомагає швидко і вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз.

До форм неформальної освіти відносяться тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні, дистанційні курси,

вебінари. Всі ці форми часто почали використовуватися навіть закладами формальної освіти в зв'язку з початком пандемії Covid 19 та воєнними діями на території України. Послуги з надання неформальної освіти надають неурядові установи, приватні особи, платформи дистанційного навчання, які не повинні мати ліцензій на здійснення такого виду освітніх послуг. В Україні поки що не існує визнаних стандартів неформальної освіти, але є декілька організацій, які займаються розвитком її стандартів та показників якості. Натомість у країнах ЄС неформальна освіта сприймається роботодавцями на рівні з формальною. Її розвитку там сприяють міжнародні організації – ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші [3,с.120].

Ще одною не менш цікавою формою освіти є інформальна освіта, або як її ще називають «самоосвіта» - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Така навчальна діяльність не обов'язково цілеспрямована та структурована, не фіксується документально, але сприяє розширенню професійних знань та умінь і є однією з ключових компетентностей особистості.

До форм інформальної освіти відносять одноразові лекції, відеоуроки, медіа-консультації, спілкування у сім'ї, з колегами, читання спеціалізованих журналів, телебачення, відео, незаплановані випадкові бесіди. Здобувається така освіта будь-де протягом життя і спілкування з різними людьми. Самоосвіта – освіта, яка одержується самостійно, поза будь-яким закладом освіти, без допомоги викладача. Самоосвіта вимагає від суб'єкта бачення життєвого сенсу в навчанні; свідомого визначення

мети; здатності до самостійного мислення, самоорганізації та самоконтролю [4, с.58].

В Україні ринок послуг неформальної та інформальної освіти останнім часом бурхливо розвивається, зокрема на різних платформах в інтернеті. У той же час будь-які достовірні дані про нього сьогодні недоступні або малодоступні. Немає чіткого розуміння, скільки в нас існує закладів неформальної освіти, скільки в них працює викладачів, скільки осіб здобувають таку освіту які програми є найбільш популярними і затребуваними, яких програм не вистачає. Маємо дуже обмежену інформацію про ресурси, потрібні для громадянам для самоосвіти, не вміємо оцінювати результати навчання у неформальній та інформальній освіті, не докладаємо потрібних зусиль до популяризації інших видів і форм освіти крім формальної [2, с.427].

З поданої вище інформації випливає, що кожен здобувач освіти крім формальної форми навчання повинен активно впроваджувати в свою діяльність більше самостійної роботи, більше індивідуальної роботи, більше самоосвіти і саморозвитку. Все це дасть змогу поглибити і узагальнити та закріпити знання, які студентська молодь отримує в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Застосовуючи різні форми навчального процесу забезпечать створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Підводячи підсумки, доходимо до висновку, що ідеальною була би формула: формальна + неформальна освіта, щоб досвід, отриманий внаслідок саморозвитку доповнював той, який студенти здобувають у навчальних закладах. Нині в Україні вже є такі приклади, але їх треба збільшувати і примножувати. Комплексний підхід в освіті

студентської молоді дасть великі можливості для саморозвитку, самореалізації, для здобуття нових знань і практичного досвіду, для пошуку мотивації та натхнення. А якщо можливості є, їх треба, обов'язково, використовувати.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-9.htm.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академія, 2007. 618 с.
3. Мачинська Н.І., Стельмах С.С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
4. Зюнькіна О. Поняття "інформальна освіта" у контексті розвитку неперервної освіти. *Початкова школа*. 2008. № 2. С. 56–59.

удк 37.018.041 (043.2)

Цифра Д.В. – здобувачка освіти III-Д курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА, НАВІЩО ВОНИ НАМ ПОТРІБНІ

Проблему професійної підготовки сучасного фахівця, який відстежує нові тенденції та йде в ногу з часом, може

допомогти вирішити ідея безперервної освіти. Оскільки сучасна наука розвивається дуже швидко, то не дивно, що кількість таких фахівців зростає. Часто професійні знання, здобуті людиною, застарівають і потребують оновлення вже через декілька років. Відповідаючи на сьгоднішні виклики та потребу в підготовці фахівців держава дала можливість забезпечити безперервну освіту згідно з новим Законом про освіту, завдяки якому будь-який фахівець має право обрати один із видів освіти протягом життя – формальну, неформальну чи інформальну.

Неформальна освіта – це освіта, що інституціалізована, навмисна і спланована суб'єктом освітньої діяльності. Визначальна характеристика неформальної освіти полягає у тому, що вона є додатком, альтернативою та/або доповненням до формальної освіти у процесі навчання людини протягом всього життя. Часто вона запроваджується для того, щоб гарантувати право на доступ до освіти для всіх. Вона призначена для осіб будь-якого віку, але не обов'язково передбачає неперервний шлях здобуття освіти. Зокрема, це можуть бути короткотермінові програми та/або програми низької інтенсивності, що надаються у вигляді коротких курсів, майстер-класів та семінарів. Неформальна освіта зазвичай веде до отримання кваліфікацій, що не визнаються як формальні відповідними національними органами управління освітою, або взагалі не передбачає надання кваліфікацій. Неформальна освіта може охоплювати програми, що сприяють грамотності дорослих і молоді, освіту для дітей, що не відвідують школу, формують життєві та робочі навички, спрямовані на соціальний або культурний розвиток [2].

Інформальна освіта – це форми здобуття освіти, що є навмисними або свідомими, але не інституціалізованими. Вони менш організовані та структуровані, ніж формальна і

неформальна освіта. Інформальна освіта може охоплювати освітню діяльність, що відбувається в сім'ї, на робочому місці, у локальній спільноті та повсякденному житті на самостійно, сімейно або соціально спрямованій основі [1].

Очевидно, що такі визначення придатні для надання загального розуміння понять, але не для законодавства. Вони не задовольняють принцип правової визначеності, а також сформульовані в межах цілісної термінологічної системи, яка не повністю збігається з українським законодавством і практикою застосування термінів. Крім того, слід зазначити, що через специфіку української системи освіти не завжди можливо однозначно перекласти окремі поняття українською мовою, оскільки в нас не завжди існують відповідні об'єкти, процеси тощо [2]. Тим не менш, ми можемо побачити з наведених визначень ключові відмінності, що відмежовують види освіти один від одного. Зокрема, основна різниця між формальною та неформальною освітою полягає у тому, що остання є доповненням чи альтернативою формальній, а також в офіційному визнанні чи невизнанні державою або уповноваженими недержавними органами кваліфікацій, одержуваних за результатами здобуття освіти. Головною відмінністю інформальної освіти від інших видів є те, що вона не інституалізована.

Викликає дискусії використання в цих термінах слів «освіта» і «навчання». Вони зумовлені тим, що всі згадані терміни, як англомовні, так і україномовні є багатозначними, а їх значення і сфери застосування частково перетинаються. Наприклад, освіта в різних контекстах може бути і системою, і процесом, і результатом діяльності. Тому, як часто говорять, про терміни треба не сперечатися, а домовлятися.

В англомовній термінології стосовно неформальної освіти використовують поняття «non-formaleducation» та

«non-formal learning», а стосовно інформальної – переважно «informal learning». При цьому, «non-formal education» найчастіше стосується освітніх систем, а «non-formal learning» – осіб, що здобувають освіту, і зокрема, результатів їх навчання. Очевидно, що в законі доречно використовувати еквівалент більш загального «non-formal education» [1;2].

У згаданому освітньому глосарії ЮНЕСКО наведено такі визначення [3]:

Education – процеси, за допомогою яких суспільство свідомо передає від покоління до покоління накопичені інформацію, знання, розуміння, ставлення, цінності, навички, компетентності, зразки поведінки. Це передбачає комунікацію, спроектовану для забезпечення «learning».

Learning – індивідуальне здобуття чи вдосконалення інформації, знань, розумінь, ставлень, цінностей, навичок, компетентностей, зразків поведінки через досвід, практику, вивчення чи інструктаж.

Розуміння поняття «education» в Глосарії загалом відповідає одному з поширених значень терміну «освіта» в україномовній фаховій літературі. Приміром, І. Зайченко [2] розуміє освіту як «суспільно організований і нормований процес (і його результат) постійної передачі попередніми поколіннями наступним соціально значущого досвіду, який в онтогенетичному плані становлення особистості є її генетичною програмою і соціалізацією». Але існують і інші розуміння. Приміром, за Енциклопедією освіти «освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення. Процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй

сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості» [3]. Таке розуміння за глосарієм ЮНЕСКО, мабуть є ближчим до «learning», ніж до «education».

В англійській мові терміни «learn», «learning» використовують виключно для відображення діяльності здобувачів освіти і не використовують, коли йдеться про активність викладача. Наведене у Глосарії визначення «learning» суттєво відрізняється від поняття «навчання» в українській педагогічній літературі. Зокрема, С. Гончаренко [4] пише, що навчання – це «цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини. Навчання – процес двосторонній: діяльність учня – учіння, і діяльність вчителя – викладання». І. Зайченко визначає процес навчання, як «сукупність послідовних і взаємопов'язаних дій учителя і учнів, спрямованих на забезпечення свідомого і міцного засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, формування вміння використовувати їх у житті, на розвиток самостійності мислення, спостережливості та інших пізнавальних здібностей учнів, оволодіння елементами культури розумової праці і формування основ світогляду».

З погляду україномовної термінології з педагогіки близьким до наведеного в освітньому глосарії ЮНЕСКО еквівалентом «learning» є термін учіння. Наприклад, в його визначають, як «один з основних видів діяльності людини, спрямований на її саморозвиток через опанування способами предметних і пізнавальних дій, узагальнених за формою теоретичних знань». Але цей термін також має суттєво інші значення. Крім того, в законодавстві і нормативній документації він майже не використовується. У зв'язку з цим виникає певна неоднозначність стосовно того, які саме терміни варто використовувати у законі про

освіту. З огляду на багатозначність цих понять, ключовими вимогами є те, щоб розуміння закону збігалось з одним із найбільш поширених значень відповідних термінів і було одним й тим самим в різних його статтях. З неформальною освітою набагато легше. Адже до неї відноситься набуття всіх інших знань протягом життя людини. Це означає, що ми починаємо навчатися неформально ще з моменту народження. Кожна дитина по-своєму пізнає світ. Вона не знає, як його правильно пізнавати, не знає також, що прописано в системі освіти. Дитина сприймає все те, що їй цікаво та найбільше привертає увагу, тому що вона не стане змушувати себе навчатися. Отже, на прикладі дитини можна пояснити сутність неформальної освіти. Головна її ознака – добровільність та щирий інтерес до предмету навчання [2;3].

Сучасна глобальна тенденція полягає в тому, щоб рухатись до конвергенції та взаємодоповнюваності формальної, неформальної та інформальної освіти, а не до їх конкуренції. Неформальна освіта може бути тестовою сферою для випробування методик та інструментів, які згодом можуть бути застосовані у формальній освіті. Однак слід зазначити, що на відміну від формальної освіти, неформальна освіта є добровільною, а це означає, що існуюча освітня інфраструктура не може бути змінена. Механізми взаємодії всіх трьох освітніх галузей – формальної, неформальної та інформальної потребують системного наукового дослідження та правового врегулювання можливостей цілісної освіти та навчання в Україні, європейське та міжнародне співробітництво в галузі освіти, обмін досвідом, взаємодія між владою, громадянським суспільством та державними установами, які задіяні в сфері освіти.

Список використаних джерел:

1. Варава В. До питання визначення понять дистанційної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2015. Випуск 52. С. 273-280.
2. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2013. Вип. 7. С. 35-44.
3. Ідеї. Натхнення. Рішення: посібник для тренерів неформальної освіти / Н. Трамбовецька [та ін.]; упоряд. Н. Трамбовецька. Київ : Інша освіта, 2015. 70 с.
4. Павлик Н. П. Зарубіжний досвід організації неформальної освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 264-273.

РОЗДІЛ IV. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ФОРМУВАННІ ЯКІСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.04.3 (477) (043.2)

Клев'яник Я.В.,
здобувач освіти III-Ж курсу;
Керівник: Хазін В.О.,
ст. викладач ВСП «ГПФК МДУ»

СВІТОГЛЯДНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ : ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

В умовах постійних трансформацій, які відбуваються в сучасній Україні та глобалізованому світі загалом, перед вітчизняною освітою стоїть завдання пошуку стабільної стратегії її гуманістичного розвитку. З цього приводу у свій час В. Г. Скотний зазначав: «...Україні потрібно... виробити власну стратегію поступу з опорою на вітчизняну духовну, культурну традицію. Істотну роль у реалізації цих стратегічних задумів повинна відігравати українська освіта, яка, як і суспільство загалом, переживає не кращі часи» [1, с. 55].

Сучасні дослідники філософії освіти визнають незаперечним те що орієнтація освіти на розвиток людини, її особистісних, культурних, інтелектуальних якостей, яка пов'язана з визнанням людини початковою і кінцевою метою соціального розвитку, викликає необхідність розробки нової парадигми освіти з гуманістичною спрямованістю.

Незважаючи на величезну кількість досліджень, присвячених вивченню сучасного оновлення методологічних основ сучасної освіти, методик навчання

та виховання, чимало проблем залишаються відкритими. Мета даного дослідження – визначити певні зв'язки між базовими парадигмами в освіті та їх впливові на методи освітньої діяльності в умовах розвитку сучасної школи.

У широкому загальному науковому значенні давньогрецький термін «парадигма» означає «взірець», «основа дослідження». Будь-якій базовій моделі освітнього процесу відповідає певна педагогічна парадигма, що складається історично і з певними особливостями та трансформаціями визначає систему освіти певного суспільства. Педагогічна парадигма в освіті може бути визначена як «сукупність стійких смислоутворюючих характеристик, які визначають най суттєвіші особливості схем як теоретичної, так і практичної, педагогічної діяльності та взаємодій в освіті, незалежно від рівня їх усвідомлення» (Корнетов Г.Б.).

Сучасні дослідники філософії освіти по-різному підходять до виділення базових парадигм, що склалися в освітньому процесі протягом часу формування освіти, як суспільного процесу та соціального інституту. Узагальнюючи різноманітні підходи як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, Корнетов Г.Б. узагальнює ці підходи, виділяючи такі наступні парадигми, що явно притаманні для сучасного освітнього процесу. Це такі **парадигми**, як: **педагогіка авторитету, маніпуляції та підтримки** [К,с.96]. При цьому він підкреслює, що виділені парадигми лише виражають сутність освітнього процесу з точки зору постановки педагогічних цілей та організації взаємодій між наставником та вихованцем, вчителем та учнем, спрямованих на досягнення певних визначених результатів.

В рамках педагогіки авторитету учні та вихованці, як учасники освітнього процесу виявляються в ситуації, яка вимагає від них безумовного сприйняття ведучої ролі

педагога, як людини, що управляє, керує та організовує їх розвиток, тому, відповідно виконувати всі його настанови та вимоги. І, відповідно, наставник сам змушений скеровувати свою педагогічну діяльність існуючими державними документами та настановами, які деталізуються у різноманітних документах та програмах. При цьому він одночасно має враховувати рівень розвитку та освіти своїх вихованців. Така установка визначально передбачає, що взаємодія вихователя/вчителя приймає форму впливу та корегування ним своїх вихованців/учнів, що не завжди сприймається ними. Вчитель виявляється **суб'єктом**, що завжди визначає мету і шляхи розвитку своїх підопічних, а учень – **об'єктом**, що має розвиватися, виконуючи настанови свого вчителя чи наставника. Незважаючи на свою ефективність, педагогіка авторитету часто тяжіє до **авторитарності** і, тим самим, викликає відчуження самої дитини від педагогічного процесу, особливо тоді, коли авторитет старшого або стандарти освітнього процесу стають незрозумілими для неї, або чужими до її внутрішнього розвитку.

В рамках парадигми маніпуляції вихователь/вчитель, що постає як маніпулятор, бо програмує думки і почуття своїх підлеглих, позбавляє їх реальної свободи, але одночасно змушений вдаватися до видимості створення у вихованців/учнів ілюзії вільного вибору, в результаті якого ті вважають, що ніби самостійно визначають свою лінію поведінки та діяльності. В рамках цієї парадигми вихователь прагне сконструювати таку модель освітнього процесу, яка дозволяє не нав'язувати підлеглим прямо свою педагогічну мету і не демонструвати відкрито свою керівну позицію. Вихованець в такому контексті виявляється і об'єктом педагогічного впливу, бо мета і засоби його розвитку проектується вихователем, і суб'єктом, так як суб'єктивно він діє самостійно, не

усвідомлюючи, що рамки його активності та вектор розвитку визначає вчитель. В рамках цієї парадигми досить успішно добивались позитивних результатів як Сократ, так і Ж.-Ж. Руссо і М. Монтесорі та багато сучасних педагогів, наповнюючи цю парадигму гуманістичним змістом та індивідуальним підходом.

Учень стає повноправним співучасником освітнього процесу і партнером вчителя, а їх взаємовідносини перетворюються в дійсно суб'єкт-суб'єктні на базі парадигми **педагогіки підтримки**. Педагог, що реалізує її, визначально ставить перед собою завдання не вести дитину за собою, і навіть не спрямовувати її розвиток, а рухатися за нею, підтримувати її в становленні та здійсненні своєї **самості**, допомагає їй у вирішенні власних проблем, що постійно виникають у ході її **розвитку як саморозвитку**. Найважливіше для педагога в цьому відношенні – це прагнення зрозуміти вихованця/вихованців чи учнів. Тільки через встановлення контакту з дитиною, налагодження продуктивної комунікації, що базується на сприйнятті один одного, повазі та довірі, розкритті внутрішнього світу (її самості) дитини вихователь здійснює спроби допомагати вихованцю розкривати себе в ході свого розвитку у взаємодії з вихователем, а через нього із даним суспільством. У другій половині XX ст. ідеї педагогіки підтримки знайшли найбільше відображення в «гуманістичній педагогіці», започаткованої А.Маслоу та К. Роджерсом. Історично виникнення і розвиток ідей **педагогіки підтримки** та їх парадигмальне оформлення відтворювало об'єктивну необхідність віднайти механізми, що забезпечують індивідуалізацію людини, формування в неї здатності до самовизначення та самореалізації [2, с.108].

Особливо актуальним ідеї **педагогіки підтримки**, що розкривають можливості розвитку людської

індивідуальності та унікальності стають в епоху комп'ютерних технологій та Інтернету, які підштовхують людину до самостійного мислення, а її соціальна значущість все більше визначається здатністю до оригінального та творчого мислення. Це може бути реалізоване через особистісно-орієнтоване навчання, виховання та індивідуалізацію навчального процесу.

Особистісно-орієнтоване навчання – це навчання, де кожний суб'єкт навчально-виховного процесу для реалізації та розкриття здібностей та талантів активно включається в навчання всіх і все – в навчання кожного. Фактично, сучасні діти так і навчаються один в одного освоювати новітні технології і гаджети, а дорослі часто навчаються у своїх дітей цим новітнім технологіям.

У методичному арсеналі педагогів, які працюють за комунікативно-діяльнісним підходом, мають переважати навчальні методи та засоби створення інтерактивного середовища. Це тематичні діалоги, захист проєктів, рольові ігри, театралізація, рецензії та конспекти, спілкування електронною поштою та Інтернетом і подальше обговорення отриманої інформації, створення гіпертексту, комп'ютерні тести, презентації, медіапроєкти, пошук інформації в Інтернет-бібліотеки, освітні Інтернет-проєкти. Як зазначив професор Л.Є.Петухова, «у найближчій перспективі вчитель початкових класів має теоретично і практично бути готовим до оптимального поєднання традиційних та інформаційно-комунікаційних технологій [4, с.85]».

Як вказує С.О.Сисоєва «Головною запорукою творчого розвитку учнів є створення умов для реалізації їхніх творчих здатностей у навчально-виховному процесі і на уроці, і позаурочній діяльності, саме ці умови по суті підпорядковуються всі інші». [3, с.113]

Список використаних джерел:

1. Ашиток Н. Гуманізм як стратегія розвитку освіти в епоху постмодерну. В: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції ...«Актуальні проблеми філософії освіти: загально філософські, психолого-педагогічні та організаційні виміри». – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. – 292 с.
2. Корнетов Г. Б. Підсумки та перспективи парадигмально-педагогічної інтерпретації моделей освітнього процесу. // Гуманітарні науки. Науково-теоретичний журнал, №1/2001. – 192 с.
3. Сисоєва С.О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно-орієнтованого навчання. // Гуманітарні науки. Науково-теоретичний журнал, №1/2001. – 113-114 с.
4. Цитую за: Мельничук Ю.Ю. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як ефективний засіб формування комунікативної компетенції майбутніх вчителів початкових класів. // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – №20, Ужгород - 2011. – 84-85 с.

Кубарич.В.І., здобувач освіти III-Ж курсу;
керівник: Карнакова.А.О,
викладач музичних дисциплін

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТИГРАЦІЇ

Сьогодні стає очевидним, що зміна століть і тисячоліть призводять до неминучих змін в громадському життеустрої. Перехід до посттехногенного етапу розвитку суспільства, що супроводжується стрімким поширенням інформаційних технологій у всіх сферах життя, вимагає переосмислення сформованих підходів до утворення та пошуку нових.

Цілі освіти співвідносяться з історично соціально варійованими ідеалами особистості й освіченої людини. Цілі суспільства і цілі студентів також пов'язані один з одним: чим менш освічена зростаюча людина, тим більше розходиться його спонтанна мета з громадськими та педагогічними. Зняття цього протиріччя передбачає поступове зближення і, в кінцевому рахунку, збіг особистісних домислів діяльності беруть участь в утворенні сторін.

У зв'язку з цим особливої актуальності і значущості набуває аналіз тих тенденцій, які, зародившись в минулому столітті, можуть мати продовження і в нинішньому столітті, роблячи істотний вплив на формування системи освіти. За оцінками провідних експертів Ради Європи [1] в галузі освіти, зусилля світової спільноти сфокусовані на вирішенні наступних протиріч:

- між загальним і приватним: поступове перетворення людини в громадянина світу без втрати своїх коренів і при активній участі в житті нації і своїх регіональних спільнот;

- між традиціями і сучасними тенденціями: адаптація без заперечення власного коріння, діалектичний зв'язок незалежності зі свободою, управління технічним прогресом, пов'язаним з розвитком нових технологій в області інформації;

- між значним зростанням інформації і можливістю людини її засвоїти;

- між суперництвом в досягненні успіхів і прагненням до рівності можливостей при проведенні політики в області економіки, соціального розвитку і освіти;

- між ринковою економікою і соціально орієнтованим ринковим суспільством.

Крім того, до основних елементів навчання слід віднести три провідних принципи освіти: навчитися здобувати знання; вміти працювати; навчитися жити.

Питання розвитку і популяризації української вищої освіти – одне з тих, яке завжди буде актуальним. Адже вища освіта покликана бути головним шаблоном формування різнобічно розвиненої особистості з критичним мисленням.

У зв'язку з цим стає очевидним, що запорукою успіху системи вищої освіти є її адаптація і до потреб економіки, і до світових тенденцій в освітній сфері.

Система вищої освіти в сучасному українському суспільстві стикається з величезними труднощами, пов'язаними з протиріччями між надавачами та споживачами освітніх послуг. Можна виокремити такі проблеми вищої освіти: її якість не відповідає очікуванням роботодавців, студентів і суспільства загалом, знизився інтелектуальний потенціал молоді, студенти втрачають потяг до навчання й наукової діяльності, матеріально-технічна база і програмне забезпечення ЗВО не відповідають сучасним інформаційним технологіям, відбулося заміщення цінності освіти на цінність диплома про вищу освіту. У зв'язку з цим зростає кількість

студентів, які здобувають вищу освіту за кордоном. Тому і державна політика, і діяльність самих ЗВО має бути орієнтована передусім на підвищення престижу та якості вищої освіти, при цьому ефективно використовувати переваги освітньої міграції, але дотримуватися національних пріоритетів і рухатися в бік експорту освітніх послуг[4]. Заклади вищої освіти повинні бути конкурентоспроможними на світовому ринку, популяризувати систему української освіти і залучати нових іноземних студентів, як це роблять світові лідери в галузі вищої освіти. Найбільше іноземних студентів навчається у США, Великій Британії, Німеччині, Австралії та Франції. У 2018 році кількість іноземних студентів в Україні склала 75605 осіб, що на 14 % більше, ніж у 2017 році. Найбільше іноземних здобувачів вищої освіти з Індії, Марокко та Азербайджану [3].

За роки незалежності Україна зробила значні кроки в бік інтеграції в європейський освітній простір. Згідно з даними Міністерства освіти і науки протягом останніх п'яти років 4695 українських студентів та 4361 викладач закладу вищої освіти пройшли навчання в Європі в межах Програми ЄС Еразмус+. Водночас 2872 викладачі та 1123 європейських студентів так само навчалися в Україні [2].

Світовий досвід показує, що інтеграція освіти і науки стає вирішальним фактором зростання конкурентоспроможності національної економіки. Провідні університети США, Європи і Азії є гарним прикладом успішної інтеграції науки і освіти. Особливе місце в світовій практиці займають дослідницькі університети, де в кампусах розташовані як аудиторії для проведення лекцій, так і лабораторії, в яких, власне, і безпосередньо відбувається дослідницька діяльність.

Однак наразі рівень інтеграції науки і освіти залишається дуже слабким. Ця проблема, в свою чергу,

викликана відсутністю мотивації вищих навчальних закладів до розвитку власних наукових компетенцій, оскільки основний дохід вони отримують від надання освітніх послуг. Ця диспропорція веде до погіршення якості дослідницького персоналу, зменшення інтересу молоді до діяльності. Тому актуальним є вивчення і впровадження ефективних зарубіжних моделей інтеграції науки і освіти, адаптованих до місцевих умов і національних особливостей.

У сучасних викладачів має характеризувати високий ступінь автономії та креативності, що проявляється з високим рівнем професійної компетенції, в таких "професійних якостях", як гнучкість професійного мислення, мобільність і адаптивність до інноваційних ситуацій у професійній діяльності. Основною метою сучасних учителів повинно стати постійне професійне вдосконалення, здатність працювати в команді, брати на себе ініціативу і відповідальність. [5]

Професія вчителя вимагає всебічних знань, професійної компетентності. Підготовка вчителя в умовах європейської інтеграції креативного та гнучкого мислення, де домінують духовно-моральні та ділові якості, а також творчого підходу до педагогічної діяльності. Головна задача вчителя – це не тільки озброєння учнів знаннями, а передача дітям всього найкращого від попередніх поколінь та застереження від суспільних недоліків та хвороб.

К. Ушинський вважав, що вчитель повинен досконало володіти системою психологічних та педагогічних знань, їх свідомо засвоювати та вміло використовувати [6]

Формування вище зазначених якостей майбутніх учителів відбуваються в процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах. Фундаментальна професійна підготовка розширює кругозір учителя, дозволяє бачити будь-яку навчально-виховну проблему, знаходити її

рішення. Професійна підготовка представляє собою сукупність комунікативних, конструктивних, організаторських умінь вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності, його здатність практичного використання цих навичок в педагогічній діяльності. Модернізація Української освіти передбачає необхідність введення компетентностного підходу освіти. Але відомо, що формуванням системи професійних знань є співвідношенням між теоретичними та практичними знаннями. Професійна підготовка здійснюється у взаємозумовленому розвитку всіх компонентів. Ядром її є ціннісно-цільовий складник, який включає, як теоретичні так і практичні знання, що забезпечують ефективну реалізацію цілей педагогічного процесу. [6].

Підводячи підсумки ми можемо стверджувати, що всі вище зазначені професійні якості майбутніх учителів повинні формуватись в процесі навчання. Але сучасна система вищої освіти недостатньо ефективна для реалізації цих якостей у студентів. Тому виникає потреба в подальшому поглибленні питання про розвиток та удосконаленні системи професійної підготовки вчителів.

Отже, ми можемо зазначити, що основою для формування вчителя нового покоління є зміни в змісті вищої педагогічної освіти, які передбачають його фундаменталізацію, гуманітаризацію, гуманізацію і диференціацію, а також розробку і реалізацію інноваційних технологій. Також необхідно акцентувати увагу на необхідності зміни в характері підготовки вчителя, його загально педагогічної і предметної підготовки, яка покликана розвивати у студентів професійне мислення, формувати професійні навички та уміння, забезпечуючи його готовність до роботи в школі

Список використаних джерел:

1. Голубова Г. Роль педагогічних інтеграційних технологій у навчально-виховному процесі ВИШу / Ганна Голубова // Гуманітарний вісник : зб наук. праць. – Серія «Педагогіка». – №24. – С. 58-62.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с
3. Енциклопедія освіти / Академія пед.наук України; гол.ред. В.Г. Кремень – К.: ЮРІНКОНТІНТЕР, 2008. – 1040 с. – С. 356
4. Литвин О.Г. Формування у студентів технічних ВНЗ вмінь і навичок української професійної термінології / О.Г. Литвин // Українська освіта у світовому часопросторі. – К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. – Кн. 1. – С. 316-317
5. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів // Початкова школа, 2001. – № 7 – С 3.
6. Ушинський К.Д. Три елементи школи.: Твори в 6 т. – К., 1954. – Т. 1. – 348 с.

Осташович В. М., здобувач освіти III-IV курсу;
керівник: Король Н. В.
викладач трудового навчання, спеціаліст
вищої категорії

ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕВАГИ КРАЇН ЄВРОПИ

У наш час освіта - один з базових аспектів «капіталу» будь-якої людини, багато в чому визначає його здатність конкурувати на ринку праці: ринку, який приймає все більш глобальний характер. Наразі величезна кількість українців їде вчитися і працювати за кордон, в першу чергу в країни Європейського союзу. Так в чому ж саме переваги?

Сучасна освіта передбачає відкритість майбутньому, а її подальший розвиток повинен спрямовуватися на подолання замкненості й надання освітньому процесу творчого характеру, що потребує нової освітньої моделі, яка б відповідала реаліям постіндустріального суспільства, тим глобальним змінам в усіх сферах життя, які викликані сучасними інформаційно комунікаційними технологіями, стрімкими інтеграційними процесами в світі. Саме цим і володіє Європа.

Вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для України, оскільки відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти призводить до низького обсягу експорту освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору.

Проте для впровадження системи оцінки якості освітніх послуг необхідно мати, по-перше, чіткі уявлення

про критерії якості освіти, а по-друге, висококваліфікованих фахівців з означеного питання.

Система знань відпрацьована протягом тисячоліть виявилася неспроможною задовольнити потреби людини нового, ХХІ ст. З метою подолання кризи почалися пошуки ефективних реформ. Проте сказати про це значно легше, ніж провадити такі зміни в житті, адже напрацьована за досить таки значний період розвитку людської цивілізації система освіти укорінилася, усталилась і подолати таку перепону нелегко. Для України - це гарна можливість не тільки поліпшити стан власної освіти, а й напрацювати нові зв'язки, адже наразі всі наші зусилля спрямовані на приєднання до ЄС, а це потребує не тільки значних коштів, економічних і політичних змін, а й визнання високого рівня професійності випускників наших вузів.

Розглянемо освіту Великобританії. Вища освіта Великобританії – це велика і складна система, в якій існують нові та старі навчальні заклади, які формують свої навчальні програми, з огляду на запити роботодавців. Вони тісно пов'язані з торгово-промисловими підприємствами, а деякі, хоч і перебувають у зв'язку з національною та місцевою економікою, все ж мають у своїх навчальних програмах більше теоретичних дисциплін. Система вищої освіти Об'єднаного Королівства характеризується різноманітністю форм та змісту “навчальних пропозицій”, але при цьому зазнає швидких змін і на сьогодні до сформованих традицій та адміністративного поділу, система освіти Великобританії поділяється на три підсистеми:

- Англія і Уельс.
- Північна Ірландія.
- Шотландія.

Північна залишається однією з найавторитетніших у світі. Сучасна система освіти Великобританії суттєво

відрізняється від української моделі підходами до навчання та віковими групами учнів.

Одним із нововведень у Великобританії є те, що іноземні діти можуть навчатись у державних школах тільки за умови, якщо батьки постійно проживають в Англії й працюють тут тривалий період часу, тому практично всі іноземні учні отримують середню освіту в приватних школах-пансіонах. В Україні на умовах повного пансіону, тобто повного державного утримання, існують лише школи-інтернати та дитячі будинки, де постійно проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Можна з впевненістю сказати, що позитивним впливом на удосконалення системи освіти України є введення зовнішнього незалежного оцінювання якості знань випускників. Поява такого тестування відкрила дорогу до вступу талановитим абітурієнтам в ті ВНЗ, котрі традиційно вважаються престижними, а значить в уявленні багатьох – недосяжними. Прагнення до відповідності європейським стандартам і поява незалежного оцінювання, безперечно позитивно вплинула на розвиток вітчизняної системи освіти.

Протягом останніх п'яти років кількість українців, які вирушили по диплом за кордон, зросла в десять разів, а це, за підрахунками освітніх агентств, приблизно 26 тис. наших студентів. Причому половина з них влаштовує своє життя там, навіть не замислюючись про повернення на батьківщину. Абсолютний лідер серед українців – Великобританія, ВНЗ якої обирають 65% українських шукачів іноземної освіти.

Традиційну основу британської системи вищої освіти становлять університети, політехнічні навчальні заклади та коледжі. Всі університети Англії мають високий рівень автономії у визначенні курсів, програм і методів навчання.

Вищими ступенями, що присуджуються, є ступені магістрів наук, мистецтв та філософії; докторів філософії, літератури та права. Потрібно зазначити, що ступінь магістра взагалі малопоширений в країні і його часто присуджують особам, які не змогли пройти повний курс докторської підготовки. В Україні, навпаки, 36% студентів продовжують навчання в магістратурі, при цьому проходять вступні випробування, усі інші здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень “спеціаліст”, який згодом зникне з переліку.

Основними ж результатами трансформації освітньої системи в Україні протягом десятиліття є:

- запровадження чотирьох рівнів акредитації навчальних закладів.
- створення мережі навчальних закладів недержавної форми навчання.
- вироблення нового погляду на стан освіти в Україні незалежно від політичних негараздів у державі.

За останні роки значною проблемою для всіх європейських країн стала всезростаюча еміграція громадян. Тому саме інтеркультурна освіта стала однією з основних в системах освіти країн Європейського Союзу. У цих країнах склалася складна ситуація, яка вимагає від розвинутого та етноцентричного Європейського суспільства удосконалювати систему освіти, по-перше, залишаючи в ній її самобутність та, по-друге, враховуючи ситуацію, шукати нові перспективи саме в розвитку інтеркультурної освіти та виховання, виховуючи повагу до інших культур.

Треба сподіватись, що на сьогодні сформується новий зміст вищої освіти та підвищиться якість освітніх послуг після прийняття змін до Закону України “Про вищу освіту”. Подальшому удосконаленню системи вищої освіти може сприяти вивчення та імплементація кращого світового досвіду управління якістю освіти.

Закономірно, що проблеми освіти завжди займали найважливіше місце у діяльності будь-якої держави: саме освіта є одним з основоположних засобів відтворення і розвитку культури суспільства і людини, духовного, інтелектуального та професійного потенціалів соціуму. Останнім часом, позначене перехідним періодом для розвитку суспільства, тематика освіти, в силу цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних умов, висунулася в центр громадських ідей і дискусій, в яких беруть участь практично всі верстви і групи населення, представники науки різних країн, всіх гілок і рівнів законодавчої і виконавчої влади.

Необхідність осмислення реальних проблем освіти в сучасних умовах стає все більш актуальним і значимим. Це обумовлюється не лише причинами соціально-економічного порядку, а значною мірою зміною парадигм суспільного розвитку. Все це, безумовно, відбивається на стані та перспективах розвитку освіти як найважливішої частини соціальної сфери, феномена культури, одного з рушіїв поступального громадського руху.

Проаналізувавши сучасні тенденції розвитку освітніх систем провідних західних країн, можна зробити висновок, що кожна з цих країн має певні сформованими традиціями в галузі освіти, які пов'язані з особливостями їх соціально-економічного розвитку, історичними та національними умовами. Але в той же час вони володіють і певним схожістю проблем реформування школи, пов'язаних з модернізацією змісту освіти, що призводить до об'єднання зусиль всього світового співтовариства для вирішення даних проблем.

А у нашої вищої освіти є й позитивні сторони. Наші педагоги, особливо старого гарту, досить кваліфіковані. Єдине, що потрібно більше приділяти увагу індивідуальному підходу до учнів - для якнайшвидшого їх

розвитку та навчання! Позитивною рисою нашої освіти, є те, що воно не замкнено на певній стороні освоюваної професії, а розвиває учнів всебічно - це робить випускників більш підготовленими до освоєння нових професій!

Таким чином, пріоритетним напрямом в системах освіти європейських країн залишилося досягнення рівних можливостей в отриманні освіти, забезпечення всіх громадян базовими знаннями, здібностями та вміннями, які необхідні їм для соціальної та професійної інтеграції у суспільство, в якому вони живуть; підвищення якості освіти і забезпечення індивідуального розвитку; зближення змісту освіти до очікувань роботодавців; пристосування нових форм навчання до існуючої системи кваліфікацій у галузі освіти і підготовки кадрів; інтенсифікація мобільності студентів.

З цього всього випливає, що нашій системі вищої освіти ще дуже далеко до досконалості, але вона розвивається і перебуває на стадії розвитку! І якщо прибрати з ВУЗів неприємні моменти і переймати досвід кращих ВНЗ світу - то в майбутньому наші випускники можуть отримувати роботу в найвідоміших компаніях світу.

Список використаних джерел:

1. Глазиріна В.М. Педагогіка сучасної школи: Навч. Посібник для студентів педагогічних ВНЗ. – Донецьк: Норд-Прес, 2006. – С. 220
2. Державна служба статистика України. Освіта [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
3. Кисіль М.В. Система зовнішньої оцінки якості вищої освіти в Англії // Нова парадигма: Журнал наукових праць

/ Гол. ред. В.П. Бех. – Вип. 53. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – С. 32-38. [Електронний ресурс].

УДК 378.011.3-051(4)(043.2)

Паньканинець Т.С.,
здобувачка освіти II курсу групи Б;
керівник: Кампов Н. В., викладачка
української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії

ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У РОЗВИНЕНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Підготовка вчителя для національної системи освіти на сучасному етапі розвитку суспільства – особливий аспект, оскільки саме вчитель відповідає за формування вільної особистості, яка повинна не тільки володіти певним запасом знань і професійною компетентністю, а й об'єднувати в собі інтелектуальний потенціал з моральною свідомістю та громадською відповідальністю. У зв'язку з цим у процесі гармонізації європейського освітнього простору підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів вимагає особливої уваги. Дуже важливий цей аспект і для України, особливо в контексті освітніх реформ і процесу євроінтеграції. Реформуючи українську педагогічну освіту, слід брати до уваги прогресивний досвід зарубіжних країн. Сучасна різноманітність підходів та стратегій підготовки вчителів зумовлена історичними, соціальними, культурними та економічними чинниками розвитку кожної країни [1].

Аналіз відповідних джерел свідчить про те, що сучасна Європа надає великого значення професійній підготовці вчителя до педагогічної діяльності. Українські вчені досліджували підготовку вчителів переважно у високорозвинених країнах, таких як США, Німеччина, Велика Британія. Так, проблемам розвитку освіти у Великій Британії присвячені дослідження таких науковців: Г. Алексевич, В. Базуріна, Н. Лавриченко, Л. Латун, О. Локшина; систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Німеччині вивчали В. Гаманюк, Т. Вакуленко; систему підготовки педагогічних кадрів у Норвегії – В. Семилетко. До ґрунтовних робіт, які були виконані на матеріалах декількох країн, належать дослідження О. Сухомлинської; професійну підготовку вчителів у країнах Західної Європи в другій половині ХХ ст. досліджувала Л. Пуховська.

Вимоги до сучасного вчителя передбачають наявність у нього глибоких знань предмета викладання, володіння передовими педагогічними методами та його здібність до побудови професійної діяльності на рефлексивній основі. Так, спільно прийнята рекомендація на рівні міністрів освіти країн ЄС вказує на необхідність наявності у майбутніх педагогів по завершенню початкової педагогічної освіти таких важливих умінь:

- здатність формувати в процесі навчання універсальні навчальні компетенції учнів;
- уміння формувати безпечне та привабливе освітнє середовище;
- здатність ефективно викладати в гетерогенних класах з учнями з різних соціальних і культурних середовищ у широкому спектрі їхніх здібностей і потреб;
- здатність будувати свою професійну діяльність у співпраці з колегами, батьками учнів і соціальним оточенням школи;

- здатність до побудови нового знання та інновацій як наслідок участі в рефлексивній практиці та наукових дослідженнях;
- здатність до самостійного навчання в процесі власного професійного розвитку [3].

Сучасний учитель початкової школи повинен сформувати у дітей ключові компетентності, визнані сьогодні провідними освітніми системами світу як такі, що необхідні для сучасної людини у XXI ст. Розв'язання означеної проблеми є вимогою педагогічного сьогодення.

Вивчення та впровадження зарубіжного досвіду може зробити певний вплив на продуктивність і обґрунтованість пошуків шляхів модернізації української системи освіти, знайти додаткове джерело для розвитку освіти.

На сьогодні до вчителів початкової освіти у європейських країнах ставляться досить високі вимоги, зокрема до їх професійної кваліфікації. У більшості країн необхідною умовою для роботи в початковій школі є наявність у вчителів вищої освіти університетського типу [2].

Загалом, європейські вимоги до підготовки учителів початкової освіти, якості їх професійних кваліфікацій і компетенцій, професійне вдосконалення педагогів – це найбільш актуальні питання професійної підготовки вчителів у сучасній інтегрованій Європі. Дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн модель підготовки сучасного вчителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетенцій, особливо в умовах динамічних перетворень у різних сферах суспільного і культурного життя європейського суспільства.

Зазначимо, що у всіх країнах Європейського Союзу протягом останніх трьох десятиліть активно проводяться дослідження та дискусії з проблем педагогічної професії.

Вони вказують на деякі фундаментальні проблеми, які визначають фахові компетенції вчителя і статус педагогічної професії. Внаслідок цього в європейських країнах було проведено ряд реформ у цій галузі. Відзначено, що, з одного боку, технологічні та соціальні зміни вимагають від учителів готовності постійно розширювати та поглиблювати свої компетенції і працювати в запропонованих суспільством умовах, що постійно змінюються [3]. Однак, у той же час, особливо в країнах Центральної та Східної Європи, відбувається зниження престижу професії вчителя та погіршення умов праці. У процесі реформ, які були проведені в останні десятиліття у всіх європейських країнах, відбувалась зміна системи освіти, у тому числі в галузі підготовки майбутніх учителів.

За європейськими нормами педагогічна освіта повинна давати майбутньому вчителю достатній рівень кваліфікації, що дозволяє за рахунок великої кількості програм післядипломної освіти забезпечити мобільність між різними секторами та професіями в середині освіти (від викладання в дитячих навчально-виховних закладах до викладання у ВНЗ). При цьому підготовка вчителів у європейських країнах відбувається в різних навчальних закладах (університетах, коледжах, спеціальних інститутах) з різним терміном підготовки. Наприклад, термін підготовки вчителя початкової школи складає від трьох до п'яти років, середня тривалість педагогічної освіти на здобуття середнього рівня становить 4,5 роки, а на вищого рівня – 4,8 років. Зауважимо, що специфіка типології вищих педагогічних навчальних закладів Західної Європи обумовлена особливостями соціокультурного рівня суспільного розвитку кожної країни. Тому кожній з національних структур педагогічної

освіти притаманний ряд специфічних характеристик, що представляють національну самобутність [2].

У деяких країнах, зокрема в Німеччині, університети відповідають за теоретичну частину підготовки майбутнього вчителя, а місцеві органи народної освіти і школи – за практичну [4]. У Франції загальна й спеціальна підготовка вчителя середньої школи проходить в університеті, а професійно-педагогічна (теоретична й практична) – у спеціальних центрах. У Великобританії нині вибудовується нова модель, за якою університети здійснюють цілісну теоретичну підготовку вчителів, а практична професійна підготовка повністю переноситься в школу.

Метою сучасної професійної освіти за кордоном є забезпечення багатoproфільної підготовки студентів. У багатьох країнах майбутнім педагогам не лише дозволяється, а рекомендується і зобов'язується одночасна професійна підготовка із декількох учительських спеціальностей. Переважно поєднання предметів спеціалізації визначається нормативними документами. Проте в Австрії, Великобританії, Фінляндії учителі мають право вибрати обидва предмети за своїм бажанням. Кваліфікація повинна бути гнучкою, щоб фахівець міг легко перебудовуватися відповідно до мінливих вимог і мав можливість постійного професійного зростання. Це можливо за умови фундаментальної наукової підготовки, раціонального поєднання елементів теоретичного навчання і професійної практики [1].

По-різному розглядається питання в європейських країнах щодо теоретичної та практичної підготовки. Так, обсяг практичної підготовки вчителів у різних країнах Європи коливається від 17 до 70 відсотків для вчителів початкових класів. Для основної школи – від 9 до 58 відсотків, більше ніж 50 % у Бельгії, Німеччині, на Мальті.

Учителі, які керують практичною підготовкою студентів у цих школах, розглядаються як повноцінні професійні партнери даного процесу. Аналіз професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у країнах Західної Європи доводить, що в останні десятиріччя саме практична спрямованість навчання займає провідне місце у формуванні важливих практичних навичок і вмінь, що необхідні для майбутньої успішної роботи з дітьми. Практичну спрямованість підготовки педагогів вважають у західних країнах однією з важливих організаційних умов розвитку системи західноєвропейської педагогічної освіти [4].

Таким чином, аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що у Західній Європі створені і продовжують створюватись різні моделі професійної підготовки педагогічних кадрів, мета яких – підвищення якості підготовки вчителів, формування у них потреби в постійній неперервній освіті, оволодіння ними необхідних компетенцій і, як результат, досягнення високої якості освітньої діяльності. Враховуючи наміри України щодо приєднання до єдиного європейського простору вищої освіти, соціальну значущість забезпечення якості вітчизняної педагогічної системи освіти, необхідне визначення загальних та окремих тенденцій розвитку професійної підготовки учителів початкової освіти країн Європи з метою впровадження позитивного досвіду у вітчизняну систему освіти.

Список використаних джерел:

1. Огнівко Л. В. Європейський досвід забезпечення якості вищої педагогічної освіти / Л. В. Огнівко // Матеріали регіонального науково-практичного семінару : Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції (20–21

травня 2008 р., м. Тернопіль) ; за заг. ред. Г. В.Терещука. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – 235 с. – С. 227–231.

2. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін. За ред. З.Н. Курлянд. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.

3. Пуховська Л.П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах / Л.П. Пуховська // Шлях освіти. – 2001. – №1. – С. 20-26.

4. Турчин А.І. Сучасні підходи до підготовки вчителів професійної школи у Німеччині: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. "Теорія та історія педагогіки" / А.І. Турчин. – К., 2002. – 18 с.

УДК37.014(44+430)(043.2)

Симчера Є.В.
здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Освіта як соціальний інститут відіграє важливу роль в житті суспільства. Мета нашого дослідження полягає у здійсненні компаративного аналізу системи педагогічної освіти Франції та Німеччини.

Розпочнемо розгляд процесу отримання педагогічної освіти у Франції. Підготовка студентів у навчальних закладах здійснюється за такими спеціальностями: вихователь материнської та вчитель початкової школи,

викладач «сертиф'є», викладач приватної школи, головний радник із виховної роботи, радник з орієнтації – психолог.

Вихователь материнської та вчитель початкової шкіл працює з дітьми від 2 до 11 років, тобто починаючи з першого року перебування дитини в материнській школі (заклад дошкільної освіти) та закінчуючи роботою в останньому класі початкової школи. Майбутні вчителі материнської та початкової шкіл отримують полівалентну освіту й вивчають французьку мову та літературу, математику, історію, географію, експериментальні науки, іноземні мови, музику, танці, методику й фізичну культуру [5].

Це ті дисципліни, з яких вихователь материнської та вчитель початкової школи повинен уміти організувати навчально-виховний процес. Викладач професійного ліцею читає спеціальні дисципліни в класах та відділеннях, які готують до отримання свідоцтва про закінчення неповної середньої школи, свідоцтва про професійну освіту, диплома професійного бакалавра.

Студенти університетів перші два роки проходять загальноосвітню підготовку, яка завершується складанням екзаменів. Потім у студента є 1-2 роки на підготовку до екзаменів на звання ліценціата. Під час підготовки у студента є право вільного відвідування занять, але екзамени він зобов'язаний складати у встановлені терміни. Ті з ліценціатів, що бажають працювати у школі, складають конкурсні екзамени з теоретичних курсів, а потім проходять річне стажування в регіональних педагогічних центрах під керівництвом консультантів.

Стажування проходить у 2 етапи. На першому етапі, протягом 8 місяців, стажист вважається прикріпленим до класу, де працює консультант, і поступово включається в педагогічну роботу. На другому етапі, протягом 9 тижнів, стажист дає самостійні уроки в класах середньої школи.

Під час стажування ліценціати слухають курси педагогіки і психології.

Діяльність стажиста систематично фіксується у спеціальному досьє. Вищим ступенем вчителя є «агреже». Спочатку претенденти на це звання складають теоретичні екзамени у центрах навчальних округів, потім проходять стажування в регіональних центрах і на завершення складають публічний усний екзамен в Парижі перед спеціальною урядовою комісією [2].

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ:

Рис. 1 Структура вищої педагогічної освіти у Франції [4].

Тепер здійснимо характеристику системи педагогічної освіти в Німеччині. Тривалість і зміст навчання у Німеччині за спеціальністю «Педагогіка» залежить від того, в якій школі (початковій, середній або в

гімназії) збирається працювати майбутній вчитель, а також від предметів, на яких він хоче спеціалізуватися.

Програма навчання за фахом «Педагогіка» багато в чому залежить і від того, в школі якої ланки збирається викладати майбутній вчитель. У Німеччині розрізняють вчителів початкових шкіл, вчителів середніх шкіл - з 5-го по 10-й клас та вчителів старших класів гімназій і професійних шкіл - з 11-го по 13-й клас [1].

У той час як підготовка вчителів початкових класів та середніх шкіл може здійснюватися як в університетах, так і у вищих спеціальних навчальних закладах, викладачів для гімназій готують виключно університети. Навчання за цією спеціальністю триває в середньому на півтора роки довше, оскільки майбутні вчителі більш досконально вивчають профільюючі дисципліни, а також педагогіку і філософію [3].

Вимоги, відповідно до яких у майбутньому будуть готувати педагогів. До них відноситься ступенева система навчання. Планується, що перші шість семестрів, після закінчення яких студент отримує ступінь «бакалавра наук» або «бакалавра мистецтв», будуть присвячені накопиченню фактичних знань за обраними профільюючими предметами, в той час як знання з методики викладання цих предметів будуть набуватися вже в магістратурі. Подальше дворічне навчання в магістратурі буде завершуватися отриманням ступеня «магістра освіти». Таким чином, передбачається, що за той же період часу - 8-10 семестрів - студенти отримають всі необхідні знання та навички для проходження переддипломної практики в школі, яка триває 18 місяців і завершуватися державним іспитом. На його результат впливають оцінки, отримані на заключних екзаменах з профільюючих предметів та характеристика викладачів після закінчення практики в школі.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк А. В. Педагогічна компетентність майбутніх педагогів класичних університетів Німеччини. *Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи дослідження* : матеріали XVI Міжнар. практ. конф. молод. наук. (м.Київ, 3–4 квітня 2013р.)/КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. С. 253-255. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14305/1/Aref.%20%D0%93%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%90.%D0%92.%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>
2. Пальчук, М. Розвиток педагогічної освіти у Франції: сучасні підходи. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2008. № 1. С. 131–138.
3. Система педагогічної освіти в Німеччині. URL: https://osvita.ua/abroad/higher_school/germany/9154/
4. Сучасна система освіти у Франції. URL: <http://um.co.ua/6/6-10/6-105255.html>
5. Харченко Т. Г. Професійна підготовка вчителів початкової та середньої шкіл у сучасній Франції. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1448/1/74.pdf>.

Ткачук В. П., здобувачка освіти II-Д курсу;
керівник: Глагола О. М., викладачка педагогіки,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ (НІМЕЧЧИНІ)

На сучасному етапі розвитку українського суспільства перед дошкільними закладами постали нові завдання, зумовлені входженням України до міжнародного освітнього простору, переходом суспільства на якісно новий рівень. Особливо вагомою стала проблема формування різнобічної, активної, творчої особистості з раннього віку. Європейський вибір України спонукав необхідність реформування та впровадження інноваційних технологій дошкільної освіти на підставі вивчення й впровадження зарубіжного досвіду до національних реалій.

Дослідженню європейського досвіду дошкільної освіти присвячені праці В. А. Зебзеєвої, С. А. Дудко, Л. В. Литвин, Т. І. Поніманської, З.Хало, І. Сташевської та ін. Проблеми професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної та Західної Європи досліджують Н.М.Карпенко, Н. І. Мельник, М. І. Олійник та інші.

Дошкільна освіта в кожній європейській країні утворює свою особливу систему, компонентом у структурі якої розвивається освіта і виховання дітей раннього віку. Серед багатьох країн особливий інтерес викликає дошкільна освіта Німеччини. Сучасна Німеччина – федеральна держава, що складається з 16 самостійних земель, кожна з яких має в своєму розпорядженні

різноманітну по формах систему освіти, зокрема й дошкільну освіту.

Традиції суспільного дошкільного виховання в Німеччині є також одними з найдавніших. Із 1957 року діє закон про вільне відвідування дитячих садків, 20 % із яких утримує держава, 80 % належать церковним общинам, профспілкам, німецькому Червоному Хресту, службі молоді, іншим благодійним товариствам.

У Німеччині існують різні типи дошкільних закладів: дитячі садки з повним або неповним перебуванням, призначені для дітей від 3-х до 6-ти років; групи садки для дітей однієї вікової групи (переважно для старших дошкільників); пришкільні групи (для п'ятирічних дітей); підготовчі класи початкової школи (у них виховують і навчають п'ятирічних дітей); цілодобові інтернати для здорових дітей віком від 3-х до 6-ти років або ж для дітей із проблемами здоров'я і розвитку.

Кожна дитина з 3-річного віку може отримати місце у дитячому садку. Деякі дитячі садки відкриті лише до обіду (7:00-12:00 або до 13:00). Інші дитячі садки відкриті цілий день (7:00-16:00 або до 17:00). Такі дитячі садки називаються також садками з групою продовженого дня. За місце у дитячих яслах або дитячому садку/дитячому садку з групою продовженого дня, зазвичай, батькам потрібно сплатити певну суму грошей. Ця сума є різною у різних федеральних землях та не для кожного ця сума є однаковою. Це залежить від заробітку батьків, віку дитини, кількості годин, які дитина проводитиме у дитячому садку. Батьки оплачують половину вартості утримання дітей, решту витрат відшкодовує власник дошкільного закладу.

В Німеччині існують державні та приватні дитячі ясла або дитячі садки. Перед вступом до них проводиться мовний тест для всіх дітей. Інколи німецька мова є складною і для німецьких дітей. Діти, котрі не проходять

тестування, можуть відвідувати дитячий садок ще протягом одного року або отримувати заняття з мовної підтримки. Приватні дитячі ясла/дитячі садки дуже дорогі. Більшість приватних дитячих садків є двонаціональними. В них спілкуються двома мовами, наприклад, німецькою та іспанською.

Головні концептуальні засади виховання дітей реалізуються в дитячих садках вільного і відкритого типів. Найпоширеніший тип вільного дитячого садка – штейнерівські дитячі садки і дитячі садки Монтесорі. Відкритий дитячий садок організовано на ситуативно-орієнтованій концепції дошкільного виховання, для якої характерні відкрите планування з участю дітей; навчання на базі реальних життєвих зв'язків; єдність гри і навчання; різновікова організація життя та діяльності; зв'язок із громадськістю; співробітництво батьків і дошкільного закладу.

В німецькому дитячому садку передбачається наявність спланованих і добре обладнаних центрів: приміщення для рольових, сюжетних, режисерських ігор, для конструювання та експериментування. Для малювання, ліплення, аплікації виділяється «креативна кімната», для фізичної активності – зал. У креативній кімнаті розміщені різні матеріали і обладнання, спеціальні меблі, є раковина і предмети прибирання, тут же знаходиться захисний одяг. Ігрова кімната оснащена іграшками та матеріалами для різноманітних видів ігор з ляльками. Для сюжетних ігор (в магазин, лікарню, пошту) в спеціальних центрах є костюми, атрибути, пов'язані з професіями; тематичні іграшки; килимок для ігор з машинками. Особливе місце відведено для настільних ігор з правилами [1, с. 241].

Німецькі вихователі пильно слідкують, щоб малеча якомога більше рухалася. Для цього вони створюють відповідне середовище. Батут чи гойдалки на подвір'ї,

наліплені доріжки для стрибків у коридорах — усе це для здорового фізичного розвитку дітей. Діти повинні рухатися без нагнітання страху щодо розбитих колін та зчесаних ліктів, без постійних обмежень та настанов на кшталт «Не бігай, не стрибай». Дітей у садочку одягають дуже легко, часто без шапки, шарфа. Вихователька може сидіти в шапці, а дитині шапку не одягнути, пояснюючи тим, що діти бігають, і це не страшно. Так німецькі виховательки дають можливість дітям ще з дошкільного віку здобути досвід роботи з ножами, пилками, молотками та цвяхами — саме для цього створені спеціальні майстерні в дошкільних закладах. Ніхто не робить трагедії з того, що дитина може впасти, набити шишку, розбити коліно чи порізати пальчика. Це звичайний життєвий ризик.

Якщо в Україні ще досі переважає «камерно — зберігальний підхід» батьків до роботи школи чи дитсадка — навчальний заклад розглядається як «камера зберігання», до якої дитину «здають». У Німеччині батьки не «здають» дитину, вони довіряють її вихователям дитсадка, що дозволяє будувати мости взаєморозуміння і віднаходити шляхи до співпраці.

Опрацьовуючи дане питання, ми ознайомилися із статтями Анни Тристан — директорки ЗДО "Сонечко" м. Пирятин Полтавської області, в яких вона розкриває особливості педагогічного підходу до організації щасливого дитинства в німецьких дитсадках. Вибір діяльності лишається за дітьми, німецькі педагоги не бояться дати дітям свободу, вони має право пробувати та помилятися, дітей поважають за їхні спроби бути самостійними, за наполегливість у набутті досвіду, за допомогу та підтримку проявів толерантності до всіх. Жодне запитання дітей вихователі не залишають без відповідей, вони допомагають дитині відкривати світ, широко залучаючи до проектної та дослідницької

діяльності, вони не чекають запланованих занять, а відразу реагують на виклики дітей, розуміючи, що розвиток дитини йде постійно. У дітей виховують на цінностях серця, залучають до благодійництва та волонтерства. «Ми переконані, що дітям можна передати лише ті цінності, у які віриш сам», – говорять німецькі педагоги [2, с. 2].

Щоб забезпечити щасливе дитинство вихованцям, німецький педагог повинен: бути прикладом в усьому; займатись постійним саморозвитком та самовихованням; мати позитивне внутрішнє ставлення до роботи; йти до дітей з відкритим серцем; вміти налагодити контакт з кожною дитиною; бути ерудитом; давати простір дитині, усвідомлювати, що не так важливо, що він робить, а як і з яким відношенням; творити та діяти разом з дитиною, а не замість неї; довіритись процесу та дати дітям жити.

Німецький дитячий садок – це простір, світло, комфорт, затишок, зручності, це підготовлене середовище, де дитина почуває себе легко та може діяти. Сучасний дизайн та інтер'єр сприяють розвитку дітей, їх можливостей та здібностей. Педагоги працюють над облаштуванням приміщень так, щоб дитина там могла досягати успіху. Німецький дитячий садок належить дітям [2, с. 3-4].

У Німеччині вирішення питання підготовки дітей до школи теж має свою специфіку. Функцію передшкільного ступеня здійснюють «підготовчі групи або класи» при дитячих садках або початкових школах, в залежності від різного рівня готовності дитини до навчання. Щоб підготувати дітей до засвоєння початкових базових знань, вихователі намагаються використовувати ігрові форми навчання, забезпечити засвоєння дітьми необхідних умінь і навичок, сформувати навички соціальної поведінки, розвивати мовні та навчальні навички як передумову для розвитку навичок читання, письма, рахунку. Найважливіші

завдання вихователів при підготовці дітей на переддошкільному ступені – формування комунікативних навичок (адаптивних якостей) дошкільника і досягнення ним рівня шкільної зрілості, тобто готовності (здатності) вчитися в початковій школі [1, с. 243].

У Німеччині професію вихователя дошкільного закладу набувають у технікумах, спеціальних інститутах або в університетах. Студентам викладаються педагогічні дисципліни (загальна педагогіка, педагогіка здоров'я, соціальна педагогіка, дитяча педагогіка тощо), предмети сфери «Культура і суспільство» (мови, соціологія, релігієзнавство) та «Засоби соціально-педагогічного впливу» (фізична культура, музика, література, праця). У різних навчальних закладах різний зміст програми підготовки фахівців дошкільної освіти. Так, в педагогічному інституті Швебіш – Гмюнд майбутні вихователі вивчають дошкільну педагогіку, психологію раннього дитинства, конфліктологію, менеджмент освіти, музичні дисципліни, основи роботи з батьками, а інститут Людвігсбурга до цього переліку додає ще методіку досліджень дитинства та історію педагогіки. Навчання передбачає досить коротку практику – всього три тижні [1, с. 245].

У Німеччині педагоги дошкільної освіти повинні підвищувати свою кваліфікацію п'ять-шість разів протягом року. Тривалість курсів може бути від 1-3 днів до двох тижнів. Курси можуть зачіпати різні сфери діяльності – роботу з батьками, діагностику, організацію спостереження за розвитком дитини. Так само курс може бути присвячений заняттям з дітьми: організація дослідницької діяльності дітей, проведення експериментів, навчання гри на музичних інструментах, організація екскурсій і сюжетних ігор.

У процесі дослідження питання особливостей дошкільної освіти провідних європейських країн виявлено, що їх системи дошкільної освіти різні і вони мають свої особливості та власний перспективний досвід. Всі інститути дошкільної освіти в Німеччині покликані сприяти розвитку дитини як відповідального і незалежного члена суспільства. Освіта організована таким чином, щоб підтримати і доповнити виховання дитини в сім'ї, надати оптимальні можливості для її розвитку й освіти. Розвиток дитини та її здібностей відбувається за допомогою різноманітних ігор, творчих занять, дослідницьких завдань, адаптації до життя і взаємодії у групі, шляхом навчання на основі реальних життєвих ситуацій і таких форм роботи як щоденна «бесіда в колі», «дитячі зустрічі» тощо.

Вивчення та запозичення європейського досвіду розвитку дошкільної освіти й підготовки педагогічних кадрів для дошкільних закладів може сприяти поліпшенню системи дошкільної освіти в Україні. Досвід українського дошкілля зі своїми традиційними цінностями можна доповнювати прогресивними елементами європейської педагогіки, не втрачаючи власну самобутність [2].

Список використаних джерел:

1. Козак Людмила. Сучасна дошкільна освіта: Європейський досвід / ISSN Online: 2312-5829. Освітологічний дискурс, 2017. № 3-4 (18-19). С. 235-251.: <https://elibrary.kubg.edu.ua> > kozak_DO_duskyrs PDF.
2. Тристан Анна. Дошкільна освіта Німеччини для щастя кожної дитини: <http://education-ua.org> >.
3. Чому в німецьких дитсадках дітям дозволяють гратися в болоті?: <https://osvitoria.media/experience/chomu-v-nimetskyh-dytsadkah-dityam-dozvolayut-gratysya-v-boloti/>
4. Дитячі садки з групою продовженого дня:

<https://www.goethe.de/prj/mwd/uk/indeutschlandleben/sas/fruehefoerderung.html>.

УДК 373.3.014 (439) (043.2)

Чірі С. С.,
здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін

ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УГОРЩИНІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Слід відзначити, що перші школи в Угорщині з'явилися тисячу років тому, а державні «стандарты» (королівські декрети щодо програм) запроваджені понад два століття тому. Структура угорської школи, починаючи з початку 2000 р., є сталою після кардинальних реформ середини 90-х рр. XX ст., однак нині угорські вчені зазначають, що система освіти потребує модернізації, як і зміст освіти в сучасній школі. Зауважимо, що угорські школи розробляють свою власну шкільну навчальну програму і розклад на базі, національного типового навчального плану, за ним ведуть освітній процес.

Безумовно, початкова ланка освіти є базовою, де закладаються основи для навчання людини протягом усього життя шляхом створення базових знань та навичок, розширення доступу до системи освіти, забезпечення умов для ефективного навчання впродовж життя, підготовки до навчання на наступному рівні освіти, створення та функціонування необхідної системи підтримки школяра, посилення соціальної інтеграції тощо [1, с.16]. Сучасна

початкова школа охоплює два етапи освіти: початкова освіта та неповна середня освіта. Перший етап спрямований на розвиток базових навичок, щоб забезпечити фундамент для подальшої середньої освіти учнів у навчальних закладах системи освіти.

В Угорщині після дошкільного навчального закладу діти вступають в початкову школу. Навчальний рік у школі розпочинається першого вересня і триває до кінця другого червневого тижня. Осінні і весняні канікули продовжуються тиждень, а літні – 2,5 місяці. Школи працюють по п'ятиденному графіку. Тривалість уроків – 45 хвилин.

Шкільна освіта безкоштовна, але батьки самі забезпечують дітей підручниками. Досить своєрідною є система оцінювання молодших школярів в Угорщині. Для того, щоб не травмувати психіку дітей, а також уникнути порівнянь, з першого по третій клас учні не отримують оцінок. Але, щоб батьки орієнтувалися чи добре вчиться дитина, педагоги дають їм текстовий опис їхніх успіхів. З четвертого класу учням виставляють оцінки за п'ятибальною шкалою оцінювання. Оцінки фіксуються протягом півріччя, а наприкінці навчального року їх виставляють у таблиці навчальної успішності персонально кожному учневі.

Після закінчення навчання в початковій школі обов'язковою умовою для школярів є складання іспиту із закінчення школи. Без атестату про закінчення початкової школи не можна в майбутньому здобути жодної професії та навіть отримати водійського посвідчення. Початкова школа складається, як правило, з восьми класів, чотирьох нижчих і чотирьох старших класів. У початкових класах, як правило, працюють не більше 2–3 учителів, а у 5–8 класах майже всі предмети викладаються різними вчителями. Тому нижчий і верхній рівні початкової школи

дуже відрізняються та є різними за рівнем надання освітніх послуг.

Освіта ведеться угорською мовою, але місцева влада бере до уваги потреби національних меншин. Діти вивчають такі предмети: літературу, граматику, математику, музику, мистецтво, фізичне виховання, екологічні науки, одну або дві іноземні мови. Предмети мистецтва-музичного, хореографічного, візуального, театрального, екранного займають 16% всього обсягу навчання в загальноосвітній початковій школі. Велика роль приділяється охопленням всіх дітей хоровими заняттями, а також залученням їх до різних гуртків. Батькам надається право вибирати для своїх дітей факультативи і створювати батьківські організації [2].

Мета угорської початкової школи – забезпечити збалансований розвиток і атмосферу без стресів, тим самим виховуючи щасливих дітей. Соціальні навички та навички побудови стосунків дітей можуть перевершувати навички їхніх однолітків, тому педагоги радять дітям не боятися робити помилки і вести активний діалог, бо це є ефективним способом вирішення проблеми. Надихаючу атмосферу школи характеризує прийняття, підтримка та співчуття. В цій атмосфері учні легше розпізнають, розуміють та використовують зв'язки між різними знаннями. Застосування різноманітних форм роботи призводить до використання різних педагогічних прийомів, при цьому діти вчаться ефективно працювати у парах і в малих групах [3].

Педагогічна концепція угорської початкової школи полягає в тому, що вона «бачить» дитину, враховує її індивідуальні здібності, підтримує її, а також комплексно розвиває її знання та особистість. Вчителі працюють за традиційною навчальною програмою, яка відповідає базовій програмі, але адаптують її до потреби учнів за

допомогою більш реалістичних та перспективних методів. А також вони завжди намагаються працювати за потрібною єдністю : учень-батьки-вчитель. Найголовнішим для вчителів також є щаслива дитина. Тому вони вірять в альтернативні педагогічні методи, завдяки яким учень, батьки та вчитель працюють разом заради спільної мети. Вони створюють сприятливе, надихаюче та мотивуюче середовище, в якому важливу роль відіграє сила громади. Одним з видів співпраці батьків та вчителя є проведення різних свят в школі, на які запрошуються батьки. Тим самим вони бачать, як поводить їхня дитина в суспільстві та підтримують її на публіці.

В 1993 році шведський психолог Андерс Ерікссон здійснив дослідження, яке демонструє, що будь-яка людина може розвинути всі свої навички та здібності, якщо практикувати їх планомірно та обдуманно. Угорські школи дотримуються цього принципу у реалізації освітнього процесу. Таким чином, дитина завдяки уважності та практиці зможе краще розв'язувати вправи, співпрацювати з домінуючими членами групи і. т. д. [4].

На завершення, відзначимо, що ми розглянули тільки деякі аспекти функціонування початкової ланки освіти в Угорщині, які можуть бути використані у процесі реформування системи початкової освіти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Біницька К. М. Організація системи шкільної початкової освіти в Угорщині (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.). *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79(1). С. 13-18. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_79%281%29__4

2. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник. Рівне : Овід, 2012. 352 с.
3. Школа в Будапешті. URL: <https://model.budapestschool.org/tanulas-megkozelitese/pedagogiai-modszerek.html>
4. Imre A. Az általános isNola: tanítási idő, szerNezet és változás. *UJ Pedagógiai Szemle*. 2015. 65. Évfolyam, 5–6. P. 17–29.

УДК 373.3.014.(100)(043.2)

Шкурина А.О., здобувач освіти IV-Н курсу;
керівник: Тягур А.В.,
викладач природничих дисциплін

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Освіта завжди була і буде важливою функцією суспільства й держави, спрямованою на формування і розвиток соціально-значущих якостей кожної людини як члена суспільства і громадянина держави. Через навчання здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян.

Вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для України, оскільки відсутність чіткої стратегії інтернаціоналізації освіти призводить до низького обсягу експорту освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору.

Сьогодні необхідно не просто дати учням знання, а сформувати в особистості ключові компетентності для успіху в житті, зробити випускника конкурентоспроможним у суспільстві. Саме таку мету ставить перед вчителем Нової української школи.

Якщо звернутися до досвіду європейських країн, то бачимо, що їхня освіта давно має схожі цілі. До прикладу, у “Шкільних законах про освіту” східних земель Німеччини така мета була сформульована ще в 90-х роках, після об’єднання Німеччини. Навчання набуло більш практичного спрямування, а сам навчальний процес був зорієнтований на набування учнями навчальних та життєвих компетентностей. Тому оновлення змісту та реформування освіти в Україні сьогодні є необхідним заходом для створення якісної сучасної освіти, максимально наближеної до європейських стандартів. У цьому питанні надзвичайно корисним для нас може стати досвід початкової школи Німеччини. Адже ця країна вже пройшла шлях реформ в освіті, що орієнтовані на компетентнісний підхід та задовольняють вимоги сучасного європейського суспільства. Питання культури та освіти в Німеччині входять у компетенцію земель, тому умови та програми навчання в різних землях можуть відрізнятися. Питаннями координації політики в галузі освіти відає спеціальний орган – Постійна конференція міністрів культури земель. Він же стежить за тим, щоб планка якості освіти в масштабах всієї країни залишалася на висоті.

Найважливішим “уроком” реформ після об’єднання Німецької Демократичної Республіки (НДР) і Федеративної Республіки Німеччини (ФРН) можна вважати важливість урахування плюсів та мінусів у західних і східних землях, а також звернення до міжнародного досвіду в царині реформування шкільної

освіти. Після реформ та модернізації освіти з кінця 80-х років і до сьогодні Німеччина отримала чотирьохступеневу систему освіти: початкова, двоступенева середня освіта та вища. Для всіх дітей від шести років обов'язковою є дев'ятирічна шкільна освіта. Навчання в державних школах безкоштовне. Як правило, діти навчаються в початковій школі протягом чотирьох років. Лише в Берліні і Бранденбурзі початкова школа триває 6 років (відповідно, навчання на наступних рівнях триває менше). Заняття в усіх класах проводять за однаковою програмою. Перші два роки всі дисципліни викладає класний керівник, у цей час немає дисциплінарної структуризації – базові знання з математики, німецької мови, краєзнавства, музики і релігії викладають комплексно, у межах одного навчально-виховного курсу. Починаючи з третього класу, уроки ведуть педагоги-предметники.

По закінченні початкової школи учні отримують рекомендацію про те, в якій з трьох видів шкіл продовжити освіту: в основній школі, у реальній школі або в гімназії. Головна відмінність двох перших шкіл від гімназії в тому, що програма в них легша, а довідка про відвідування школи не дає права на вступ до вишу. Як правило, початкові класи існують у межах однієї середньої школи, де учні, які одержали початкову освіту, продовжують навчальний курс у середній школі (з 10-12 до 16 років) і середній профільній школі (з 16 до 19 років).

Провідне і визначальне місце у формуванні особистості займає об'єктивне оцінювання знань учнів початкових шкіл. Велику увагу в оцінюванні в німецьких школах приділено індивідуалізації та орієнтації на учня та його можливості. Тому оцінки диференційовані. У більшості федеральних земель діти в перші два роки навчання не отримують оцінок, а лише загальну характеристику успішності, яка дає інформацію про

індивідуальні сильні і слабкі сторони у вивченні окремих предметів. Оцінка в початковій школі – ефективний стимул, вона виставлена об'єктивно і справедливо, до всіх учнів є однакові вимоги. Оцінки успішності не залежать від інших особливостей, наприклад, поведінки учнів у школі і поза нею. У початкових школах Німеччини, починаючи з третього класу, навчальна успішність оцінюється за шестибальною системою: 1 (відмінно), 2 (добре), 3 (задовільно), 4 (достатньо), 5 (погано), 6 (дуже погано).

Для ознайомлення з навчальними предметами і для тренування вмінь і навичок вчителі розробили систему диференційованих завдань. Для досягнення кожною дитиною навчального успіху, який би відповідав її здібностям, існує індивідуальний поділ навчального часу. Вчитель на свій розсуд може давати або не давати додатковий час для роботи дітям, які не встигли виконати завдання у встановлений час. Наприклад, вчитель дає тест, що розрахований на 20 хвилин. Більшість учнів впоралися з завданням за 15-20 хвилин, а деякі ще не готові. Вчитель може дати ще 5 хвилин для тих, хто не встиг зробити тест повністю. У школах звертають увагу на самопізнання і пізнання світу дітьми, розвивають готовність думати та здійснювати самостійні й відповідальні вчинки. Звідси випливає, що початкова школа робить вагомий внесок, відповідно до її виховних завдань. У початковій школі функціонує внутрішня диференціація між предметами, і докладається багато зусиль, щоб усунути усі перешкоди під час переходу дітей до середніх класів. У центрі уваги вчителя на уроці є організація навчальної діяльності учнів залежно від її змісту і підготовки дітей. Майже всі теми, з якими діти стикаються під час навчання, додатково реалізуються в позаурочній діяльності. Саме таке поєднання є однією з умов формування інтегрованого

освітнього середовища в початковій школі східних земель Німеччини.

У Німецьких школах часто використовують методiku Штайнера-Вальдорфа. Вальдорфська концепція навчання і виховання виходить з того, що будь-яка раціональна діяльність дитині шкідлива, світ він повинен досягати не за партою, а в процесі трудової або творчої діяльності.

Система спиралася на наступні принципи педагогіки:

- Діти неодмінно повинні бути оточені щирою любов'ю.

- Приклад дорослого. Штайнер був упевнений, що в хорошій працюючій сім'ї не може вирости «поганий» дитина, адже дорослі будуть подавати йому позитивний приклад.

- Активне використання ігрової діяльності. В процесі гри дитина отримує задоволення, і це дуже добре, оскільки саме в атмосфері щастя формується гармонійна особистість.

- Застосування іграшок, які зроблені з природних матеріалів (жолудів, черепашок) своїми руками. Сам процес виготовлення допомагає розвивати фантазію і стимулювати творчі прояви учнів.

- Організація життя групи підпорядкована певному ритму. Присутній режим дня, який складений в ненав'язливій формі з можливістю вибору, періодично проводяться веселі свята. День являє собою чергування «вдихів» (навчання з вихователем) і «видихів» (вільної гри дітей). Є також ритм тижні (в кожен день — свій вид діяльності), року (кожен сезон пов'язаний з певним родом праці).

- Будь-яка дитина — індивідуальність, з цим необхідно рахуватися.

Кажучи коротко, вся концепція цієї методики полягає в тому, щоб дати дитині можливість якомога довше затриматися в дитинстві. Але одночасно — розвиватися, отримувати корисні для подальшого життя вміння і навички у веселій, ненав'язливій формі. Метою навчання є розкриття природних здібностей кожного учня, надання йому віри у власні сили.

У Німецькій школі предмети у початковій та старшій школі представлені у вигляді інтегрованих курсів. Так дитина краще може засвоїти досвід, який їй потрібен для подальшого життя. І в Україні після реформи Нової української школи, запозичивши міжнародний досвід, ввели інтегрований курс «Я досліджую світ», який включає в себе такі галузі як природнича, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна. У процесі вивчення предмета «Я досліджую світ» у молодших школярів має сформуватися цілісний погляд на навколишнє природне і соціальне середовище, місце в ньому людини.

НУШ — це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до думки учня, вчать критично мислити, учні не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. Розроблено нову модель оцінювання учні. Тепер замість звичних табелів у кінці року учні перших класів отримують Свідоцтво досягнень. Оновлена модель ґрунтується на формувальному оцінюванні, яке дає можливість зробити висновки саме щодо процесу навчання, а не тільки результату (кількості помилок) та поступу учня. А ще реформа — це про освітнє середовище. І це, насамперед, не техніка чи меблі. Хоча завдяки децентралізації фінансування шкіл збільшилося, і в багатьох навчальних закладах поступово оновлюється

матеріально-технічна база. Зміна освітнього середовища – це зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї та прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Саме такою є Нова українська школа.

Можна зробити висновок, що сьогоднішнім вчителям варто пам'ятати про неповторність, унікальність, індивідуальні характеристики кожної особистості, ціннісні орієнтації, кругозір тощо! Реформа освіти — це позитивні зміни, це новий крок до сучасності. Вивчення та використання міжнародного досвіду в освіті є надзвичайно важливим. Потрібно запозичувати лише найякісніше та корисне, щоб якість освіти зростала та збагачувалася з кожним роком. Бо діти — це наше майбутнє, те що ми, вчителі початкових класів, дамо їм те і буде з ними впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Абашкіна Н.В. /Розвиток професійної освіти в Німеччині (кінець XIX-XXст.)/ – К., 1998. – 375 с.
2. Синенко С.І. /Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) – К., 2002. – 168 с.
3. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів // Навчання і виховання учнів 4 класу : методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. К. : Початкова школа, 2005. С. 53-54.
4. Пехота, О. М. Кіктенко А. З. Любарська О. М. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. 2001. - 256 с.

Юріна М.М.,
здобувачка освіти II-Ф курсу;
керівник: Паук М.М., заступниця директора
з виховної роботи,
кандидат філологічних наук,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Глобальні трансформації сучасного світу у напрямі гомогенізації політичного, економічного, культурного просторів змінюють вимоги до професійних та громадянських характеристик особистості, актуалізуючи освітній контекст. Виклики суспільного поступу спрямовують країни світу на реалізацію кардинальних змін в освіті. Термін «трансформація» (від лат. *transformatio*) сучасний словник української мови трактує як зміну, перетворення виду, форми, істотних властивостей чогонебудь.

Отже, **трансформація** — це окрема наукова категорія, для якої властивими є якісні, глибинні зміни певної структури, або суспільства в цілому [1].

Поняття «трансформація» містить у собі фундаментальне, структурне, довготривале, якісне перероблення освітньої системи із запровадженням інновацій. Причому трансформація може містити компоненти реформування й модернізації. Ґрунтуючись на теорії освітніх змін трансформації розглядалися як процеси, що відбуваються в освіті, зокрема в шкільній освіті країн ЄС та США, та є різними за масштабом, обсягом, характером, сутністю, якістю, тривалістю

перетворень. Позиціонування трансформації як зміни радикального характеру було використано як критерій для розгляду ключових напрямів трансформацій.

У дослідженні трансформації розглядаються як зміни в освіті, що охоплюють її структуру, зміст, навчальний процес, оцінювання освітніх результатів.

Ключовими поняттями в галузі дослідження трансформаційних процесів в освіті, є: «трансформація», «реформа», «реформування», «освітня реформа», «шкільна реформа», «інновація», «модернізація», «зміна» тощо.

Одним з найважливіших наслідків трансформаційних процесів кінця ХХ-початку ХХІ ст. стало утвердження демократії як основної моделі світового суспільно-політичного ладу, що в сьогочасному світі набула глобального характеру. Демократизація як тенденція розвитку сучасного суспільства поступово охоплює всі сфери життя як соціуму загалом, так і кожної особистості, обумовлюючи необхідність, у тому числі, впровадження нових демократично-базованих моделей освіти для підготовки громадян до самореалізації в демократичному середовищі. Як зазначає дослідниця М. Яцейко, демократизація освіти постає завданням, без розв'язання якого про реальний процес модернізації освіти не може бути й мови [2, с. 3].

Децентралізація управління освітою є типовою ознакою освітніх систем різних країн Європейського Союзу (ЄС). У більшості розвинутих країн децентралізація здійснюється трьома взаємодоповнюючими шляхами: залучення громадського впливу до розв'язання проблем освіти, посилення ролі місцевих органів управління освітою в ухваленні рішень, зростання автономії шкіл в управлінні їх ресурсами.

Починаючи з 80-х років ХХ ст. тенденція стандартизації охопила держави світу. В країнах з

децентралізованою системою управління освітою запровадження освітніх стандартів спрямовувалось на підвищення якості освіти шляхом створення єдиного освітнього простору, на якому діяв освітній мінімум, що його мали отримати всі учні. Водночас, метою запровадження стандартів у країнах з централізованою системою освіти проголошувалося скорочення обсягу змісту освіти шляхом встановлення обов'язкового для всіх учнів мінімуму.

В цілому для обох груп країн стандарт в освіті:

1. перетворився на інструмент віднаходження балансу між потребою в підвищенні якості освіти та задоволенням особистісних вимог учнів;

2. уможлиблював забезпечення якості освіти шляхом запровадження конкретної системи вимірників та, водночас, був покликаний розвантажувати зміст освіти;

3. сприяв зміщенню акценту з того, що потрібно вчити, на те, що потрібно знати учневі, забезпечуючи особистісне засвоєння змісту освіти;

4. гарантував достатній обсяг знань та вмінь, які мав отримати кожен учень, забезпечуючи в такий спосіб рівний доступ до освіти всіх верств населення, включаючи найбільш уразливі;

5. забезпечував освітнім органам можливість моніторингу якості національної системи освіти [3, с. 120].

З часу актуалізації ідеї стандартизації освіти в Європі простежуються три періоди розвитку освітніх стандартів:

1. до 1990-х років існувала вхідна, або процесуальна модель (нормативні

вимоги до змісту фокусуються на вході або на процесі);

2. у 1990-ті рр. виникає результативна модель, для якої властивим є чітке окреслення кінцевого результату навчання у вигляді показників навчальних досягнень учнів

— ознаками цієї моделі також є гнучкість структури та змісту освіти (часто в форматі так званого «рамкового стандарту»), запровадження предметних галузей, зменшення частки інваріанта до 80–60%;

3. у XXI ст. актуалізується компетентнісна модель (опис результатів навчання у форматі компетентностей) [3, с. 120].

Отже, стандарт змісту визначається як такий, що охоплює знання та вміння з навчального предмета, а стандарту досягнення одностайно відводиться роль визначення вимог до рівня підготовки учнів з предмета.

Саме в США вперше було використано термін «стандарт освіти» («освітній стандарт») для позначення нормативних вимог суспільства щодо освіченості учня.

Важливо підкреслити, що в країнах ЄС, на відміну від США, освітні стандарти встановлюються державою (шляхом закріплення відповідними законодавчими/нормативними актами) та є обов'язковими для виконання. Сьогодні вони перетворилися на норму, що визначає принципи реалізації освітнього процесу.

Таким чином, освітні стандарти стали практичною реалізацією нових філософських поглядів на освіту, яка у XXI ст. розвивається під гаслом «вчити вчитися», висуваючи мету виховання особистості, яка володіє не лише знаннями та вміннями, а компетентностями, що дають змогу їх постійно оновлювати, швидко пристосовуватися до динамічного життя й потреб економіки, жити в багатокультурному суспільстві.

У цьому контексті стандарти, що використовують країни ЄС:

- формують систему вимог, які працюють як базові орієнтири за допомогою двох компонентів-інваріанта та варіативної частини;

- зміщують акцент з того, що потрібно вчити, на те, що потрібно знати школярам, забезпечуючи особистісне засвоєння змісту кожним учнем;

- встановлюють достатній мінімум знань та вмінь, що має отримати кожен учень, забезпечуючи рівний доступ до освіти всіх верств населення;

- окреслюють результати, яких має бути досягнуто в процесі навчання, та запроваджують систему вимірників цих результатів, що надає учневі, вчителям і школам своєрідний захист від можливих упереджень на місцевому рівні, а державам — інструменти моніторингу якості національної системи освіти.

Важливою властивістю стандарту в країнах зарубіжжя є його динамічний розвиток з метою відповідності швидкозмінним потребам суспільств.

Отже, стандартизація освіти як рух в умовах глобалізації за підвищення якості та підзвітності освіти окреслює світовий та європейський освітній простори, спричиняючи гомогенізацію національних систем освіти.

Стандартизація є невід'ємним складником цього процесу. Тривалий рух країн у напрямі стандартизації змісту освіти засвідчує імператив реформи стандартизації.

Список використаних джерел:

1. Подольська Є. А. Соціологія: 100 питань - 100 відповідей: навчальний посібник / Є. А. Подольська, Т. В. Подольська. - К.: Інокс, 2009.- 352 с.
2. Яцейко М. Г. Демократизація як закономірність модернізації освіти в контексті глобалізації: автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.10 / М. Г. Яцейко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - К., 2009. - 20 с.

3. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX - початок XXI ст.): монографія / О. І. Локшина.- К.: Богданова А. М., 2009.- 404 с.

РОЗДІЛ V. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.091.32:811.161.2(043.2)

Бабидорич К.С., здобувачка освіти II - Д курсу;
керівник: Резнікова К. В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст II категорії.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ СУЧАСНИМИ ПЕДАГОГАМИ – СЛОВЕСНИКАМИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний спеціаліст у будь-якій сфері людської діяльності має володіти культурою мовлення, бо вирішення багатьох соціальних, виробничих, особистих проблем залежить від уміння спілкуватися. У процесі комунікації передача інформації відбувається за допомогою двох знакових систем – вербальної й невербальної.

Вербальна комунікація (від лат. *verbalis* – словесний) передбачає цілеспрямовану словесну передачу певного повідомлення. Мовна сторона комунікації має ієрархічну структуру (від фонетики до тексту й інтертексту) й виступає в різних стилістичних різновидах (розмовна й літературна мова, діалекти й соціолекти, різні стилі та жанри) [1].

Мовлення (мова) є найбільш універсальним засобом реалізації комунікації. Під час комунікативного процесу людина обирає з поля можливих мовленнєвих засобів ті, які вона вважає найбільш доречними для конкретної ситуації. Зрозуміло, що обрані засоби можуть сприяти успішному досягненню поставлених комунікативних цілей, або, навпаки, не сприяти. У людській взаємодії активно

використовується також невербальна комунікація (від лат. *verbum* – слово), тобто застосування немовних засобів для створення та передавання повідомлення [1]. Невербальна комунікація охоплює: кінесіку (код жестів і рухів), фізіогноміку (зовнішність), голосові ефекти (сміх, вигуки тощо), проксеміку (використання простору як комунікації), такесіку (застосування дотику як комунікації), хронеміку (структурування часу як комунікації) тощо. Сучасне людство винайшло безліч видів і способів комунікації [2]. Це – і штучні мови типу азбуки Морзе і мови комп'ютерного програмування, а також технічні види зв'язку: радіо, телеграф, телебачення. Штучні помічники людини істотно перевершують природні. Людська мова, тобто звукова мова – це система фонетичних знаків, яка включає два елементи: лексичний і синтаксичний. Розмовна мова за сотні тисяч років удосконалилася за своїм змістом, але і за технічними способами вимовлення звуків вона залишилася, практично, очевидно: ускладнилася граматики і семантика мови, прийоми ораторської майстерності, мови різних націй прогресували у бік більшої благозвучності, виразності, різноманітності. Мова є самим універсальним засобом спілкування в людському суспільстві [3]. Трансляція інформації від адресанта до адресата, насамперед, вимагає, щоб останньому були відомі передані йому знаки та закріплені за ними значення. Іншими словами, вербальна комунікація передбачає прийняття її учасниками єдиної системи значень слів, тобто збігу систем кодування й декодування інформації. Повідомлення завжди зорієнтоване на відповідного адресата. У комунікації обов'язково наявний зворотний зв'язок – реакція на повідомлення з боку адресата, що повертається до адресанта. Такий зв'язок є засобом, який не дає змоги переходити не теми, нецікаві для співрозмовника [2]. Відбір повідомлення – це фільтр.

Однак передача інформації навіть на основі єдиного для партнерів по комунікації тезауруса не гарантує адекватного сприйняття реципієнтом переданої йому інформації. Для цього можуть бути різні причини: соціальні, вікові відмінності між учасниками комунікації, у силу яких вони можуть по-різному трактувати зміст повідомлення, недоліки в самому формулюванні ідеї чи її передачі тощо. Тому важливою передумовою успішної трансляції інформації є використання особами не лише ідентичних лексичних і синтаксичних систем, але й наявність однакового розуміння ними комунікативної ситуації. Звичайно, в процесі комунікації відбувається не лише трансляція повідомлення від однієї особи до іншої, а й активний взаємообмін інформацією між ними [4]. Більше того, повноцінний комунікативний акт, крім взаємоінформування, передбачає також відпрацювання учасниками вербальної комунікації загальних значень на основі спільного осмислення, осягнення сутності й сенсу певного об'єкта. У свою чергу, результатом такого вербального контакту є забезпечення впливу людей на поведінку інших. Важливим аспектом вербальної комунікації є те, що на основі виступу оратора в слухачів формується певне враження про нього як мовну особистість і як професіонала. Уважній людині, яка цілеспрямовано спостерігає за жестами партнера по спілкуванню, вони допомагають конкретизувати, уточнити значення висловлених слів, а також встановити, чи відповідають вони справжнім почуттям і думкам співрозмовника. Невербальні засоби дають оратору змогу доповнювати своє словесне повідомлення. У цьому разі такі невербальні вияви можуть мати різні наслідки, адже вони здатні[3]:

- підтверджувати, повторювати вербальну інформацію;

- посилювати й акцентувати сказане, що збільшує ефективність комунікації;

- заперечувати її, що заважає правильному сприйняттю повідомлення реципієнтами. У свою чергу, спостереження за невербальною реакцією слухачів дає змогу ораторові оцінити, як сприймає оточення його промову.

Важливо відзначити, що невербальні вияви мають більш спонтанний характер порівняно з вербальною інформацією, тому їх складніше контролювати [2]. У системі невербальної комунікації науковці зазвичай виділяють такі структурні компоненти:

1) оптико-кінетичну підсистему, що містить: - зовнішній вигляд людини (тип і розміри тіла, вираз обличчя, одяг, прикраси, зачіска, косметика, предмети особистого вжитку тощо); - погляд; - міміку (вираз обличчя); - пантоміміку (пози й жести); - поставу; - ходу; - візуальні рухи (контакт очима, рух очей);

2) росодіку (паралінгвістичну чи навколомовленнєву підсистему), яка об'єднує: - темп мовлення; - вокальні якості голосу; - діапазон голосу; - тональність голосу; - тембр голосу; - спосіб артикуляції (наявність картавості, окання, акання тощо);

3) екстралінгвістику (чи позамовленнєву підсистему), котра відповідає за: - паузи; - сміх;

4) проксеміку (просторову організацію комунікації), що пов'язана з: - просторовим розміщенням учасників комунікативного акту відносно один до одного; - відстанню між ними; - тактильними рухами як аспектом дистанційної поведінки (рукоштовпання, поплескування, поцілунки, дотики, погладження тощо);

5) ольфакторну систему (сукупність різних запахів у навколишньому середовищі): - природний запах (запах

тіла); - штучні запахи (запах косметики, парфумерії, побічні запахи);

6) хронеміку (часові особливості комунікативного акту): - час очікування початку комунікації; - тривалість комунікативного акту; - час хезитації.

Таким чином, компоненти вербальної та невербальної комунікації є важливими складниками існування людини як соціальної істоти. Усвідомлення людиною особливостей власної системи невербальної комунікації є необхідною передумовою для того, щоб навчитися успішно керувати власними невербальними виявами, намагатися, щоб передавання невербальних сигналів сприяло адекватному розумінню людьми висловленої ідеї. Опанування компонентів вербальної і невербальної комунікації важливе й для забезпечення кращого розуміння оточення. Адекватне інтерпретування реакцій слухачів допомагає ораторові вносити своєчасні корективи в зміст своєї промови та стиль поведінки [4].

Перспективним вважаємо дослідження вживання викладачем вербальних і невербальних засобів в академічній аудиторії – на практичних заняттях, та, особливо, в лекційних курсах.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник / Н.П. Волкова – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 256 с.
2. Педагогічна майстерність : підруч. / [І. . Зязюн, Л. . Крамущенко, І. . Кривонос та ін.] ; за ред. І. . Зязюна. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
3. Пасько К.М. Комунікативна майстерність вчителя // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 56. – С. 210-222.

4. Knapp M.L. Nonverbal communication in human interaction (2nd ed). New York: Holt, Rinehart and Winston, 1978.(інтернет - видання)

УДК 37.014:004.738.5 (043.2)

Бігун Л.І.
здобувачка освіти II-Г курсу;
керівник: Грегірчак Д.Б.,
кандидат політичних наук,
викладач суспільних дисциплін

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Електронні соціальні мережі – це не лише розважальний засіб комунікації між людьми, але й потужна складова інформаційно-освітнього середовища, яка має великий освітній потенціал. Використання електронних соціальних мереж у освіті передбачає:

- ✓ індивідуальне спілкування між учнем/студентом та вчителем/викладачем, а також між батьками та вчителями/викладачами;

- ✓ наявність мобільного мережевого додатку, що забезпечує доступ у будь-який час і з будь-якого пристрою (персонального комп'ютера, нетбука, ноутбука, мобільного телефону, планшета, смартфона тощо);

- ✓ можливість отримання зворотного зв'язку;

- ✓ можливість проведення соціально-педагогічної роботи в створених групах;

- ✓ можливість проведення опитувань, дискусій, фокус-груп;

✓ відкритий доступ до віртуальної бібліотеки аудіо- та відеоматеріалів, які можуть бути використані в структурі курсу [1, с.16].

Цікавим явищем є те що з початком поширення мобільних пристроїв викладачі та працівники освіти були незадоволені використанням телефонів, але з розвитком навчальних сайтів та додатків для навчання ситуація змінилася. Тепер викладачі самі заохочують студентів та учнів користуватися телефонами для навчання. З'явилося так зване мобільне навчання або іншими словами m-learning. Мобільне навчання передбачає використання смартфонів як засіб навчання. Як важкоатлет використовує гирі для збільшення м'язової тканини, так і студенти використовують смартфони як прокачування їхнього інтелекту та набуття знань. Мобільне навчання можна використовувати в поєднанні із традиційним навчанням, оскільки людям потрібна соціалізація.

Для мобільного навчання потрібні викладачі які підготовлені до мобільного навчання, знають всі аспекти і методику мобільного навчання. У майбутньому можуть з'явитися нові соціальні мережі і збільшиться кількість корисних додатків для навчання. Науковці на основі досліджень можуть винайти нові методи навчання і кращого запам'ятовування та засвоєння інформації, що є необхідним для того щоб стати професіоналом у їхній сфері. І на основі цих методів з'являться нові сайти та додатки. Звісно важливу роль у засвоєнні знань грає мотивація людини. Якщо людина має збалансовану внутрішню (переконавання, цінності, власна мета) та зовнішню мотивацію (дохід, винагорода) то навчання буде ефективнішим [2, с.51].

Цінність для навчання та розвитку більшою мірою спостерігається в американській соціальній мережі Facebook, яка дозволяє викладачам університетів

створювати навчальні курси для студентів. Крім того, підписуючись на сторінки освітніх проєктів своїх вишів, майбутні педагоги мають можливість стежити за актуальними новинами, отримувати нову інформацію та знання.

Twitter – ще один різновид соціальної мережі, який містить інструмент мікроблогінгу, заснований на технології Web 2.0. Із 2007–2008 рр. факультети університетів США стали проводити експерименти, пов'язані з можливістю використання мікроблогінгу Twitter у навчальних аудиторіях як засобу для інтерактивного навчання іноземних мов, управління проєктами, інформаційних систем. Щоб просте спілкування у Twitter було спрямоване на навчання, від повідомлення-питання, яке розмістив студент у Twitter, до отримання ним кінцевої відповіді участь викладача повинна бути неперервною, а саме: до появи повідомлення-питання викладач має сформулювати задачу перед студентом; для формування множини повідомлень-відповідей викладач може сам брати участь, повинен залучити однокласників до обговорення питання і допомогти знайти групи релевантних користувачів, наприклад, практикуючих фахівців; на етапі аналізу отриманих відповідей та усунення суперечностей викладач повинен спрямовувати студента на прийняття правильного рішення.

Не залишимо поза увагою і таку соціальну мережу, як Instagram, яка дозволяє переглядати відео та читати дописи людей з усього світу. Особливістю цієї соціальної мережі є віртуальне спілкування між викладачем і студентом, де останній може в режимі онлайн ставити запитання й отримувати відповіді. Викладач також може надсилати індивідуальні завдання і за необхідності надавати консультації. Цього року учні шкіл мають змогу готуватися

до зовнішнього незалежного оцінювання за допомогою Instagram. Проаналізовані соціальні мережі свідчать про актуальність їх впровадження в освітній процес майбутніх учителів. Соціальні мережі відкривають значні можливості для педагогів, сприяють спілкуванню зі студентами і вчителями з усього світу, обміну інформацією, передачі й отриманню знань, дозволяють стежити за останніми новинами в освітянському середовищі, забезпечують мобільність сучасного студента [3, с.136].

Проникнення у безмежні простори віртуальності сприяло виявленню і тих соціальних мереж, які актуальні серед вчителів і студентів – майбутніх педагогів.

За допомогою соціальних мереж ми можемо використовувати такі функції:

- ✓ «Систему миттєвих повідомлень»: у будь-яку пору доби відбувалося формальне і неформальне спілкування в навчальних цілях у режимі реального часу між такими учасниками спільноти: студент-викладач, студент-студент, студент-інший фахівець, студент-соцмережевий друг тощо.

- ✓ «Безперервний чат»: декілька учасників спільноти могли одночасно вступати в комунікацію як із викладачем, так і одне з одним у режимі реального часу.

- ✓ «Нескінченний форум»: здатність мережної спільноти предмету давати можливості створювати нові теми, коментувати й обговорювати повідомлення інших користувачів, брати участь у навчальній дискусії, заповнювати стрічку власним матеріалом або цікавими новинами, коментувати навчальні доробки своїх колег зі спільноти та ін.

- ✓ «Щоденник-блог»: віртуальна сторінка спільноти дозволяла розміщувати та доносити до всіх учасників-підписників інформацію щоденного та робочого характеру,

ISSN: 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 58, №2.

✓ оперативні повідомлення, оголошення, афіши тощо (про можливість долучитися до безкоштовного онлайн-курсу, розклад навчальних занять, розподіл балів із предмету).

✓ «Сам собі редактор»: ця функція соціальної мережі сприяла тому, що студенти могли редагувати власні матеріали, розміщувати потрібні й видаляти непотрібні.

✓ «Вікі-довідник». Таку особливість мала соціальна спільнота через те, що дозволяла розміщувати корисні гіперпосилання на інші сайти і джерела, вміщувати в собі велику кількість найрізноманітнішої інформації навчальних матеріалів через систему «вікі».

✓ «Мультимедійність» як ефективна властивість створеної нами соціальної спільноти дозволяла сформувати креативне навчальне середовище, перетворити спільноту на інформаційно-комунікаційну технологію через можливість розміщувати мультимедійні елементи – відео-й аудіофайли, фотогалерею, фотоальбоми тощо [4, с. 6].

Отже, потрібно розглядати соціальну мережу не лише як розважально-комунікативний засіб взаємодії між людьми, але також як великий освітній потенціал, інтерактивний майданчик – основу інноваційного навчального процесу із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Використання позитивних сторін соціальних мереж (зручність, велика інформативність, вседоступність, неформальність, психологічний комфорт) дозволяють сформувати ефективне середовище для здійснення успішної комунікації між викладачем та студентом у позааудиторний час, долають будь-які бар'єри в обмеженості доступу до навчання, роблять його нестандартним і цікавим, створюють сприятливий

психологічний клімат для оволодіння знаннями. Таку форму навчальної діяльності позитивно оцінюють самі студенти, які серед переваг навчання за допомогою соціальних мереж відзначають такі, як інтерактивність, безперервність навчального процесу, зручність, широкий доступ до інформації тощо, а серед особливостей спілкування з викладачем через соціальну мережу виділяють такі, як можливість додаткового консультування, неформальність, доступність, одночасність спілкування з іншими. Спілкування викладача зі студентами через соціальні мережі в навчальних цілях не лише індивідуалізує віртуальний навчальний простір студента, але й змінює соціальну роль викладача: він стає помічником, товаришем, наставником. Безсумнівно, що за такою формою організації навчального процесу майбутнє, оскільки використання соціальних мереж як одного з найпопулярніших сервісів проведення часу студентами надасть вищій освіті більшої мобільності, інтерактивності, доступності, креативності, що, у свою чергу, підвищить мотивацію до навчання, істотно вплине на якість результатів пізнавальної діяльності студентів.

Список використаних джерел:

1. Івашньова С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті / С. Івашньова //
2. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 15–17.
1. Івашньова С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 2. С. 15–17.
2. Коневщинська О. Е., Литвинова С. Г. Електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа.

Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 55. № 5. С. 42–54.

3. Кучаковська Г. А. Роль соціальних мереж в активізації процесу навчання інформатичних дисциплін майбутніх вчителів початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2015. Т. 47. № 3. С. 136–149.

4. Майнаєв Ф. Я. Використання соціальних мереж у on-line-навчанні. *Innovative solutions in modern science.* 2016. № 2 (2). С. 1–9.

УДК: 377.8.011.3-057 : 316. (043.2)

Богуш Д.І. – здобувачка освіти IV-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст I категорії

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ

Важливим напрямком розвитку сучасної науки, спрямованим на реалізацію культурної складової, є гуманітаризація освітнього процесу. Сьогодення нашої країни ставить перед фахівцями педагогічної освіти нові завдання щодо навчально-виховного процесу в контексті гуманітарної науки. Вдосконалення підготовки педагогічних кадрів, як зазначається у «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», перебуває у прямій залежності від орієнтації здобувачів освіти на професію вчителя шляхом оптимального співвідношення між професійною та загальною підготовкою майбутнього фахівця педагогічної

освіти. Стимулом пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічної освіти є сучасні зміни в соціально-культурному, політичному та економічному розвитку суспільства, оновлення освітнього процесу в Україні.

Формування культури особистості майбутніх фахівців передбачає реформування змісту освіти на засадах гуманізації, гуманітаризації та збереження надбань національної і світової культури. Серед них – підготовка фахівців нової формації – професіоналів, зорієнтованих на постійне професійне і культурне самовдосконалення. Переорієнтація виховної роботи на загальнолюдські ідеали в останні роки стала домінуючим завданням. Наявним стає те, що сучасному педагогу повинні бути притаманні усі основні якості естетично розвиненої людини [1]. Разом із тим педагог повинен вміти використовувати свій естетичний, духовний арсенал з метою всебічного формування своїх вихованців. А це, безумовно, потребує додаткових спеціальних знань, вмінь та навичок. Фахівець педагогічної освіти при багатьох параметрах виступає як елемент культури. Гуманітаризація освіти, як принцип навчання та виховання спрямовує педагогічні процеси на індивідуальний розвиток і саморозвиток особистості. Використання зазначеного підходу, на нашу думку, сприятиме розвитку загальної культури майбутнього педагога, гуманізації духовних потреб та інтересів, усвідомленню свого місця у суспільстві як важливих чинників готовності до гуманітаризації у професійній діяльності [2].

Культура особистості фахівців педагогічної освіти – це складне, безумовно, інтегративне соціально-психологічне утворення [1]. У дослідженнях Г. О. Балла, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, В. А. Семиченка та інших чітко окреслені якості, які необхідно розвивати в процесі

професійної підготовки майбутнього фахівця, такі як духовна культура, гуманність, перцепція, рефлексія, відповідальність, емоційна стійкість. Саме вони виступають чинниками стимуляції особистісного зростання майбутніх фахівців, яке є важливою передумовою професійного становлення особистості. Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати: гуманістичну спрямованість особистості педагога та культуру професійної поведінки. Однією із складових педагогічної культури є професійні знання вчителя, які характеризуються і такою важливою особливістю, як особистісна забарвленість. Професійні знання фахівців педагогічної освіти звернені, з одного боку, до науки, з іншої до здобувачів освіти. Варто помітити, що складність навчання вчителів полягає в складності залучення до професійної компетентності – професійні знання формуються відразу на всіх рівнях: методологічному, творчому, методичному і технологічному. Професійні знання самі по собі не визначають педагогічну культуру фахівця педагогічної освіти. Педагогічна культура визначається ставленням до цих знань, вмінням педагога розпоряджатися цими знаннями, використовувати їх для свого професійного зростання. Вміння, придбані майбутнім фахівцем педагогічної освіти у процесі навчання, виступають показником якості засвоєних знань, складають його ядро, є одним з ведучих компонентів культури педагога [1].

У зазначеному контексті перспективним напрямом виступає проблема формування культури особистості майбутніх фахівців педагогічної освіти, яка передбачає розвиток духовних потреб людини, її світогляду, розуміння місця і ролі в суспільстві. Проблема гуманітарної культури особистості пов'язується дослідниками зі зміною характеру взаємодії між вчителем та здобувачами освіти,

організацією діалогу та рефлексії у освітньому процесі (Г. О. Балл) та з засвоєнням системи гуманістичних цінностей, що складають основу гуманітарної освіти (Є. М. Шиянов) [2]. Ефективне формування культури особистості майбутніх педагогів забезпечується в процесі активної, продуктивної, особистісно-значущої навчально-пізнавальної діяльності, заснованої на відносинах гуманності, співробітництва, партнерства. Важливим шляхом стає використання інноваційних педагогічних технологій, що враховують індивідуальні особливості здобувача освіти, сприяють становленню комплексу гуманістичних особистісних якостей та направлені на організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії між педагогом та здобувачем освіти. Окреслимо технології, зміст навчання в яких, на нашу думку, орієнтується на розкриття духовності та передбачає залучення здобувачів освіти до гуманітарної культури як цілісного соціального феномену: «Діалог культур» (В. С. Біблер, С. Ю. Курганов), Технологія «імовірнісної освіти» (О. М. Лобок), «Культуровиховуюча технологія диференційованого навчання за інтересами дітей» (І. М. Закатова).

«ДІАЛОГ КУЛЬТУР» (В. С. БІБЛЕР, С. Ю. КУРГАНОВ) [1].

У даній технології діалог виступає не тільки як засіб навчання, а й визначає цілі і зміст навчання. Концептуальні ідеї: діалог – компонент внутрішнього змісту особистості; багатоголосся світу існує в індивідуальній свідомості у формі внутрішнього діалогу; діалог є позитивний зміст свободи особистості та ін. Діалог виступає в цій системі і як форма організації навчання та принцип організації самого змісту науки. Викладач в процесі діалогу ставить навчальну проблему, вислуховуючи всі варіанти і докази, допомагає проявити різні форми логіки різних культур, допомагає виявити точку зору. В даній технології

реалізується культурологічна спрямованість змісту соціо-гуманітарних дисциплін, що відіграють важливе значення у формуванні гуманітарної культури особистості. У даній системі діалог є не тільки засобом навчання, а й її сутнісною характеристикою, що визначає мету та зміст системи. Її метою є формування діалогічної свідомості здобувачів освіти та оновлення предметного змісту за допомогою поєднання різних культур, форм діяльності та змістових спектрів. За такого підходу, зі зміною класу відбувається відповідно зміна культур, що розглядаються крізь призму сучасності. Послідовність класів відповідає послідовності основних історичних культур. Навчання в кожному навчальному циклі будується на основі внутрішнього діалогу, зав'язаного навколо основних «точок подиву» – вихідних загадок буття і мислення: загадки слова, загадки числа, загадки явища природи, загадки Я-свідомості, загадки моменту історії. Навчання будується не на підручниках, а на реальних текстах даної культури. Автор програми для кожного класу – педагог разом з дітьми. Ігрові зосередження: фізичні ігри, словесні ігри з елементами поезики, художній образ, елементи ручної праці, ремесла; музика, театр. Поширення даної ідеї на весь навчально-виховний процес дозволяє глибше ознайомитися з особливостями культури та мислення кожної епохи, що сприяє отриманню цілісного уявлення про світ, яке зберігається та може поглиблюватися впродовж всього життя.

ТЕХНОЛОГІЯ ІМОВІРНІСНОЇ ОСВІТИ
О. М. ЛОБКА [2].

Суть освітньої парадигми, яку обґрунтовує Олександр Михайлович Лобок, полягає в принциповому перенесенні акценту з ідеї «освоєння культури» (основ науки) на ідею самореалізації особистості в культурі. При цьому змінюється уява про смисл самої освіти: вона бачиться не

стілки в трансляції порціями деяких культурних цінностей або знань, скільки в самому процесі становлення особистісної суб'єктності людини та її здатності до діалогу з культурою. Суть освітньої проблематики з цієї точки зору полягає не в тому, скільки і якої інформації, скільки і яких виділених навчальним чином знань, умінь і навичок удалось транслювати тому або іншому здобувачу освіти, а в тому наскільки студенту були створені умови виявити свої можливості та здібності до діалогу з культурою. В діалозі здобувач освіти виробляє свою власну позицію, він співавтор тієї освітньої траєкторії, яка вибудовується всередині певної культурної реальності (чи то буде реальність живого спілкування з викладачем, чи реальність літературного твору). У традиційній освітній системі пара «викладач-студент» завжди принципово нерівноправні. Якби там не було, але викладач завжди є тим, хто навчає, а студент тим, хто навчається. Тому викладач, а не студент стає ініціатором навчального процесу та носієм уявлень про те, що повинен вивчити студент. Якщо ж мова йде про діалог, то передбачається рівноправність позицій. Студент вступає в діалог через те, що йому це цікаво, й він сам в міру своєї суб'єктної обмеженості (а суб'єктність за визначенням не може не бути обмеженою), визначає предмет свого інтересу в своєму культурному співбесіднику – чи то жива людина, чи літературний твір. Але це його, власний, а не нав'язаний йому інтерес, і це його, власне відкриття і розуміння людини або твору. Важливо не скільки студент засвоїв, а наскільки його особистість виявилась суб'єктно залученою у діалог з культурою. Освітня задача в цьому випадку полягає в тому, щоб сформувавши у студентів певні способи культурної діяльності, сформувавши певні засоби діалогу з культурою. При цьому імовірнісний підхід до процесу навчання означає: врахування невичерпних навчальних

можливостей кожного студента; орієнтація на перебір варіантів, відмова від жорсткої плановості занять, допущення певної ймовірності подій на них; мистецтво вчителя утримувати діалог з різними думками студентів; сформувати авторську позицію студента в культурі; створення атмосфери сприйняття помилки як норми.

«КУЛЬТУРОВИХОВУЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ ЗА ІНТЕРЕСАМИ ДІТЕЙ» (І. М. ЗАКАТОВА) [1].

Дана технологія ґрунтується на побудові матеріалу на основі його диференціації за інтересами як головної мотиваційної бази навчання. Різноманітність культурологічних напрямків диференціації передбачає наявність навчальних відділень: морально-патріотичного виховання, прикладної творчості, образотворчого мистецтва, музичної, екологічної, мовної культур. Вважаємо за доцільне виділити такі основні етапи технології формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця педагогічної освіти: здійснення діагностики особистих якостей щодо відповідності вимогам до педагогічної культури майбутнього вчителя; формування теоретичної бази студента педагогічного навчального закладу з проблем професійно-педагогічної культури; створення програми саморозвитку основних компонентів педагогічної культури; виконання вправ із розвитку культури спілкування, морально-етичної, правової, управлінської культури; самоконтроль та самодіагностика набутих професійно-культурних якостей протягом педагогічних практик.

Узагальнюючи все вище сказане можемо прийти до висновку, що, сутністю запропонованих технологій є їх спрямованість на формування гуманітарної культури особистості, що досягається за допомогою побудови діалогу між учасниками навчально-виховного процесу,

насичення матеріалу духовним, моральним й загальнокультурним змістом. Формування культури майбутніх фахівців педагогічної освіти – одне з найголовніших завдань професійної підготовки здобувачів освіти, оскільки розвиток освітніх процесів в сучасному суспільстві це величезний досвід педагогічної інновації. Вважаємо, що використання представлених технологій в навчальній діяльності може бути ефективним шляхом формування гуманітарної культури особистості, що сприятиме підвищенню якості освітнього процесу з позицій гуманітаризації освіти.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Київ-Рівне : Видавець Олег Зень, 2007. 172 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : _____ навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 352с.

УДК 37.091.313:159.962.7(043.2)

Борканин В.Й., здобувачка освіти IV-Н курсу;
керівник: Король Н.В.,
викладачка трудового навчання,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВПРОВАДЖЕННЯ СУГЕСТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

XXI століття, яке називають століттям біоенергетики, висуває все складніші завдання перед людством, їх стає

дедалі важче розв'язувати засобами традиційної системи навчання. В навчальних закладах загострюється проблема розумового і емоційного навантаження учнів, зростає питома вага нервових захворювань, зривів, неконтрольованої поведінки і незрозумілих вчинків. Поширюється пасивне, негативне ставлення до навчання. Тому цікавість до нетрадиційних методів, форм та засобів навчання постійно зростає. Окремим феноменом в історії розвитку освітніх технологій є сугестивна технологія.

Сугестивна технологія - це навчання на основі емоційного навіювання у стані пильнування, що приводить до надзапам'ятовування [1, с. 352]. Вона передбачає комплексне використання всіх вербальних і невербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії. Реалізація цієї концепції передбачає створення особливих психолого-педагогічних умов навчання. Основоположником сугестивної технології навчання є болгарський учений, лікар-психотерапевт Г.Лозанов. Він трактував її як метод навчання, нову навчальну систему. Також основи сугестопедії висвітлені у працях В.Н. Мясищева, Д.Н. Узнадзе, Б.Д. Паригіна та інших. Вітчизняний досвід сугестопедії узагальнив С. С. Пальчевський.

Основою цієї технології є навіювання. Слід зазначити, що в багатьох педагогічних технологіях містяться елементи навіювання. У сугестивній педагогіці ці елементи виокремлюються як самостійні. Визначальна особливість сугестопедагогіки – розкриття резервів пам'яті учня в ситуаціях психологічного комфорту, поза межами гіпнозу чи будь-якого іншого незвичайного стану свідомості. Вчені довели, що неусвідомлена психічна активність безпосередньо пов'язана з усвідомленою активністю особистості. Неусвідомлена психічна активність є важливим носієм видової й індивідуальної пам'яті. Сугестивні засоби – авторитет, інфантилізація,

інтонація, ритм і концертна псевдопасивність – спрямовані на розкриття резервних можливостей особистості, основу якої становить неусвідомлена психічна активність. Технологія ґрунтується на таких принципах:

- відсутність зубріння;
- навчання без перевтоми;
- основа навчання - це мотивація та пізнавальний інтерес учнів;
- проведення навчання великими блоками;
- комплексність виконання завдань.

Серед них виділяють три основні принципи:

1. Радості, ненапруженості та психорелаксації: передбачає навчання учнів в умовах психологічного комфорту, радості, ненапруженості. Доведено, що за таких умов не лише розкриваються резерви пам'яті, а й цілісно стимулюється вся особистість.

2. Єдності свідомого, парасвідомого та інтегральної мозкової активації: цей принцип ґрунтується на цілеспрямованому використанні парасвідомої активності.

3. Сугестивного взаємозв'язку «педагог-учень»: цей принцип стосується, в основному педагога, який упродовж заняття має створювати необхідну сугестивну атмосферу в колективі, керувати сугестивними стосунками за допомогою ходи, міміки, жести, виразу очей, інтонації, обстановки. Педагог повинен бути ерудованим, мати видатні особисті якості, силу переконання, авторитет, уміти встановлювати довірливі стосунки в навчальній групі [2, с. 226].

Інструментарій сугестивної технології складається з методів:

1) експресивних впливів (інтонаційна та образна палітра голосу, виразність пауз, шепіт);

2) створення емоціогенних ситуацій, мета яких – пережити почуття успіху, задоволення від навчання

(основний інструмент – мова педагога, захоплююча, яскраво емоційна, що викликає подив, переживання почуття краси);

3) арт-терапії (функціональна музика, колір, живопис, кіно, тощо). Використання художніх засобів особливо важливе для сугестопедичного навчання на всіх стадіях його організації, оскільки їм притаманний як психотерапевтичний, так і педагогічний ефекти. Поєднання різних художніх форм і навчального змісту здійснюється на базі класичного мистецтва, оскільки, за даними психологічних досліджень, розумне поєднання саме класичних видів мистецтва сприяє психокорекції й зосередженому настроєві людини, що забезпечує внутрішню гармонізацію всіх видів її активності й підвищує їх продуктивність..

Застосування сугестивних засобів у педагогічній практиці може бути спрямоване на 3 етапи педагогічного процесу: підготовчий, етап засвоєння навчального матеріалу, етап активного відтворення засвоєних знань.

У сугестивних технологіях широко запроваджується метод релаксації. Релаксopedичне навчання вигідно відрізняється доступністю й простотою. Його особливості:

- релаксopedичне навчання дає можливість точно орієнтуватись на різні вікові категорії школярів;
- прискорене навчання визначає організацію й методику занять, що вимагає відмовитись від традиційної системи навчання;
- організація релаксopedичного навчання не вимагає спеціального устаткування;
- основою релаксopedичного навчання є психічна саморегуляція;
- головна умова ефективності – спеціальна підготовка вчителя.

Усі сугестивні методи стимулюють мотивацію навчання, викликають позитивні емоції, пізнавальний інтерес, підсилюють додаткові зовнішні емоціогенні впливи (емпатію, катарсис). Сугестопедагогіка не робить установку на навчання як тяжку працю і, використовуючи різні форми навіювання, забезпечує більшу впевненість у власних силах і полегшує тому, хто навчається, перехід від навчання до самонавчання. Найчастіше прийоми сугестопедії вписуються в інші системи навчання, сприяють посиленню їх емоційного впливу, але інколи зазначені прийоми стають провідним. Психологічні дослідження доводять, що при використанні сугестивного навчання інформація запам'ятовується на 92- 95%. Сугестивна технологія служить гуманізації навчально-виховного процесу, створюючи такі умови для навчання, завдяки яким воно стане потребою, радістю для учнів. На важливості досягнення радості навчання наголошував і В. Сухомлинський: «Бережіть дитячий вогник допитливості, жадоби до знань. Єдиним джерелом, яке живить цей вогник, є радість успіху в праці, почуття гордості трудівника. Не забувайте, що ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність, - в самій дитині, в її ставленні до знань і до вас, учителю. Це - бажання вчитися, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи» [3, с. 42].

Запровадження сугестивної технології довело, що кожен учень здатен запам'ятати набагато більше інформації, ніж під час традиційного навчання. Школа стає місцем не бездумного зубріння, тілесних покарань, пригнічення дитини, а храм радісного навчання. Більшість інформації надходить у наш мозок через канали підсвідомості. В навчанні і вихованні неможливо обійтись без процесів навіювання і самонавіювання. Тому сугестивна технологія – могутня зброя в арсеналі педагога.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: посібник, 2004. – 352 с.
2. Пехота О. М. Освітні технології: посібник 2002. – 226 с.
3. Якименко Г. М. Ідеї В. О. Сухомлинського і становлення Нової української школи: навчальний посібник. 2018. – 42 с.

УДК 373.3.091.313:[37.015.31:159.954(043.2)]

Влк М.К., здобувач освіти IV-Б курсу;
керівник: Глагола О.М.,
викладач педагогіки,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У період, коли освіта набуває кардинальних змін, виникає необхідність оновлення методів та прийомів навчання, залучення інноваційних методик, спрямованих на формування компетентностей. Адже, сучасному суспільству потрібні громадяни, які здатні приймати нестандартні рішення, творчо розв'язувати проблему, контролювати й оцінювати результати своєї діяльності. Основними завданнями вчителя на сучасному етапі розвитку нашого суспільства є забезпечення виходу кожного учня на рівень базової освіти та встановлення розвитку пізнавальної та творчої активності, формування

не тільки предметних компетентностей учнів, але й самоосвітніх. Тому, всі аспекти навчання повинні бути спрямовані на розвиток ініціативно-творчої особистості, розкриття обдарованості кожної дитини.

Щоб формувати творчу особистість у процесі навчання, педагог має бути обізнаний у сучасних уявленнях про творчий процес, методах вивчення творчості, якостях творчої особистості. Школа покликана якомога раніше виявити якості творчої особистості в учнів і розвивати їх у всіх школярів, звертаючи увагу, звичайно, на те, що діти народжуються з різним потенціалом творчості.

Вирішення глобальних світових проблем у наш час вимагає об'єднання інтелектуального потенціалу та практичного досвіду людства. Тільки спільними зусиллями можливо подолати кризисні явища і побудувати комфортне суспільне життя.

Саме тому, перед освітою постало завдання навчити сучасних школярів активно співпрацювати та організовувати успішну взаємодію для знаходження необхідних рішень, активізації пізнавальної діяльності, вияву творчого потенціалу. На думку О. Січкарук, саме інтерактивне навчання є тим середовищем, яке найбільш природно моделює зовнішнє соціальне оточення, вчить публічній комунікації, а отже, сприяє соціалізації людини та її вмінню раціонально і корисно діяти в суспільстві [5]. Спільна діяльність дає змогу учням стати активними суб'єктами освітнього процесу, формує відповідальність та рішучість, загартовує волю та стимулює до руху вперед стежками людського досвіду.

Навчання трактується як впорядкована взаємодія учителя і учнів, спрямованих на забезпечення свідомого і міцного засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, формування вміння використовувати їх у житті,

на розвиток самостійності мислення, спостережливості та інших пізнавальних здібностей, оволодіння елементами культури розумової праці і формування основ світогляду [1, с. 97].

Таким чином, навчання потребує напруженої розумової роботи людини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Важливо зауважити, що вчитель під час інтерактивного навчання виступає як організатор, консультант, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними у процесі навчання є зв'язки між школярами, їхня взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, які беруть на себе відповідальність за результати навчальної діяльності.

Взаємодія в інтерактивній комунікації виключає як домінування будь-якого учасника освітнього процесу над іншими, так і акцентування однієї думки щодо інших. Важливими аспектами інтерактивного навчання слід виділити гуманістичність та демократичність спілкування. Учні привчаються аналізувати і приймати виважені рішення.

Слід наголосити, що використання інтерактиву дає змогу організувати навчання таким чином, щоб учень навчився застосовувати здобуті знання і набуті вміння не тільки у навчанні, але й у соціально-побутових ситуаціях, зрозумів, що будь-яка з наук не існує сама по собі, а тісно пов'язана з життям.

Інтерактивна модель навчання передбачає застосування технологічного підходу і бачиться сьогодні як застосування у навчанні сукупності інтерактивних

технологій, загальною ознакою яких є принципи інтеракції: багатостороння комунікація, взаємодія і взаємонавчання учнів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі і функціях як тих, хто навчається, так і вчителів.

Так, О. Пометун та Л. Пироженко стверджують, що інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [4, с. 29].

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевагою є те, що ті, хто навчається засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в групах кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Школярі займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань. Значно підвищується особистісна роль вчителя – він виступає лідером, організатором. Але треба зазначити, що проектування і проведення заняття за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях вчителя, його вміння переглянути і перебудувати свою роботу.

Використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології інтерактивного навчання, вважає О. Комар, значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити [2, с. 5-7]. Адже, за допомогою інтерактивних технологій учні вчать:

- слухати іншу людину та приймати її точку зору;
- формувати, доводити та захищати власну думку;

- аргументувати свою позицію та дискутувати з людьми, які дотримуються інших поглядів;
- встановлювати комунікативний зв'язок для вирішення поставлених задач;
- розвивати навички самостійної роботи.

Доречно зауважити, що застосування вчителем інтерактивних технологій навчання також змінює звичну для учня ситуацію навчання, характер його діяльності, ставить його в іншу позицію: учень перестає бути «пасивною посудиною», в яку «вливають чергову порцію знань», а стає активним учасником навчання.

Накопичений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід, вважає Н. Лалак, засвідчує, що інтерактивні технології навчання сприяють інтенсифікації навчального процесу та активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Це виявляється в необхідності: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й тому зробити засвоєння знань більш доступним; самостійно знаходити можливі ресурси для вирішення проблеми; знаходити спільне розв'язання проблеми; розвивати вміння самостійної роботи, виконання творчих задумів [3, с. 69].

Таким чином, в умовах особистісно-орієнтованої освіти інтерактивні технології набувають все більшої актуальності, оскільки відповідають комунікаційним та навчально-пізнавальним запитам школярів (і учнів молодшого шкільного віку в тому числі). Інтерактивні технології виступають своєрідним каталізатором освітнього процесу. Тому, у розвитку творчих здібностей молодших школярів, на нашу думку, вони також можуть виступати засобом активізації руху учнів шляхом розкриття творчого потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Чернігів, 2003. 528 с.
2. Комар О. А. Інтерактивні технології співпраці. Початкова школа. 2004. № 9. 5-7с.
3. Лалак Н. В. Інтерактивна модель навчання студентів: проблеми та перспективи Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2011. Вип. 20. 69с
4. Пометун О.І., Л.В. Пироженко. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / за ред. О.І. Пометун. К., 2004.192 с.
5. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі. К., 2006. 86 с.

УДК 373.2.091.313:004.9:159.91(043.2)

Гаврилець К.М. – здобувачка освіти III-А курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В умовах сучасності важко уявити якісну сучасну освіту без використання інформаційно-комунікативних

технологій (ІКТ). Вони активно інтегруються у наше життя і систему освіти, в тому числі і дошкільну. Вже сьогодні вони використовуються в управлінні дошкільною установою, методичній роботі, у роботі з дітьми та їх батьками. Інформатизація дошкільної освіти – процес цілком об'єктивний і неминучий. У дошкільних навчальних закладах формується нове освітнє середовище, з'являються високотехнологічні інформаційні засоби навчання та розвитку дошкільнят (відеокамери, мультимедійні комп'ютери, проектори, екрани, сенсорні інтерактивні дошки та ін.). Відбувається розширення виробництва розвивальних і освітніх мультимедіапродуктів для дітей дошкільного віку (комп'ютерних ігор, електронних енциклопедій, мультфільмів, навчальних відеофільмів та програм, сайтів). Зростає інтерес педагогів і фахівців дошкільної освіти до ІКТ і можливостей використання їх у своїй професійній діяльності. Однак активне застосування і навіть захоплення ІКТ створює ситуацію, коли «за лаштунками» залишаються ризики пов'язані з їх впровадженням, що й становить неабияку педагогічну і соціально-психологічну проблему на психофізіологічний розвиток дитини. Природно, що система освіти відображає беззаперечну ситуацію взаємозалежності освіти та медіа. Активне застосування ІКТ у навчальному процесі – це відповідь освіти на виклики сьогодення. Проте, незважаючи на особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку, використання ІКТ у навчально-виховному процесі ДНЗ має бути чітко спланованим та відповідати вимогам: ІКТ мають виступати не основним, а допоміжним елементом в організації процесу виховання та розвитку дитини-дошкільника; повинні бути узгоджені з рівнем розвитку дітей.

ІКТ є засобом для інтелектуального розвитку дітей, але їх використання в дошкільних закладах потребує ретельної організації праці вихователя та вихованців, батьків та дітей на заняттях та вдома і чітко спланованого режиму роботи в цілому. Основними факторами пагубного впливу на користувача є фіксоване положення сидячи протягом тривалого часу, вплив електромагнітного випромінювання монітора, навантаження на зір, перевантаження суглобів кисті [1]. Тривале використання монітора супроводжується тривалим напруженням зорового аналізатора людини, що функціонує в специфічних умовах зовнішнього середовища: розпізнавання на освітленому екрані на невеликій відстані повідомлення у вигляді маленьких знаків. Періодичне переведення погляду на клавіатуру, текст, розташований на столі, пов'язується з роботою органів зору уже в інших умовах освітлення приміщення, тому особливо напружуються органи зору. Робота з використанням ІКТ пов'язана з нервово-емоційним напруженням, а статичне робоче положення тіла супроводжується тривалим напруженням м'язів плечового поясу, що суттєво відрізняється від положення тіла на звичайних заняттях [2].

Вплив інформаційних технологій на здоров'я. Головним джерелом несприятливого впливу на здоров'я користувачів персональних комп'ютерів є монітор. Поряд із ергономічними параметрами: знижений контраст зображення, дзеркальні блики від екрану, мерехтіння зображення, небезпеку становить електромагнітне випромінювання. До його біологічної дії найбільш чутливими системами організму є нервова, імунна, ендокринна та статева. Підвищений ризик розвитку захворювань мають діти та особи, які переживають період активного росту, становлення ендокринної, нервової, серцево-судинної та інших систем. У процесі роботи з

комп'ютером у дітей та дорослих може розвиватися комп'ютерний зоровий синдром, який ґрунтується на зоровому стомленні. Зорові симптоми: зниження гостроти зору; його затуманення; труднощі при переводі погляду з ближніх предметів на дальні і назад; відчуття змін забарвлення предметів; двоїння. Вимушена поза з нахилом уперед вносить зміни в конфігурацію хребетного стовпа дитини і призводить до звуження її грудної клітки, що відбивається на заповненні шлуночків серця кров'ю і серцевому ритмі. Тривале перебування за комп'ютером може бути причиною порушень харчування молодого організму. Це недостатнє, нерегулярне, незбалансоване харчування, наслідком якого є порушення роботи травного тракту. Можуть виникати статеві порушення, пов'язані зі зміною регуляції з боку нервової та нейроендокринної систем [1]. Виокремлюємо основні симптоми прояву втоми з результаті використання ІКТ: втрата контролю над собою (дитина часто торкається обличчя, кричить, активізується міміка), втрата зацікавленості щодо використання комп'ютера (дитина часто відволікається, розмовляє, не бажає продовжувати роботу), емоційно-невротична реакція (істеричний сміх, підскакування, крик), стомленість в положенні тіла (дитина коливається на стільці, відкидається на спинку стільця, закидає ноги).

Вплив ІКТ в дошкільному закладі. До дитячого садка приходять нові покоління дітей які живуть в інформаційному, динамічному, емоційно напруженому середовищі. Інформаційні технології стають потужним багатофункціональним засобом навчання. Їх використання привчає дітей жити в інформаційному середовищі, сприяє залученню дошкільнят до інформаційної культури. Використання ІКТ в дошкільній освіті дозволяє розвивати уміння дітей орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу, опановувати практичними способами

роботи з інформацією, розвивати уміння, що дозволяють обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів [1]. Використовую ІКТ на заняттях та під час інших видів діяльності дітей, це дозволяє стати дитині активним, дієвим, зацікавленим, а не пасивним об'єктом педагогічного впливу. А також сприяє усвідомленому засвоєнню знань дошкільнятами. Велике значення має те, що дітям цікаво працювати з матеріалом, який подається в незвичній, ігровій формі. Введення інформаційних технологій в освітній процес є потужним чинником збагачення інтелектуального, морального, естетичного розвитку дитини, а значить, прилучення його до світу інформаційної культури [2]. Дітям дошкільного віку доцільно користуватись комп'ютером не більше 15-20 хвилин із тривалими перервами в роботі. Дотримуватись їх потрібно обов'язково з метою збереження здоров'я та уникнення синдрому CVS (йдеться про певний стан користувача після тривалої роботи з використанням ІКТ, пов'язаний із перенапруженням зору). Основними симптомами CVS є подразнення очей, стомлений погляд, підвищена чутливість до світла, сльозливість очей, зниження працездатності, спазми м'язів, головна біль, біль у шлунку, нудота, болі в області шиї, спини та плечей. Дуже важливо точно підібрати правильний монітор (екран), зменшуючи мерехтіння екрану, виробляти правильну осанку та робити перерви під час роботи [1].

Використання ІКТ в роботі з дітьми носить динамічний характер, що в першу чергу обумовлено їх властивостями, та дозволяють відображати і аналізувати величезні обсяги інформації. Використовуючи інформаційні технології дитина має можливість більше дізнатися не тільки зі слів дорослого, а відчуті інформацію, адже включаються всі аналізатори сприйняття. У вихователя є більше можливостей

розвивати, пробуджуючи весь той потенціал, що закладено в дитині, прищепити навички абстрактного та логічного мислення. Найбільш актуальними в умовах широкого використання засобів ІКТ у навчально-виховному процесі загальноосвітнього дошкільного навчального закладу залишаються проблеми: пошук і обґрунтування ефективних способів організації навчально-пізнавальної діяльності дошкільників; формування мотивації і пізнавального інтересу до навчання; встановлення раціонального, педагогічно виправданого діалогового спілкування дошкільнят із засобами ІКТ на всіх етапах подання, засвоєння і відтворення дошкільником відповідної навчальної інформації; організація навчального середовища; поєднання індивідуальних, групових і колективних форм навчання; активізація навчально-пізнавальної діяльності дошкільнят, розвиток їх самостійності; організація оперативного контролю і самоконтролю результатів навчально-пізнавальної діяльності з подальшою корекцією процесу навчання та виховання; виявлення ефективних шляхів формування і розвитку творчих здібностей дошкільнят; встановлення оптимальних пропорцій між інформатизованим і традиційним навчанням з урахуванням сучасних принципів навчання; організація продуктивної взаємодії вихователя і дошкільнят, дошкільнят один з одним, дошкільнят і засобів ІКТ; створення педагогічно доцільних програмних засобів різного типу; відповідність дидактично орієнтованих комп'ютерних програм до психофізіологічних та інтелектуальних особливостей дошкільнят; визначення раціональних режимів роботи дітей з комп'ютерами в умовах загальноосвітніх навчальних закладів [1;2]. Процес подачі знань у розвитку дитини стає більш сучасним, різноманітним, насиченим. Інформація подається жваво і швидко. Можна фотографувати і знімати художню

творчість і продуктивну діяльність дітей, цікаві заходи, розваги, цільові прогулянки і спостереження, цікаві випадки з життя вихованців групи, а потім влаштовувати спільний перегляд таких заходів, організувати фотовиставку. Правильно підібрана інформація викликає тільки позитивні емоції і величезний інтерес. У дошкільнят підвищується мотивація до пізнавальної діяльності, відбувається активізація зорових функцій, окомірних можливостей дитини і формується активна позиція суб'єкта навчання.

Основні рекомендації щодо використання ІКТ у дошкільному закладі [1]: забезпечення статичності використання мультимедійних презентацій без відео (уникати мерехтіння екрану тощо), статичність зображення (E-Ink), мультимедійні проектори; альтернативність у підходах до вибору необхідності комп'ютерної підтримки навчального процесу; універсальність можливих інструментів для дітей з різною підготовкою та станом здоров'я; чітка обмеженість періоду використання ІКТ. Сьогодні виграє той педагогічний працівник, який не лише може дати базові знання дитині, а й спрямувати її на самостійне оволодіння ними. Сучасну освіту неможливо уявити без використання інформаційних технологій, які впроваджуються в усі сфери педагогічної діяльності: обробки результатів моніторингу освітнього процесу, зберігання даних про вихованців, оцінки індивідуального розвитку дитини, застосування електронних презентацій, комп'ютерних ігор та інтерактивних завдань в освітніх цілях [2]. Застосування ІКТ поступово веде до зміни змісту, методів, технологій навчання і виховання дітей дошкільного віку, збільшуючи можливості педагогів в наданні об'ємних і анімаційних зображень, показі віддалених і віртуальних об'єктів, демонстрації якісних звуків. Для розвитку у малюків стійкого пізнавального

інтересу педагог має докладати не аби яких зусиль. Перед ним стоїть завдання зробити заняття цікавим і насиченим інформацією, яка спонукала б дітей до активної пізнавальної діяльності й при цьому не завдавала шкоди їх здоров'ю.

Отже, як висновок, зазначимо, що використання ІКТ у практиці дошкільної освіти повинно мати місце, оскільки позитивний їх вплив на психічний та інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку вважається доведеним. Однак для виключення ризиків надмірного впливу ІКТ на психіку, поведінку і здоров'я дітей слід дотримуватись ряду критеріїв оптимального їх застосування в практиці дошкільної освіти. Зокрема, ІКТ мають виступати не основним, а допоміжним засобом навчання і виховання, вони мають використовувати розвивальну функцію, а також бути увідповіднені з розвитком дітей, їх використання має бути дозованим у часі й змісті.

Список використаних джерел:

1. Швачич Г.Г. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
2. Мельник О.М. Основи визначення ефективності використання електронних освітніх ресурсів і планшетів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2015. №8. С. 47-51.

Галас В.В.,
здобувачка освіти II - В курсу;
керівник: Резнікова К.В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст II категорії.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Гуманітарна освіта покликана формувати світогляд особистості, на основі: розвитку знань про себе, суспільство, світ; формування досвіду емоційноціннісного ставлення до довкілля, в основі якого, насамперед, розуміння цінності (правильніше – безцінності) людського життя. Гуманітарне знання, яке покликане формувати моральність, людяність, милосердність відіграє доленосне значення у житті суспільства. Нехтування, перекручування, зверхнє ставлення до нього призводить до сумних, страшних (катастрофічних) наслідків [1]. Події, що відбуваються сьогодні в країні на очах всього цивілізованого світу є тому підтвердженням. Характерною рисою сучасної гуманітарної освіти є її інноваційна спрямованість. Джерелами інноваційного розвитку змісту гуманітарної освіти є інновації, що пов'язані із впровадженням інформаційно-комунікативних технологій, розробкою нових та удосконаленням традиційних методів, форм і засобів організації навчально-пізнавальної діяльності. Джерелом інновацій також є педагогічний досвід, що складався впродовж історико-культурного розвитку суспільства [1].

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між

традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності в умовах розвитку освіти спричинена певними обставинами [2] : По-перше, розбудова суверенної держави викликала необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах різного типу: ліцєях, гімназіях, авторських школах, коледжах, приватних, недільних, духовних школах тощо. Пошуки, які ведуть колективи освітніх закладів нового типу, можуть збагатити не лише педагогічну практику, а й педагогічну науку. По-друге, виконання соціального замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави – особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального підходу до особистості, нових технологій навчання і виховання. В цій ситуації суттєво зростає роль і авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною базою для нових пошуків, інновацій. По-третє, змінився характер ставлення до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень. Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалася використанням рекомендованих зверху нововведень, то сьогодні вона набуває дослідницько-пошукового характеру: учитель обирає нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності. По-четверте, створилася реальна ситуація конкурентно-здатності закладів освіти, спричинена входженням загальноосвітніх навчальних закладів у ринкові відносини, створенням нових типів навчальних закладів, у тому числі й недержавних. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні [3]. Як системне

утворення інновація характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище. Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідей з метою розв'язання суперечностей, її освоєння відбувається шляхом апробації в формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження. Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [2].

Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідей та процесу її практичної реалізації. Інновації класифікують за об'єктом впливу (педагогічні, соціальнопсихологічні, організаційно-управлінські), рівнем поширення (системно-методологічні та локально-технологічні) та інноваційним потенціалом нового (радикальні, модифікаційні, комбінаторні). За об'єктом впливу результатами педагогічних новацій є якісні зміни у навчанні та вихованні школярів.

Інноваційний процес за структурою є складним. Часто він не лише структурується на послідовні етапи, а й охоплює кілька проблемно-сміслових розгалужень. Тому реалізовувати його належить не одній людині, а групі, іноді масштабним колективам, кожен з яких покликаний працювати задля досягнення єдиної мети [3]. Для цього потрібно забезпечити ефективний обмін інформацією, тобто налагодити ефективні комунікації, завдяки яким об'єднуються в єдине ціле організаційно складні соціальні структури, до яких можна зарахувати колектив, що реалізовуватиме інноваційну педагогічну ідею.

Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання є їх технологізація —

неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень. Історично поняття «технологія» (грец. *techne* — мистецтво, майстерність і *logos* — слово, вчення) у значенні науки про майстерність виникло у зв'язку з технічним прогресом [1] .

До основних ознак технології належить стандартизація, уніфікація процесу, можливість його ефективного та економічного відтворення відповідно до заданих умов. Технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему [2]. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості. Нині в педагогічну лексику міцно ввійшло поняття педагогічної технології. Є різні погляди на розкриття цього поняття.

Технологія - це сукупність прийомів, що застосовуються в якій-небудь справі, майстерності, мистецтві (тлумачний словник). Педагогічна технологія - сукупність засобів та методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання та виховання, що дозволяють успішно реалізовувати завдання освіти (В. Безпалько) [4]. Педагогічна технологія - це системний метод створення, застосування, визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з використанням комп'ютера і людських ресурсів, завданням якого є оптимізація форм освіти (ЮНЕСКО).

Серед пріоритетних напрямів державної політики в контексті інтеграції вітчизняної освіти до європейського та світового освітнього простору визначено проблеми

постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розробка та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій. За орієнтир береться теоретична модель “інноваційної людини”, випробувана у світі [3].

Інноваційна людина – особа такого соціальнокультурного гатунку, яка здатна творчо і результативно працювати, бути конкурентноспроможною в умовах сьогодення. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів [1]. Саме викладач виступає творцем, модифікатором конкретних нововведень. Він володіє широкими можливостями і має необмежене поле науково-педагогічної діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності створених технологій та методик навчання, проводить дослідницьку роботу, залучаючи до наукового пошуку студентів. Інноваційна позиція викладача характеризується творчою активністю, особистісною готовністю до перегляду і перебудові системи власної діяльності із урахуванням:

1) змін його статусу від спеціаліста-виконавця – до професіонала дослідника;

2) розвинутої рефлексії в діяльності;

3) спрямованістю на шуканий результат, саморозвивальної організації [4].

З упровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладач все більше набуває функції консультанта, фасілітатора, наставника. Останнє вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки, оскільки у професійній діяльності викладача реалізуються не тільки спеціальні предметні знання, але й сучасні знання у сфері педагогіки і психології, акмеології, технології

навчання і виховання. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінки і реалізації педагогічних інновацій. Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення педагогів до засвоєння та застосування педагогічних новинок.

Отже, велику роль відіграє конкуренція вищих навчальних закладів, яка стимулює пошук нових технологій, форм, методів організації навчально-виховного процесу, диктує відповідні критерії щодо підбору науково-педагогічних кадрів.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : „Академвидав”, 2004. – 352 с.
3. Дубровский В. Я. Проблемы системного инженерного психологического проектирования / В. Я. Дубровский, Л. П. Щедровицкий. – М., 1995.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

Данканич А.М. здобувачка освіти II-Д курсу;
керівник: Кертис Н.В. завідувачка дошкільного відділення,
викладачка дошкільної педагогіки та окремих методик,
спеціаліст вищої категорії

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогоденнішній темп соціальних змін поставив перед педагогікою проблемне та актуальне питання. Щодо соціально емоційного розвитку дітей дошкільного віку, що полягає саме у формуванні суспільного довкілля та взаємодія з його соціальними об'єктами. Порівняльний аналіз різних досліджень дозволяє відзначати небажані тенденції, спостерігаючи в розвитку сучасних дітей, а саме: поступове збільшення кількості дітей виявляючи в них фрустрацію, емоційні напруги, депресивність, розлади в адекватності емоційного регулювання.

Дошкільний вік – це первинний етап соціалізації дитини. Час становлення перших взаємин з людьми, період розвитку емоційної сфери, маючи величезний вплив на особистісний розвиток дитини, та оволодіння його різноманітними видами діяльності. Впродовж всього дошкільного дитинства емоції дитини розвиваються, ускладнюються набуваючи інтелектуалізованого характеру.

Існують переконливі дані, які свідчать про те, що емоції є найважливішим фактором регуляції процесів пізнання. Дитина живе у світі в трьох основних вимірах – розумовому, фізичному та емоційному. Саме так воно виявляє себе у житті дитини:

- У розумовому (думками, судженнями)
- У фізичному (вчинками, діями)

- У емоційному (щиросердними проявами)

Отже, процес виховання і навчання стосується всіх сфер розвитку особистості.

Все частіше привертає увагу педагогів, психологів проблема емоційного розвитку, дітей дошкільного віку, на сучасному етапі. Емоційний розвиток дошкільника пов'язаний, насамперед, з появою в нього нових інтересів, потреб і мотивів. Емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи більш складні форми прояву соціальних умов виховання. Зміни в емоційній сфері пов'язані не тільки з мотиваційними, а й у пізнавальній сфері особистості.

Емоції супроводжують відчуття дитини, її практичні дії, регулюючи розумову діяльність, роблячи навколишній світ чудовим. Завдяки цим емоціям дитинство дитини є незабутнім. На думку С.Л.Рубінштейна в емоційних проявах особистості можна виділити три сфери: в її органічне життя, духовні та моральні потреби. Він позначив їх як світоглядні почуття.

Особистість дитини починає формуватися саме в дошкільному віці. Процес тісно пов'язаний з формуванням інтересів, мотивів, поведінки відповідно детермінується соціальне оточення. В дитини формується частини емоційного досвіду, адекватності емоційного реагування, також виражається особливість загальної фрустрованості, відбувається саме під впливом цих факторів.

Особливості розвитку дитини емоційної сфери зумовлюються тільки конкретними умовами виховання. Наголошуючи психологи визначили, що немає правильних почуттів та емоцій, всі ці почуття відіграють важливу роль в житті дитини. Позитивні емоції в першу чергу є радістю, задоволенням та довірою, саме завдяки ним вони дають дітям відчуття безпеки та надійності. А вже від інших емоцій їм стає сумно, вони попереджують про

незадоволеність, небезпеку, ніби має трапитись якась перешкода, саме так проявляється гнів. А сум призводить до зниження енергії. Тепло і ласка дає зрозуміти, що дітей люблять і цінують. З періоду дитинства емоційні особливості змінюються в зв'язку з тим, що змінюється характер дошкільника. Задоволеність чи незадоволеність, пов'язується із задоволенням безпосередніх бажань у дитини викликається тим яке значення її дії мають для інших людей та на скільки добре вона вміє виконувати свої обов'язки.

Новий факт емоційної сфери є переважанням дошкільника з приводу можливої реакції дорослих на його вчинки. Дитина засвоює вираження емоцій в єдності вербальних та невербальних засобів за допомогою мовлення. Метою розвитку емоційної сфери передбачається гармонійне виховання різних емоцій, також керування своїми почуттями, такі як (провини, сором, занепокоєння, гордість, любов, доброзичливість). Дитина дуже добре орієнтується на «погане» і «добре», але все ж частіше «хочу» поступається «треба». Стримування емоцій дошкільника набуває в характері інтеріоризацію. Оцінювання дитини самої себе, своїх здібностей та інших якостей, називається емоційним благополуччям.

Науковці відзначають, що з кожним роком кількість дітей збільшується з емоційно тривожними, агресивними проблемами, що визначають з різних причин, серед них є: зайнятість батьків з дитиною, обмежене спілкування з дитиною. Розвиток особистості зумовлює великі зміни в емоційній сфері дошкільника. Часом психологам доводиться бачити, як важко дітям впоратися з емоціями, з їхньою некерованістю. На жаль в цей час до цього схиляється майже кожна дитина. Емоції справляють вплив на усі сфери людського життя. Затримка розвитку інтелектуальної сфери зумовлює саме низький розвиток

емоційної сфери дошкільника. Діти все частіше перебувають в так званому «полоні емоцій» оскільки не вміють керувати своїми почуттями. Усі емоційні прояви характеризуються позитивно або негативно, рівнем узагальненості. Дитина дошкільного віку не завжди правильно розуміє прості емоції, їм важко розібратися в своїх переживаннях. Тому потрібна цілеспрямована робота з формуванням емоційної сфери дітей дошкільного віку.

Вихователям і батькам необхідно постійно дбати про розвиток емоційної сфери дошкільника. Розвинута емоційна сфера, дає змогу дитині набувати досвіду.

Список використаних джерел:

1. Вальдамірова О.П. Емоційна сфера дошкільника та її корекція / О.П. Вальдамірова // Освіта Донбасу. – 2003.– № 4. – С. 61–66.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О.Л. Кононко. – К. : Освіта, 1998. – 255 с.
3. Малімон Л.Я. До проблеми діагностики емоційності як властивості особистості / Л.Я. Малімон // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 7. – С. 59–65.
4. Теплюк А.А. Особливості емоційного розвитку дітей дошкільного віку / А.А. Теплюк. – III Всеукраїнська науково-практична конференція «Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки», м. Київ, Україна, 18 квітня 2013. – С. 180–184.

Диусь К.І, здобувач освіти II-Б курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Важливим фактором у вирішенні завдань розвитку педагогічної майстерності майбутніх вчителів є розуміння ними тенденцій розвитку сучасної освіти, використання різних моделей здобуття знань з метою підвищення якості навчання, вибір найбільш ефективних педагогічних технологій у професійній діяльності.

У сучасних наукових дослідженнях активно розглядаються особливості технологічного підходу в Україні. З вітчизняних педагогів найбільший внесок у розробку проблеми технології навчання внесли В.П. Беспалько, М.В. Кларін, Н.В. Кузьміна, В.А. Сластьонін, С.А. Смирнов, Ю.Г. Татур та інші. З закордонних дослідників слід відзначити Л. Андерсона, Дж. Блока, Б. Блума, Т. Гілберта, Р. Мейджер та інших.

Зазначимо, що появі в педагогіці терміна «технологія» сприяв бурхливий розвиток науково-технічного прогресу в різних галузях теоретичної та практичної діяльності людини, а також бажання педагогів домагатися у своїй професійній роботі вагомих результатів [1; с. 4].

Разом з тим, навколо поняття «технологія навчання» ведуться серйозні наукові дискусії, що не дозволяють дати

однозначного визначення. Одні фахівці розглядають технологію навчання як педагогічну науку, інші вважають, що вона займає проміжне місце між наукою і практикою. Треті відводять технології навчання проміжне положення між наукою і мистецтвом, а четверті пов'язують її з проєктуванням навчального процесу. Як правило, представники всіх підходів підкреслюють, що кожна із зазначених трактувань технології навчання не охоплює її повністю, а відображає лише певну сферу застосування [4; с. 275].

Незважаючи на це, поняття «технологія» стало орієнтиром для наукового і практичного мислення. Як зазначає Наволокова Н. П., що його вплив в області освіти полягає в тому, що воно спонукає дослідників і практиків знаходити підстави результативності процесу; мобілізувати найкращі досягнення науки і досвіду; будувати діяльність на інтенсивній основі; приділяти увагу прогнозуванню діяльності; використовувати новітні інформаційні засоби в процесі їх розвитку [3; с. 64].

Сьогодні освіта України реформується на засадах особистісної орієнтації та технологізації. Тобто актуальності набувають технології навчання, які допомагають вчителю мотивувати учнів до навчання та ефективно опановувати освітній процес.

Іншими словами, технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності та оптимальності освітнього процесу. Узагальнюючи, можна зробити висновок, що технологія – не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення. Вона відображає спрямованість педагогічних досліджень на радикальне вдосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності, інструментальної та технічної озброєності. Технологія – це

діяльність, що в максимальній мірі відображає об'єктивні закони предметної сфери і тому забезпечує найбільшу для даних умов відповідність результатів поставленим цілям [5; с. 158].

У психолого-педагогічному плані основні тенденції вдосконалення технологій характеризуються переходом:

- від навчання як функції запам'ятовування до навчання як процесу розумового розвитку, що дозволяє використовувати засвоєне;
- від асоціативної, статичної моделі знань до динамічного структурування системи розумових дій;
- від орієнтації на пересічного учня до диференційованих та індивідуалізованих програм навчання;
- від зовнішньої мотивації навчання до внутрішньої морально-вольової регуляції.

Проте, як вважає Дубасенюк О. А., недостатньо висвітленим у теоретичному аспекті залишається технологічний підхід як важлива умова розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя [1; с. 7].

Широкий спектр, багатоваріантність педагогічних технологій зумовлюють необхідність їх класифікації. Найдосконалішою серед багатьох вважають класифікацію, за якою педагогічні технології згруповано за різноманітними системними та інструментально значущими ознаками. Відповідно в сукупності педагогічних технологій виокремлено:

1. За рівнем застосування: загальнопедагогічні; предметні; локальні та модульні.
2. За провідним чинником психічного розвитку: біогенні; соціогенні; психогенні.
3. За філософською основою: матеріалістичні та ідеалістичні; діалектичні та метафізичні; наукові та

релігійні; гуманістичні й антигуманні; вільного виховання та примусу тощо.

4. За науковою концепцією засвоєння досвіду: асоціативно-рефлекторні; біхевіористські; розвивальні; сугестивні; нейролінгвістичні; гештальттехнології та ін.

5. За ставленням до дитини: авторитарні; дидактоцентристські; особистісно-орієнтовані.

6. За орієнтацією на особистісні структури: інформаційні; операційні; емоційно-моральні; технології саморозвитку; евристичні; прикладні технології.

7. За типом організації та управління пізнавальною діяльністю: структурно-логічні технології навчання; інтеграційні технології; ігрові технології.

В освітньому процесі використовують театралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування та ін.; комп'ютерні технології; діалогові технології; тренінгові технології.

Педагоги-практики розробляють авторські технології, які поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій.

Варто акцентувати увагу на тому, що педагогічна технологія взаємопов'язана з педагогічною майстерністю. Зокрема, досконале володіння педагогічною технологією і є майстерність. Педагогічна майстерність, з іншого боку, - вищий рівень володіння педагогічною технологією, хоча і не обмежується тільки операційним компонентом.

Наразі, у середовищі педагогів міцно утвердилася думка, що педагогічна майстерність суто індивідуально, тому його не можна передати з рук в руки. Однак виходячи зі співвідношення технології та майстерності, розуміємо, що педагогічна технологія, якою можна опанувати, як і будь-яка інша, не тільки опосередкована, але і визначається особистісними параметрами педагога. Одна і та ж технологія може здійснюватися різними вчителями, де і

будуть проявлятися їх професіоналізм і педагогічна майстерність.

Педагогічна майстерність традиційно визначається науковцями як певний комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності викладача [2]. Вона виступає ознакою високого рівня професійної діяльності. Від загальної практики її відрізняє передусім інноваційний підхід, спрямований на постійне підвищення якості педагогічного процесу.

Тому ми вважаємо, що майстерність майбутнього вчителя виражається, по-перше, у його вмінні використовувати науковий пошук. По-друге, у вмінні активізувати мислення учнів в умовах колективної роботи, швидко реагувати на психологічну атмосферу, влучно відповідати на поставлені в ході уроку запитання та зауваження. Педагогічна майстерність виявляється також у вмінні працювати в умовах високого розумового та емоційного напруження, здатності знаходити оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях і зберігати при цьому витримку і самовладання.

Доречно також відзначити, що педагогічна майстерність майбутнього вчителя передбачає не лише високий рівень його професійної компетентності, а і розвиток відповідних особистих якостей – комунікативності, гуманності, емпатії, креативності та ін. Також, важливою складовою педагогічної майстерності виступає досконале володіння педагогічною технікою та оптимальне використання сучасних технологій освітнього процесу. На думку Кайдалової Л. Г., Щокіної Н. Б., Вахрушевої Т. Ю. [2, с. 43], майбутній вчитель, повинен володіти наступними особистими і професійними якостями:

– сприймати як особисту цінність ідеї гуманізації та технологізації професійно-педагогічної підготовки;

- володіти змістом педагогічної освіти, орієнтованої на ідеї технологічного підходу;
- бути технологічно компетентним, тобто володіти сучасними педагогічними технологіями та вміти ефективно їх використовувати у професійній діяльності;
- вміти знаходити оптимальні педагогічні рішення у нестандартних ситуаціях.

Незаперечним є той факт, що майстерність майбутнього вчителя визначається великою мірою його вмінням сучасної організації освітньої діяльності і тих відносин, що складаються в процесі цієї діяльності.

Тому, важливим для ефективного особистісно-професійного розвитку майбутніх вчителів ми вважаємо не лише організацію різних видів, форм і методів роботи, а й ту систему відносин, які складаються між вчителем і учнем: їх спрямованість, характер, методи і прийоми взаємодії.

Узагальнюючи сказане, можемо підсумувати, що розвиток педагогічної майстерності майбутнього вчителя на сучасному етапі неможливо уявити без поєднання принципів технологічності і творчості. Педагогічна майстерність виступає сьогодні як важлива складова якості освіти, оскільки, головними визначальними елементами педагогічної майстерності вчителя є професіоналізм, компетентність, продуктивність, соціально спрямовані особистісні якості. Сформувані і розвинути у майбутнього вчителя названі елементи – важливе завдання закладів освіти. Отже, педагогічна майстерність виявляється у реалізації засвоєних новітніх педагогічних технологій, прояві моральної та інтелектуальної культури.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник. Житомир: Житомир. держ. пед.ун-тет, 2001. С. 4-12.
2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
3. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 176 с.
4. Поленова М.Е., Мисливець Н.А. Педагогическая технология: учеб. пособие. Белгород: Изд-во Белгор. гос. ун-та, 2017. 400 с.
5. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

УДК 373.3.091.33-027.22:51(043.2)

Зан Н.Ю. здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Доктор К.О., голова
предметної (циклової) комісії
математичних дисциплін

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Предмет математики настільки серйозний,
що корисно не хехтувати нагодою
робити його трохи цікавішим.
Блез Паскаль*

Сучасний урок – це урок, що проводиться не для учнів, а разом з учнями, глибоко продуманий, організований і керований, з урахуванням дитячих можливостей, потреб, інтересів. І тому, у сучасній школі велика увага приділяється ігровим формам навчання учнів початкових класів Нової української школи. Ігрова діяльність для дитини є загальною потребою, а для педагога – способом реалізації різноманітних завдань навчально-виховного процесу. Гра як форма навчання вміщує в собі декілька завдань, і основний – дидактичний, який визначає мету використання гри. Ігрові завдання визначають дії учнів, спрямовані на використання наявних знань або закріплення їх у процесі гри. Ігрові дії є підґрунтям здійснення гри, вони вимагають доступного і поступового пояснення, взаємозв'язку між практичними й розумовими діями учнів. Дидактична гра належить до активних, нетрадиційних, визнаних методів навчання і виховання молодших школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Гра, як метод навчання, організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини.

Багатьом учням математика здається нелегкою і мало зрозумілою, тому нерідко діти намагаються запам'ятати правила, не розуміючи їх, а це призводить до формалізму,

гальмує подальше розуміння нового матеріалу. Здобуті учнями міцні знання перетворюються в переконання тільки тоді, коли вони є результатом свідомої самостійної роботи думки. Отже, вчителю важливо застосовувати такі методичні прийоми, які б збуджували думку школярів, підводили їх до самостійних пошуків, висновків і узагальнень. Для цього учитель використовує ігрові прийоми та дидактичні ігри на своїх уроках.

Добираючи ігри, продумуючи ігрову ситуацію, необхідно обов'язково поєднувати два елементи – пізнавальний та ігровий. Створюючи ігрову ситуацію відповідно до змісту програми, потрібно чітко спланувати діяльність учнів, спрямовувати її на досягнення поставленої мети. Розвиваючи і пізнавальні ігри розвивають у дітей логічне мислення, просторове уявлення, багату уяву, фантазію, інтуїцію, конструктивні здібності, волю, пам'ять і увагу. Крім того, вони формують здатність дитини до аналізу і синтезу, абстрагування і конкретизації поведінки, узагальнення і протиставлення. Мета дидактичної гри на уроках математик - підвищити інтерес учнів до цього предмету, сприяти зміцненню та пізнанню учнями нових знань, умінь та навичок.

Граючи, першокласники вчитимуться лічити, обчислювати, розв'язувати задачі, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, робити самостійні висновки, обгрунтовувати їх.

Гра дає змогу легко привернути увагу й тривалий час підтримувати в учнів інтерес до тих важливих і складних предметів, властивостей чи явищ, на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається.

Наприклад, одноманітні розв'язування прикладів стомлюють дітей, виникає байдужість до навчання. Проте розв'язування цих самих прикладів у процесі гри "Хто швидше?" стає для дітей вже захоплюючою, цікавою

діяльністю через конкретність поставленої мети - в кожного виникає бажання перемогти, не відстати від товаришів, не підвести їх, показати всьому класу, що він уміє, знає.

В іграх математичного змісту ставляться конкретні завдання. Так, якщо на уроці учні повинні ознайомитися з принципом утворення будь-якого числа, то й дидактична гра підпорядковується цій меті, сприяючи розв'язанню поставленого завдання.

На уроках математики в початкових класах можна використовувати такі ігрові завдання:

- створення лепбуку – інноваційний спосіб організації навчальної діяльності. Це гра, творчість, пізнання та дослідження нового, повторення та закріплення вивченого, систематизація знань та просто дуже цікавий вид спільної діяльності вчителя та учнів;
- прийом «Лови помилку» – універсальний прийом. Він може використовуватися й у роботі із групою, і в індивідуальній роботі. А також на різних етапах уроку. Учні шукають помилку, краще групою. Вони сперечаються, радяться, а коли приходять до якоїсь думки, вибирають спікера й пропонують свій аргументований варіант відповіді.
- прийом «Асоціативний куц» Це педагогічний прийом, який розвиває варіантність мислення, здатність установлювати всебічні зв'язки й відносини досліджуваної теми (поняття, явище, подія). Використовую на початку вивчення теми з метою актуалізації знань та вкінці – для систематизації знань, на етапах актуалізації і рефлексії, а також під час групової роботи.
- гра «Кращий лічильник» Обирається «лічильник»,якому пропонуються приклади до тих пір, поки він не зіб'ється з рахунку. Потім його замінює той, хто запропонував

останній приклад. Гра продовжується. Перемагає той хто назвав найбільшу кількість правильних відповідей.

- гра «Закодоване слово» Кожній літері відповідає певне завдання або відповідь до цього завдання, виконавши яке учні зможуть зібрати приховане слово.
- Математична естафета На дошці записані вправи в 3 стовпчики (для кожного ряду). За командою вчителя учні по черзі виходять до дошки і записують відповіді. Перемагають учні того ряду, які першими виконали правильно всі завдання, та інші.

Гра та сучасні ігрові технології допомагають вчителю початкових класів удосконалити свій урок, зробити його яскравішим, цікавішим. В початковій школі діти лише починають вчитися і дуже важливо, щоб процес навчання їм подобався, тому що від цього залежить їхня успішність у майбутньому. Тому незамінними в освітньому процесі є різні дидактичні ігри, ребуси, ігрові вправи на розвиток кмітливості, пам'яті та уваги.

Ігрових ситуацій та моментів можна створити багато, але всі вони мають упорядкуватися головною метою - учень має працювати над математичним завданням. Тому використання дидактичних ігор у навчанні молодших школярів математики має займати суттєве місце. За умов максимального поєднання дидактичної гри з іншими методами і прийомами навчання вона, безперечно, забезпечить активізацію навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у навчанні математики.

Список використаних джерел:

1. Батраченко О. В. Використання ігрових технологій в освітньому процесі як засіб соціалізації особистості дитини (нетрадиційне засідання педагогічної ради у форматі

тренінгу). *Завуч. Усе для роботи (Осн)*. 2018. № 11/12. С. 42-50.

2. Ветрова О. О. Вплив гри на формування пізнавальних інтересів молодших школярів / О. О. Ветрова // *Англійська мова в початковій школі (Осн)*. 2014. № 7. С. 4-5.

3. Волошина О. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах / О. Волошина // *Майстерня вчителя: Додаток до газети "Джерела"*. 2014. № 4. С. 8.

4. Гриценко С. В. Використання ігрової діяльності у навчальному процесі : з досвіду роботи. *Початкове навчання та виховання (Осн)*. 2016. № 34/36. С. 12-19.

5. Гриценко С. В. Використання ігрової діяльності у навчальному процесі : з досвіду роботи. *Початкове навчання та виховання (Осн)*. 2016. № 34/36. С. 12-19.

УДК 376:159.98[61+78](043.2)

Зейкан Є.І, здобувач освіти IV-В курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Діти з особливими освітніми потребами мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими чи набутими розладами. На даний час все більше дітей мають порушення у розвитку, серед них велика кількість з емоційно-вольовими, а також комунікативними порушеннями. В

даному дослідженні розглянемо дітей з особливими потребами, а саме дітей з аутичними розладами.

Зауважимо, що проблема аутизму вивчалась і висвітлювалася в науковій, медичній, психологічній і педагогічній літературі протягом багатьох століть. В основному це були зарубіжні дослідження (Н. Asperger, L. Bender, М. Bristol, S. Harris, В. Hermelin, L. Kanner etc.).

Важливо зазначити, що в останнє десятиріччя в Україні спостерігається зацікавленість цією проблемою такими науковцями і практиками як: Т.Ілляшенко, С.Конопляста, К. Островська, М. Рождественська, М. Химко, Д. Шульженко [1; с. 7].

Адаптація до життя у суспільстві має бути першочерговим завданням при роботі з аутистами, тому всі зусилля спеціалістів мають бути направлені на досягнення цієї мети. Найбільш глибокі емоційні порушення можна спостерігати при розладах спектру аутизму, які характеризуються також відсутністю прагнення до встановлення контакту з іншими людьми, відчуженням від оточуючих та періодичним зануренням у свій світ.

Дослідниця Ю Бекетова висловлює думку про те, що нормальному психічному розвитку дитини з аутизмом перешкоджають (або інакше – стають механізмами психічних порушень) такі розлади: дефіцит психічної активності дитини; вади сенсомоторних функцій; вади інстинктивної сфери; мисленнєво-мовленнєві порушення [2; с. 19].

Психологічна картина аутистичних розладів може набувати різноманітних форм – від дитини з низьким рівнем інтелекту, яка не розмовляє і є дезадаптованою, до вибірково обдарованої зі специфічними інтересами і «дорослим» мовленням.

К. Островська дійшла висновку, що дітям з аутизмом складно виразити свій внутрішній стан, а також зрозуміти

внутрішній стан іншої людини. Не зважаючи на велику кількість досягнень у галузі спеціальної психології стосовно методів роботи з такими дітьми, існує потреба у знаходженні альтернативних шляхів реабілітації, що будуть впливати на дітей з аутизмом та матимуть суттєві результати [3; с. 49].

Всі аутистичні діти потребують психолого-педагогічної підтримки, а знання особливостей проявів аутизму може дати змогу адекватно вибрати варіант її застосування.

Тому, на нашу думку, значно зростає роль музикотерапевтичного підходу у психології, основним завданням якого постає соціалізація дитини з розладами спектру аутизму та сприяння її гармонізації з оточуючим середовищем. Музикотерапія являється методом, що використовує музику з метою психопрофілактики, психокорекції та психотерапії. Інтерес до музикотерапії серед психологів та педагогів зростає, що можна пояснити результатами терапевтичного впливу музики.

Традиційно музика вважається одним із найефективніших засобів емоційної регуляції психічної діяльності дитини, багатосторонньої допомоги їй. Музична терапія має широкі можливості при роботі з дітьми, що мають порушення у розвитку, оскільки вона сприяє її розвитку в різних сферах діяльності, таких як соціальна, емоційна, пізнавальна та інших [5; с. 10].

Доречно також зазначити, що музика являється ефективною для дітей з аутизмом, оскільки вона виступає невербальним засобом спілкування та незалежно від рівня розвитку музичних навиків викликає мотивацію до занять, проте музикотерапевтичні техніки потребують постійного вдосконалення, що залежить від динаміки соціального розвитку в даний час.

Зокрема, науковець В. Петрушин створив систему методів музичної терапії, а саме – виділив активну терапію, в межах якої використовують музичну імпровізацію, вокалотерапію і танцювальну терапію; а також рецептивну терапію, суттю якої є сприймання музики [4, с.62].

Д. Алвін активно використовувала прийоми музичної терапії для роботи з дітьми із розладами спектру аутизму, результати якої відображені у її працях. Дослідження, проведені під її керівництвом показали, що не зважаючи на невиліковність даного порушення, можна значно зменшити негативні прояви поведінки у дітей за допомогою музики та допомогти дитині з аутизмом адаптуватися у навколишньому світі [1, с.156].

За допомогою музичних занять з дітьми, що мають емоційні порушення, фахівці дійсно досягають ефективних результатів. Часто діти з аутизмом виявляються дуже музичними, та більшість таких дітей надзвичайно сприйнятливі до музики, адже музика являє собою надзвичайно гнучкий та податливий засіб, що впливає на людину незалежно від її інтелектуальних можливостей та обізнаності [2, с.20]. Музичні заняття, безпосередньо впливають на емоційну сферу дитини, дозволяють вирішити терапевтичні завдання, і дитина з часом спроможна на більш складні завдання.

Водночас, музична терапія також може бути направлена на розвиток мовлення дитини з аутизмом. Оскільки музика може розглядатися як засіб комунікації, метою застосування цього засобу може бути «союз» музики та мовлення. Для досягнення цього доцільно використовувати вокалотерапію, адже діти з аутизмом більш схильні до співу у деяких випадках, і це може допомогти у поступовому формуванні мовлення. Вокалотерапія – це вид виконавського мистецтва, в процесі якого активно розвиваються пізнавальна діяльність,

емоційна чуттєвість, музичний слух, вокально-хорові навички, зміцнюється голосовий апарат дитини. Виконання пісні дозволяє не лише виразити свої почуття, але й викликати в інших розуміння і співчуття. Гра на різноманітних музичних інструментах, ігри під музику та танцювальна терапія сприяють розвитку координації рухів та моторики у дітей з аутизмом [5; с. 12].

Важливо розуміти, що основною метою занять музикотерапією являється не викладання музики та здобуття дитиною музичних навиків, а використання музики як засобу розвитку дітей з аутизмом для формування їх ідентичності.

Заняття музичною терапією дозволяють дитині створити свій музичний простір, у який поступово входять інші люди – спочатку це музичний фахівець, який відкрив цей простір для дитини, потім це педагоги, батьки, з якими дитина може надалі займатися музикою.

Зважаючи на викладене вище, можна зауважити, що організація занять з музикотерапії для дітей з аутизмом вимагає від музичного керівника особливої творчої уяви, фантазії, наполегливості, терпіння в сумісній роботі з дітьми, для яких музичне мистецтво – це шанс на успіх.

Список використаних джерел:

1. Алвин Дж. Музыкальная терапия для детей с аутизмом. Х.: Теревинф, 2014. 208 с.
2. Бекетова Ю.В. Особливості впливу музики на дітей з особливими потребами. Науковий журнал. Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. № 3. С. 19–22.
3. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 110 с.

4. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика. Х.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2013. 176 с.
5. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. № 2. 2018. С. 9–12.

УДК 373.2.013042:37.091.33-027.22(043.2)

Золтан М.В., II-А курс
Кертис Н.В., викладач педагогіки
та окремих методик,
старший викладач

РОЛЬ ГРИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В закладах дошкільної освіти освітня робота спрямована на забезпечення умов, які надають дитині дошкільного віку широкі можливості для самостійних дій з освоєння навколишнього світу. З огляду на такий підхід особливої значимості набуває проблема взаємодії дошкільників із однолітками та дорослими. Одним із головних завдань дошкільної освіти, як зазначено в Законі України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про фахову передвищу освіту» є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду [3, с. 7].

В Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що формування у дошкільників навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим відбувається завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду

людства, саме тому в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей [2, с. 6].

Проблему використання гри як засобу соціалізації дітей дошкільного віку досліджували такі вчені та науковці, як Л. Виготський, О. Гріднева, Д. Ельконін, К. Гросс, Г. Тарасенко. На сучасному етапі проблемами соціалізації та встановлення особистісних взаємин дітей у процесі ігрової діяльності вивчає педагог І. Рогальська-Яблонська.

Проблема формування соціальної зрілості дошкільників у процесі ігрової діяльності, дедалі більше набуває особливої актуальності. Особливості організації ігрової діяльності дошкільників досліджувала велика кількість педагогів-класиків: Я. А. Коменський, С. В. Русова, К. Д. Ушинський та ін., психологи Ю. А. Аркін, С.Л. Рубінштейн, Д. Н. Узнадзе та ін., сучасні науковці Л. В. Артемова, А. К. Бондаренко, Г. І. Григоренко, В. Г. Захарченко, Т. О. Маркова, О. І. Сорокіна, О. П. Усова, та ін.

Основи соціальної компетенції дитини закладаються у дошкільному віці, визначається напрямок її розвитку й успішної адаптації в соціумі. Підвищений інтерес викликає проблема соціалізації особистості, адже «соціалізація – це процес входження дитини в систему культурних норм поведінки та взаємин між однолітками».

Одним із головних завдань дошкільної освіти є формування комунікативної та соціальної компетентності, інакше кажучи – умінь, що дають дітям змогу гармонійно існувати в соціумі. Тож в умовах закладу дошкільної освіти педагоги повинні створити розвивальний життєвий

простір, сприятливий для формування соціальної зрілості. У такому середовищі діти мають досягти рівня сформованості установок, знань, умінь та етичних якостей, достатнього для добровільного, умілого та відповідального виконання різних соціальних ролей [5, с. 54].

У роботі з дітьми дошкільного віку гра виконує одночасно декілька важливих функцій: навчання; розвитку різних психічних процесів; виховання певних якостей (особистісних, моральних тощо); корекції поведінки та розвитку. Окрім того, гра є одним із провідних форм соціалізації та засвоєння правил спілкування [1, с. 38].

Людство обрало гру для стимулювання творчої активності дітей, формування у них навичок соціальної поведінки. Ігри широко використовувалися і продовжують використовуватися як основний засіб соціальної інтеграції дітей. Розвиваюча ігрова діяльність продуктивно використовується в навчанні та вихованні дітей в різні історичні періоди. Такий підхід дозволяє дошкільникам відносно легко і в невимушеній атмосфері пізнавати себе, типи та норми поведінки, способи та моделі вирішення тих чи інших завдань, і навколишній світ.

У роботі з дітьми дошкільного віку гра виконує одночасно декілька важливих функцій: навчання; розвитку різних психічних процесів; виховання певних якостей (особистісних, моральних тощо); корекції поведінки та розвитку. Окрім того, гра є одним із провідних форм соціалізації та засвоєння правил спілкування [1, с. 38].

Сучасними фахівцями галузі дошкільної освіти визначено критерії ефективної соціалізації дошкільника: інтеріоризація соціального досвіду (когнітивний), прагнення до участі в соціальних відносинах (мотиваційний), участь у пошуках шляхів реалізації своїх можливостей (діяльнісний) [1, с. 34].

Когнітивний критерій має такі показники: наявність знань про різні типи соціальних відносин, усвідомлення залежності свого успіху від розвитку соціальних відносин, знання особливостей соціального спілкування.

Другий критерій має такі показники: потреба в соціальному спілкуванні в різних групах дітей та дорослих, спрямованість на досягнення результатів у соціальній діяльності, адекватна оцінка своєї участі в діяльності.

Участь у соціально значущій діяльності, вияв ініціативи й активності в діяльності, творчий підхід до діяльності є показниками діяльнісного критерію.

Відповідно до критеріїв і показників ефективної соціалізації дошкільників визначено такі рівні соціальної зрілості: високий, середній та низький. Дошкільники, які мають високий рівень соціальної зрілості, бажають вступати у спілкування, взаємодіяти протягом тривалого часу. Вони вміють будувати безконфліктні взаємини з однолітками, легко входять у контакт із дорослими, дотримуються норм та правил поведінки, мають адекватну самооцінку і реакцію на успіхи і невдачі [4, с. 13].

Діти із середнім рівнем соціальної зрілості недостатньо ініціативні у спілкуванні, під час взаємодії з однолітками й дорослими; не вміють залагоджувати конфлікти. Вони знають норми і правила поведінки, але не завжди їх дотримуються, мають завищену самооцінку.

Діти з низьким рівнем соціальної зрілості майже не вміють взаємодіяти з однолітками і дорослими. Під час взаємодії з однолітками проявляють байдужість або, навпаки, конфліктність та агресивність та мають неадекватну самооцінку [4, с. 14].

Під час роботи над проблемою формування у дошкільників соціальної зрілості виявлено, що вагому роль у цьому процесі відіграє колективна творча гра – особливий вид творчої діяльності дошкільників.

Колективна творча гра – це ефективний засіб, що допомагає розвинути відчуття партнерства і правильної взаємодії [4, с. 16].

Сюжетно-рольові та театралізовані ігри передбачають розгортання різноманітних сюжетних ліній та розігрування різнохарактерних ролей, що дає змогу дітям набути досвіду вживання в образи, що можуть значно відрізнятися один від одного. А ігри-заняття варто організовувати насамперед для розвитку взаємин дітей і дорослих.

Отже, гра займає вагоме місце в соціалізації дитини дошкільного віку та сприяє формуванню соціальної зрілості. Адже гра є соціальною за змістом, природою, походженням, тобто виникає з умов життя дитини в суспільстві. У грі дошкільники вчаться взаємодіяти зі світом, наслідуючи те, що вони бачать довкола себе. Для них це – реальність, справжній, а не вигаданий світ. Методично правильно спланована і організована гра забезпечує позитивні результати в соціалізації дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

- 1.Бабіч В. Сюжетно-рольова гра як засіб соціальної адаптації дітей дошкільного віку. Дефектолог. 2013. № 4. С. 38–46.
- 2.Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini/>. (дата звернення: 17.11.2019).
- 3.Закон України «Про дошкільну освіту». Урядовий кур'єр. 2001. № 144. С. 1–9.
- 4.Туженкова Ю. Колективні творчі ігри як інструмент соціалізації дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2015. № 5. С. 13–17.

5.Кубата Н. П. Гра як засіб формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. №5. С. 53-56.

УДК 37.015.31:316.42(043.2)

Іванчо А.П., здобувач освіти III-Г курсу;
керівник: Котубей В.Ф.,
доктор філософії, викладач суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Головною рисою сучасної освітньої ситуації є пошук і реалізація провідної ідеї модернізації системи освіти, формування механізму розвитку системи освіти та саморозвитку, перетворити освіту на ефективний чинник суспільного розвитку. Ефективність спілкування залежить від розвитку комунікативної культури його учасників, є ключовим способом взаємодії вчителя початкової школи з учнями, вчителя з колегами, учнів між собою. Знання та практичні навички вчителя початкових класів можна передати учням лише через систему безпосереднього та живого спілкування зі школярами.

Як якість особистості з професійним значенням комунікативна культура пронизує всю професійну діяльність педагога, оскільки жодна її функція і вид не можуть здійснюватися поза межами педагогічної взаємодії.

Актуальність педагогічної взаємодії також посилилася, оскільки носій європейського суспільного розвитку належить до глобалізованого світу, а

багатонаціональність і багатоманітність нашої культури призвели до гострої потреби розвитку всіх аспектів комунікативної культури, яка є одним із найважливіших професійних рис сучасних фахівців. У сфері освіти перехід початкової школи на нові національні стандарти загальної початкової школи другого покоління призвів до суттєвих змін у навчальний процес, висунуто нові вимоги до професійної діяльності початкової школи. Тому необхідно визначити особливості формування комунікативного поля сучасного педагога на етапі професійної підготовки.

Адже «вчитель початкової школи має бути зразком для молодших школярів у вибудові взаємостосунків на основі діалогу, поваги, толерантності. Саме від сформованості комунікативних умінь та досвіду (запитувати, повідомляти, заперечувати, відповідати, переказувати тощо) залежать успіхи школяра в оволодінні знаннями з інших предметів, підвищення культуромовного рівня, розширення світогляду, ефективна соціальна адаптація» [1].

Дослідженню проблеми професійно важливих якостей майбутніх педагогів та формуванню комунікативної культури майбутнього вчителя присвячені численні праці науковців (В. Буряк, Л. Кондрашова, З. Курлянд, С. Литвиненко, О. Плахотник, Р. Хмелюк та ін.), у яких розглянуто ключові аспекти процесів педагогічного спілкування, сприймання та розуміння у системі «вчитель – учень» (І. Богданова, Л. Міщик, Г. Нагорна та ін.); педагогічного такту (Н. Кузьміна, І. Синиця, М. Страхова та ін.); закономірності формування в учителів початкових класів комунікативних навичок і вмінь у процесі професійної підготовки (Н. Волкова, Ю. Вторнікова, К. Касярум та ін.).

Вважаю, що в контексті загальнолюдського феномену культури педагогічна сутність комунікативної культури є

структуротворчим чинником у різних сферах суспільного життя людини, особливо комунікативної культури педагогічного колективу початкової освіти. Категорія культури розглядається О. Жирун як *феномен*, оскільки це неоднозначне і систематичне поняття, яке охоплює абсолютно всі сфери людського буття і з'явилося лише з появою людського суспільства [2, с.102].

Конкретні аспекти культури, необхідні для конкретизації сутності комунікативної культури вчителів початкових класів:

- комунікативна культура вчителів початкових класів в контексті їхніх духовних і моральних цінностей, ідеалів, норм;

- комунікативна культура вчителів початкових класів в контексті їхніх знань, умінь, навичок, що виявляються в професійній діяльності як комунікативній діяльності [2, с. 103];

- комунікативна культура вчителів початкових класів у контексті особистісних якостей і здібностей щодо розуміння взаємозв'язку особистості та природи, особистості й соціуму.

Конкретизація культури в аспекті педагогічної діяльності постає в нерозривній єдності з культурою педагогічного спілкування. Тому необхідним є аналіз і встановлення співвідношення понять «спілкування» і «комунікація» в психолого-педагогічних дослідженнях.

Педагогічне спілкування є основним інструментом професійно-педагогічної діяльності вчителів початкових класів. Воно виявляється абсолютно в усіх видах педагогічної діяльності та саме від володіння його інструментами залежить успіх, ефективність і професійна майстерність педагогічної діяльності вчителя. З цією метою у визначенні поняття «комунікативна культура вчителя початкових класів», ми свідомо виокремлюємо

культуру педагогічного спілкування, розглядаючи його в аспекті широкого вживання терміну «комунікація». Ототожнюючи поняття «комунікація» і «спілкування», констатуємо, що комунікативна культура вчителя початкових класів є синонімом культури педагогічного спілкування.

Нині в контексті останніх досліджень у галузі педагогічного та соціально-культурологічного знання виокремлені функції спілкування, які характеризуються як інформаційно-комунікативна, регулятивно-комунікативна, афективно-комунікативна.

Процес спілкування передбачає одночасну реалізацію всіх функцій. Професіоналізм учителів початкових класів у володінні комунікативною культурою виявляється в умінні встановлювати гуманістичні, особистісно зорієнтовані взаємовідносини з учнями, батьками та колегами; в орієнтації вчителів на виявлення і визнання позитивних якостей учнів, їхніх сильних сторін; здатності до емпатії, в розумінні й урахуванні емоційного стану інших; здійснювати позитивний зворотний зв'язок, мотивувати учнів на діяльність і досягнення в ній конкретних комунікативних умінь (спілкування, запитання і відповіді в процесі спілкування, активно слухати, оцінювати, підтримувати тощо) [3, с. 237]; здатності контролювати емоційний стан.

Таким чином, у структуру комунікативної культури вчителя початкових класів входить: система соціальних норм і правил; знання і володіння комунікативними нормами і правилами; знання індивідуальних особливостей молодших школярів, знання власних комунікативних якостей; уміння володіти комунікативною ситуацією; система духовних цінностей та ставлень до учнів початкової школи як до цінності; продукти матеріальної та духовної праці, комунікативний ідеал.

Отже, мистецтво спілкування має велике значення для продуктивності професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Закономірне підвищення ролі комунікативної культури майбутнього вчителя початкової школи змушує посилити увагу до розвитку його комунікативних здібностей і, передусім, уміння встановити контакти з учнями.

Перспективним, на наш погляд, є дослідження шляхів удосконалення комунікативної культури майбутніх учителів початкових класів, розробка нових методик для цілеспрямованого формування цього феномену у студентів педагогічних закладів фахової вищої та передвищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. –Режим доступу: www.mon.gov.ua
2. Жирун О. А. Педагогічна комунікація в аспекті професійної ідентичності: *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. № 1. С. 100–104.
3. Юрченко Н. М. Підготовка майбутнього вчителя до формування комунікативних умінь молодших школярів. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. №10. С. 235-240.

Калій О.М., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії,
викладачка суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТІ

Класифікація інновацій допомагає систематизувати знання про їх атрибути. Управління будь-яким процесом передбачає організацію знань про процеси та об'єкти, які впливатимуть на його виконання. Чим більше ознак і характеристик у об'єкта класифікації, тим складніше його описати. Опис труднощів призводить до труднощів в управлінні, коригуванні та перегляді інновацій.

Освітні інновації стосуються освітньої системи, її структури, навчально-виховного процесу, тому вони спрямовані на досягнення цілей і завдань освітнього рівня – підвищення якості освіти, освітніх послуг. Вони охоплюють усі аспекти та процеси, пов'язані з системою та її структурою. Це управлінські, організаційні, економічні, соціальні, культурні, науково-педагогічні, психолого-педагогічні питання в освіті.

Між тим, знання характеристик інноваційного продукту надає можливості: 1) впливати на розгортання як стратегічних, так і тактичних механізмів впровадження інновацій; 2) надавати оцінку (експертизу) їх якісного впливу на сферу застосування; 3) будувати прогноз поведінки інновації і сфери, де здійснюється введення нового (нововведення охоплює, як правило не одну-дві, а багато характеристик, що потребує ретельного вивчення та аналізу його введення в стабільний процес); 4) управляти

як самими інноваціями, так і процесами, які пов'язані з ними.[1]

Для класифікації інновацій важливим чинником є визначення методу, пошук певної основи його розвитку. Чим точніше вони визначені, тим легше управляти інноваційним процесом і самою інновацією. Крім того, символи повинні бути пов'язані один з одним у певній структурі.

Однак класифікація інновацій не може бути тимчасовим явищем, оскільки, можна сказати, є орієнтиром для паспорта інновацій. Такі інноваційні дані мають бути систематичними та відповідати певним параметрам порядку. Наведена класифікація не має систематизованого характеру. Натомість вони розроблені таким чином, щоб охопити якомога більше можливих варіантів інновацій у визначених характеристиках.

Розробка інновацій повинна мати основу у вигляді цілей. Класифікація педагогічних інновацій має виявити розуміння спрямованості, можливих цілей, відповідності та адекватності інновацій визначеним навчальним концепціям.

Якщо виходити з загальноприйнятого розуміння поняття «класифікація» як системи підлеглих понять будь-якій галузі знань або людської діяльності, що використовуються як засіб встановлення зав'язків між цими поняттями або класами об'єктів, то необхідно в цій системі знайти у похідному понятті вихідну точку, з якої починається приналежність похідного поняття.

Основними ознаками інновацій, як правило, є новизна, характер і вплив на економічні та соціальні процеси інновації. Вони розрізняються за критеріями.

Важливим етапом дослідження інновацій є їх класифікація за певними ознаками. Світ інновацій дуже різноманітний. Їх складність і багатогранність

використання вимагають розробки інноваційних класифікаторів.

Вчені шукають ознаки інновації та причини для подальшої ідентифікації. Варто зазначити, що це питання не вивчено до кінця, оскільки сформувалися базові концепції та теорії минулої освіти, орієнтовані на індивідуальні потреби.

Класичним прикладом класифікації інновацій вважається типологія, розроблена і описана Пригожиним А.І. Вона вважається найбільш повною. Для систематизації нововведень дослідник визначає: 1) тип нововведення; 2) механізм здійснення інноваційного процесу; 3) особливості інноваційного процесу. Розглянемо деякі класифікації інновацій, що представлені у педагогічних дослідженнях. К. Ангеловським покладено в основу їх класифікаційні ознаки: 1) сфера, в якій впроваджуватиметься нове; 2) спосіб виникнення інноваційного процесу; 3) широта і глибина інноваційного впровадження; 4) основа, на якій виникає нове. Автор визначає педагогічні інновації у змісті освіти, технологіях, в організації, в системі управління. М.М. Поташник поділяє нововведення: 1)обсягом перетворень; 2) на модульні; 3) на системні нововведення. Не завжди її можна застосовувати для визначення типу інновації.[2]

За типом інновацій традиційно поділяються на матеріально-технологічні інновації та соціальні інновації, включаючи відповідні типи інновацій. У свою чергу, соціальні інновації включають: економіку, організаційний менеджмент, соціальне управління, право та освіту. Ще однією важливою ознакою інновацій є їх комплексність. Складність самої інновації визначається наступними характеристиками: 1)Комплексна інновація (комплексні зміни в існуючому середовищі чи системі); 2)Складність у впровадженні (тобто процес впровадження інновації або

інноваційні характеристики інноваційного процесу).

Іншою категоріальною ознакою є визначення інновації за її спрямованістю: 1) продукт або тема; 2) провайдер. За так званим «інноваційним потенціалом» освітні інновації поділяють на: 1) радикальні або базові (принципово нові); 2) модульні (різні комбінації будівельних елементів); 3) модифіковані (удосконалення, доповнення базових систем, структур, форм тощо).

Наступною категоріальною ознакою є безперервність, і саме вона поділяє освітні інновації на:

1) ті, що замінюють (тобто інновації, введені на зміну старим);

2) ті, що скасовують (відмова від попередніх розробок);

3) ті, що змінюють (повторне використання у разі невдачі впровадження інновації);

4) ті, що відкривають (абсолютно нові);

5) зворотні інновації (копіювання застарілих інновацій і можливість вдосконалення процесів на нових етапах розвитку).

За обсягом освітні інновації поділяються на: 1) точечні; 2) системні; 3) стратегічні нововведення. Перші два параметри відповідають характеристиці обсягу, а параметр «стратегічні нововведення» вказує на: 1) масштаб впливу нововведення; 2) плановірність його введення, що будується на відповідних прогнозах. За діапазоном реалізації освітні інновації визначаються як одиничні (впроваджуються в одному місці, вирішуючи окрему проблему) і дифузні, впроваджувані в достатньо широких масштабах (від галузі, району, всієї системи, регіону тощо).[3]

Отже, запропонована класифікація дозволяє визначити рівень інновацій навчання, їх належність до певного процесу навчання, прогнозувати ступінь

модифікації всього процесу навчання та його складових, прогнозувати наслідки впровадження інновацій. Це дозволяє стверджувати, що інновація є основною формою розвитку сфери освіти, а управління інноваційним процесом, у тому числі створення умов для його відтворення, є основним механізмом, який визначає його якість і якість освіти.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – Навч. посіб.– К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Ващенко Л.М. Система управління інноваційним процесом в загальній середній освіті регіону / В.Л. Ващенко; Інститут педагогіки АПН України. – К. 2006. Дис. дра пед. наук. – 455 с.
3. Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 4. – С.

Кіяк Н.Ю. – здобувачка освіти III-Д курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Формування професійно-комунікативної культури (ПКК) майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО) проходить три етапи: мотиваційний, змістово-перетворювальний та діяльнісний. Останні два – взаємообумовлюють один одного. Мотиваційний етап спрямовано на мотивацію майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до оволодіння ПКК. Змістово-перетворювальний – на здобуття інтегративної системи знань, яка охоплює лінгвістичний, психологічний та педагогічний аспекти професійного спрямування й містить такі напрями:

- 1) сучасні норми українського літературного мовлення;
- 2) основи комунікативної лінгвістики;
- 3) особливості професійно-педагогічної комунікації;
- 4) культура міжособистісних стосунків;
- 5) педагогічна етика;
- 6) психологія спілкування.

Беручи до уваги загальноприйняте бачення щодо єдності змістового та процесуального компонентів освітньої системи (цілей, змісту, методів, форм та засобів

навчання), прояву різного ступеня консерватизму цих компонентів у процесі вдосконалення та варіювання технологій освіти (частіше варіюються процесуальні аспекти навчання, а змістові змінюються лише за структурою, дозуванням, логікою), взаємозв'язок та адекватне відображення цими компонентами один одного, опосередкованим компонентом, що визначає зміст освіти, процесуальну частину та впливає на реалізацію єдності змістового та процесуального компонентів, обрано розробку спецкурсу «Професійно-комунікативна культура вихователя закладу дошкільної освіти». Він постає інтегрованим доповненням до: обов'язкових дисциплін; загальної підготовки («Українська мова (за професійним спрямуванням)»); професійної та практичної підготовки («Психологія», «Культура мовлення та виразне читання», «Дошкільна лінгводидактика, культура мовлення та виразне читання»); вибіркових навчальних дисциплін («Педагогічна психологія», «Вікова психологія», «Тренінг розвитку спостережливості», «Основи педагогічної майстерності»).

Діяльнісний етап спрямовано на практичну (професійну) реалізацію досягнутого змісту в умовах аудиторних занять та виробничої практики. На виході з цього етапу передбачається певний рівень сформованості ПКК майбутніх вихователів ЗДО, який визначає ступінь активності здобувача, його наполегливість, працездатність, прагнення до саморозвитку. Взаємообумовленість цих етапів розкривають засади вітагенного навчання.

На останній стадії, інформація, що стала надбанням особистості, відкладається в резервах довготривалої пам'яті й знаходиться у стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях (компетентності). Вітагенне навчання знаходить свою реалізацію у так званому голографічному методі проєкції. На основі цієї

моделі було визначено сучасні педагогічні технології навчання форми та методи формування ПКК майбутніх вихователів ЗДО. Тож, до сучасних педагогічних технологій навчання віднесено такі:

1. Когнітивно-орієнтовані технології:

1) когнітивна технологічна модель «Критеріально-орієнтоване навчання», сутність якої полягає у чіткій інструментальній спрямованості;

2) технологія командного навчання (робота в парах, групами, підгрупами над однією професійно-комунікативною проблемою). Сутність технології командного навчання полягає у тому, що здобувачі працюють парами або групами над однією професійно-комунікативною проблемою (тобто вирішення професійно-комунікативних задач). Як зазначає Т. Швець, «основними елементами постають позитивна взаємозалежність, невимушене заохочення взаємодій, індивідуальна звітність, навички міжособистісного спілкування та спілкування у малих групах, обговорення досягнутого».

2. Технології ігрової взаємодії в освітньому процесі ЗВО:

1) рефлексивні технології зняття стереотипів та формування інноваційного мислення;

2) ділові та рольові навчальні ігри

У рефлексивних технологіях зняття стереотипів та формування інноваційного мислення можна виокремити такі кроки: пошук нових ідей; формування нововведення; реалізація нововведення; закріплення нововведення. Перший крок – пошук нових ідей передбачає формування інформативної бази в рамках спецкурсу «Професійно-комунікативна культура вихователя ЗДО», актуалізацію професійних проблем (на основі отриманого здобувачами підчас виробничої практики досвіду), створення образу майбутнього фахівця, власного професійного образу,

попередню роботу з формулювання особистих цілей щодо роботи над власною ПКК. Наступний крок – формування ПКК. Він містить моделювання ситуацій професійного спілкування та вправлення у застосуванні набутої інформативної бази, вибір оптимальних для особистості на цьому етапі способів прояву ПКК. Крок реалізації сформованої ПКК (для кожного здобувача свій рівень) передбачає забезпечення умов для рефлексії, корекції способів. Цього досягають у ході виробничої практики на базі ЗДО.

Ділові та рольові навчальні ігри широко застосовують у сучасній практиці вищої освіти. Різниця між ними полягає у тому, що в рольових навчальних іграх учасники програють будь-який сюжет із життя навколо або уявний, а в ході ділової – сюжет пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю. Утвердилася думка, що такі ігрові технології дають змогу полегшити процес засвоєння програмового матеріалу, активізувати навчальну діяльність, формулювати власну думку, правильно її висловлювати, додавати свою думку, аргументувати й дискутувати, моделювати різні ситуації та збагачувати власний професійно-комунікативний досвід через включення в різні комунікативні ситуації, вчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу, налагоджувати конструктивні відносини зі співрозмовником, визначати своє місце в діалозі, уникати конфліктів, шукати компроміси тощо.

Отже, високий рівень сформованості ПКК майбутніх вихователів ЗДО значною мірою залежить від застосовуваних у цьому процесі засобів, форм та методів. Їх комплексне застосування забезпечуватиме ефективність процесу формування професійно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці

системи практичних занять з формування ПКК з майбутніми фахівцями дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Коновалова, К. (2018). Формування професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. Кандидат педагогічних наук. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».
2. Смолянко, Ю. (2018). Формування професійної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі магістерської підготовки. Кандидат педагогічних наук. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.
3. Кідіна, Л. (2012). Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики. Кандидат педагогічних наук. Слов'янський державний педагогічний університет.
4. Руденко, Ю. (2016). Теоретико-методичні засади розвитку виразного мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Доктор педагогічних наук. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».
5. Тарасова, В. (2012). Формування риторичної культури майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів. Кандидат педагогічних наук. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. [file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/2019_-%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/2019_-%20(1).pdf)

Лучкай К.Є., здобувачка освіти II-III курсу;
керівник: Кампов Н.В.,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЗАКЛАСНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Реформування системи освіти в Україні передбачає створення школи, у якій учні не тільки оволодіватимуть знаннями, а й набуватимуть умінь застосовувати їх у житті. Учитель Нової української школи повинен зруйнувати стереотип «навчатися – це складно». Натомість він повинен знаходити новий, цікавий, сучасний матеріал для уроків; показувати учням можливості практичного застосування одержаних знань, враховувати їхні можливості та інтереси; використовувати сучасні інформаційні технології, активні форми та методи роботи. Усе вище перераховане сприятиме формуванню в учнів уявлень про навчання як захопливий і цікавий процес взаємодії вчителя й учнів. Значні можливості для реалізації поставлених завдань мають ігрові технології.

Використання ігрових технологій в освітньому процесі досліджували С. Василенко, А. Єрмоленко, О. Мокрогуз, О. Савченко, Н. Савчук, І. Сікорський, Н. Слюсаренко, Ю. Чечітко та ін.

Гра є потребою дитини, її особистих, інтелектуальних зусиль. Гра для дітей – життя, у якому процес самовиховання активний та результативний [1, с. 15].

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра:

- добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;

- мотиваційна за своєю природою (вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);

- ефективний засіб активізації; у грі легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;

- дає змогу вирішувати питання формування знань, умінь, навичок; переважно колективна, групова форма роботи, в основі якої знаходиться змагання;

- багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;

- має кінцевий результат; у грі учасник має отримати приз: матеріальний, моральний, психологічний;

- має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат [2, с. 6].

Слід наголосити, що метою застосування ігрових технологій у початковій школі є розвиток стійкого пізнавального інтересу в учнів через різноманітні ігрові форми навчання. Звідси виділяємо основні завдання використання ігрових технологій у початковій школі, серед яких:

- освітні (сприяти засвоєнню, поглибленню, узагальненню, систематизації учнями навчального матеріалу; удосконалювати уміння й навички тощо);

- розвивальні (розвивати творче мислення, емоційний інтелект, пам'ять, увагу, уяву, спостережливість, емпатію; здатність використовувати одержані знання на практиці; навички співпраці, комунікативні навички тощо);

- виховні (виховувати моральні погляди й переконання; толерантність, прагнення до самовдосконалення тощо).

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання;
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується як засіб;
- у навчальну діяльність уводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом [3, с. 5].

Також варто зазначити, що під час використання ігрових технологій змінюється і позиція вчителя. Він може бути організатором гри (пояснює мету, правила гри, запланований результат), співучасником гри (бере участь у грі як учасник), спостерігачем за грою учнів (спостерігає за організацією та проведенням гри самими учнями). На початкових етапах (здебільшого у 1 класі) учитель частіше виступає організатором гри. У подальшому, коли діти вже знають правила тих чи інших дидактичних ігор, вчителю доцільно залучати до їх проведення самих учнів, а самому бути учасником гри або спостерігачем.

Отже, на основі аналізу педагогічної та психологічної літератури використання ігрових технологій як засобу виховання і навчання учнів початкової школи буде ефективним, якщо будуть дотримані такі педагогічні умови:

- забезпечення позитивної мотивації учнів в процесі навчання за допомогою ігрових технологій;
- вибір ігрових технологій відповідно до вікових особливостей дітей та мети навчального процесу;
- залучення учнів до ігрових технологій на уроках у початковій школі.

Таким чином, використання ігрових технологій в освітньому процесі сприяє підвищенню навчальної та творчої активності учнів, ефективній організації роботи в колективі та утвердженню дитини в ньому, ефективності засвоєння навчального матеріалу, поглибленню та розширенню уявлень і знань учнів.

Список використаних джерел:

1. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти : [навчально-методичний посібник] / [упор. Т. В Войцях]. – Черкаси : Черкаський ОПОПП, 2014. – 92 с.
2. Приставська А. Ігрові технології навчання / А. Приставська // Англійська мова та література. – 2011. – № 11. – С. 6.
3. Кукушин В. Ігрові технології на уроках // Відкритий урок: розробки, технології, досвід: науково-методичний журнал. – 2006. – № 11–12. – С. 3–7.

УДК 37.091.33-027.22 (043.2)

Манайло В. В., здобувач освіти III-Н курсу;
Керівник: Король Н.В. викладач
трудового навчання, спеціаліст вищої категорії

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ ЯК ЗАСОБУ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на

особистість. Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Стрімке проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в життя людини та її перенавантаження інформаційними потоками вимагають від сучасної освіти пошуку нових навчальних технологій, зміни способів навчання, способів подання навчальної інформації і, які були б ефективними в умовах сьогодення. Інформаційна насиченість сучасного світу вимагає спеціальної підготовки та певної адаптації навчального матеріалу перед його поданням учням, для того щоб у візуально доступному для сприйняття вигляді надати учням основні та необхідні відомості, які будуть зрозумілими, легкодоступними та легкозасвоюваними.

Теоретичні основи візуалізації навчальної інформації відображені в працях О.Асмолова, Ф. Бартлетта, А. Вербицького, В. Давидова, П. Ерднієва, З. Калмикової та ін. Особливості застосування візуалізації в навчальному процесі досліджувалися С. Арюткіним, Г. Брянцевою, С. Герасимовою, В. Койбічук, В. Кузовлевою, Е. Макаровою, Н. Манько, І. Марголіною, Н. Неудахіною, Є. Поляковою, А. Пуховим, А. Рапуто, О. Родєю, С. Селеменевим, С. Сергєєвим, В. Четїним, Д. Шеховцовою та ін. На сьогодні існує велика кількість сучасних технологій візуалізації інформації: мобільне навчання, хмарні технології,

віртуальні лабораторії, гейміфікація, робототехніка, скрайбінг, створення інтелект-карт та інші [1]. Новітньою соціальною технологією навчання є створення інтелект-карт. Це - інноваційний напрям в освіті; сприяє закріпленню знань та розвитку творчих здібностей особистості. Інтелект-карти - спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Вони можуть розглядатися як зручна техніка альтернативного запису. Використовуються для створення, візуалізації, структуризації та класифікації ідей та як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні статей тощо. Інтелект-карти реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, з'єднані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. Уперше про інтелект-карти заговорили ще у 70-х роках минулого століття, а автором ідеї став відомий психолог Тоні Бьюзен.

Створення інтелект-карти передбачає: беззаперечну наявність центрального образу; ієрархію зв'язків; нумеровану послідовність викладення змісту; використання графічних образів; лаконічність та чіткість викладення думок; по одному ключовому слову (словосполученню) на кожній лінії; поєднання різних змістовних блоків ієрархії в разі необхідності; відмежування різних змістовних блоків за потреби граничними лініями; використання рисунків-символів образу для посилення змісту [3]. Метод інтелект-карт ефективний для генерації ідей, асоціацій. При цьому значно активізується зорова пам'ять. Цьому сприяють: набір ключових слів, використання кольору, символи, значки, стрілки з зазначенням груп слів.

Застосовувати інтелект-карти можна під час опануванні різних навчальних предметів, при вивченні

різноманітних тем. Звичайно, створення інтелект-карт потребує певних витрат часу та певних графічних навичок. Тому на сьогодні існує ряд онлайн-сервісів, розроблених спеціально для створення інтелект-карт. Серед найпопулярніших варто виокремити: FreeMind, XMind , Bubble, iMindMap, Mind42 ,Coggle, MindMeister , LOPPY, WiseMapping [2; 9]. Запропоновані програми в більшості є безкоштовними, зручними у роботі та дозволяють створювати різновиди інтелект-карт будь-якої складності.

Інтелект-карти – сучасний інструментарій візуалізації інформації, який набуває все більшого поширення у практиці педагогів різних закладів освіти. Переваги такого методу є очевидними та результативними. Гнучкість інтелекткарт дозволяє розглядати будь-яку тему або питання (вони можуть використовуватися групою чи індивідуально). Можливості застосування інтелект-карт в педагогічній практиці дозволяють: поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи; генерувати ідеї; надихати на пошук необхідного вірного вирішення завдання; продемонструвати концепції діаграми; аналізувати результати або події; структурувати учбові роботи; підсумовувати інформацію; організувати взаємодію учнів в груповій проектній роботі чи рольових іграх тощо; покращити навчальний процес.

Використання сучасних технологій візуалізації інформації сприяє підвищенню фундаментальності освіти, інтеграції освіти на національному та світовому рівнях, формує свідоме освітнє майбутнє підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Житеньова Н.В. Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах / Н.В.Житеньова//Відкрите освітнє е-

середовище сучасного університету. — № 2 (2016). — С.170-177

2. Інтелект-карта – мистецтво мислити ширше. /[Ел. ресурс] // Режим доступу: <http://osvitanova.com.ua/posts/1232-intelekt-karta-mystetstvo-myslytyshyshe>

3. Інтернет на користь: створюємо яскраві інтелект-карти /[Ел. ресурс] // Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/internet-na-korist-stvoryuemo-yaskraviintelekt-karti>

УДК 37.091.313: 81| 811. 161.2' 272(043.2)

Молнар В.В., здобувачка освіти І-Ф курсу;
керівник: Резнікова К. В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст ІІ категорії.

ПЕДАГОГІКО - ЛІНГВІСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ

Соціальне замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави вимагає від школи підготовки молодого покоління, здатного самостійно розв'язувати численні життєво важливі питання, бути соціально активними, осмислювати події, вміти критично мислити, використовувати знання для розв'язання реальних проблем. Це, у свою чергу, вимагає нових методів навчання, нестандартних форм організації освітнього процесу, які останнім часом усе частіше пов'язують із використанням педагогічних технологій, що забезпечують високу якість навчання, виховання і розвитку учнів.

Педагогічна технологія – науково обґрунтована педагогічна (дидактична) система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спроектованих на розв’язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат. У царині лінгводидактичної теорії й освітньої практики більшість учених (М. Пентилюк, Л. Мамчур, С. Омельчук та ін.) схильні ототожнювати ці поняття і використовувати як синонімічні. Хоч є певні відмінності в їх значенні: аспект – це погляд, покладений в основу трактування чогонебудь, а підхід – спосіб трактування, розуміння чогонебудь. Однак уважаємо методично виправданим використовувати їх синоніми, як уже усталилося в сучасній лінгводидактиці.

У нашому розумінні, аспект – це загальна суспільна орієнтація, напрям реалізації навчання української мови, а підхід – це конкретна стратегічна система, теоретико-методичні способи, шляхи і технології реалізації навчального процесу з метою вивчення рідної мови.

На наш погляд, «підхід до навчання мови» – це категорійне поняття лінгводидактики, що становить ієрархічне системне утворення, основними складниками якого є закономірності, принципи, правила, технології, форми, методи, прийоми і засоби навчання [2].

Практична реалізація підходів здійснюється на уроці української мови як основній організаційній формі навчання рідної мови в ЗЗСО.

Розробку основних підходів до навчання української мови знаходимо в наукових розвідках психологів (І. Бега, І. Зимньої, Г. Селевка та ін.), дидактів і лінгводидактів (А. Алексюка, В. Бадер, М. Вашуленка, Н. Голуб, О. Горошкіної, С. Гончаренка, С. Карамана, Л. Мамчур, С. Омельчука, М. Пентилюк, О. Савченко, І. Хом’яка та ін.) [3].

На сучасному етапі модернізації мовної освіти спостерігаємо строкатість класифікації підходів до навчання мови (лінгводидактична теорія та практика оперує понад 40 видами різних підходів) і визначення серед них пріоритетних для методологічного супроводу з метою ефективного втілення у практику навчання рідної мови.

Державний стандарт базової та повної середньої освіти ґрунтується на компетентнісному, особистісно - орієнтованому та діяльнісному підходах. Чинна програма з української мови побудована на засадах компетентнісного, когнітивно-комунікативного, особистісно зорієнтованого й діяльнісного підходів до навчання, що становить стратегічні орієнтири мовної освіти.

Компетентнісний підхід передбачає «спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядкована ключова, загальнопредметна (галузева) компетентності» [2].

Компетентнісний підхід не замінює традиційну освітню систему «знання, вміння, навички», а доповнює її необхідним практичним досвідом застосування набутого впродовж навчання.

Вивчення української мови має комунікативне спрямування, покликано розвинути вміння вільно виражати думку та почуття в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі) і в різних сферах спілкування (особистісній, публічній, освітній), а відтак виробити в учнів комунікативну компетентність як предметну, так і ключову.

«Предметна комунікативна компетентність, – наголошує Н. Голуб, – формується у штучно створених учителем умовах на уроці української мови. Однак уміння й навички, сформовані на уроці, будуть цінними для учнів тоді, коли у них буде потреба за межами уроку й школи. На

таке функціональне поле знань, умінь і навичок орієнтують ключові компетентності [5]». Компетентнісна спрямованість мовної освіти спрямовує вчителів-словесників змінити стратегію і тактику в підготовці та проведенні сучасного уроку української мови з чітко визначеною дидактичною метою – розвинути комунікативну компетентність учня, його здатність доцільно й ефективно спілкуватися в різних сферах соціального життя.

Для того щоб забезпечити формування лінгвістичної компетенції, необхідні певні педагогічні умови. Першою умовою формування лінгвістичної компетенції нами визначено поетапне використання на уроках української мови пізнавальних комплексних лінгвістичних задач 6 типів, які формують у взаємозв'язку мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію. Пізнавальні задачі в лінгводидактиці визначені як особливий тип вправ з мови, організовані вчителем, виконання яких відбувається в 2 етапи в умовах самостійної пізнавальної діяльності учнів, який складається з аналізу внутрішньопредметних зв'язків, розмірковування-доведення, висновків та перевірки правильності і самоконтролю [4]. Комплексною є вправа, що “пропонує тренування однієї нової граматичної або лексичної навички або вміння при одночасному повторенні вже вивченого матеріалу” [1]. Наші пізнавальні лінгвістичні комплексні задачі ми тлумачимо як такі, що містять сукупність завдань, спрямованих при використанні одноманітного мовного матеріалу на формування лінгвістичної компетенції. Частина завдань пов'язана з вивченням нового матеріалу, друга – з повторенням і закріпленням вивченого.

Специфіка пізнавальних комплексних лінгвістичних задач (далі – ПКЛЗ) полягає в тому, що вони спрямовані на формування усіх компонентів лінгвістичної, мовної,

комунікативної та соціокультурної компетенції в єдиному взаємозв'язку, що передбачає розвиток предметних знань, способів пізнавальної діяльності у поєднанні з метапредметними знаннями, вміннями, навиками та способами пізнавальної діяльності; забезпечують формування якості особистості, здатності та готовності, які характеризують школяра як мовну особистість [5].

Отже, формування лінгвістичної компетенції на уроках української мови буде ефективним, якщо: поетапно використовувати пізнавальні комплексні лінгвістичні задачі 6 типів, які формують у взаємозв'язку ще й мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію; застосовувати метод “мовний портфель” та лінгвістичні проєкти; панування лінгвістичної ігрової діяльності (кресворди, ребуси, анаграми, шаради та лінгвістичні казки). Перспективи подальших досліджень полягають у створенні моделі формування лінгвістичної компетенції молодших школярів на уроках української мови.

Список використаних джерел:

1. Зінченко В.М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії: автореф. дис.... канд. пед. наук.: спец.: 13.00.02. К., 2015. 20 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> ' 68. (дата звернення 12.05.2021).

4. Русанівський В.М. Історія української літературної мови: підручник. К.: АртЕк, 2001. 392 с.
5. Ткачук О.С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. Вісник Житомирського державного університету. 2009. Випуск 44. Педагогічні науки. С. 156–160.

УДК 373.3.015.31:[17 + 74](043.2)

Небелюк А. Р, здобувачка освіти IV-Г курсу;
керівник: Білик О. В.,
викладач образотворчого мистецтва,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

На сьогоднішній день відбулося суттєве збагачення функцій освітнього процесу: крім навчальної, що виховує та розвиває, чітко позначилася функція орієнтування молодшого школяра на творчий саморозвиток, так як вміння висувати нові та оригінальні ідеї, бути здатним використовувати знання в нестандартних ситуаціях, активність в соціумі, ініціативність та винахідливість - це все і є рисами успішної людини. Саме в початковій школі закладається цей фундамент. Тому Нова українська школа і виділяє одним із найважливіших завдань - розвиток творчої діяльності молодшого школяра.

Мистецька освітня галузь нової української школи надає великі можливості для вирішення питання розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку на уроках мистецтва. Розв'язання творчих завдань та запитань на даних уроках допоможе молодшим школярам глибше та

краще засвоїти навчальний матеріал, розвинути творчу ініціативу, самостійність, кмітливість та креативність.

Залучення учнів до творчої діяльності розкриває перед ними горизонти можливостей і сприяє правильному визначенню свого місця на широкому полі своїх знань, умінь та здібностей. Відбувається це через те, що в творчості особистість реалізує свої знання, уміння та навички, а тому, отримавши можливість випробувати себе в різних видах діяльності, переконується в наявному арсеналі знань, умінь та здібностей, адекватно оцінюючи свої можливості, що, допоможуть в правильному виборі професії.

Дослідженням проблеми творчості та творчої діяльності дитини займалися такі вчені, як Д. Богоявленська, В. Андрєєв, І. Волков, Г. Балл, Л. Виготський, О. Лук, Б. Нікітін, З. Новлянська, Б. Теплов і т.д. та особливо велике значення в розвиток творчості та творчих здібностей виніс В. Сухомлинський. Саме ці педагоги і психологи довели, що пік розвитку творчої уяви та фантазії дитини припадає на дошкільний та молодший шкільний вік.

Творчість дитини – це активна та цілеспрямована її діяльність, спрямована на пізнання та перетворення дійсності, створення нових, оригінальних предметів, витворів тощо, які ніколи ще не існували.

На сьогодні проблема розвитку творчих здібностей на основі творчості дітей є ключовим завданням у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Нам відомо, що прагнення та здатність до творчості не виникають довільно - їх необхідно постійно стимулювати та наполегливо формувати в активній пізнавальній діяльності. Тобто одним з найважливіших чинників творчого розвитку особистості є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей.

Творчі здібності - це діяльність людини, метою якої є не лише створення нових за змістом та формою матеріальних і духовних цінностей, а й розвиток самої особистості.

Важливо звернути увагу на аспекти, що будуть сприяти розвитку дитячої творчості. Серед таких слід виділити:

1. Тільки звертаючи увагу на індивідуально-психологічні особливості учнів та психологічну готовність педагога до впровадження методів роботи з дітьми молодшого шкільного віку можна розвивати творчі здібності. Вибір методів творчої роботи залежить від віку учнів, їх розвитку, характеру, інтересів. Дбаючи про розвиток творчих здібностей у школярів, залучаючи їх до творчої праці ми створюємо необхідні умови для розвитку всіх психічних якостей учнів. Здібності тісно пов'язані з позитивним ставленням до відповідної діяльності, інтересом до неї та схильністю займатися нею. Для акту творчості однаково необхідні як інтелектуальний, так і емоційний фактори.

2. Виховуючи у дітей здібності, слід виховувати в них наполегливість у подоланні труднощів, без якої жодні вміння не принесуть результатів, а також створювати необхідні умови для самостійних дій.

3. Роль педагога та створення ним гуманного середовища слід розглядати як невід'ємну умову в процесі виховання творчої особистості.

4. Дуже важливим для творчості дитини є соціальні контакти та взаємодії, в які дитина вступає з самого початку життя. Творчий розвиток залежить від взаємовідносин дитини та дорослого, спільної діяльності родини, батьків та вчителів, створюючи таким чином єдиний соціально-педагогічний простір.

5. Важливою умовою розвитку творчої особистості є також використання у навчально-виховному процесі ігрових моментів та розвиваючих ігор.

Використання ефективних методів та прийомів (пізнавальні ігри, проблемна бесіда), логічних операцій, сучасних технологій інтерактивного навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, особистісно орієнтованого навчання обумовлює творче самовираження дитини в різних життєвих ситуаціях, сприяє усвідомленню учнем того, що зроблене ним є цінним власне для нього та для інших людей.

Є певні педагогічні умови формування творчої активності учнів, які допомагають дитині заглибитись в атмосферу творчості та пошуку чогось нового:

- використання системи позитивних мотивів та стимулів, що сприяє прояву ініціативи та творчості учнів;
- спонукання учнів до самостійних дій;
- створення проблемних ситуацій, які потребують творчого розв'язання.

Характерними рисами високого рівня творчої активності учнів початкових класів є прагнення вдосконалювати свою роботу, критично ставитись до власних та чужих ідей, мати власне бачення шляхів розв'язання поставлених завдань, втілювати в життя власні задуми, також для них характерна здатність висувати оригінальні ідеї та гіпотези.

Отже, можна впевнено сказати, що для того, щоб молодші школярі навчилися пізнавати навколишній світ, адаптувалися до умов сьогодення та розвили всі без винятку психологічні якості, в них повинні бути присутні добре розвинені творчі здібності. Однією з головних умов розвитку творчої особистості є взаємодія між зовнішніми і внутрішніми чинниками, між генетичною обумовленістю творчої обдарованості й умовами, які забезпечує

навколишнє середовище. Впровадження сучасних педагогічних технологій у навчально-виховний процес, також сприяє формуванню творчої активності молодшого школяра.

Список використаних джерел:

1. Барташніков О. О., Барташнікова І. А. Тренування інтелектуальних і творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку. Рівень II: методичний посібник. Львів, 2014, № 10. С. 50.
2. Балій-Харченко Л. Розвиток творчої діяльності молодшого школяра. Початкова освіта, 2009, № 3. С. 3 – 12.
3. Воробйова Т. В. Формування креативних здібностей молодших школярів у процесі розв'язування навчальних завдань. Луцьк, 2014, № 14. С. 245.
4. О. Савченко. Формування творчої активності учнів як чинник розвитку особистості. Початкова освіта, 2012, № 10. С. 7-8.
5. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно-орієнтованого навчання / Гуманітарні науки, 2001, № 1, С. 110 – 118.

Прокопчук А.С., II-Д курс
Кертис Н.В., викладач педагогіки
та окремих методик,
старший викладач

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК НЕВІДЄМНА СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Переосмислення ціннісних орієнтацій і стратегій розвитку суспільства, що зумовили модернізацію національної освіти, висувають нові вимоги до особистості вихователя-вчителя з дошкільної освіти, рівень професійної культури якого має відповідати вимогам часу. Нагальна потреба українського суспільства в новій генерації конкурентоспроможних педагогів, здатних адекватно реагувати на виклики часу, реалізовувати нові освітні стандарти на засадах педагогіки співробітництва, культуротворчості, інноваційності, актуалізує розвідки щодо змістового наповнення поняття професійної культури, обґрунтування її складових частин, ефективних форм і методів формування їхньої професійної культури, пошуки ефективних форм та методів розвитку професійної культури вихователя.

Педагогічна культура є особистісним утворенням, що інтегрує професійну картину світу, концепцію професійного життя, професійну позицію, індивідуальний стиль духовності. Учитель, як людина культури, є духовно багатою особистістю, яка володіє творчими здібностями, віддана своїй справі, захоплена нею. Учитель – це гуманна особистість, яка наділена такими якостями, як емпатія, толерантне ставлення до людини, добро, розуміння цінностей й індивідуальності кожної людини. Учитель – це

творча особистість, яка постійно розмірковує, мислить альтернативно, незадоволена отриманими здобутками, володіє розвинутим прагненням до творення, здатна до самовизначення у світі культури [1, с. 5-6].

З огляду на зазначене, стає очевидним взаємозв'язок понять «педагогічна культура» та «педагогічна творчість», на якому акцентують увагу сучасні науковці. Так, І. Ісаєвим розроблено систему професійно-педагогічної культури, що поєднує сукупність структурних і функціональних компонентів, які розкриваються в статичі і динаміці. До статичних структурних компонентів науковець відносить: педагогічні цінності, педагогічні технології й особистісно-творчі якості. Значну роль дослідник відводить динаміці розвитку професійно-педагогічної культури, що розкривається через функціональні компоненти. І. Ісаєвим також виявлено залежність розвитку професійно-педагогічної культури вчителя від ступеня розвитку професійної свободи особистості, її творчої самореалізації. Науковець акцентує увагу на гуманістичній спрямованості формування професійно-педагогічної культури [2].

О. Цюняк, розкриваючи сутність педагогічної культури, описує її як сукупність системи ціннісних орієнтацій, мотивації до професійної діяльності та здібностей до творчого саморозвитку [Цюняк, с. 41].

Розкриваючи сутнісні характеристики педагогічної культури, М. Ситнікова акцентує увагу на важливості професійно-педагогічної самореалізації педагога, що інтерпретується авторкою як індивідуальний процес і результат цілеспрямованого, усвідомленого здійснення внутрішніх можливостей розвитку Я-професійного в педагогічній діяльності засобом рефлексивно-творчих зусиль на основі вільної, діалогічної взаємодії викладача з культурно-освітнім середовищем [3]. Дослідниця

доводить, що педагогічна діяльність як простір професійно-педагогічної самореалізації вчителя є формою взаємодії його професійно- педагогічного потенціалу та самоорганізації продуктивно-педагогічної діяльності засобами рефлексивно-творчих зусиль. Концептуальними засадами формування культури професійно- педагогічної самореалізації вчителя, на думку автора, є ціннісні орієнтації, стратегії і цілі самореалізації, професійно-педагогічне самоусвідомлення, творча активність.

Підкреслюючи складний, інтегративний характер педагогічної культури, О. Янкович, розділяє її на педагогічну культуру діяльності та на педагогічну культуру особистості. Педагогічна культура діяльності характеризує роботу вчителя в поєднанні із системою цінностей, таких як громадянська й особистісна позиція, вивчення відтворення кращих зразків людської діяльності та культурно-історичних цінностей [6, с. 11]. Натомість педагогічна культура особистості являє собою сукупність особистісних характеристик, таких як гуманістична спрямованість особистості педагога, творче педагогічне мислення, здатність вчителя до інноваційної діяльності тощо.

Розглядаючи сутність інноваційної методичної культури, Т. Бережна подає її розуміння як інтегративну якість особистості учителя, представлену сукупністю мотивів, цінностей, компетенцій у поєднанні з володінням різними технологіями оперування педагогічними об'єктами на основі рефлексивних дій і професійно-новаторської діяльності педагога. Дослідниця стверджує, що вчитель повинен мати найвищий рівень особистісно-орієнтованої педагогічної та науково-педагогічної культури, яка, за словами науковця, розкривається через: гуманістичну позицію стосовно дітей; психолого-педагогічну компетентність та мислення; освіченість,

уміння працювати зі змістом і технологіями навчання; здатність до творчості; культуру професійної поведінки; уміння саморегуляції власної діяльності .

Отже, структура педагогічної культури представлено у працях науковців як комплекс, який включає особистісні якості педагога, культуру професійної поведінки, професійні компетенції, розвиток творчого мислення і досвід професійно-творчої діяльності.

Таким чином, будь-яка культура формується під впливом соціально-історичних передумов та з урахуванням попереднього досвіду. Професійна культура вчителя повинна формуватися в процесі набуття досвіду професійно-методичної діяльності, в результаті вивчення та освоєння передового педагогічного досвіду. Унаслідок цього в учителя формується здатність помічати нове, оригінальне, особливе у педагогічних явищах і ситуаціях, вміння виокремити його, оцінити, що виступає сутнісною ознакою методичної культури [3, с. 89].

Не випадково критеріями педагогічної культури, на думку науковців, є:

- гуманістична спрямованість особистості вчителя;
- цілісність і самоцінний характер знань про системні та функціональні характеристики педагогічного процесу;
- здатність виділяти в суспільно-педагогічних явищах і процесах духовне як провідне й служити йому, визначати ієрархію цінностей за критерієм їх належності до духовних;
- сформованість умінь здійснювати ціннісно-орієнтаційні, діагностико-прогностичні, організаційно-розвивальні, професійно-творчі, управлінсько-комунікативні та соціально-педагогічні функції [5, с. 337].

Отже, педагогічна культура вчителя являє собою інтегративну сукупність професійно-особистісних

цінностей та якостей педагога, його професійно-педагогічної компетентності та майстерності, що дозволяють творчо здійснювати професійно-методичну діяльність на основі рефлексії, набутого досвіду та саморозвитку з урахуванням нормативних вимог до професійно-педагогічної діяльності [4]. Педагогічна культура відображається у вищій формі активності вчителя, його творчій самостійності; виступає стимулом і умовою вдосконалення освітнього процесу, передумовою виникнення нових ідей у педагогічній науці та практиці. Вона проявляється не лише в глибоких знаннях, але й у методичній майстерності, вмінні пояснити, зацікавити, озброїти учнів практичними навичками.

Список використаних джерел:

1. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вихователя (теоретичний та методичний аспекти: автореф. дис. д-ра пед. наук 13.00.04. Київ, 2001.

2. Ісаєв І. Ф. Професійно-педагогічна культура як предмет наукового дослідження. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2010, №42, 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trkov_2010_42_40.

3. Княжева І. А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури. Одеса, 2014.

4. Нікула Н. В. Формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 20 с.

5. Сухомлинська О. В., Савченко О. Я., Курило В. С., Бех І. Д. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів. Луганськ, 2012.

6. Терещук Г. В. Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір: Матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2007.

УДК 37.091.313(043.2)

Сабов В.В., здобувачка освіти І–Ф курсу;
керівник: Синевич І.С., доктор філософії,
викладач педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СУЧАСНІ ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Освіта представляє собою гуманітарну технологію, яка конкретизується у якості окремих видів і рівнів освіти. На кожному з цих рівнів освіта різниться відмінними гуманітарними характеристиками, які не виходять з канонічних рамок, заданих освітньою системою як соціальним інститутом, тобто як гуманітарною технологією у широкому сенсі даного слова.

Поняття технології тісно пов'язане з поняттям засоби, що матеріалізує найбільш осмислені, усвідомлені, відпрацьовані й формалізовані дії людини. Знайомство із засобами в різних сферах людської діяльності стає важливим завданням, спрямованим на усвідомлення дитиною рівня суспільного розвитку людства, країни, міста, підприємства тощо; усвідомлення необхідності технізації процесів різноманітних суспільних сфер [3].

Так, технології – найвища форма прояву культури народу, це культура мислення, праці, слова, дії; технологія

– це науково виважений, вироблений поколіннями практиків-спеціалістів і учених спосіб думання. Однією з найважливіших ознак менталітету будь-якої нації є її соціально-психологічна здатність до високої організації мислення й праці [2].

Розробка гуманітарних технологій потребує чітко визначену ціль та спрямування в гуманітарних науках. Всі ми, звісно, звикли асоціювати термін «технології» з такими значеннями, як «біотехнології», «хімічні технології», «машинобудівні технології», але якщо роздивитися даний термін в більш широкому розумінні, технологіями можуть бути техніки, спрямовані безпосередньо на формування людського «я» як прояву соціального самосприйняття і суспільний розвиток, такі технології називаються гуманітарними.

Повністю розкривається розуміння освіти як гуманітарної технології в аналізі освіти як «техне», що повстає перед нами як творча діяльність, спрямована безпосередньо на іншу людину як індивідуальний різновид «техне»: адже людина водночас не тільки надзвичайно пластична, але в той же час є носієм власної волі. Саме тут нарешті розкривається повне розуміння освіти як гуманітарної технології, у якій розкривається і щоразу заново формується людська сутність обох учасників освітнього процесу – і учня, і вчителя. Освіта – це завжди зустріч двох поколінь. Тому не лише вчитель навчає учнів, передаючи досвід власний та попередніх поколінь, але й сам вчиться дивитися на світ ніби вперше, під іншим кутом зору – тим кутом, який неминуче створює кожне нове покоління, незалежно від рівня, напряму і особливих проявів його талановитості.

Слід наголосити, що до гуманітарних технологій відносяться педагогічні технології того ж спрямування. Тобто, розуміння глибинної суті педагогічної технології

передбачає ретроспективний аналіз технологічного підходу до побудови освітнього процесу, виявлення його реальних можливостей і визначення сфери адекватного застосування. Про необхідність створення технологічного навчального процесу переконливо говорив один із його ідеологів Б. Скіннер, котрий наголошував, що навчанню не потрібні принципи, які покращують його, як тільки люди починають їх дотримуватися. Воно потребує технології, настільки могутньої, щоб її неможливо було ігнорувати [4].

Так, у навчальній діяльності процес освоєння особистості гуманітарних технологій повинен включати кілька взаємопов'язаних етапів (Гусєва А.):

- всебічне комплексне знайомство з особистістю;
- вивчення соціалізації та професіоналізації;
- діагностика та експертиза включеності в соціокультурне середовище;
- вивчення індивідуалізації;
- виявлення потенційних здібностей;
- закріплення відповідних теоретико-прикладних знань професійної діяльності;
- моделювання конкретних видів технологій рольової поведінки.

Розвиток особистості здійснюється в відповідності з декількома рівнями: технології самопізнання, саморозвитку та самореалізації. У технологічному процесі моделювання професійної успішності важливо виявити умови і фактори, що впливають на особистісні зони розвитку. Реалізація професійної успішності, тобто самореалізація, здійснюється гуманітарними технологіями третього рівня: функціонально-рольовими технологіями.

Розглядаючи особу як об'єкт технологічного впливу необхідно виходити безпосередньо з розуміння людини не як біологічного виду, а як соціальної ролі, що її виконує колективна істота, котра має свідомість, є носієм змінних

соціальних якостей, якими наділений індивід в соціальній сфері діяльності [1].

Опираючись на вищесказане ми можемо зробити прогноз на подальший розвиток освітньої системи, адже зарубіжні науковці передбачають повну індустріалізацію навчання на основі даного програмування, використання різних технологічних новацій.

Список використаних джерел:

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем / В.П. Беспалько. – Воронеж: Изд-во Воронежского университета», 1977. – 304 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Гуманітарні технології: Конспект лекцій / За ред. В.В. Різука. – К 1994. – 60 с.
4. Skinner Q. Reflections on a decade of teaching machines // Current research on Instruction «Englewood Cliffs, 1969» P. 22–32.

УДК 37.091.313:[37.016:811.161.2 (043.2)

Тацей К. І., здобувачка освіти І-Ф курсу;
керівник:Резнікова К. В., викладачка
української мови та літератури, спеціаліст II категорії.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ

З утвердженням незалежної, самостійної держави в Україні виникла низка проблем, пов'язаних із навчанням української мови як рідної й державної. Упродовж цього часу шукаємо відповіді на питання: як зробити нашу мову

мовою української нації реально, а не формально; як домогтися формування й розвитку кожної молодої людини як національно свідомої мовної особистості; які підходи й технології в цьому процесі найефективніші; як забезпечити високий рівень комунікативної компетенції учнів і студентів відповідно до вимог стандартизованої мовної освіти тощо[1]. Відповіді на ці та інші питання шукають і поступово знаходять як учені-лінгводидакти, так і вчителі-словесники.

Концептуальні засади реформування нової української школи зумовлюють пошуки шляхів і способів удосконалення методики навчання рідної мови. На шляху формування нового стану сучасної освіти в Україні особлива роль відводиться технологічному підходу до навчання, що відповідає новим завданням та сучасній компетентнісній парадигмі мовної освіти.

Технологія сучасного уроку української мови – це алгоритм цілеспрямованої спроектованої тактики, стратегії і техніки педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня з метою досягнення чітко визначеної мети. Технологія уроку, на наш погляд, категорія «жива», змінна [3]. У процесі проектування і реалізації сучасного уроку вчитель-словесник адаптовує технологію до вимог мовної освіти, власної професійної компетентності, враховує суб'єктний чинник певного класного колективу, таким чином, трансформуючи й удосконалюючи вибрану технологію.

Вважається, що основними складниками технології сучасного уроку української мови є [2]:

- суб'єкти навчання (вчитель-словесник та учень / учні);
- проектування (моделювання, власне проектування, конструювання); цілевизначення (мета уроку, комплекс цілей і завдань);

- зміст (теоретичний, практичний і методичний компонент);

- підходи, закономірності, принципи та правила навчання; лінгводидактичний інструментарій (методи, прийоми, форми, засоби); етапи процесу навчання (мотивація, цілевизначення, цілереалізація,

- моніторинг, рефлексія / корекція); тип, структура і модель уроку.

Перспективними технологіями, що забезпечує ефективність навчально-вихованого процесу з метою досягнення означених цілей мовного навчання, визначаємо такі [1]:

- технологія особистісно орієнтованого навчання – суб'єктно зорієнтована організація процесу активного учіння, що вимагає створення оптимальних умов для формування індивідуальної мовної особистості учня, розвитку його власної комунікативної компетентності;

- технологія проблемного навчання – спроектована вчителем організація процесу активного оволодіння учнями новими знаннями і способами дій, під час якого нові знання не даються учневі в готовому вигляді, а здобуваються ним під час розв'язування проблеми, сконструйованої педагогом;

- технологія інтерактивного навчання, що ґрунтується на діалогічній дискурсивній взаємодії суб'єктів навчального процесу з метою досягнення наперед визначеного кінцевого результату;

- технологія розвитку критичного мислення передбачає практичне застосування наукового підходу до нетривіального, оригінального вирішення мовленнєвих, мовних, комунікативних проблем; у межах конкретного уроку – навчально значущих, а в майбутньому – життєво необхідних

Переважно педагоги-практики, які здійснюють мовну підготовку учнів, намагаються впроваджувати сучасні методи і форми навчання у традиційну структуру занять. Однак на сьогодні, як зазначає О. Горбич [2], у практиці викладання мови вже склалася система нетрадиційних уроків:

- інтегровані уроки, що базуються на міжпредметних зв'язках;

- уроки у формі змагань (лінгвістичний турнір, лінгвістичний бій);

- уроки, що базуються на формах і методах роботи, відомих у суспільній практиці (інтерв'ю, репортаж, лінгвістичне дослідження);

- уроки на основі нетрадиційної організації навчального матеріалу (урок мудрості, урок-презентація);

- уроки з використанням фантазії (урок-казка);

- уроки з імітацією публічних форм спілкування (прес-конференція, аукціон, бенефіс, телепередача); — уроки, що базуються на імітації діяльності організацій і закладів (засідання вченої ради, дебати в парламенті);

- уроки, які імітують суспільно-культурні заходи (заочна екскурсія, урок-мандрівка, гостьова, лінгвістичний театр) [4].

Як зазначає дослідниця, нові освітні технології пропонують інноваційні моделі побудови такого навчального процесу, де на перший план висувається взаємопов'язана діяльність учителя й учня, націлена на розв'язання як навчального, так і практично значущого завдання.

Однією з цікавих, незвичних форм реалізації технології особистісно орієнтованого навчання є технологія «педагогічна майстерня», сутність якої полягає в самостійному здобутті й осмисленні учнями знань; головним із боку вчителя є передача способів роботи, а не

повідомлення й освоєння інформації [1]. Для цього вчитель повинен забезпечити відповідні умови: створити атмосферу відкритості, доброзичливості, рівноправ'я, спілкування та співтворчості; розбудити особистісні зацікавлення учнів при освоєнні навчального матеріалу, задіявши їх емоції та почуття; забезпечити рівні умови у пошуку знань; залучати учнів до самостійного пошуку необхідної інформації, генерування ідей і розв'язання проблемних ситуацій.

Отже, осмислення специфіки і різноманітності педагогічних технологій на трьох рівнях застосування (загальнопедагогічні, лінгвометодичні, внутріпредметні) – важливий крок учителя на шляху підготовки до творчого пошуку, реалізації на практиці перспективних навчальних систем, що веде до опанування складного мистецтва навчати.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології викладання української мови та літератури в школі і ВНЗ: проблеми та пошуки (Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції). – Житомир: Полісся, 2004. – 212с.
2. Кучерук О.А. Основи естетичного виховання в шкільному курсі української мови: Навчальний посібник. – Житомир: ЖДУ, 2006. – 200с.
3. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник/ За ред. Г.С.Сазоненко. – К.: Гопак, 2000. – 560 с.
4. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник/ За заг. ред. С.П. Бондар. – Рівне: Тетіс, 2003. – 200с.

Фельцан В.І. здобувачка освіти ІІ-Ж курсу;
керівник:Феньов Я. І.,
викладачка педагогічних дисциплін,
спеціаліст І категорії

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського містить багато відповідей на різноманітні актуальні питання освіти і виховання, розвитку та підготовки дітей до дорослого життя. У своїй науково-практичній діяльності В. О. Сухомлинський неабияку увагу приділяв проблемі формування творчої особистості.

Вивченням педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського займались науковці: А. М. Богуш, І. А. Зязюн, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, М. Д. Ярмаченко та інші.

Педагог В. О. Сухомлинський стверджував, що «Творчість є шаблоном самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця» [1,с.434]. Крім цього, за його переконаннями, творчість є вершиною духовного життя людини, показником найвищого ступеня розвитку її інтелекту, почуттів, волі. Педагог вважав, що завдяки творчості збагачується емоційне життя, розкриваються задатки, здібності, нахили. А ще творче натхнення, як людська потреба може принести людині щастя. На його думку, дуже важливо поєднувати в молодшому шкільному віці художню творчість із творчими елементами трудової діяльності [2, с. 278-279].

Варто зазначити, що «Відкрити в кожній людині її задатки і здібності, дати їй щастя цікавої, інтелектуально повноцінної творчої праці для суспільства, для щастя народу – таке завдання школи» [6, с.17-18]. В. О. Сухомлинський вчить, що з перших днів шкільного виховання вчитель повинен вчити дітей бачити, сприймати, відчувати, а також розуміти красу навколишнього світу. Тому за переконанням В. О. Сухомлинського, чимала роль у процесі формування творчої особистості належить учителю [8, с. 421].

На думку В. Сухомлинського одним із найважливіших завдань педагога є те, щоб розпізнати, виявити, розкрити в кожному учні його неповторно-індивідуальний талант [3,с. 96]. Але для того, щоб відкрити в кожній дитині всі її задатки, здібності, сили, знов таки треба знати дитину: «знати здоров'я дитини, індивідуальні риси її мислення, знати сильні і слабкі сторони її розумового розвитку» [4, с. 217].

В. О. Сухомлинський був переконаний, що творчість не приходить до дітей з якогось натхнення, тому творчості потрібно вчити. Крім цього В. О. Сухомлинський писав, що в школі повинен бути інтелектуальний фон, середовище, яке розвиває і виховує, дух допитливості. Постійна можливість дитини реалізувати себе в різних видах діяльності має неабияке значення для формування творчих здібностей.

Видатний педагог наголошував на тому, що творчість починається там, де засвоєні та здобуті раніше «інтелектуальні та естетичні багатства» стають засобом пізнання й перетворення світу [5, с.566]. Найважливішим першоджерелом творчості за В. О. Сухомлинським є слово, яке може стати будівельним матеріалом, з якого дитина вже щось створює. Так Василь Олександрович наполягає на тому, щоб кожен учитель початкових класів

систематично проводив ранки дитячої творчості, на яких діти читають свої оповідання, вірші, казки. За його переконанням, дитяча казка, яка складена серед природи, є цілим духовним світом, що визначає спрямованість думок та почуттів. Так у дитинстві кожен його вихованець, як зазначає педагог, складав від двадцяти до п'ятдесяти казок.

Великого значення у формуванні творчих нахилів В. Сухомлинський надавав мистецтву: «Чим глибше пережила юна людина красу, відбиту в поетичних творах, у живописі, в музиці, тим більший у неї інтерес до власного духовного світу, тим сильніша потреба виразити в слові власну думку, почуття» [7, с.181-182]. Так переживання почуття насолоди від прекрасного може бути першим спонуканням до індивідуальної творчості у сфері мистецтв.

Значну увагу колектив Павлівської середньої школи, яку очолював В. О. Сухомлинський, приділяв розвитку художньої творчості, особливо в галузі прикладного мистецтва. У цій школі була своя маленька керамічна майстерня, де учні виготовляли з глини різноманітні вироби. У гуртку художнього випалювання і випилювання вони робили фігурки з фанери, Школярі, які мали нахили до малювання розвивали свої здібності в гуртку живопису, а якщо до музики то і в хорових гуртках, у дитячому оркестрі народних інструментів, гуртку баяністів [6, с.345].

Таким чином, педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського надзвичайно багатогранна й актуальна в контексті формування творчого потенціалу у дітей. Вчитель має допомогти актуалізувати потребу дитини в творчості. Крім цього мають бути створені умови для розвитку творчих можливостей учнів. Але передусім, як визначає великий педагог, треба вірити в талант і творчі сили кожного вихованця.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Вчити вчитися // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 426–436.
2. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 209–400.
3. Сухомлинський В. О. Людина неповторна / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 80–96.
4. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 203–217.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 3. – С. 283–583.
6. Сухомлинський В. О. Пависька середня школа // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. – Т. 4. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 7–390.
7. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 55–206.
8. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 419–654.

Хайнас Т.С., здобувачка освіти III-В курсу;
керівник: Феньов Я.І.,
**викладачка педагогічних дисциплін,
спеціаліст I категорії**

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Усі види і форми діяльності на уроках музичного мистецтва можуть мати творчий характер.

Творча діяльність на уроці музичного мистецтва повинна виражатися у впровадженні творчих завдань - під час виконання яких учнів буде втягнуто у процес творчості й результатом цього процесу буде виникнення чогось нового, притаманного лише одній особистості.

Формування творчих здібностей учнів у процесі музичних занять відбувається передусім через використання методів ігрової педагогіки. Зважаючи на те, що ігрова діяльність залишається, після навчання одним із провідних видів діяльності, саме в дидактичних, сюжетно-рольових, предметних іграх найбільш повно розкривається творчий потенціал учнів.

Найелементарніший імпульс до творчості це зацікавити дітей винаходом власної інтерпретації музичного твору, підголосків і варіантів наспіву, власного варіанту інсценізації пісні, елементарного інструментального супроводу, власної вправи на розспівування. У молодших класах діти дуже люблять імпровізувати, складати закінчення мелодії чи ритму, придумувати інструментальні супроводи на дитячих музичних інструментах до знайомої пісні. У старших класах учням подобається виконувати роль музичних

критиків, які аргументовано й професійно оцінюють виконання кожного.

Розмаїття та різноплановість форм роботи: ігри, розфарбовування, малюнки, цікаві запитання та спостереження, творчі завдання - усе це сприяє якісному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку особистих творчих здібностей учнів, допомагає у пізнанні музики через аналіз та інтерпретацію вивчених музичних творів, сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до музики, самостійності та критичності мислення дитини. Через уявні сюжетно-образні ситуації, подорожі розвивається фантазія, уява, творчі здібності та емоційно-чуттєва сфера взагалі. Завдання на розфарбовування ілюстрацій чи схем до конкретного уроку сприяють розвитку асоціативного мислення, уміння уявити, «бачити колір» музики[1, с. 8].

Однак, досить часто у структурі уроку музики недостатньо застосовуються засоби, спрямовані на творчий розвиток учнів. Більшість учителів використовують лише спів та слухання музики. Мало приділяють увагу іншим досить цікавим і корисним для дітей видам діяльності - музично ритмічним рухам та грі. Важливість використання на уроках музики в загальноосвітній школі цих видів діяльності зазначається в музично-педагогічній літературі.

Розпочинаючи проведення гри, учні обов'язково попередньо повинні ознайомитися з ігровим репертуаром. Добираються такі пісні-ігри, які за змістом, формою і способом проведення відповідали б віковим особливостям учнів. Під час гри потрібно обов'язково звернути увагу на всі запитання, зауваження та доповнення учнів, що стосуються змісту та способу проведення.

Ігрова діяльність для школярів зберігає своє значення як найдоступніша природна форма діяльності, що створює особливу атмосферу інтересу, емоційного піднесення.

Важливою умовою успішного опанування пісень є творче ставлення вчителя до роботи: це і створення партитур для класного оркестру, і виконання власних інструментальних варіацій, і підготовка співацьких вправ на матеріалі творів, і використання можливостей для їх інсценування. Не в кожному класі діти вільно виконують запропоновані їм творчі завдання, через те вчитель повинен заохочувати їх і поступово залучати до творчої діяльності [2, с. 11].

Основною формою організації музично естетичного виховання є уроки музики. Сконцентрувавши увагу учнів на звучанні музики, розвиваючи їхню уяву, учитель допомагає увійти у світ музичних образів, чітко відчутти їх виразність.

Особливо важливо те, що в таких умовах найбільше виявляються творчі можливості учнів. Усі творчі завдання виконуються в певній послідовності.

Тематичні цикли уроків допомагають наповнити ігри пізнавальним змістом. Наприклад, ігри з теми «Природа» можуть бути урізноманітнені казковими персонажами, конкретними темами: «Птахи», «Квіти», «Ляльки». У всьому цьому найголовніше - почуття єдності світу природи й людей [2, с. 11].

З метою вдосконалення музичного творчого розвитку школярів використовуються загадки.

У співі учні отримують задоволення від чистоти унісону, злиття голосів усього класу. Показуючи, як народжуються мелодії, учні самостійно зможуть створити мелодію за допомогою голосу чи шумового оркестру.

Без опори на знання, тобто без навчання, якість виконання творчих завдань невисока. Що більше в дітей знань, досвіду, що сформованіші творчі навички, то кращий результат у цьому виді діяльності. Проте це не означає, що ігрові методи й прийоми слід застосовувати

якомога частіше, це може призвести до того, що учні сприйматимуть урок як розвагу.

Отже, під час процесу навчання вчитель постійно спостерігає за дітьми, проводячи урок з елементами ігрових технологій, а коли бачить, що треба активізувати дітей - урізноманітнює види художньої діяльності.

Ігрова творча діяльність приносить учням незрівнянну радість, естетичну насолоду, розвиває музично-творчі здібності, робить їх гуманнішими, духовно багатшими; сприяє самовираженню, прояву самостійності в засвоєнні художньо-смісловій інтерпретації творів музичного мистецтва.

У міру оволодіння завданнями та формування нових умінь учні поступово залучаються до процесу виконання творчих завдань, вони повинні бути комплексними, тобто охоплювати різні види музичної діяльності, забезпечувати досягнення мети, сприяти формуванню творчої індивідуальності. Головна мета - пізнання у грі нового, творчого, невідомого.

Активне використання ігрової діяльності в навчально-виховному процесі дає змогу успішно формувати й закріплювати позитивне ставлення дитини до навчальної праці. Граючись на уроці, діти психологічно розкуті, що сприяє вияву їхніх творчих здібностей, творчої активності.

Музично-дидактичні ігри дають змогу в цікавій та доступній формі розвивати у школярів чуття ритму, тембровий та динамічний слух, спонукають до самостійних дій із застосуванням знань та вмінь, набутих на уроках музичного мистецтва. Такі ігри збагачують дітей новими враженнями, виховують ініціативність, самостійність, формують здібності до сприймання й аналізу музики.

Одна з головних ідей музично-педагогічної концепції К. Орфа. Уже на організаційному етапі уроків

використовую поетичні хвилинки, музичні вітання. Поетичні хвилинки, що відповідають темі уроку, емоційно налаштовують учнів на сприймання навчального матеріалу. Перебіг ігрових дій підказує розвиток музичних образів, літературний текст пісні тощо. Ігрова дія має допомогти дитині в цікавій для неї формі почути, розрізницю, порівняти деякі властивості музики, а потім діяти з ними. Наприклад, ігри «Музичний телефон», «З якої ми пісні?» допомагають дітям чисто інтонувати, визначати, чи правильно проспівано пісню, почути зміну темпу, силу звучання. Ігри «Визнач за ритмом», «Пригадай мело дію», «Повтори» спрямовані на розвиток чуття ритму, уміння відтворювати мелодію, ритмічний рисунок пісні, поспівки [3, с. 34].

Граючи в «концерт», дитина-артист стає зібранішою, серйозною, уважною до свого «номеру» й своєї ролі. Під час гри діти не тільки опановують спеціальні музичні знання, у них формуються необхідні риси особистості, передусім відповідальність.

Важливо, щоб музично-дидактичні ігри були яскраво й барвисто оформлені. Наприклад, картки із зображенням музичних образів є яскравими, художніми, точно відповідають змісту гри. Якщо діти беруть активну участь у виготовленні матеріалів для гри, то ігровий процес стає найулюбленішим і бажаним. Сфера застосування творчих задач на уроці музичного мистецтва є дуже широкою. Важли вими об'єднувальними чинниками творчої діяльності є самостійність і оригінальність створеного. Цінною у творчій діяльності є саме процес, а не продукт діяльності, лише у процесі творчості дитина може розвиватися найбільш природно й органічно.

Отже, творчість є актуальною потребою дитинства. Створення чогось нового - це захопливий процес, який

стимулює загальний розвиток дитини, є визначним чинником у формуванні особистості.

Список використаних джерел:

1. Гаврилова Т. Музика. *Шкільний світ*. № 8 (110), 2017. С. 8-11.
2. Гаврилова Т. Енергія розвитку творчості. *Шкільний світ*. № 16 (771), 2017. С. 5-11.
3. Погрибець Н.О. Ігрова діяльність на уроках музичного мистецтва – основа розвитку творчих здібностей дітей. *Її величність гра*. №10 (118), 2018. С. 34-36.

УДК 373.3.091.313:51(043.2)

Чилина Ю.Ю., здобувачка освіти II-IV курсу
керівник: Доктор К.О.,
голова предметної (циклової) комісії
математичних дисциплін

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Створення школи, яка даватиме учням не тільки теоретичні знання, а й уміння застосовувати їх у житті, в якій діти розвиватимуть життєві компетентності – проблема сучасності.

Результати досліджень PISA показали, що в дітей низький рівень успішності з математики. Це пов'язано з відсутністю мотивації до навчання, відповідно приводить до втрати інтересу до науки, пасивності у освітньому процесі.

Щоб розв'язати цю проблему, потрібно змінювати методику навчання, використовувати такі технології, які б готували здобувачів освіти до дорослого життя, вчили їх самостійно здобувати знання, формувати життєві компетентності.

Кейс-технологія є однією з таких технологій навчання. Яка дозволяє в колективі творчо пізнати теми, поєднувати теоретичні знання і практичні навички. Учні, відчувають відповідальність і потребу в освоєнні теоретичних знань та набуття практичних навичок. Формується інтерес і мотивація до навчання.

Метод case – study (від англійського case study – «вивчення ситуації») виник у Сполучених Штатах Америки, а саме у Школі бізнесу Гарвардського університету. У 1910 році декан Гарвардської школи управління бізнесом у Бостоні Дін Донхем порадив викладачам ввести в навчальний процес крім традиційних уроків додаткові, що проводяться у формі дискусії зі студентами. Перші збірники кейсів були опубліковані у 1925 році у Звітах Гарвардського університету.

Технологія “Кейс” полягає в використанні конкретних ситуацій, історій, випадків (тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення, вироблення рішень учнями з певного розділу навчального предмета.

Ситуаційні вправи (“кейси”) – це моделювання життєвої ситуації. Рішення, що знайде учень, може бути показником рівня компетентності так і реальним вирішенням проблеми.

У кейс-технології відсутні конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє учневі, спираючись на власний досвід, наявні знання формулювати висновки, представляти власний (або командний) погляд

на проблему, актуалізувати певні знання, які необхідно засвоїти при вирішенні практичної проблеми.

“Кейс” – це спеціальний комплекс навчальних матеріалів, пред’явлених учню для вивчення. Він повинен містити в собі:

- проблемну ситуацію, в якій є кілька варіантів вирішення;
- додаткову інформацію;
- завдання.

При використанні в початковій школі цієї технології, в основі повинна бути гра, в якій беруть участь всі учні. Діти можуть досягати цілі різними способами, при цьому набувати досвід. Кейс-технології передбачають роботу над пакетом завдань в команді, це сприяє розвитку вміння прислухатися до думки інших людей і уміння працювати у колективі.

На уроках математики “кейс” реалізується за етапами:

- представлення вчителем матеріалів кейсу;
- вивчення кейсу кожним учнем групи;
- обговорення в групі всіх варіантів рішень;
- вирішення проблемної ситуації.

Вчитель при використанні кейс-методу виконує роль спостерігача. Він відмічає сильні та слабкі сторони рішень та обов'язково надихає учнів. При використанні кейс-методу переважає формувальне оцінювання. Використовуючи кейс-метод ми формуємо в здобувачів освіти життєві компетентності, розвиваємо практичне мислення, творчість, самостійність в прийнятті рішень, уміння аналізувати інформацію та розв'язувати поставлену проблему.

Використання на уроках кейс-методів сприяє розвитку умінь:

- відходити від стандартів;
- знаходити нові способи, варіанти;
- сприймати ситуації новизни;
- логічно мислити;
- мислити від протилежного.

Кейс – це опис конкретної ситуації, яка мала місце бути в тій чи іншій практиці, яка містить в собі деяку проблему, що потребує вирішення.

Головне, що повинен містити в собі кейс:

- проблему, яка передбачає кілька варіантів її вирішення;
- допоміжну інформацію;
- завдання.

Ознаки хорошого кейса:

- незавершеність;
- надмірність інформації;
- персоналізація;
- імпліцитність;
- проблемність;
- типовість;
- нейтральність.

Переваги методу кейсів:

- активна навчально-пізнавальна діяльність учнів;
- можливість роботи групи на єдиному проблемному полі;
- можливість набуття навичок найпростіших узагальнень, можливість знайомства з реальним життям;
- акцент навчання переноситься не на оволодіння новим знанням, а на його набуття, на співпрацю викладача і учня.

Недоліки методу кейсів:

- надмірне захоплення ситуаційним аналізом може призвести до того, що всі знання будуть зводитися до знання безлічі ситуацій без певної системи;

- потребує від викладача і учня певного досвіду, глибоких знань у проведенні дискусії та аналізу <<кейсової>> ситуації;
- вимагає більших витрат часу;
- викладач повинен вміти відмовитися від власних суджень та упереджень.

Отже, використання кейс-технології відкриває широкий простір, для творчості, самостійності, розвиває практично мислення, уміння аналізувати інформацію, формулювати і розв'язувати проблеми, а також формує життєві компетентності. Ефективність навчання за допомогою кейс-технології очевидна. Учнію надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити. З іншого боку, практична ситуація викликає інтерес до процесу навчання, оскільки стає ясно, яких теоретичних знань не вистачає для вирішення проблеми. Кожен педагог може знайти різноманітні сюжети для "кейсів" і наповнити їх необхідним вмістом - використання цього методу відразу принесе відчутні плоди.

Список використаних джерел:

1. Сімаченко Л.М. Кейс-технологія на уроках математики в початковій школі. Методичний посібник – Диканська, 2022. – 32 с.
2. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н.М. Бібік - Київ : ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Освітні технології. / Ред. О. М. Пехота. – К.: А.С.К., 2002.- 256 с.
3. Інтернет ресурси:

- a. <https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/993>
- b. <https://vseosvita.ua/library/kejs-tehnologii-na-urokah-matematiki-v-pocatkovij-skoli-nus-258230.html>

УДК 37.091.313:001.891

Шекмар Б.В., здобувачка освіти І–Ф курсу;
керівник: Синевич І.С., доктор філософії,
викладач педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Закономірно, що в епоху активних змін у педагогічний лексикон міцно увійшло поняття педагогічної технології, алгоритм розвитку якої закладено в основному освітньому документі – Законі України «Про освіту». Трансформація терміну від «технології в навчанні» до «технології освіти», а потім до «педагогічної технології» відповідає зміні його змісту, що охоплює відповідні періоди розвитку дидактики. На зміну окремим активним формам і методам навчання, які роблять освітній процес розірваним на частини, приходять цілісні педагогічні технології взагалі і технології навчання зокрема. Поняття «педагогічна технологія» на сучасному етапі має відображувати прийняту в країні систему освіти, її цільову і змістову спрямованість, організаційну структуру. Зміна соціально-економічної ситуації в країні зумовлює необхідність упровадження таких освітніх технологій, які б забезпечили ефективну підготовку учнівської молоді до входження в соціум, адаптацію до існуючих реалій та здатність до активної творчої діяльності. Тому сучасні

педагогічні технології мають вибудовуватись на основі чіткого моделювання, структурування, систематизації та мати на меті виховання розвиток компетентної творчої особистості.

Проблеми педагогічних технологій посідають одне з ключових місць у педагогічних дослідженнях. Запровадження технологічного підходу до організації педагогічного процесу спрямовано на зменшення його залежності від випадкових факторів, забезпечення керованості й прогнозованості, гарантованого досягнення запланованих результатів. Розвиток і становлення педагогічної технології як галузі педагогічного знання ґрунтується на досягненнях педагогічної думки та досвіді науковців та педагогів-практиків XIX–XX сторіччя. Методичні засади педагогічних технологій розглядались у працях вітчизняних учених і вчених країн близького зарубіжжя В. Беспалька, І. Богданової, О. Гохберг, В. Гузеєва, І. Дичківської, В. Євдокимова, А. Кіктенко, М. Кларіна, О. Пехоти, О. Полат, І. Прокопенка, Г. Селевка, А. Слободенюка, М. Чошанова та інших; у далекому зарубіжжі проблеми педагогічних технологій досліджували Б. Блум, С. Ведемейер, Г. Веллінгтон, М. Вульман, М. Кларк, П. Мітчел, А. Мелтон, Ф. Персиваль, Т. Сакамото, С. Сполдінг, Р. Томас та інші. В їх працях визначено понятійно-термінологічний апарат педагогічної технології, виявлено її сутнісні ознаки, досліджено структуру, обґрунтовано принципи конструювання та організації навчального процесу з використанням технологічного підходу. Разом з тим суттєві зміни в інформаційно-навчальному середовищі зумовлюють еволюцію поглядів на сутність технологічного підходу, його ключові засади і актуалізують інтерес до вивчення теоретичних питань педагогічних технологій в нових умовах.

Педагогічна технологія виступала предметом суперечок протягом багатьох віків. Жоден відомий педагог не обійшов проблему, підтримуючи або заперечуючи ідею технологізації навчання. Прибічниками педагогічної технології та її розробниками були видатні вітчизняні педагоги, серед яких А. Макаренко, Н. Попова, А. Рівін, В. Сорока-Росинський, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін. Основу будь-якої педагогічної технології складають концептуальні ідеї, що визначають зміст, способи взаємодії суб'єктів освітнього процесу, види діяльності. Провідною характеристикою педагогічних технологій виступає концептуальне обґрунтування. Щодо загальних вимог до педагогічних технологій, то їх може бути багато. Але, без сумніву, система досягнення успіху повинна бути універсальною. Виходячи з цього, такими загальними вимогами є науковість, доступність, варіативність, зрозумілість і посиленість.

Зародження педагогічної технології пов'язано з технізацією освітнього процесу, і програмоване навчання стало найвиразнішим зразком технологічно організованого навчання, але в подальшому характерними рисами педагогічної технології стало не застосування технічних засобів або комп'ютерів, а чітке визначення дидактичних (а далі і виховних) цілей та деталізовано виписана процедура послідовних дій для їх досягнення.

Педагогічна технологія набула тлумачення як спосіб оптимізації освітнього процесу шляхом виявлення та аналізу факторів, принципів, прийомів підвищення його ефективності, шляхом конструювання і застосування засобів та методів навчання, а також оцінки застосовуваних методів. За визначенням ЮНЕСКО, педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з

урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [1].

Поняття «педагогічна технологія» є багатоаспектним. В. Беспалько зазначає: «Педагогічна технологія – це:

- змістовно-операційна діяльність по забезпеченню педагогічного процесу;

- систематичне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу;

- сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для організації цілеспрямованого впливу на формування особистості із заданими якостями;

- діяльність, спрямована на створення умов для формування рівня освіченості особистості;

- раціонально організована діяльність по забезпеченню досягнення цілей педагогічного процесу» [3, с. 95].

Слід зазначити, що педагогічний процес розглядається як технологічний, якщо він організований у вигляді послідовності визначених кроків, спрямованих на досягнення поставленої мети, дає змогу отримати результати із заздалегідь заданими кількісними та якісними показниками і відповідає критеріям технологічності – системі вихідних положень щодо конструювання будь-якої педагогічної технології. На думку Г. Селевка [4], будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним методологічним засадам (критеріям технологічності), а саме:

- концептуальність (кожна педагогічна технологія має спиратися на відповідну наукову концепцію, що охоплює філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей);

– системність (у педагогічній технології мають простежуватися всі ознаки педагогічної системи логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність);

– керованість, яка припускає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів;

– ефективність (сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними витратами, гарантувати досягнення запланованого стандарту навчання);

– відтворюваність, що передбачає можливість застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами.

Саме такий перелік критеріїв найчастіше зустрічається в педагогічній літературі, особливо методичного характеру. Деякі автори зменшують кількість критеріїв до чотирьох: концептуальність, системність, ефективність, відтворюваність, і щодо критерію ефективності, то його часто розкривають лише в одному аспекті – як високу результативність.

Слід зазначити, що до специфічних сутнісних ознак, що виокремлюють педагогічну технологію як самодостатній неповторний феномен, І. Дичківська [2] відносить: концептуальність; діагностичне визначення цілей і результативності; економічність; алгоритмізованість, проєктованість, цілісність, керованість; візуалізація, а також зазначає, що «не позбавлені рації намагання виокремити ще такі ознаки педагогічної технології:

– декомпозиція педагогічного процесу на взаємопов'язані етапи (чим відповіднішим є опис етапу

педагогічної технології реальному стану певного процесу, тим вища ймовірність досягнення успіху при її розробленні й реалізації);

- координованість і поетапність дій, спрямованих на досягнення запланованого результату (послідовність і порядок виконання дій повинні базуватися на внутрішній логіці процесу);

- однозначність виконання передбачених процедур і операцій (необхідна умова досягнення адекватних поставлених меті результатів: чим значніші відхилення в діях суб'єкта від приписаних технологією параметрів, тим реальніша і серйозніша небезпека деформувати весь процес і одержати результат, що не відповідає очікуваному)» [2].

Розгорнутий перелік критеріїв технологічності наведено Г. Вишневською [3, с. 97]. Узагальнюючи низку публікацій попередніх дослідників, присвячених аналізу методологічних засад педагогічних технологій, і доповнюючи їх, автор виокремлює такі критерії: концептуальність, системність, цілісність, алгоритмізованість, керованість, інваріантність, відтворюваність, проектуваність, ефективність, оптимальність, візуалізація, діагностичність, модернізація, коригованість. Дискусійними, на наш погляд, є критерії «інваріантність – постійність застосування технології в певних умовах», «модернізація – розробка технологій на рівні сучасного розвитку наук (педагогіки, психології, соціології та інших), адекватних напрямам соціального, економічного, технічного розвитку суспільства». Крім того, звертають на себе увагу наведені автором тлумачення деяких критеріїв.

Так, на відміну від наведених вище трактувань, оптимальність розглядається як «досягнення за допомогою застосування цієї технології максимально високих результатів (щодо кожного студента) при мінімальних

витратах часу, праці та педагогічних засобів», ефективність – як «гарантоване досягнення певного стандарту освіти, успішна реалізація функцій особистісно-орієнтованої освіти», коригованість – як «можливість постійного вдосконалення і підвищення педагогічної ефективності розробленої технології». Останній критерій у трактовці М. Чошанова має зовсім інший смисл і краще відповідає значенню слова «коригувати» в тлумачних словниках української мови (коригувати (корегувати) – вносити поправки). Простір для вдосконалення залишається відкритим для будь-якої технології, методики, способу діяльності, тим більш педагогічної, і попри те, що, на нашу думку, критерій можливості її вдосконалення є зайвим, орієнтація на подальше підвищення ефективності є цілком правильною як з огляду на зростаючі темпи оновлення інформаційно-навчальних ресурсів і педагогічного інструментарію, так і з точки зору тенденції переходу до високих педагогічних технологій, застосування яких потребує не суто виконавчої, а творчої діяльності сучасного педагога.

Таким чином, розвиток і впровадження технологічного підходу до організації навчального процесу в освітню практику потребують аналізу його теоретичних підстав, зокрема методологічних вимог, яким має відповідати сучасна педагогічна технологія. Вивчення і критичне порівняння поглядів дослідників стосовно критеріїв технологічності доводить, що існують суттєві розбіжності на ці питання, у той час як вироблення й усталення ключових засад розробки педагогічних технологій необхідні для подальшого їх розвитку та впровадження в освітню практику.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав., 2004. – 352 с.
3. Криштоф С.Д. Теоретичні аспекти педагогічної технології / С.Д. Криштоф // Педагогічні нуки. Збірник наукових праць. – 2003. – Випуск 112. – С. 93–99.
4. Селевко Г.К. Сучасні освітні технології : навчальний посібник / Г.К. Селевко. – М.: Народна освіта, 1998. – 256 с.

РОЗДІЛ VI. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ

УДК: 37.018.43 (043.2)

Алмашій К.М., здобувачка освіти III-Б курсу;
керівник: Грицько В.В., доктор філософії,
викладачка суспільних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Популярність дистанційної освіти різко зросла в період всесвітньої пандемії. Ця форма навчання є найбільш гнучкою та доступною для багатьох охочих одержати знання. Завдяки пандемії дистанційне навчання мало змогу удосконалитися та вийти на новий рівень свого розвитку. У світі різновид такого навчання, як дистанційне, набув поширення досить давно, проте в Україні він існує протягом останніх десяти років.

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. [1]

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами

підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників.[1]

Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей.[1]

Впроваджуючи дистанційну освіту, вчителі відзначають такі перешкоди розвитку дистанційного навчання, як відсутність бажання та матеріальної зацікавленості, не володіння комп'ютером, недостатня комп'ютерна грамотність, упереджене ставлення до інноваційних технологій. Водночас працюють над модернізацією національної системи освіти відповідно до сучасних стандартів та потреби інтеграції у світовий освітній простір, продовжують впроваджувати сучасні технології дистанційного навчання. Тому одним із напрямків розвитку дистанційного навчання в Україні є тісна співпраця розробників програмних продуктів дистанційного навчання, методистів дистанційної освіти та викладачів вищих навчальних закладів для розробки стратегій використання нових інформаційних технологій у дистанційному навчанні.

Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу, здобувати повноцінну освіту, підвищувати кваліфікацію співробітників у територіально розподілених місцях. Процес навчання може відбуватися тільки там, де є доступ до мереж Інтернета. Таким чином, виникнення дистанційного навчання є хорошим винаходом суспільства.

Також, дистанційне навчання визначають як "технологію отримання знань за допомогою телекомунікаційних засобів, коли взаємодія того, кого навчають і викладача проходить на відстані". У дистанційному навчанні змінюється роль і вимоги до викладача. Лекції складають лише невелику частку, процес навчання орієнтує студентів на творчий пошук інформації, вміння самостійно набувати необхідні знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань з використанням сучасних технологій. Викладачі дистанційних курсів повинні мати універсальну підготовку – володіти сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, бути психологічно готовим до роботи зі студентами у новому навчально пізнавальному середовищі.[2]

У системі дистанційного навчання виділені 4 типи суб'єкта:

1. Здобувач освіти - той, хто навчається.
2. Тьютор - той, хто навчає.
3. Організатор - той, хто планує навчальну діяльність, розробляє програми навчання, займається розподіленням здобувачів освіти за групами і навчальним навантаженням на тьюторів, вирішує різні організаційні питання.

Суть дистанційного навчання полягає в маніпулюванні мовою. У режимі реального часу в різних професійних (ділових) ситуаціях. З метою формування цілісного та індивідуалізованого образу світу, розвивати творчу активність та самостійність свідомість здобувача освіти. Для того, щоб навчання у освітніх закладах було ефективним і відповідало сучасним вимогам, викладач має добре оволодіти теоретичним курсом, який повинен посідати провідне місце в системі професійної підготовки фахівця, а також розвивати міжкультурні комунікативні компетенції здобувачів освіти у контексті професійного спрямування.

До основних завдань роботи відносяться такі:

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання у закладах освіти і на цій основі навчити здобувачів освіти використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- ознайомити здобувачів освіти з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;
- розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики, як науки; спрямувати здобувачів освіти на творчій пошук під час практичної діяльності;
- сформувати здобувачів освіти під час практичних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов;
- залучити майбутніх спеціалістів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом підвищення рівня професійної кваліфікації.

В даному випадку процес навчання вважається не лише обмін інформацією, але й цілеспрямований обмін. Процес передачі та отримання інформації з обов'язковими досягненнями в результаті переважає найнижча собівартість продукції. Комунікація більше не є абстрактною одиницею, оскільки вона посилює процес навчання, покращує його ефективність і є однією з основних частин пульта виховання, без якого процес навчання не тільки неможливий, але не існують. Розробляються організаційні методи та прийоми дистанційного навчання, дистанційні курси.

Висновки. Перехід на дистанційне навчання – це виклик, який несе різноманітні проблеми в освітнє середовище, але водночас можливість зробити українську освіту більш конкурентоспроможною та якісною. Дистанційна освіта дає можливість здобувачам освіти отримати доступ до нетрадиційних джерел інформації та

підвищити ефективність самостійної роботи. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес спрямоване на розвиток комунікативних та інформаційних навичок, а також уміння самоосвіти.

Серед позитивних рис дистанційного навчання виділимо такі: екстериторіальність; економія транспортних витрат; зацікавленість молоді у використанні сучасних засобів інформації; збільшення кількості здобувачів освіти; доступність навчання; демократичність відносин; легкість навчання для компаній та організацій. співробітників, не відриваючи їх від звичайної роботи; особиста швидкість навчання; новий статус викладача.

До негативних характеристик онлайн освіти можна віднести наступні проблеми: аутентифікації користувача під час перевірки знань; розрахунку методичного навантаження викладача; визначення авторського права навчальних матеріалів; висока трудомісткість розробки якісного навчального контенту, інтерактивної мультимедійної взаємодії, різнорівневих тестів; необхідність забезпечення користувачів персональним комп'ютером та доступом до мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
2. Концепція розвитку дистанційного навчання в Україні. URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/>

Берец А.В.,
здобувачка освіти IV-Н курсу;
керівник: Басараб В.В.,
викладач трудового навчання з
методикою викладання, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Питання організації та проведення уроків у дистанційному режимі є на порядку денному, оскільки сучасне суспільство ще не мало досвіду життєдіяльності в умовах пандемії, яка призвела до тривалого карантинного режиму й обмеження рухової активності людей. Міністерство освіти й науки України надало роз'яснення щодо організації оцінювання в умовах дистанційного навчання (лист МОН України № 1/9-213 від 16 квітня 2020 року «Щодо проведення підсумкового оцінювання та організованого завершення навчального року»), яке може бути здійснено у 2-х режимах.

У синхронному режимі учні можуть:

- виконувати тести на платформах Google classroom, Naurok, Moodle тощо за вибором вчителя та з урахуванням можливостей учня;
- виконувати письмові роботи із використанням відеоінструментів Skype, Zoom тощо;
- брати участь в усних формах контролю (усний переказ, читання напам'ять вірша та прозових текстів, презентація та захист проєктів тощо) із використанням відеоінструментів Skype, Zoom індивідуально або в групах;
- брати участь в онлайн-семінарах та онлайн-форумах із використанням відеоінструментів Skype, Zoom або в

чатах на платформах дистанційного навчання (наприклад, Moodle) у закритих групах Facebook та ін.;

- виконувати інші завдання, запропоновані учителем.

В асинхронному режимі учні можуть:

- виконувати завдання на одній із платформ (Google classroom, Naurok, Moodle та ін. за вибором вчителя);

- виконувати письмові роботи у текстових редакторах (Word та ін.) або у зошитах та надсилати вчителю файли з виконаними завданнями електронною поштою, в один із месенджерів (Viber, WhatsApp, Facebook тощо) або іншими засобами поштового зв'язку (за відсутністю технічних засобів навчання або доступу до мережі Інтернет);

- писати диктанти з використанням аудіо або відеозаписів, створених та надісланих вчителем;

- знімати на відео або записувати аудіо усних відповідей та надсилати файли вчителю засобами електронного зв'язку;

- виконувати інші завдання, запропоновані учителем.

Отже, якими формами, методами та ресурсами для організації дистанційного навчання користуватися — вирішують виключно навчальні заклади та педагоги, які беруть участь у цьому процесі.

Викладання трудового навчання дистанційно вносить певні аспекти, які необхідно враховувати під час викладання предмета онлайн:

- віддаленість між вчителем і учнем, відсутність очної взаємодії;

- необхідність добирати технології, враховуючи вікові особливості, які може застосувати самостійно, виготовляючи проект. Деякі техніки опановувати можливо тільки при особистій присутності вчителя (машинне шиття, в'язання спицями, гачком, токарні роботи по деревині і металу, слюсарні роботи тощо);

- наявність вдома потрібних матеріалів, інструментів, обладнання для виконання того чи іншого проекту учнями;
- виконання операцій із дотриманням правил безпечної праці (вірогідність травмування при недотриманні правил);
- вірогідність несамотійного виконання проєктів учнями;
- наявність мотивації творити в учня (чудово, якщо дитина зацікавлена трудовим навчанням та охоче виконує завдання; а якщо, ні? Якщо знаходиться купа виправдань, аби черга до трудового навчання не дійшла...?)

Усі ці аспекти має врахувати вчитель і спланувати свою роботу так, щоб навчання учнів в дистанційному режимі було результативним і комфортним.

Під час організації дистанційного навчання у форматі онлайн виникає потреба використання інформаційних платформ, які мають функції створення групових чатів або конференцій. Одним з найбільш пристосованих для навчання та зручних у використанні інструментів є програма Google Meet, яку зручно використовувати під час проведення уроків з трудового навчання.

Перевагою платформи Google Meet є:

- Організація онлайн-занять з учнями, де присутні більше 30 користувачів одночасно.
- На відміну від Zoom заняття може тривати більше 40 хвилин без перерви.
- Є можливість демонстрації матеріалів уроку на робочому столі ПК під час занять: під час зустрічі можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу інформацію на робочому столі.
- Синхронізація запланованих занять виконується автоматично на всіх пристроях, тому почати зустріч

можна на комп'ютері, а закінчити - на іншій пристрої, наприклад, телефоні.

- Запис занять зі збереженням відео на Google Диск.

- Демонстрація екрану: будь-який учасник може поділитися трансляцією свого екрану

- Сервіс дозволяє брати активну участь в відеозустрічі онлайн, а не тільки прослуховування.

Під час дистанційного навчання виникла необхідність у поєднанні різних форм і методів роботи. Використання сервісу Google Meet надає можливість організувати практичну роботу учнів та демонстрацію вчителем прийомів роботи з виготовлення певного виробу. Це досить важливо, оскільки учні можуть відчувати труднощі з розміткою деталі та монтажом виробу. Оскільки користування Google Meet дозволяє виводити на екран презентації з виготовлення виробів інтер'єрного призначення їх можна створити самому або знайти в YouTube та надіслати учням посилання, за яким вони можуть переглянути відео, якщо не мають змоги підключитися до зустрічі чи бажають повторити перегляд. За окремими темами можна використати відеоуроки з трудового навчання за посиланням pedpresa.com.ua ›

Перш ніж перейти до практичної роботи учні повинні опрацювати теоретичний матеріал. Для цього слід скористуватися електронними підручниками. Відповідно до теми вказую сторінки, які слід прочитати, за необхідності виписати терміни, визначення або основні поняття. Щоб знайти версію підручника надаю посилання для учнів, наприклад Трудове навчання (для дівчат): підручник для 5 класу pidruchnyk.com.ua › 157-tru....

Також можна застосовувати такі форми завдань для учнів з трудового навчання:

- відшукати в Інтернеті різні конструкції саморобних рамок для фото з деревини, картону та інших матеріалів;
- вибрати кращі вироби знайдені в Інтернеті, детально ознайомитись з їх конструкцією, перевагами та недоліками; скласти таблицю;
- виготовити виріб, переглянувши презентацію;
- створити графічне зображення виробу;
- виконати стилізацію малюнка для вишивки; скласти схему вишивки;
- дати відповіді на запитання, розміщені в підручнику.

Виконання завдань вчитель може перевірити через надіслані фото або відео.

Під час дистанційного навчання учні спрямовані на творчий пошук інформації, вміння самостійно набувати необхідні знання та застосування їх у вирішенні практичних завдань із використанням сучасних технологій.

Для закріплення матеріалу або тематичного оцінювання знань учнів використовують тестові завдання, що складаються з різнорівневих завдань. Такі тести можна надіслати через Viber, якщо учень не має комп'ютера або пройти за посиланням <https://naurok.com.ua/test>. Один із варіантів перевірки знань є складання технологічних карт з фото, які відображують процес виготовлення виробу. Закінчений варіант роботи учні надсилають на Viber для перевірки.

Проаналізувавши досвід роботи вчителів трудового навчання (технологій), щодо організації дистанційного трудового навчання, можна зробити висновок, що найчастіше використовувалися такі ресурси і платформи:

- *форми організації* (проведення онлайн-уроків з учнями у формі відеоконференцій: Zoom, Meet,

GoogleClass, консультації, спілкування у групах Viber, Telegram, через електронну пошту тощо);

- *платформи для навчання* (розміщення на Google Диску сайту школи теоретичних відомостей, практичних завдань, через електронну пошту, Classroom, Zoom (для проведення консультацій щодо виконання завдань), МійКлас тощо);

- *групи у соціальних мережах* (Viber, Telegram, Facebook);

- *практичні завдання* (YouTube — майстер-класи, презентації, відеоуроки);

- *оцінювання знань* (тести в Google Forms, учні надсилали відеозвіти, фото готових робіт, колажі з фото послідовності роботи з кінцевою готовою роботою, презентації готового виробу з обов'язковим описом та підсумком);

- *зворотний зв'язок* (відеозв'язок в Zoom, Skype, листування по електронній пошті, робота в Classroom тощо). За необхідності проводили індивідуальні бесіди з учнями та надавали консультації щодо виконання завдань під час карантину (телефон, Viber, Skype).

Отже, рухаємось далі, назустріч новим дистанційним можливостям організації уроків трудового навчання. Вони неодмінно сформують у нас новий досвід й нададуть інноваційні можливості організації власної професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. (затверджено Постановою МОН України В.Г.Кременем 20 грудня 2000р.)

2. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України // Інформаційне

забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.] / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – Київ : Атіка, 2005. – С. 77–140.

3. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2007. – №4 (46). – С. 38–41.

4. Ковальська К.Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/>

УДК 37.018.43(477)=111(043.2)

Білей Л. В., здобувач освіти II-Д курсу;
керівник: Іщук К. П., викладач іноземної
мови, спеціаліст першої категорії.

REALITIES AND PROSPECTS OF DISTANCE LEARNING IN UKRAINE

Distance learning, also called distance education, e-learning or online learning, has been the subject of scientific debate for decades. It is a form of education in which teachers and students are separated and various technologies are used for communication between students and teachers. The first attempts to introduce distance learning in the education system were made in the 1960s in Western Europe and the United States of America.

Distance learning has been the subject of scientific debate and research among such Ukrainian scientists as I. Batsurovska, Y. Bilyay, I. Gerasimenko, O.Gnedkova, D. Kasatkin, O. Khara, Y.Prokofiev, E. Smyrnova-Trybulska, V.Svidovska, A. Scherbyna, M. Umryk, N. Yakymenko, S.Yastremska and others [1, c.59].

The history of distance learning in Ukraine begins in 1997, when it was introduced at the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv National University of Radio Electronics and Lviv Institute of Management. Since 2013 there exists legislation on distance learning as a separate form of education. The foundation of the Ukrainian Distance Education Center, based on the National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, in 2000 marked the start of the next stage in the history of distance learning – its popularization. And in 2020, due to the COVID-19 pandemic, widespread implementation began [2, c.45].

Due to quarantine restrictions, quality education and an opportunity to study were possible only with distance learning. On March 12, 2020, according to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, studies at all educational establishments were transferred online. Although distance learning in Ukraine has been implemented for more than twenty years, the first attempts at organizing distance education were quite disorganized, especially among higher education institutions. The choice of what technologies to use was granted to teachers. The variety of platforms used led to students’ frustration and low quality of distance learning. Secondary education institutions got better support, namely regular lessons on TV channels, YouTube channel, approval of “The Regulations on the distance form of getting full secondary education”, etcetera. Among problems that educational institutions faced were lack of digital skills, poor students’ self-

discipline and organization, software issues, poor Internet connection or even its absence. Lack of live communication had its toll on quality education as well [2, c.42].

Two years passed, and it is time to use this experience in an even more difficult time for Ukrainian society. The coronavirus pandemic remains an acute problem for most of the world, yet the Russian war against Ukraine surpassed it in severity and now serves as the main reason for distance learning. In many regions of Ukraine, distance learning has become the only option to continue education.

Analysis of COVID's impact on education was mainly done by higher educational institutions. It is quite understandable, as distance learning has the potential of remaining a separate form of education. General secondary institutions tried as soon as possible to return to offline education or at least blended learning. Nevertheless, the results of that analysis allow highlighting some rather important aspects that the Ukrainian educational system faces at the moment. Information was divided between two factors that have the closest connection to the organization of the learning process. They are socio-cultural and technological aspects.

Among the strengths of socio-cultural aspect are:

- ability to combine learning and working. All participants of the learning process spend less time and finances on commuting and an increase in free time they can use for gaining practical experience;
- expansion of online social networks. They're not as close and strong as real ones, yet they are a good step toward academic mobility;
- more opportunities for educators. Educators can invite guest lecturers and be these guest lecturers in other educational institutions as well.

Weaknesses include:

- limited offline interaction that has its impact on mental health and loss of motivation;
- bad student participation;
- inability to study full scale due to volunteering or defending the country.

Opportunities in socio-cultural aspect are:

- growth in online courses and the number of degrees possible to get;
- the ability to share experiences between the educational institutions, their working staff and students;
- an alternative to extramural studies. Distance learning has the potential to become a new form of training which enables students to work and study at the same time.

Threats:

- a constant threat to health and wellbeing;
- inability to create stable learning conditions due to continuing war that leads to deterioration of mental health and learning/working motivation;
- the disadvantages of distance education diminish the value of such learning, and students decide to postpone education or start learning abroad;

Technological aspect has its strengths, weaknesses, opportunities and threats as well. Strengths are:

- constant software and hardware modernization that helps to simplify the learning process;
- a new level of interactivity and inclusiveness, even more people have a chance to get an education;
- new abilities for tracking plagiarism, overall digitalization of education;

Weaknesses:

- costly hardware and software, due to a large number of participants and constant modernization of technic it is important to keep hardware updated;

- mediocre level of digital competence is still among the major problems of distance learning;
- students' academic dishonesty.

Opportunities:

- distance learning has all that is needed for becoming a separate form of education. Digital literacy courses are a must in this case;
- cooperation with foreign institutions rises to a new, higher level. Distance learning is an excellent opportunity to perform interaction between educational institutions in a way of student mobility, joint sessions and guest lecturers;
- self-advertising through working with potential students via online platforms;

Threats include:

- lack of funding for the licensed software and constant modernization of hardware;
- need to be protected from external attacks. Educational institutions keep hold of sensitive information and there is a need to protect it;
- constant technology upgrades. To keep pace with that educational institutions should consider attracting external funding [3].

At the beginning of 2020, the educational system of Ukraine was struggling with unpredictable problems that kept arising. The situation started getting better when the Ministry of Education and Science gave its recommendations on how to handle the situation, what platforms and recourses to use, and how to organize the process of learning. Reduction of social interaction and disruption of usual relationships had their toll on mental health. Poor digital literacy skills led to a decrease in motivation and worse quality of education. Yet all of that helped to better adapt to learning in the time of war. The number of threats and weaknesses has increased. Many have no physical ability to continue their studies.

Taking into account the threats and weaknesses, opportunities and strengths mentioned previously, it was possible to give some recommendations for a more effective renewal of the educational process. Among them are:

- obvious advantages of asynchronous distance learning. A larger number of learners can be engaged;
- curriculum needs to be more flexible;
- all the participants in the educational process should be provided with psychological assistance;
- interactive elements should be used more often;
- courses on digital literacy should be available to all participants in the learning process;
- educational institutions should seek sponsors;
- interaction between educational institutions is a must;
- distance learning should become a separate form of education since educational institutions started working on that form of learning already [3].

Список використаних джерел:

1. Задорожна О. М. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ / О. М. Задорожна. // ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць. – 2020. – №24. – С. 56–67.
2. Current state and prospects of distance learning development in Ukraine / I. Mintii, T. Vakaliuk, S. Ivanova, O. Chernysh, S. Hryshchenko, S. Semerikov // CEUR Workshop Proceedings : 4th International Workshop on Augmented Reality in Education ; (Kryvyi Rih, 11 May 2021). – Kryvyi Rih, 2021. – Vol-2898. – P. 41–55.
3. Перепелиця Т. Онлайн-навчання та війна: як досвід пандемії може допомогти українській освіті? [Електронний ресурс] / Тетяна Перепелиця. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/distance-learning-en>.

Бобаль Т.І. – здобувачка освіти 2-Ф курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ- УКРАЇНІСТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На початку ХХІ століття під впливом світових тенденцій глобалізації, інтеграції, інформатизації, фундаменталізації, гуманізації відбуваються зміни у підходах до підготовки майбутніх фахівців в умовах дистанційної освіти, яку вчені визначають як специфічну форму організації освітнього процесу на основі використання засобів у взаємодії між здобувачем освіти та віртуальним викладачем, який здійснює моніторинг освітнього процесу. Для будь-якого навчання комунікація є невід'ємним складником педагогічного процесу. Від рівня комунікації залежить її ефективність, і дистанційне навчання тут не виняток. Взаємодія між здобувачами освіти та викладачами під час дистанційного навчання відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання цей процес складніший, породжений необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі [3;4].

Філолог-україніст має бути взірцевим користувачем української мови, який не має права на мовні помилки; вербальні засоби, якими послуговується філолог, стають показником його справжньої інтелектуальної лінгвістичної культури. Комунікативний компонент виявляється у свідомому спілкуванні між людьми (міжособистісний досвід), що формується й актуалізується в умовах безпосередньої людської взаємодії, тобто важливою є здатність філолога будувати власну мовленнєву поведінку відповідно до реальних ситуацій спілкування, передусім професійного [1]. Сучасний філолог-україніст має бути повноцінною професійною особистістю, яка володіє не лише системою спеціальних знань, умінь і навичок, а й здатністю діяти в конкретній життєвій ситуації, будувати комунікацію з іншими людьми, здійснювати нормативну мовленнєву діяльність. Останнє передбачає наявність умінь адекватно висловлюватись і адекватно розуміти сказане та прочитане. Тому філолог-україніст повинен мати уявлення про комунікативні наміри учасника комунікативної ситуації і способи мовного вираження його задуму, а також про закономірності вживання мовних одиниць в усному та писемному мовленні. Комунікативний компонент професіоналізму філолога-україніста полягає у свідомому засвоєнні певної сукупності знань. Це означає практичне й усвідомлене володіння всіма нормами сучасної української літературної мови, наявність знань з професійного мовлення, вміння правильно, переконливо, виражено структурувати власні висловлювання, знання правил культури професійного спілкування [3].

Є очевидним, що комунікація з використанням комп'ютерних засобів на сьогодні найпоширеніша та найзручніша для організації дистанційної освіти [3; 4]. Майбутні філологи-україністи в умовах дистанційної освіти мають володіти наступними знаннями у цій галузі:

використання телекомунікаційної мережі; зберігання та безпечна передача інформації в мережі; бази даних, бібліотечні сервіси та особливості їх застосування; планування телеконференцій, вебінарів; мережевий етикет [2]. Пошуки засобів ефективного навчання української мови зумовлюють створення й застосування ІК-технологій, які сприятимуть цілеспрямованому досягненню учнями певних знань і вмінь. Дистанційний навчальний процес – навчання здобувачів освіти у мережі інтернет: консультування, спілкування, співпраця, самостійна робота. Використання комп'ютерних систем дає можливість вивчати мову і літературу з інтересом, творчо і ефективно. Саме завдяки комп'ютеру забезпечується простий і швидкий доступ до навчальної інформації, яка сприймається значно краще, ніж традиційні технології, що викладені на папері [2].

Однією з провідних функцій для філологів-україністів в умовах дистанційного навчання залишається комунікативна, яка реалізовується завдяки синхронним технологіям навчання. Комунікативна функція мови полягає в основному призначенні мови – спілкуванні. Потребу в обміні інформацією має не лише окремо взятий член суспільства, а й цілі народи. Втрачаючи свою мову, народ асимілює. Комунікація є основною рушійною силою розвитку інформаційного суспільства в якому інформація є продуктом взаємодії соціальних груп, індивідів. Процес комунікації є невід'ємним від життя соціуму, де вона підтримує його стабільність, скеровує подальші дії. Будь-який навчальний процес будується на явищі комунікації, оскільки виховання особистості здійснюється лише в комунікативному середовищі [1, с. 44].

Спілкування – найважливіша функція мови. Вона є універсальним засобом обміну інформацією в просторі і часі. Комунікативній функції підпорядковані інші її

функції, зокрема експресивна. Полягає вона в тому, що саме завдяки мові ми виражаємо свій внутрішній світ, репрезентуємо себе з тим, з ким спілкуємося. «Заговори, щоб я тебе побачив», – стверджували античні мудреці [2]. Людина, що досконало володіє мовою, найкраще може себе показати, розкрити свій духовний світ через спілкування.

Ще однією не менш важливою складовою формування майбутніх філологів-україністів є процес самонавчання або процес отримування нових знань самостійно, який є основою й відмінною ознакою дистанційного навчання. Завдяки внутрішньому самоконтролю майбутнього філолога – запускається механізм саморозвитку, який є циклом зворотного зв'язку, який складається з внутрішнього самоконтролю, внутрішньої самокорекції й самокерування [2, с. 53-54].

Доцільно наголосити, що у розвитку комунікативного компоненту майбутніх філологів-україністів повинна бути представлена як нормативна тенденція (засвоєння соціально заданих норм та взірців), так і особистісно-творча, що передбачає реалізацію індивідуальних особливостей мовлення в процесі спілкування. Таким чином, комунікативна діяльність філолога має підпорядковуватись загальним цілям комунікації і, водночас, врахувати індивідуальні особливості мовлення філолога-україніста, що проявляються на рівні лексики, стилістики, граматики, добору мовних засобів та динаміки їх використання.

Узагальнивши все вище сказане можна виокремити, що дистанційна освіта вимагає спеціальної підготовки майбутніх філологів-україністів до здійснення комунікації. Вона використовує як інноваційні так і традиційні методи навчання для активізації навчально-

пізнавальної діяльності та має володіти низкою комунікативних умінь. На нашу думку, це уміння:

- застосовувати форми вербальної і невербальної комунікації;
- проводити віртуальну дискусію, встановлювати контакт з аудиторією в on-line режимі;
- залучати до дискусії, висловлювання власної думки та встановлення міжособистісної взаємодії;
- оптимально використовувати засоби ІКТ для здійснення комунікативної взаємодії;
- правильно обирати комунікативні стратегії і тактики;
- створювати позитивний емоційний фон між суб'єктами дистанційного навчання;
- застосовувати механізми діагностування комунікативних конфліктів, усунення бар'єрів у опосередкованому спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Яценко Г. Ю. Феномен комунікативності в системі ціннісних пріоритетів дистанційного навчання: фактори інтенсифікації: Монографія. Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 122 с.
2. Задорожна Т. П. Формування та розвиток процесу самонавчання в умовах дистанційної системи. *Наука і молодь : зб. наук. пр. Національного авіаційного університету. Сер. Гуманітарна*. Київ, 2006. Вип. 6. С. 53-54.
3. Гуревич Р. С., Домінський О. В. Комп'ютерні технології навчання як засіб дистанційної вищої освіти. Шляхи реформування заочної (дистанційної) вищої освіти : Всеукр. наук.-метод. конф., 11–13 жовт. 2000 р. Київ, 2000. С. 53–55.

4. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті. Львів, 2012. 506 с.

УДК 37.018.43 (043.2)

Брошняк Л.А.– здобувачка освіти III-Д курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У контексті реалізації освітніх реформ неодмінним є створення новітньої форми навчання, яка б відповідала запитам та потребам, що виставляються до інноваційної освіти, і гарантувала б оперативне виконання фундаментальних освітніх програм. Таким побажанням найбільше окликається дистанційне навчання, метою розвитку якого є консолідування прерогатив застосування новочасних методів дистанційного навчання, основаних на застосуванні Internet-технологій, модерного мультимедійного устаткування та традиційної національної освіти. Дистанційне навчання в сучасному розумінні сформувалося порівняно нещодавно і тому, беручи до уваги цю новизну, воно орієнтується на передовий методичний досвід, акумульований різними освітніми інституціями світового простору, на застосовування новітніх і оперативних педагогічних методів, що окликаються на запити сучасної освіти та соціуму в цілому. Тому, на сучасному етапі формування інформаційного суспільства виникає об'єктивна необхідність розвитку і

вдосконалення механізмів трансляції знань, що забезпечують можливість безперервного навчання великої кількості людей протягом усього життя відповідно до потреб особистості [1].

Нові інформаційні технології, які стали причиною інформаційної революції в другій половині XX століття, дали поштовх бурхливому розвитку методів дистанційного навчання. Як показує світовий досвід, впровадження інноваційних методів навчання в підготовці майбутніх фахівців сприяє ефективному засвоєнню поставлених завдань і досягнення цілей. Безперервний процес удосконалення знань та вмінь здобувачів освіти в сучасних умовах стрімкого прогресу технологій при збільшених вимогах до фахівця робить вкрай важливими заходи щодо поліпшення вищої освіти. Використання методів активізації діяльності майбутніх фахівців освіти створює новітні особисті підходи до навчання [3]. Традиційні методи навчання майбутніх фахівців освіти в першу чергу спрямовані на придбання і поглиблення знань шляхом передачі інформації з подальшим її втіленням в конкретних професійних діях по готовому алгоритму. Однак дана методологія навчання не сприяє розвитку самостійної пізнавальної діяльності студентів, хоча саме на цьому постулаті базується концепція дистанційного навчання як нової форми вищої освіти [1]. При дистанційному навчанні можуть використовуватися різноманітні методи надання навчальної інформації. Уже змінилося кілька поколінь використаних технологій – від традиційних друкованих видань до найсучасніших комп'ютерних технологій (радіо, телебачення, аудіо/відеотрансляції, аудіо/відеоконференції, E-Learning/online Learning, Інтернет- конференції, інтернет-трансляції) [4]. Сучасний соціально-економічний розвиток суспільства вимагає використовувати, саме, нові методи дистанційного

навчання студентів у вищих навчальних закладах, які дозволять майбутнім фахівцям бути більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Результативність дистанційного навчання вищої освіти залежить від наступних факторів: ефективної взаємодії викладача та налагодженого активного зворотного зв'язку; якості попереднього проектування процесу дистанційної освіти та способів управління ним, розроблених методичних матеріалів [2]. Сучасні комп'ютерні програми дозволяють забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної інформації, а нові технології, такі як інтерактивні електронні навчальні посібники, мультимедійний контент, мережа Інтернет, сприяють більш активному залученню студентів до процесу навчання. Інтерактивні можливості систем доставки інформації дозволяють налагодити, і навіть, стимулювати зворотний зв'язок, забезпечити діалог і постійну підтримку, які неможливі в більшості традиційних систем навчання.

Розробка і впровадження електронних посібників у навчальний процес потребує комплексного вирішення таких дидактичних проблем, як розробка теорії та методики дистанційного навчання, технологій дистанційного навчання та ін. Для ефективної навчальної роботи необхідне якісне дидактичне забезпечення – комплекс взаємопов'язаних за дидактичними завданнями освіти та виховання різних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях (у паперовому та електронному виглядах), розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології та інших наук. Електронні підручники є засобом навчання в педагогічній системі дистанційного навчання, що містить елементи, властиві будь-якій дидактичній системі. Зараз електронні підручники є додатковим засобом при організації навчального процесу в межах

традиційної освітньої системи. Однак із часом їх функції будуть спеціалізуватися в зв'язку з розвитком методів власне дистанційного навчання, що призведе до освоєння нових технологій у процесі їхнього створення [1].

Педагогічні методи і прийоми, які використовуються при дистанційному навчанні, можна класифікувати так [2]:

- метод самонавчання – навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача і студентів. Для розвитку цього методу характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж;

- метод навчання «один до одного» – метод індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом. Цей метод реалізуються в дистанційній освіті в основному за допомогою таких технологій, як телефон, звичайна та електронна пошти;

- метод навчання «один до багатьох», в основі якого лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації. Цьому методу, властиві традиційній освітній системі, одержують новий розвиток на базі сучасних інформаційних технологій;

- метод навчання «багато до багатьох», для нього характерна активна взаємодія між всіма учасниками навчального процесу. Розвиток цього методу пов'язаний з проведенням навчальних колективних дискусій і конференцій.

Відсутність спільного підходу до розробки методики дистанційного навчання можна розглядати як основну

методичну проблему у цій галузі. Невирішеність даної проблеми, яка помітно гальмує процес упровадження дистанційного навчання до практики освіти, можна пояснити як її відносною новизною, так і її складністю. Особливості психолого-педагогічних умов здійснення навчального процесу, притаманні тій чи іншій формі навчання, значною мірою визначаються тим, які реальні можливості мають студент і викладач для міжособистісного спілкування. Для дистанційного навчання такою особливістю є непрямий опосередкований характер процесу спілкування між викладачем і студентом, яке здійснюється через комп'ютерні комунікації. Дистанційне навчання надає можливість постійного і динамічного телекомунікаційного зв'язку на відстані студента і викладача та студентів поміж собою, при цьому ініціатива такого спілкування може походити від будь-якого із зазначених об'єктів навчального процесу. Дослідження становлення та розвитку дистанційного навчання в контексті сучасності дозволяє виокремити перелік переваг його методів: забезпечення доступу до освіти тих, хто не має інших можливостей для її здобуття; гнучкість освітнього процесу завдяки застосуванню онлайн-сервісів; наочність та візуалізація навчальних матеріалів для набуття практичних навиків [4].

Узагальнюючи все вище сказане, можна зробити висновки, що, у сучасній системі організації освіти застосування методів дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якісної науки. Їх використання розкриває можливості позитивного впливу на підвищення рівня якості освіти, забезпечує реалізацію потреб майбутніх фахівців в освітніх послугах, підвищує професійну мобільність та активність. Методи дистанційного навчання сприяють формуванню єдиного освітнього простору в рамках індивідуалізації навчання

при масовості вищої освіти. Подальше дослідження ефективності застосування сучасних методів дистанційного навчання є важливим напрямом майбутніх наукових розвідок, що сприятиме інформатизації та інтелектуалізації суспільства з метою забезпечення інноваційного розвитку освіти.

Список використаних джерел:

1. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27-33.
2. Єщенко А.В. Використання дистанційного навчання в системі післядипломної освіти: сучасне і майбутнє. *Проблеми безперервної медичної освіти та науки*, 2013. № 2 (10). С. 5-10.
3. Кухаренко В.М. Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. Зб. наук. Праць*, 2012. №2. 2012. С. 117-121.
4. Наливайко О. Дистанційне навчання: сутність та особливості. *Педагогічний альманах*. 2017. № 36. С. 75-81.

Бубряк К.М., здобувачка освіти III-В курсу
керівник: Карнакова Г.О.,
викладач-методист,
виклад дисципліни:
Методики музичного виховання

МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ВЕРБАЛЬНІЙ ФОРМІ

Професійна діяльність учителя розгортається на уроці у процесі якого вирішується низка освітніх завдань. Вчитель обирає програму, педагогічний інструментарій та підручники – методику, технології і вибудовує урок.

Моделювання широко застосовується в різних галузях і є загальнонауковим методом наукового дослідження. У педагогіці висвітлено різні аспекти моделювання : структурування навчального матеріалу, педагогічного процесу, його компонентів – прогнозування, планування, управління, діагностики.

Теоретичним підґрунтям моделювання уроку, є праці: Ю.Бабанського, М.Данилова, Б.Єсипова, С.Іванова, В.Онищука та інших, у музичній галузі – дослідження Е.Абдулліна, Л.Масол, О.Ніколаєвої та інших. Розгляд можливостей моделювання уроку музичного мистецтва на основі універсальної моделі, представлення такої моделі у вербальній формі – у вигляді плану, конспекту, технологічної карти (на вибір учителя) на прикладі конкретного уроку в третьому класі складає мету статті.

Моделювання (від фр. *modeler* – «ліпити», «формувати») – метод дослідження, явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю). У філософському розумінні моделювання тлумачиться переважно як

імітування реальної системи (уявне чи матеріальне) шляхом створення спеціальних аналогів, тобто моделей (І.Фролов, В.Штофф).

Вербальний — такий, що стосується мови та мовлення; словесний. У педагогіці використовуються поняття «вербальна форма навчання» та «вербалізм у навчанні». Під вербалізмом традиційно розуміється переважання у викладанні словесних догматичних форм, що веде до недооцінки наочних методів навчання.

Використання педагогічного моделювання дозволяє створити модель предмета пізнання, оцінити зв'язки та відношення між різними факторами впливу на неї та, відповідно, виявити наявні соціально-психолого-педагогічні закономірності. А.Новиков називає моделювання однією із стадій проектування педагогічної системи, де модель виступає як образ майбутньої системи. Моделі проєктованих педагогічних систем, як і самі системи, можуть бути на різних рівнях ієрархії: модель уроку, модель особистої методики педагога, авторська модель коли. Прикладами моделей можуть бути плани і програми дій, статuti організацій, кодекси законів, робочі креслення, екзаменаційні вимоги.

У мистецькій освіті Л.Масол розглядає розробку моделі уроку складовою проєктування інтегративних художньо-педагогічних технологій, що відображає важливу частину підготовчої діяльності вчителя щодо уроку мистецтва і служить його головним орієнтиром на практиці. Вчена зазначає, що проєктивна модель уроку мистецтва за спосіб викладу навчально-методичної інформації може виражатися у двох основних формах: вербальна, описова (план, план-проспект або сценарій, де висвітлюються основні етапи уроку та контуру його перебігу); та візуальна, зображувальна (графічна схема,

малюнок, знаково-символічна модель, що пояснює педагогічний задум).

На підґрунті висновків дослідників (Л. Коваль, Л. Масол), моделювання уроку музичного мистецтва нами розглядається як процес створення моделі уроку відповідно до мети і його місця в системі занять; визначення цілей, очікуваних результатів, ресурсного забезпечення; логічне впорядкування етапів, технологій, методів у їхньому взаємозв'язку; планування взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Цілепокладання – процес визначення результату, орієнтирів, «бажаного майбутнього», який виражається через визначення та формулювання мети, завдань, очікуваних результатів.

Мета (надзавдання) пронизує всі етапи уроку і веде педагога й учнів до особистісного, соціально значущого результату, є основою композиції уроку. Надзавдання уроку забезпечує особистісний розвиток учня, спонукає його до дії, до роздумів над почутим, до творчості, самостійного поглибленого вивчення матеріалу уроку.

Завдання уроку пропонуємо формулювати на основі дидактичних положень про мету уроку. Дидактична мета уроку – це запрограмований результат, що має бути досягнутий учителем та учнями наприкінці уроку, це складна (триєдина) складова генеральної мети (мети Стандарту, програми), що містить у собі пізнавальний, розвивальний та виховний аспекти.

Розвиваючі завдання пов'язані із збагаченням емоційно-почуттєвої сфери, художньо-образного мислення, уяви та інтуїції; розвитком музичних, творчих і загальних здібностей, виконавських навичок та якостей творчої особистості.

У підготовці та проведенні уроку вчителів допомагає ресурсне забезпечення: навчально-методичне,

музичний, роздатковий чи мультимедійний матеріали, а також інтернет-платформи (GOOGLE, CLASSROOM, PADLET)

Структура уроку - це його композиційна будова у взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх елементів, послідовність і кількість яких визначається навчальною метою уроку, віковими особливостями дітей, специфікою предмета та забезпечує цілеспрямованість і завершеність уроку. У дидактичній структурі уроку Н.Мойсеюк визначає наступні етапи: 1) повідомлення теми, мети, завдань уроку, мотивація учіння школярів; 2) перевірка, оцінка і корекція засвоєних раніше знань, навичок, умінь; 3) відтворення і корекція опорних знань учні; 4) сприймання та осмислення, узагальнення та систематизація учнями нових знань; 5) підсумки уроку повідомлення домашнього завдання.

У сучасній музичній освіті урок все частіше розглядається як «музично-педагогічний» витвір вчителя, його результат як педагога та музиканта. Тому з'явилася потреба визначити жанр уроку, його композицію та драматургію (Е.Абдуллін, О.Ніколаєва, Б.Рачина, С.Старобинський, Л.Масол, Т.Замятіна). Композиційну будову уроку визначають зовнішні ознаки – жанр уроку, а внутрішні взаємозв'язки - драматургія.

Урок музичного мистецтва спрямований на формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва.

Так як урок музичного мистецтва передбачає сприйняття і виконання музики, а також музичну творчість

(в доступних межах), то саме тому успіх роботи вчителя визначається тим наскільки на уроці організовано спілкування з мистецтвом: як «другої природи людини», як активної навчальної діяльності, як живим явищем у всій його цілісності, як організованої частини навколишнього життя.

Поняття «жанр уроку» стосовно уроку музичного мистецтва є вираженням в узагальненій формі змісту, композиції уроку образно-емоційної сфери і сукупності музично-педагогічних засобів. Е.Абдуллін вважає, що орієнтиром жанру уроку можуть стати характеристики основних родів мистецтва (епічний, ліричний, лірико-епічний, драматичний) адаптовані до уроку. Жанр уроку знаходить своє вираження в композиції – способі втілення теми, ідеї уроку і його жанру у вигляді змістовно-структурної цілісності. Композиційно урок музичного мистецтва можуть вибудовуватися в різних формах. Двочастинні композиції припускають розкриття теми уроку в двох контрастних ракурсах «поглядах» на одну і ту ж тему, що відображають її різні грані і водночас взаємодоповнюють один одного. Тричастинні композиції припускають розкриття теми у двох контрастних ракурсах із подальшим поверненням до початкової теми на новому рівні. Так два погляди на одну й ту ж тему, взаємодіючи, призводять до нового результату.

У художньо-педагогічній драматургії Л.Масол простежує спільність педагогіки з театром: взаємодії компонентів педагогічного «дійства» (наскрізний розвиток) для досягнення цілі уроку (надзадачі), характеристика почуттів учасників, поєднання акторської та режисерської майстерності, управління емоційними станами володіння професійною технікою, мистецтво перетворення.

Композицію уроку музичного мистецтва можна трактувати як схему або конструкцію, і драматургію уроку – процес її розгортання, вид художньо-педагогічної творчості, зорієнтований на динамічне втілення розробленої музично-педагогічної концепції стосовно до певних конкретних умов її реалізації.

Методи, прийоми навчання в педагогіці мають різні класифікації. Нами згруповано їх відповідно до етапів та завдань уроку, а вчитель може обирати доцільніші з них. За допомогою такої моделі вчитель може скласти свій урок і представити його у вигляді плану, або конспекту, або технологічної карти (на свій розсуд).

Список використаних джерел:

1. Гумінська О.О. Моделювання уроку музичного мистецтва у вербальній формі. *Мистецтво та освіта*. 2020. №4. С. 9-20.
2. Аристова Л.С. Художньо-педагогічна драматургія уроку : навч. метод. посіб. Миколаїв : Методика музичного навчання та виховання, 2021. С. 236.
3. Аристова Л.С. Творчі завдання на уроці музичного мистецтва : навч. метод. посіб. Миколаїв : Методика музичного навчання та виховання, 2021. С. 282-283.

Глиба Е. М., здобувач освіти III-IV курсу;
керівник: Король Н. В.
викладач трудового навчання, спеціаліст
вищої категорії

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наслідком бурхливого розвитку інформатизації суспільства, постійного зниження вартості послуг на використанні глобальної мережі Internet та суттєве поглиблення процесів упровадження інформаційних технологій в освітню практику стала поява дистанційного навчання як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної і орієнтованої на індивідуалізацію форми освітнього процесу.

Дистанційне навчання представляє собою нову організацію освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти. Воно призначене для широких верств населення незалежно від матеріального забезпечення, місця проживання та стану здоров'я. Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію і має такі переваги, як гнучкість, актуальність, зручність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

Гнучкість дистанційного навчання полягає у можливості викладання матеріалу курсу з урахуванням підготовки та здібностей студентів. Це досягається створенням альтернативних сайтів для одержання більш

детальної або додаткової інформації із складних тем, або низки питань-підказок. Актуальність дистанційного навчання проявляється у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі (теми), які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом.

Дистанційний метод навчання є більш зручним і значно дешевшим, ніж традиційний, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них.

При дистанційному навчанні змінюється роль і вимоги до викладачів. Лекції складають лише невелику частку учбового процесу. Основне завдання – зорієнтувати студентів на творчий пошук інформації, уміння самостійно набувати необхідні знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань з використанням сучасних технологій. Викладачі дистанційних курсів повинні мати універсальну підготовку – володіти сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, бути психологічно готовими до роботи зі студентами у новому навчально-пізнавальному середовищі. Завдяки таким засобам дистанційного навчання, як дискусійні форуми, електронні обговорення засвоєного матеріалу створюється нове навчальне середовище, в якому студенти почувають себе невід’ємною частиною колективу, що посилює мотивацію до навчання. У свою чергу, викладачі повинні володіти методами створення і підтримки такого навчального середовища, розробляти стратегії активної взаємодії між учасниками навчального процесу, підвищувати творчу активність студентів і власну кваліфікацію.

Інноваційні технології, на думку І. Дичківської, містять такі підходи до викладання:

- 1) інтерактивні методи викладання;
- 2) використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів [1].

Для того, щоб навчання було максимально ефективним, його потрібно правильно організувати за допомогою системи обов'язкових організаційних заходів. По-перше, необхідно встановити рівень базових знань з дисципліни у кожного студента (вхідний контроль), а також виявити їх індивідуальні дані – інтереси, потреби, ціннісні орієнтації. По-друге, з урахуванням мети і завдань навчальної дисципліни, а також результатів аналізу інформації про ціннісні орієнтації студентів, що була отримана на попередньому організаційному етапі, сформувати для студентів пакет навчально-методичного забезпечення в електронному вигляді. По-третє, ознайомити студентів з наявними навчально-методичними матеріалами, надати рекомендації щодо організації та методики роботи з різними складовими цього пакету, а також конкретну інформацію про доступ до інших сайтів, зміст яких буде корисним при самостійній навчально-пізнавальній роботі. Крім того, необхідно довести до відома студентів заплановані контрольні заходи, пояснити, у якій формі вони будуть проводитись, надати критерії оцінки знань.

Зауважимо, що слід диференціювати поняття «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання». Очевидно, що дистанційна освіта – це нова форма організації навчання, яка займає проміжне становище між стаціонарною і заочною формами, а дистанційне навчання – це новий метод дидактики.

Незважаючи на те, що технологічна основа навчального процесу у вищій школі, у тому числі і сучасні інформаційні технології, швидко розвиваються, до цього часу не існує єдиної системи навчального інформаційно-програмного середовища. У зв'язку з цим, у більшості випадків комп'ютерне забезпечення дисциплін розробляється автономно з орієнтацією на конкретну дисципліну та конкретний навчальний заклад. Як правило, це сукупність програмного, текстового, методичного, тестового, аудіо та відео супроводу, що практично дублює інформацію з розділів підручників та попередніх методичних розробок.

Дистанційну освіту забезпечують телевізійна, мережна та кейс технологія. Телевізійна технологія у більшій мірі має інформативний характер, однак з її допомогою процесом навчання можна одночасно охопити велику кількість населення. Мережна технологія – це використання засобів віддаленого доступу для одержання потрібної навчальної інформації, проведення контролю знань та індивідуальних консультацій з викладачами. Ця технологія значно ефективніша за традиційну тому, що вона орієнтується на індивідуалізацію навчання. Кейс технологія полягає у видачі портфеля з повним набором навчально-методичних матеріалів із кожної дисципліни. Інформація подається як у вигляді книжок, чи методичних вказівок, так і на CD-дисках, аудіо- та відеокасетах, у вигляді мультимедійних програм.

О. Пометун зауважує, що «інновація означає перетворення, новизну, трансформацію; нововведення передбачає залучення чогось справді нового. Це передбачає залучення нового в мету й зміст уроку, використання сучасних методів і форм навчання й виховання, створення колективної роботи педагога й учня, поширення нових поглядів на навчання й на весь освітній

процес у цілому. Інновації самі не народжуються, вони виникають як результат наукових пошуків, спроб, досліджень, передового педагогічного досвіду та експериментів» [2].

Як зазначає І. Хом'як, «одним із психологічних принципів розвивального навчання є формування узагальнених прийомів розумової діяльності, що поділяються на прийоми алгоритмічного типу й евристичні. Оскільки вправи алгоритмічного типу орієнтують учнів на дії за готовим зразком, сковуючи якоюсь мірою пошуковий процес мислення, необхідно поєднувати їх із прийомами евристичного типу, а саме: конкретизації, абстрагування, варіювання, аналогії, постановки аналітичних питань» [3]. Тому, добираючи прийоми, що вдало доповнять матеріали алгоритмічного характеру, варто звернути увагу на інноваційний метод інтерактивних вправ. Це метод варіативних вправ, які за завданням схожі до традиційних, та спосіб їх виконання – інший.

Дистанційне навчання з використанням комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій, як правило, проявляється у формі телеконференції, чат-заняття, веб-заняття, аудіо-, відеоконференції. *Телеконференції* – e-mail листування, що базується на списках розсилки, як альтернатива звичайному листуванню. Для такої форми навчання є характерним досягнення лише базових завдань освіти. *Чат-заняття* – навчальні заняття з використанням чат-технологій: обміном невеликими текстовими повідомленнями в реальному часі. Такі заняття проводяться водночас, щоб усі учасники мали можливість спільного доступу до чату. Чат як засіб спілкування може використовуватися як окремо, так і разом з іншими формами навчання, доповнюючи їх. *Веб-заняття* – це

збірне поняття для дистанційних уроків, які проводяться у вигляді конференцій, семінарів, ділових ігор, форумів, лабораторних та контрольних робіт, практикумів, онлайн тестувань, опитувань та інших форм навчальних занять, що реалізуються за допомогою засобів і технологій Інтернет – а саме за допомогою технологій WWW нового покоління, що забезпечують інтерактивність спілкування. Саме на таку форму навчання наразі покладаються найбільші сподівання як на дуже зручну, невибагливу до технічного оснащення, гнучку в управлінні та інтуїтивно зрозумілу у використанні особами різного віку та освіченості. Основним засобом інтерактивного спілкування учнів із викладачем та між собою під час використання веб-технологій є форуми – технологія обміну текстовими повідомленнями. На відміну від чату – більш простої форми спілкування, форуми дозволяють обмінюватися повідомленнями асинхронно, а отже, є досить тривалими в часі; форуми і повідомлення в ньому можуть мати як приватний, так і публічний характер; організовуються за конкретними темами, у яких зручно ставити питання та шукати відповіді на поставлені раніше; дають можливість коментувати чиєсь запитання чи відповідь на нього, висловлюючи при цьому, наприклад, власну думку з тієї чи іншої проблеми. Форуми є насамперед джерелом практичних знань, на відміну від звичайних веб-занять, адже форуми створюються на «історії» живого спілкування з найбільш актуальних питань, що, як правило, мають практичний характер. *Аудіо-, відеоконференції* (аудіокасти, вебкасти, вебінари) – форма навчання за допомогою найсучасніших технологій передання звуку та зображення. Дозволяють проводити практичні «зустрічі» викладачів та слухачів на великій відстані, також дають змогу зібрати значну аудиторію, але вимагають присутності слухача біля технічних засобів відтворення такого спілкування в

певний, заздалегідь заданий час. Можуть організовуватися як в односторонньому порядку, так і з використанням зворотного зв'язку, тобто бути інтерактивними.

Отже, перевагами дистанційної технології навчання є: доступність до більшого обсягу матеріалу через бібліотеки мереж; можливість роз'яснення незрозумілих тем як викладачем, так і іншими студентами (проведення відео конференцій, електронних обговорень тощо).

Застосування сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій в навчальному процесі не тільки створює умови для більш ефективної самостійної роботи студентів, сприяє індивідуалізації процесу підготовки фахівців, а і суттєво змінює форми і зміст комунікацій між викладачем і студентом. За допомогою комп'ютерних технологій, незважаючи на незмінні тенденції до зменшення аудиторних годин, прямий і зворотній зв'язок «викладач-студент» стає більш інтенсивним і активним.

Список використаних джерел:

1. Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Київ: Академвидав.
2. Пометун, О. І. & Пироженко, Л. В. (2004). *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ: А.С.К.
3. Хом'як, І. (2010). Програмоване навчання. *Вісник Львівського університету*, (50), 135-143.

Диусь І. І., здобувачка освіти І–Ф курсу;
керівник: Кушнір І. І.,
директор ВСП «ГПФК МДУ»,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
почесний педагог України

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

У 2020 році освітянська спільнота зіштовхувалася з глобальним викликом, зумовленим пандемією, спричиненою поширенням COVID-19. Ускладнення епідеміологічної ситуації в березні 2020 року, змусила заклади освіти всього світу негайно перейти до викладання та навчання в он-лайн, дистанційному та змішаному режимах, що змінило освіту в її формах та змісті. Заклади освіти були змушені в найкоротші терміни вирішувати безліч гострих питань: в яких формах проводити дистанційне навчання; які технічні засоби використовувати; як оцінювати засвоєний матеріал здобувачами освіти; як проводити іспити і яким чином здійснювати набір майбутніх здобувачів освіти на наступний навчальний рік і т. д. І від цього моменту розпочався пошук та відпрацювання найефективніших інструментів організації навчального процесу в новій реальності.

В умовах стрімкого поширення корона вірусу класичні і всім добре відомі принципи організації навчання концептуально змінюються на нові ключові підходи для забезпечення та реалізації якісного освітнього процесу, які спрямовані на його моделювання, максимально наближуючи до реальності, та водночас на досягнення

програмних результатів навчання. Тому, одним із найважливіших завдань освіти сьогодні є створення умов для навчання та інтелектуального розвитку особистості здобувачів, спрямованої на створення шляхів самостійного отримання знань, формування необхідних навичок і вмінь для роботи на навчальних дистанційних платформах. До того ж, після послаблення карантинних обмежень в умовах змішаної форми навчання стало зрозуміло, що сучасні здобувачі освіти та викладачі перейшли на новий етап розвитку, де дистанційна форма навчання відіграє величезну роль [1]. Діджиталізація освітнього процесу зумовлена потребою у широкому впровадженні інноваційних технологій, появою нових вимог до фахівців, зокрема до формування ключових компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких почали розглядати проблему дистанційного навчання, показує, що сучасні науковці, виділяючи різні напрями, в яких воно формувалося, приділили значну увагу впровадженню дистанційних технологій в освітній процес. Дистанційне навчання базується на методичних працях науковців, серед яких С. Архангельський, Ю. Бабанський, Л. Виготський, П. Гальперіна, С. Гончаренко, Г. Костюка, О. Матюшкіна, М. Махмутова, Є. Полота, Н. Тализіної. Так, В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков визначають принципи організації, побудови та реалізації дистанційного навчання. М. Беседін, К. Власенко, В. Гура розглядають аспекти змісту та організації дистанційного навчання. У працях М. Карпенко, Є. Рибалко, А. Хуторського розкриваються основні вимоги дистанційної освіти.

Дистанційне навчання в сучасному розумінні сформувалося порівняно нещодавно і тому, беручи до уваги цю новизну, воно орієнтується на передовий педагогічний і методичний досвід, акумульований різними освітніми інституціями світового простору, на

застосовування новітніх і оперативних інформаційно-педагогічних технологій, що окликаються на запити сучасної освіти та соціуму в цілому. Тому, основними принципами системи дистанційної форми навчання, яка базується переважно на самостійному отриманні знань та передбачає поєднання широкого спектру традиційних і новітніх інформаційних технологій, є: гуманістичність, пріоритетність, відповідність технологіям навчання, гнучкість, модульність, неперервність, відкритість [2, с. 4].

До переваг дистанційного режиму навчання відносимо:

- формування нового освітнього простору, самоорганізації, вміння самостійно приймати рішення;
- посилення мотивації до самоосвіти та саморозвитку тощо, здобувачі освіти зіткнулися із такими труднощами як недолік цифрових технологій та можливостей.

Звідси, можемо виділити особливість віддалених форма навчання, яка полягає в тому, що більша частина навчального процесу базується на самостійній роботі здобувача освіти із засвоєння навчального матеріалу, котрий потрібно заздалегідь підготувати і надати здобувачам. Тому, основною вимогою до сучасного здобувача під час дистанційної форми навчання є високий стартовий рівень освіти та наявність навичок самостійної роботи, що стає викликом для здобувачів, особливо на початковому етапі навчання [3, с. 33].

Умотивованість здобувачів сучасних закладів освіти є однією з основних освітніх проблем, і за умов віддаленого навчання набуває ще більшої гостроти. Класичне дистанційне навчання апріорі передбачає наявність усвідомленої мотивації у тих, хто навчається, тому що постійний контроль із боку педагогів неможливий.

Слід зазначити, що віддалена форма навчання надає багато можливості для фальсифікації робіт (адже можливе

виконання завдань іншою людиною). В умовах класичного дистанційного навчання ця проблема вирішується за умов високої мотивації учня – ті, хто вчиться дистанційно, хочуть насамперед отримати нові знання та уміння, а вже потім – певну оцінку. У традиційній школі оцінка залишається основним стимулом до навчання і тому ризик несамостійного виконання домашніх завдань і контрольних робіт значно збільшується [2, с. 10].

Труднощі, що виникають під час організації дистанційної форми навчання – це неузгодженість між плановою та фактичною тривалістю виконання завдань, що потребує внесення певних змін до програми курсу. Не зважаючи на це, постійна концентрація на екрані монітора, тривале включення у віртуальний світ, орієнтованість на технічні засоби не може не відобразитися на внутрішньому і психічному стані здобувача.

Тому, успішне функціонування в новому середовищі висуває свої вимоги, серед яких:

- уміння виділити і відфільтрувати інформацію із значного потоку інформації;
- здатність грамотно, коротко і точно формулювати запити та повідомлення;
- уміння швидко обробляти отриману інформацію та правильно розподіляти навантаження;
- вміння орієнтуватися у складній і часто заплутаній системі посилань при роботі з використанням гіпертекстового режиму, підтримуваного всіма веб-сайтами.

Підсумовуючи вище зазначене, можна сказати, що дистанційне навчання в сучасному глобалізованому швидко змінюваному світі набуває все більшої актуальності та стрімко стає однією з найефективніших форм організації навчального простору як вітчизняної, так і міжнародної освіти. Будучи до недавнього часу особливою

формою навчання з використанням нетрадиційних інформаційних технологій, сьогодні воно стає невід'ємною складовою сучасної освіти. Це обумовлено завдяки основним характеристикам, через які, поряд з традиційними формами навчання, відбувається зміна освітньої парадигми, а саме:

- формування нового, постійно діючого, систематизованого освітнього простору із застосуванням інформаційних, комп'ютерних, електронних, цифрових, телекомунікаційних технологій та мережі Інтернет;
- доступність різним соціальним групам і категоріям населення, що дозволяє розширення ринку освітніх послуг;
- свобода вибору змісту, методів освіти, методик, темпу, технологій, обсягів та тривалості навчального навантаження відповідного до індивідуальних здібностей кожного здобувача освіти;
- можливість створити реальні передумови для безперервної освіти незалежно від віку, місця перебування, рівня освіти та виду діяльності;
- можливість розширити коло суб'єктів освітнього процесу;
- вплив на формування міжкультурного усвідомлення, на процес виховання учасників освітнього процесу.

Таким чином, здійснений аналіз теоретичних засад, сучасних тенденцій, технологій навчання та практичного досвіду із застосуванням дистанційної форми освіти дозволяє зробити висновки про те, що для успішного впровадження дистанційного навчання в системі освіти, його зміст має бути структурованим і розробленим із урахуванням сучасних наукових тенденцій і підходів до навчання, відповідності віковим особливостям здобувачів освіти, а також критичного осмислення результатів його застосування у практиці навчання в Україні та світі. За цих

умов може бути створена сучасна ефективна методика формування інформаційно-комунікаційної компетентності та реально реалізовано компетентнісний та особистісно-орієнтований підходи до навчання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
2. Гнатюк О. В. Проблеми дистанційного навчання учасників освітнього процесу в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/728327/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf>
3. Дистанційне навчання в глобалізованому світі». – Київ.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 101 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/196384ea83ea51e56abcfcd365040b38a.pdf>

УДК 37.018.43:37.091.31(043.2)

Дякулич Х.Є., здобувач освіти І-Ф курсу;
керівник: Паук М.М., заступниця директора
з виховної роботи,
кандидат філологічних наук,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій на сучасному рівні створює передумови для формування

глобальної системи дистанційної освіти, яка надає небувалої динаміки розвитку суспільства. У зв'язку з розвитком інноваційних освітніх технологій, зокрема дистанційної освіти, разом з іншими факторами з'явилася та набула широкого поширення нова форма навчання – дистанційна освіта. Очевидно, що стрімкий процес інформатизації та інтернетизації різних рівнів освіти та суспільства в цілому є важливою і в технічному сенсі визначальною передумовою розвитку дистанційної освіти. В сучасному світі однією з місій системи освіти є надання кожній людині вільного та відкритого доступу до освіти протягом усього життя з урахуванням її власних інтересів, здібностей і потреб.

У наш час дистанційне навчання набуває все більшої актуальності. Уведений воєнний стан в нашій країні унеможлиблює систематичне очне навчання здобувачів освіти, тому дистанційне навчання стало майже єдиною доступною формою в системі освіти. Методика дистанційного навчання знаходиться в процесі вдосконалення, а принципи та особливості дистанційної освіти стали серйозним викликом для системи освіти в цілому.

Зазначимо, що «дистанційне навчання — це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, яка базується на використанні широкого спектру традиційних і нових інформаційних технологій, технічних засобів, які використовуються при вивченні навчального матеріалу, його самостійному організації діалогового обміну між викладачем і тими, які навчаються, коли процес навчання некритичний до їхнього розташування в просторі й часі, а також до конкретного освітнього закладу» [1, с. 156] .

Ключовими перевагами правильно організованого дистанційного навчання є:

- Кожен студент може вільно вибрати кількість часу для вивчення та засвоєння курсу навчання, а також виконувати завдання у зручний для нього час.

- Можливість займатися в будь-якому місці, де є комп'ютер/телефон чи інші пристрої;

- Вільний доступ до різноманітних джерел інформації, таких як електронні бібліотеки, мультимедійні підручники, дистанційні курси за фахом, довідкові матеріали (диктори, енциклопедії тощо);

- Використання різноманітних сучасних і доступних навчальних матеріалів на тлі яскравих графічних зображень (малюнків, таблиць) з аудіо та відеопрезентаціями;

- Можливість самоконтролю з тестуванням у реальному часі;

- Забезпечення зворотного зв'язку з викладачами – можливість швидкого реагування на виконані контрольні чи індивідуальні завдання, консультації щодо усунення недоліків у засвоєнні матеріалу.

Однак, враховуючи складність побудови системи дистанційного навчання, виникає багато, які можуть вплинути на результат освітньої діяльності. Висвітлимо основні проблеми дистанційної освіти:

- Недостатній рівень взаємодії вчителя та учня;

- Низький рівень технологій і ресурсного програмного забезпечення;

- Вчителів, які спеціалізуються на методиці навчання в умовах дистанційної освіти, є небагато;

- Складність процесу оцінювання рівня успішності і контролю;

- Відхід від традиційних форм і методів роботи.

Слід зазначити, дистанційне навчання відрізняється від традиційного процесуальними аспектами, просторово-часовою взаємодією його учасників зі змістом освіти між

ними. Виокремимо, Ч. Ведмеєр виділив в дидактичній системі дистанційного навчання чотири елементи: педагог, учень, зміст освіти, спосіб комунікації. За його уявленнями дані елементи при традиційному навчанні ніби поміщені в замкнений простір, «коробку аудиторії». При введенні фізичного простору між тими, хто навчає, і тими, що вчаться, ця «коробка» руйнується, але зберігаються елементи системи і взаємозв'язки між ними. Ч. Ведмеєр відмічає, що «існування такої системи у часі і просторі породжує особливе середовище навчання, де термін «дистанція» включає в себе більше, ніж фізичну відстань, — це соціальне і культурне середовище, в якому проходить викладання і навчання» [4, с.67].

Отже, необхідність дистанційної форми навчання визначається різними факторами, серед яких можна назвати необхідність інтерактивної взаємодії студентів і викладачів у процесі навчання, що дає студентам можливість самостійно працювати над засвоєнням матеріалу. І, звичайно, така інноваційна форма навчання дає можливість навчатися тим, хто з певних причин не може цього робити в навчальних закладах.

О. Л. Старжинська переконана, що перехід на дистанційну форму навчання вимагає відходу від традиційних освітніх технологій і використання нових підходів, при якому головною функцією вчителя є організація самоосвіти учня, контроль і оцінка його пізнавальної діяльності [2]. Використання засобів і методів дистанційного навчання має значну кількість переваг, а саме: можливість віддаленого доступу до навчальних матеріалів, використання гнучкого графіка навчання, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, економія часу тощо. Вважаємо, що забезпечення дистанційної освіти має здійснюватися систематично, шляхом поширення передового

інноваційного досвіду, усунення технічних та організаційних недоліків та безперервного навчання педагогічних кадрів. Не випадково науковець К.В. Спітковська зазначає 7 складників успішного впровадження дистанційної форми навчання: зрозумілий план дій, спільна стратегія, чіткі правила, тайм-менеджмент, професійна гнучкість, наставництво, комунікація [3].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, дистанційне навчання – новий освітній стандарт, який нещодавно з'явився в нашій країні, але вже завоював своє чільне місце в освітньому середовищі. Виклики сучасного суспільства, особливо воєнний стан в Україні, коригують систему дистанційної освіти, вона стає більш затребуваною. Зростають питання щодо організації навчання здобувачів освіти різного віку, вибору Інтернет - платформ для організації навчальної діяльності учнів, поєднання дистанційних методів навчання з традиційними.

Список використаних джерел:

1. Абакумова О. О. Дистанційна освіта: суть, основні характеристики, перспективи розвитку / О. О. Абакумова // Держава і глобальні соціальні зміни: історія, теорія, ідеологія: матеріали Міжнар. наук.практ. конф. соціол. 29 жовтня 2015 р. / Уклад.: Б. В. Новіков, Л. М. Димитрова, П.В. Кутуєв. – К.: НТУУ "КПІ", 2010. – С. 156.
2. Мальований Ю.І. Дистанційне навчання: реалії і перспективи. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2020. № 2 (1). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/72>
3. Спітковська К.В. Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи : Порадник. З досвіду

- роботи освітян міста Києва : навчально-методичний посібник / упоряд. : І.П. Воротникова, Н.В. Чайковська. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 52–57. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf> (дата звернення: 03.05.2021).
4. Турик Л. А. Педагогічні технології в теорії та практиці: навч. посібник / Турик Л. А. - М.: Фенікс, 2011.- С.67

УДК 37.018.43 (043.2)

Іванцанич Д.І., здобувачка освіти III-Ж курсу;
Керівник Ігнатюла А.А., викладач-методист,
голова предметної (циклової комісії)
викладачів філологічних дисциплін

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається, в основному, за опосередкованої взаємодії віддалених одне від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, яке базується на сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологіях.

Дистанційна форма навчання – форма організації навчального процесу в закладах освіти, яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випусниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень [1, с.8].

Дистанційне навчання організовується відповідно до робочих навчальних планів ЗНЗ, розроблених на основі

Типових навчальних планів, затверджених МОН України [1, с.10].

Для забезпечення дистанційного навчання учнів учитель може створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси на свій вибір. При цьому обов'язково надати учням рекомендації щодо використання ресурсів, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо. Щоб привчати дітей до академічної доброчесності, важливо завжди давати коректні посилання на джерела використаної інформації.

Найголовнішим критерієм вибору інструментів для організації дистанційного навчання має бути відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки певний сервіс чи ресурс уможливорює досягнення очікуваних результатів навчання в дистанційному форматі.

При цьому бажано також урахувати універсальність цих інструментів, щоб скоротити кількість різних платформ, які використовуються для навчання.

Порівнюючи кілька інструментів, варто враховувати зрозумілість інтерфейсу як для вчительства, так і для учнівства. Перевагу краще надати україномовним ресурсам або таким, що мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Водночас важливо врахувати можливі особливі потреби учнів та засади універсальної доступності програмних засобів. В умовах, коли навчання відбувається за допомогою персональних пристроїв, слід зважати на розмаїття цих пристроїв та обирати ресурси, які максимально підходять для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо) [2, с.19].

Слід розрізняти дистанційну форму навчання і такі форми, у яких лише використовують технології дистанційного навчання.

Спільною умовою як для організації дистанційної форми навчання, так і для використання технології дистанційного навчання під час здійснення індивідуальної та екстернатної форм навчання є наявність у ЗНЗ відповідного кадрового та системо-технічного забезпечення.

Головна відмінність полягає в тому, що рішення про використання технологій дистанційного навчання приймає безпосередньо педагогічна рада навчального закладу без погодження з органом управління освітою.

Технології дистанційного навчання - комплекс освітніх технологій, включно з психолого-педагогічними та інформаційно-комунікаційними, що дають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах.

Категорії учнів, на яких орієнтоване використання технологій дистанційного навчання:

- особи з особливими потребами;
- обдаровані діти та молодь, спроможні самостійно або пришвидшено опанувати навчальні програми;
- учні, які проживають у географічно віддалених і важкодоступних до ЗНЗ населених пунктах;
- особи, які бажають отримати додаткові знання паралельно з навчанням у школі;
- громадяни України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном [1, с.10].

Основні форми онлайн-комунікації:

Відеоконференція - це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час. Відеоконференція - один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і вчитель перебувають на відстані. Отже, обговорення й ухвалення рішень, дискусії, захист проєктів відбуваються в режимі реального часу. Учитель й

учні можуть бачити одне одного, учитель має можливість супроводжувати лекцію наочним матеріалом.

Форум - найпоширеніша форма спілкування вчителя й учнів у дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Модератор форуму реалізує обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру.

Чат - спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений - текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що під час вивчення іноземної мови в дистанційній формі є важливим моментом. З освітньою метою у разі необхідності можна організувати спілкування в чатах з носіями мови. Це реальна можливість мовної практики, яка проводиться в рамках запропонованої для дискусії проблеми, сумісної проектної діяльності, обміну інформацією.

Блог - це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Автор (учитель, один учень чи їх група) розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу) допис (твір, есе) і надає можливість іншим учням прочитати й прокоментувати розміщений матеріал. В учнів з'являється можливість обговорити й оцінити якість публікації, зокрема й іноземною мовою, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок.

Електронна пошта - це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді. У

системі освіти електронна пошта використовується для організації спілкування викладача й учня, а також учнів між собою.

Анкетування - для поточного контролю в ході дистанційного навчання зручно використовувати різноманітні анкети. Анкета є достатньо гнучким інструментом, оскільки питання можна ставити безліччю різних способів. У дистанційному навчанні після засвоєння кожної теми можна використовувати анкети, в яких учень може зробити самооцінку результатів навчання за такими показниками: зрозумів, можу розв'язати самостійно; зрозумів, можу розв'язати з підказкою; не зрозумів, не можу розв'язати [2, с. 21-22].

Дистанційне навчання може здійснюватися у двох режимах: синхронному (при взаємодії учасників освітнього процесу, коли всі одночасно перебувають у вебсередовищі) й асинхронному режимі (освітній процес здійснюється за ручним для вчителя та учня графіком, незалежно від часу). Відмінністю між синхронним та асинхронним режимами є миттєві повідомлення та негайний зворотний зв'язок. Асинхронний не дає можливості такого типу взаємодії [3, с.5].

Складаючи розклад занять на дистанційному навчанні потрібно врахувати такі умови

- забезпечення рівномірного навантаження на учасників освітнього процесу;
- забезпечення гнучкості графіка з навантаження та з розміщення уроків з урахуванням базових вимог.

Починати краще з найменшої кількості уроків, поступово їх кількість можна збільшувати. Важливо знайти баланс, щоб не було занадто мало або, навпаки, занадто багато. Під час організації дистанційного навчання потрібно відштовхуватися від того рівня знань, умінь і

навичок, які учні мали до початку дистанційного навчання [3, с.6]

Отже, дистанційне навчання - процес набуття знань, умінь навичок і способів пізнавальної діяльності людини, яке відбувається в спеціальному середовищі. Головний критерій вибору інструменту для організації дистанційного навчання - це відповідність поставленим методичним цілям. Технології дистанційного навчання дають можливість реалізувати процес навчання у навчальному закладі чи науковій установі за неможливості працювати офлайн. Основними формами онлайн-комунікації є відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування.

Список використаних джерел:

1. Володимир Божинський «Учитель початкової школи» 2016, №1 с.8,10
2. Іванна Коберник, Зоя Звиняцьківська Організація дистанційного навчання в школі 2020, с.19, 21-22
3. Алевтина Лотоцька Початкова школа №7 2020, с.5-6

Керестеші О.О., здобувач освіти II-Б курсу;
керівник: Мішкулинець О.О., к.псих.н.,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ – ВИМОГА ЧАСУ

Протягом останніх двох десятиріч років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим здебільшого з розвитком мережі Інтернет, що дало можливість пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу.

Під час реформування освіти у закладах вищої освіти прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання. За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною та заочною, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [4].

До складу технологій дистанційного навчання входять педагогічні та інформаційні технології. Педагогічні технології дистанційного навчання - це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі здобувачами освіти з використанням

телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи здобувачів з структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді. Інформаційні технології дистанційного навчання - це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку.

В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання. Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, таких як: О. Андрєєв, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. Та незважаючи на велику кількість наукових досліджень сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів навчання.

У зв'язку з цим доцільно зазначити, що на сьогодні не має одностайного рішення серед науковців, щодо визначення поняття «дистанційне навчання». Можна зустріти ще таке визначення як «дистанційна освіта». Та все ж таки у науковому оточенні часто вживається термін «дистанційне навчання» [1, с. 172].

Зазначимо, що дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування.

Головним завданням є те, щоб така система навчання стала якіснішою та більш повноцінною. Навчання з використанням дистанційних технологій – це виклик, який є вимогою часу. Тому поява дистанційної освіти не

випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов.

Варто акцентувати увагу на тому, що дистанційне навчання здійснюється відповідно до основних принципів. Принципи дистанційного навчання – це встановлення інтерактивного спілкування між здобувачем освіти та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі та самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій.

Науковці В. Биков, О. Гриценчук, Ю. Жук [3, с.80] визначають такі сучасні принципи дистанційного навчання:

- інтерактивність – передбачає діалог викладача та здобувача освіти;
- адаптивність – забезпечує індивідуальний графік навчання, темп;
- самостійний вибір реєстрації слухачем, терміни консультацій і виконання контрольних тестів;
- гуманістичність – полягає у спрямованості навчання та освітнього процесу в цілому до людини; у створенні максимально сприятливих умов для оволодіння змістом навчання;
- відповідність технологій до навчання – адекватність технологій навчання моделям дистанційного навчання;
- вибір змісту освіти – відповідність змісту дистанційної освіти нормативним вимогам Державного освітнього стандарту й вимогам ринку;
- гнучкість і мобільність – створення інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання, що дозволять коригувати або доповнювати освітню програму;
- неантагоністичності дистанційного навчання існуючим формам освіти – проектоване дистанційне навчання зможе

дати очікуваний результат за умови, якщо створювані та впроваджувані інформаційні технології будуть природно інтегровані в неї;

– економічність – раціональне використання фінансових та матеріальних ресурсів.

Дотримання вище зазначених принципів, адаптування їх для освіти під час впровадження дистанційного навчання в ЗВО сприятиме розвитку та покращенню ефективності навчання здобувачів освіти, а також певною мірою визначить зміст, форми організації та методи дистанційного навчання.

Також, як зазначають О. Баніт та Н. Буга, дистанційне навчання має низку переваг перед іншими формами навчання. Так, практично не виходячи з дому, можна підтримувати регулярний контакт з викладачем за допомогою телекомунікаційних технологій, у тому числі відеозв'язку, та одержувати структурований навчальний матеріал, представлений в електронному вигляді. Незначна за часом та обсягом частина навчального процесу дистанційної освіти може здійснюватися за очною формою (складання іспитів, практичні, лабораторні роботи тощо) [2, с. 5].

Високий професіоналізм, прагнення до співробітництва, самоствердження і високий рівень комунікації – це є основними ознаками дистанційного навчання.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до

мережі Інтернет-зв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та здобувачем освіти [3, с.80]. При тривалому дистанційному навчанні здобувач перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення.

Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійне відкладання цього виду діяльності. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час.

Безперечно, за умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу.

За потреби здобувач освіти може отримати консультативну допомогу викладача, спілкуючись з ним в онлайн режимі, безпосередньо використовуючи інтернет як засіб зв'язку (web-чат, IRC, ICQ, інтерактивне TV, web-телефонію, Telnet). Також, для успішного проведення дистанційного навчання успішно використовується система MOODLE [5,с. 92].

Водночас, досвід використання дистанційної форми навчання виявив іще одну особливість, а саме – велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером.

Тому, застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно урізноманітнювати її види. Найбільш поширеними є наступні види дистанційних технологій:

- чат-заняття, які проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату;

- веб-заняття, або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету;

- телеконференції, що проводяться, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти. Для навчальних телеконференцій характерно досягнення освітніх завдань.

Однак, на думку Л. Ткаченко та О. Хмельницької, важливим аспектом є те, що не всі знання можна отримати дистанційно. Так, наприклад, навчитися самостійно деяким видам творчої діяльності, при відсутності прямого контакту здобувача і викладача, практично неможливо. Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання є вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій.

Очевидно, як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію [5, с.94].

Зважаючи на викладене вище, можемо зазначити, що дистанційне навчання надає здобувачам освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам в свою чергу дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального моделювання явищ і процесів.

Список використаних джерел:

1. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. Х.: Изд-во МЭСИ, 2013. 350 с.
2. Баніт О.П., Буга Н.Ю. Роль дистанційного навчання в розвитку вищої освіти. *Сучасні освітні технології дистанційного та електронного навчання*: збірник тез доповідей на Всеукраїнському науково-методичному семінарі з елементами вебінару. Харків, 2017. С. 4–5.
3. Биков В.Ю., Гриценчук О., Жук Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: кол. монографія. Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. К.: Атіка, 2015. С. 77–140.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
5. Ткаченко Л.В., Хмельницька О.С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 75, Т. 3. С.91–96.

Левко А.В., здобувачка освіти І–Ф курсу;
керівник: Синевич І.С., доктор філософії,
викладач педагогічних дисциплін, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист

ЗМІШАНЕ ТА ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ ДОСТУПУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Становлення інформаційного суспільства є однією з характерних особливостей сучасного періоду розвитку України. Не викликає сумнівів твердження, що підґрунтям трансформації її системи освіти, зокрема вищої освіти, становить масштабність застосування інформаційних технологій та динамічних дидактичних методик. Концептуальні зрушення в засобах отримання інформації змінюють освітню практику, віртуалізують освітній процес, трансформують традиційні методи взаємодії його суб'єктів. Сьогодні спостерігається стала залежність між ефективною діяльністю педагогів і рівнем їхньої цифрової компетентності, спроможністю використовувати новітні досягнення інформатики, педагогіки, психології, управління та інших галузей наук.

Проблематику змішаної та дистанційної освіти у своїх роботах вивчали Дж. Мунен, Н. Болюбаш, А. Бурмістрова, В. Гнезділов, В. Голубєва, В. Демкин, І. Ільїна, О. Кіріленко, М. Коваль, В. Маняхіна, О. Мірзабекова, Н. Муліна, О. Мусійовська, Н. Найдєнова, Е. Новікова, Є. Смирнова-Трибульська, Н. Телешева, О. Хмель, І. Холодкова, П. Підкасистий, С. Шокалюк, Р. Шульміна, Б. Шуневич та ін.

Blended Learning – так зветься мовою оригіналу поняття «змішане навчання». Вперше, дана термінологія була створена та введена в лексикон американським

Interactive Learning Center, у 1999 році [7]. Тлумачення дієслова «blend», в кожного з розглянутих авторів, різне. Наприклад, Є. Смирнова-Трибульська називає його гібридним, Дж. Мунен – гнучким, Н. Рашевська – змішаним [4], а Б. Шуневич – комбінованим навчанням [3]. На відміну від попередньо розглянутих авторів, Н. Болюбаш вважає терміни «змішане навчання», «комбіноване навчання», «гібридне навчання» синонімами та тлумачить їх зміст таким чином: «поєднання дистанційного та електронного мережевого навчання з традиційними формами навчання: очною та заочною» [2].

Є. Полат дає таке визначення поняттю «дистанційне навчання»: взаємодія вчителя та учнів між собою на відстані, що висвітлює всі притаманні навчальному процесу компоненти (мета, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) специфічними засобами Інтернет-технологій [1].

Дистанційне навчання проходить онлайн, за допомогою Інтернет-технологій, та в більшості випадків має форму дистанційного курсу. Тобто, як і в випадку очного навчання, дистанційні заняття мають заплановану програму і структуровану систему надання інформації.

Доречно зауважити, що дистанційні курси мають трирівневу структуру:

- Навчання за допомогою ІКТ (комп'ютер, смартфон). В цьому випадку здобувач освіти самостійно вирішує поставлені задачі.

- Взаємодія з викладачем, за допомогою ІКТ.

- Співробітництво з провідними експертами досліджуваної спеціальності, за допомогою ІКТ.

Назва «змішане навчання» набула популярності після появи й публікації книги «Довідник змішаного навчання» Бонкома і Грема. Крім того, що для появи змішаного навчання потрібно поєднати традиційні та ІКТ технології,

автори книги винайшли три категорії «освітніх сумішей» [5]: створення суміші – на даному етапі у традиційну модель освіти додаються компоненти дистанційного навчання, які вирішують деякі проблеми; збільшення суміші – зміни без радикальних перетворень (наприклад, пошук додаткового матеріалу в Інтернеті, доступ до лекцій в онлайн режимі); модифікація суміші – слухачі лекцій перетворюються на тих, хто самостійно вирішує завдання у потрібний йому час. Така можливість з'являється завдяки розвитку ІКТ.

Змішане навчання об'єднує інструменти очного та дистанційного навчання у тих пропорціях, які найкраще підходять до конкретної ситуації. Традиційне навчання «лікує» недоліки дистанційних занять, і навпаки, онлайн освіта повністю виключає проблеми очного навчання.

З вище наведеного можна говорити, що важливе місце в системі дистанційного навчання належить самостійній роботі здобувачів освіти. Тому організації самостійної роботи належить приділяти особливу увагу. Так, В. Шейко пропонує базову модель організації самостійної роботи здобувачів в системі дистанційної освіти. Модель складається з п'яти етапів, кожен з яких має свою специфіку організації та змісту діяльності. Перший етап є підготовчим, другий етап – пропедевтичний, третій – теоретичний, четвертий – навчально-практичний, п'ятий – звітно-практичний. На першому етапі здійснюється підготовка до самостійної роботи, розробляється координаційний план самостійної роботи здобувачів освіти: бюджет вільного часу на самостійну роботу, щотижневий графік самостійної роботи, тематичний план самостійної роботи, рекомендації щодо роботи з літературою, комп'ютером, аудіо- та відеоносіями. На другому етапі робота спирається на навчальну програму з використанням навчального фільму, який вводить

здобувачів у вивчення курсу та основних рекомендацій щодо роботи з курсом. На третьому етапі використовуються підручники, додаткова література, оглядовий курс лекцій, дається методичний коментар до практичної діяльності з курсу. На четвертому етапі використовуються хрестоматії, практикуми, збірники вправ, відбувається самоконтроль засвоєння знань. На п'ятому етапі передбачено виконання письмових робіт: рефератів, контрольних, курсових робіт, здійснюється конспектування, анотування додаткової літератури. Отже, цю базову модель можна взяти за основу для розробки моделі організації самостійної роботи в контексті дистанційного навчання. Тому, для вирішення проблем дистанційного навчання, було створено змішану форму вивчення матеріалу. Змішані підходи до навчання виявилися одними з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу. Також можна виділити шість причин використання змішаного навчання [5]: високий педагогічний рівень; доступ до знань; соціальна взаємодія; персональна дія та мотивація; економічна ефективність; простота перегляду.

Таким чином, тенденції до зростання ролі самостійної роботи здобувачів освіти, розмиття меж між різними формами організації навчання внаслідок широкого використання засобів ІКТ привели до появи змішаного навчання – педагогічно виваженого поєднання технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання, спрямованого на інтеграцію аудиторного та позааудиторного навчання. За такого означення змішане навчання реалізує системні принципи відкритої освіти: мобільності учасників освітнього процесу, рівного доступу до освітніх систем, надання якісної освіти, формування

структури та реалізації освітніх послуг. Важливим аспектом впровадження дистанційного навчання є створення єдиного інформаційно-освітнього простору для освітнього процесу щодо підготовки здобувачів освіти. Ключовим компонентом є співпраця, оскільки включається в діяльність здобувачів переглядом усієї програми й вимагає кваліфікованого супроводу та якісного курсу.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. Технологія розробки дистанційного курсу. За ред. Бикова В.Ю. та Кухаренка В.М. Київ. Міленіум. 2008. 324 с.
2. Болюбаш Н.М. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці економістів [Електронний ресурс]. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. № 5 (13). Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em13/content/09bnmetv.htm>
3. Подберезкина А. Blended Learning: переход к смешанному обучению за 5 шагов [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zillion.net/ru/blog/375/blended-learning-pieriekhod-k-smieshannomu-obuchieniiu-za-5-shagov>
4. Рашевська Н.В. Програмні засоби мобільного навчання [Електронний ресурс]. Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. № 1 (21). Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_1/Rashevskaya.pdf
5. Patricia Mc Gee, Abby Reis. Blended Course Design: A Synthesis Of Best Practices. Journal of Asynchronous Learning Networks. 2012. Volume 16. Issue 4. p.7–22.

Лета А.В. , здобувачка освіти II-Д курсу;
керівник: Резнікова К. В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст II категорії.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОТРИМАННЯ ОСВІТИ

У сучасному світі усі галузі мають інтегруватися в інноваційний простір. Сучасність вимагає модернізації, еволюція системи освіти від класичного університету до віртуального, від лекційного викладання матеріалу до комп'ютерних освітніх програм, від книжкової бібліотеки до комп'ютерної, від багатотомних паперових енциклопедій до сучасних пошукових баз даних [4]. Сьогодні в усіх розвинених країнах світу наголос у процесі реформування систем освіти переноситься на вміння самостійно здобувати потрібну інформацію, виділяти проблеми і знаходити шляхи їх раціонального вирішення, вміти критично аналізувати набуті знання і застосовувати їх для розв'язання нових завдань. Тому сьогодні на зміну традиційним «закритим» системам навчання приходять нові «відкриті» системи, до яких належить і дистанційна освіта [1]. Нове інформаційне середовище стало підґрунтям розвитку сучасної дистанційної освіти в усіх навчальних закладах. Хоча певні елементи дистанційної освіти використовувались і раніше в інших формах навчання (в першу чергу заочногонавчання), у повному сенсі дистанційна освіта є дітищем нашого часу. Вона можлива лише з використанням найновітніших інтерактивних технологій (комп'ютерних освітніх систем у звичайному та мультимедійному варіантах, електронних бібліотек і баз

даних із віддаленим доступом, комп'ютерних мереж, супутникових телевізійних антен тощо) [4].

Зауважимо, що слід диференціювати поняття «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання». Очевидно, що дистанційна освіта – це нова форма організації навчання, яка займає проміжне становище між стаціонарною і заочною формами, а дистанційне навчання – це новий метод дидактики. На думку багатьох учених, дистанційна освіта – це організований за певними темами, дисциплінами навчальний процес, який передбачає активний обмін інформацією між учнями і викладачами, а також між самими учнями і який максимально використовує сучасні засоби нових інформаційних технологій [2]. Дистанційна освіта – це багатоаспектне явище. Тому в режимі дистанційної освіти слухачі можуть отримати підготовку в будь-яких сферах наукових знань.

Дистанційне навчання – це цілеспрямований інтерактивний, асинхронний процес взаємодії суб'єктів та об'єктів навчання між собою та із засобами навчання, при цьому процес навчання індиферентний до їх просторового місцезнаходження.

Перевагами дистанційного навчання слід визначити:

- актуальність – можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок;
- зручність – можливість навчання у зручний час, у певному місці, здобуття освіти без відриву від основної роботи, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу;
- економічна ефективність – метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них [3];

- можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів (слухачів);
- інтерактивність – активне спілкування між студентами (слухачами) групи і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу;
- більше можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів;
- відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

Різні курси можна вивчати в різних навчальних закладах світу. З огляду на це можна стверджувати, що створення дистанційної освіти – це найбільш доступний та ефективний шлях у процесі підготовки кваліфікованих кадрів [1].

Сучасне дистанційне навчання будується на використанні наступних основних елементів:

- середовища передачі інформації (пошта, телебачення, радіо, інформаційні комунікаційні мережі);
- методів, залежних від технічного середовища обміну інформацією.

У наш час перспективною є інтерактивна взаємодія викладача зі студентами за допомогою інформаційних комунікаційних мереж, з яких масово виділяється середовище інтернет-користувачів.

Введення стандартів сприяє як поглибленню вимог до складу дистанційного навчання, так і вимог до програмного забезпечення. Під час дистанційного навчання використовуються наступні основні елементи [1]:

- дистанційні курси;
- веб - сторінки й сайти;
- електронна пошта;
- форуми й блоги;
- чат і ICQ;

- теле - і відеоконференції;
- віртуальні класні кімнати;
- та інше.

Використання технологій дистанційного навчання дозволяє:

- знизити витрати на проведення навчання (не потрібно витрат на оренду приміщень, поїздок до місця навчання, як студентів, так і викладачів та інше);
- проводити навчання великої кількості людей;
- підвищити якість навчання за рахунок застосування сучасних засобів, об'ємних електронних бібліотек та інше;
- створити єдине освітнє середовище (особливо актуально для корпоративного навчання).

Використання сучасних інформаційних нано - технологій у навчанні забезпечує прототип електронної бібліотеки навчальних матеріалів, розміщених на сервері навчального закладу чи окремої кафедри чи секції дисциплін. У них розміщені електронні навчальні матеріали. Їх використання значно спрощує студентам можливість знайти і скористатися необхідними для навчання джерелами та підвищує рівень підготовки спеціалістів.

На заміну вищевказаним електронним папкам, вже почали створюватися навчальні електронно-інформаційні комплекси (НЕІК) з усіх дисциплін, що вивчаються в закладах освіти. [3]

Отже, освітнє суспільство має потребу в особистості, яка здатна до самоосвіти. Забезпечення безперервності освіти є соціальним замовленням суспільства. Дистанційна форма навчання здатна забезпечити постійний освітній ріст особистості. Дистанційне навчання, по суті, являє собою особисто-орієнтовану форму навчання. Воно надає можливість вибору викладача, можливість підбору навчального матеріалу залежно від інформаційної потреби

студентів. [2] На відміну від заочної форми засоби зв'язку в дистанційному навчанні максимально оперативні, навчальні програми й курси гнучкі й індивідуальні.

Дистанційне навчання розвивається колосальними темпами, цьому сприяє й розвиток мережі Інтернет, і зростання її інформаційних і комунікаційних можливостей. Однак, дистанційні технології, впроваджені в освітній процес, вимагають більш ретельного відпрацювання методик засвоєння знань, аналізу пріоритетів факторів, що впливають на ефективність роботи викладачів і студентів в дистанційному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Гарєєва Ф. М., Чурсанова М. В., Савченко Д. В., Дрозденко О. В. Використання технологій дистанційного навчання для організації освітнього процесу в закладі вищої освіти в період карантину COVID-19. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки, 2021. № 1(37).
2. Шаран Р. В. Розвиток дистанційної освіти у США. Педагогічна освіта: теорія і практика, 2012. Вип. 11, С. 118–122. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2012_11_23.
3. Дацюк В.Б. Перспективи дистанційної освіти та віртуальних університетів в Україні [Електронний ресурс] / В. Б. Дацюк. – Режим доступу: <http://mediacenter.uz.ua/data/daciuk.pdf>
4. Жевакіна Н. В. З історії дистанційної освіти / Н. В. Жевакіна // Вісн. Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка. – 2003. – № 17. – С. 135 – 141.

Меліка К.В. – здобувачка освіти III-А курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Глобальні процеси, які відбуваються в сучасному світі, стають каталізатором трансформації традиційної системи освіти. Діяльність більшості освітніх установ реорганізується згідно з розвитком та використанням інформаційних технологій у поширенні знань, що є одним із головних завдань покращення якості освіти у XXI столітті. В результаті відбувається формування єдиного освітнього простору та світового ринку освітніх послуг. Процес інформатизації системи освіти в Україні вимагає постійно модернізувати методичну і дидактичну основи під сучасні інформаційні технології, що сприяє створенню інноваційних методик навчання. Найбільш ефективному рішенню вищезазначених проблем сприяє дистанційне навчання, тому запропонована тема є актуальною. Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, широкого поширення дистанційної освіти. Система дистанційного навчання в Україні наразі перебуває лише на стадії становлення, але за умови використання світового досвіду, поєднання прогресивних технологій дистанційної освіти з кращими технологіями та методами класичних форм навчання, в перспективі вона може набути стрімкого розвитку. Наразі створюється науково-методична база з питань доцільності

впровадження дистанційного навчання у вищі навчальні заклади (ВНЗ) та перспективи його використання.

Дистанційне навчання (ДН) – одна з форм організації навчального процесу, коли всі або частина занять відбуваються з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій за територіальної віддаленості викладача та студента [1].

Викладання навчальних дисциплін у ВНЗ безперечно має ставити за мету підготовку фахівця, знання й уміння якого повністю відповідають умовам сучасного інформаційного суспільства. Але виникають певні труднощі, оскільки не можна цього досягти, використовуючи застарілі підходи та методи. В умовах, що склалися, головним завданням освіти в ХХІ столітті є використання нових інформаційних технологій в поширенні знань, у тому числі дистанційних методів. Отже виникає потреба навчити студента самостійно вирішувати типові й нетипові завдання, вести пошук інформації, постійно опановувати нові знання. Для реалізації цього необхідні нові підходи щодо організації навчальної діяльності та створення необхідних умов [2].

У дистанційному навчанні як і у всьому, є свої переваги і недоліки. У багатьох випадках коли студенти навчаються он-лайн то основним недоліком є відсутність технічних засобів, погана мобільна мережа або її зовсім немає, некомпетентність педагогів в питанні організації дистанційної освіти з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій, складність контролю самостійності виконання завдань, зменшення результативності навчання, відсутність живого спілкування, активності [1].

Щодо переваг можна виділити те, що дистанційна форма навчання відкриває нові можливості для студентів, тобто здобувачі освіти, які часто пропускають заняття з

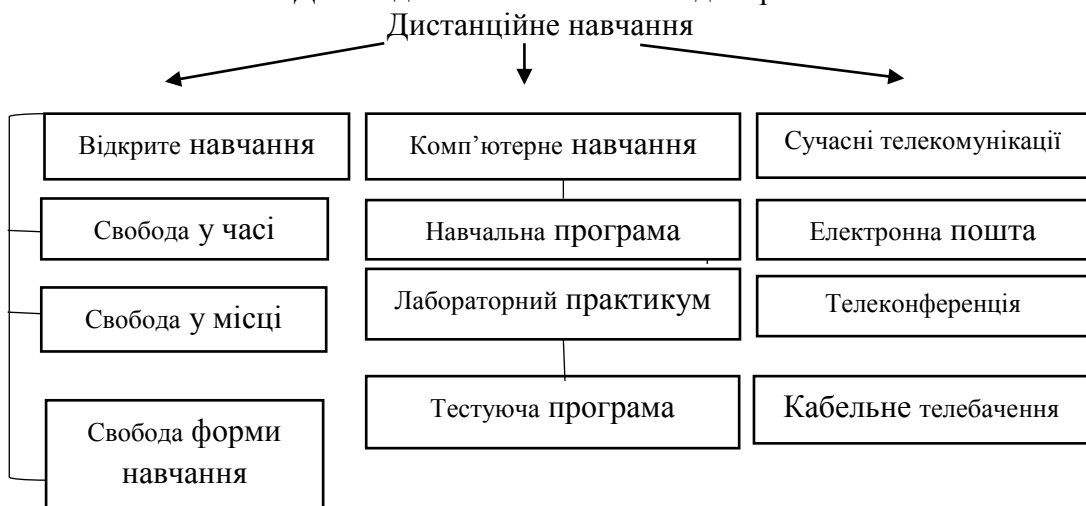
поважних причин або через стан здоров'я таким чином можуть завжди (по мірі можливостей) відвідувати заняття. Дистанційне навчання можна розглядати як етап певної еволюції, наприклад від дошки з крейдою до електронної дошки або комп'ютерних навчальних систем, від звичайної аудиторії до віртуального заняття. Головною перевагою дистанційного навчання є можливість виконувати завдання тоді, коли це зручно студенту; написав, відправив і все. Дистанційне навчання має ряд особливостей в порівнянні з традиційними формами (очною та заочною) [3]:

- безперервність навчання – можливість навчатись в будь-який момент за індивідуальним графіком;
- доступність – відкритість освітніх ресурсів для масового залучення усіх верств населення до освітнього процесу;
- економічність – надання якісного навчання з мінімальними фінансовими витратами та витратами на енергоресурси;
- індивідуалізація та диференціація навчання – створення і налаштування дистанційних курсів із врахуванням вікових та фізіологічних особливостей користувача;
- інноваційність – застосування нових інформаційно-комунікаційних засобів навчання для створення якісного освітнього середовища з метою формування та розвитку навичок не тільки з фахових галузей, але і набуття комп'ютерної грамотності;
- мобільність – можливість паралельно навчатись за іншим напрямом, а також без відриву від професійної діяльності.

Основною метою впровадження дистанційного навчання у ВНЗ є організація якісного навчально-виховного процесу «на відстані» з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних засобів та відкритим доступом до освітніх ресурсів. Саме така форма навчання

може швидко адаптуватись до вимог інформаційного суспільства та підготувати майбутнього спеціаліста. У поєднанні з традиційними формами, дистанційна освіта у вищому навчальному закладі може надати широкий спектр освітніх послуг як для абітурієнтів і студентів для набуття необхідних навичок та вмінь для майбутньої професійної діяльності, так і для викладачів з метою підвищення кваліфікації [3].

Різні автори по-різному визначають поняття дистанційного навчання, але всі вони спільні у тому, що у визначення ДН входять такі компоненти див. рис.1.

Рис.1. Компоненти дистанційного навчання

Дистанційне навчання характеризується високим професіоналізмом, прагненням до співробітництва, самоствердженням і високим рівнем комунікації з колегами. Для нього характерне різке підсилення соціально-значущих мотивів: ділового, пізнавального, співробітництва, самореалізації та розвитку, афіліації,

самоствердження і комунікативності, внаслідок використання відкритого і комп'ютерного навчання і сучасних засобів комунікації.

Також розрізняють два основні принципи дистанційної освіти класичні та специфічні для ДН [2]. До класичних входять: природо-відповідальність, науковість і доступність, наочність, свідомість і активність, системність, систематичність і послідовність та зв'язок теорії з практикою. До специфічних відносять: інтерактивність, адаптивність, гуманістичність, пріоритетність педагогічного підходу, педагогічна доцільність, вибір змісту освіти, забезпечення захисту інформації, стартовий рівень освіти, відповідність технологій навчанню, гнучкість та економність.

Дистанційне навчання – це одна з найперспективніших напрямів щодо удосконалення системи освіти. Також воно сприяє реалізації головних засад освітньої політики демократичних держав: спрямованість навчання й виховання на індивідуальний розвиток особистості, задоволення й формування її інтелектуальних потреб та інтересів відповідно до інтересів суспільства в цілому. Але як зробити так, щоб ця форма навчання мала успіх? Для успішного проведення занять у віртуальному навчальному середовищі недостатньо лише слідувати правилам. Як і в будь-якій іншій справі, тут важливий творчий підхід і практичний досвід, причому не тільки в змістовній області, але і в технологічній. І саме через специфіку ДН творчий підхід є однією з головних складових цієї технології. А дотримання принципів ДН при його впровадженні дозволить вивести сучасну вищу освіту на новий етап розвитку, який буде відповідати вимогам сучасного суспільства [3].

Якщо дивитись у історію то, протягом усього існування людство прагнуло організувати навчання на

відстані, а не тільки в певному місці за присутності викладача. Фахівці зазначають, що в основі навчання на відстані лежить принцип відокремлення студента від навчального закладу. Історично виділилось дві форми навчання на відстані. Первинною була заочна форма навчання, характерна риса якої віддалений здобувач освіти, що працює самостійно. Нині таке навчання називають асинхронним. Якісно новою формою навчання на сучасному етапі розвитку суспільства є синхронне навчання, тобто навчання у віддаленому класі взаємодії з іншими студентами та викладачем-тьютором. Це є дистанційне навчання в нашому розумінні. Нагальною стає потреба переходу від концепції фізичного переміщення студентів з країни в країну до концепції мобільних ідей, знань, що забезпечуються шляхом розподілу освітніх ресурсів [2].

Отже, метою впровадження дистанційного навчання у ВНЗ є організація якісного навчально-виховного процесу «на відстані» з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних засобів та відкритим доступом до освітніх ресурсів. Саме така форма навчання може швидко адаптуватись до вимог інформаційного суспільства та підготувати майбутнього спеціаліста. У поєднанні з традиційними формами, дистанційна освіта у ВНЗ може надати широкий спектр освітніх послуг як для абітурієнтів і студентів для набуття необхідних навичок та вмінь для майбутньої професійної діяльності, так і для викладачів з метою підвищення кваліфікації, адже одним з основних завдань сучасної освіти є підготовка фахівця, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Дистанційне навчання покликане допомогти в глобальному освітньому просторі. Воно виступає як

ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем. Цей напрямок вважається перспективним, адже в цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання та подання інформації.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Засоби дистанційного електронного навчання і педагогічні технології. *Вісник академії дистанційної освіти*, 2004. № 2. С. 2-5.
2. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
3. Осадчий В.В. Система дистанційного навчання університету. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2010. № 5. С. 7-16.

Пензяник О.В. – здобувачка освіти IV-Ж курсу;
керівник: Рязанова В.О.,
викладач зарубіжної та дитячої літератури,
спеціаліст I категорії

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – ПРОГРЕСИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ XXI СТОЛІТТЯ

Глобальні процеси, які відбуваються в сучасному світі, стають каталізатором трансформації традиційної системи освіти. Діяльність більшості освітніх установ реорганізується згідно з розвитком та використанням інформаційних технологій у поширенні знань, що є одним із головних завдань покращення якості освіти. В результаті відбувається формування єдиного освітнього простору та світового ринку освітніх послуг. Економічні, політичні й соціальні зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, широкого поширення дистанційної освіти. В умовах сьогодення, освітній процес у вищій школі має сприяти становленню професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарної та педагогічної освіти, забезпеченню їх готовності до професії та успішного функціонування в майбутній професійній діяльності. Найважливішими умовами формування конкурентоспроможної національної економіки на основі чинників інтелектуально-інноваційного розвитку є: створення найсучаснішого освітнього середовища, орієнтованого на гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти;

інтеграція до європейського освітнього простору; впровадження сучасних інноваційних підходів до навчання [2;3].

Дистанційна освіта – це організований за певними темами, дисциплінами навчальний процес, який передбачає активний обмін інформацією між здобувачами освіти і викладачами, а також між самими студентами і який максимально використовує сучасні засоби нових інформаційних технологій [2]. Дистанційній освіті притаманна особлива навчально-пізнавальна мотивація, що створюється мережею Інтернет. Дистанційна технологія навчання, що має високу ступінь мобільності, охоплення по предметних областях знань, контингенту слухачів є однією з найбільш ефективних, прогресивних і перспективних систем підготовки фахівців гуманітарної і педагогічної освіти. За дистанційною системою навчання студенти можуть отримати підготовку в будь-яких сферах наукових знань. Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію і має такі переваги, як гнучкість, актуальність, зручність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, а також відсутність географічних кордонів для здобуття освіти [4]. Актуальність дистанційного навчання проявляється у можливості упровадження новітніх педагогічних, психологічних і методологічних розробок з розбиттям матеріалу на окремі функціонально завершені модулі, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або групи загалом. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес гуманітарної та педагогічної освіти спрямований на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як: комунікативні (безпосереднє спілкування і за допомогою

засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно). Необхідно також зауважити, що використання дистанційного навчання сприятиме успішному вирішенню низки актуальних педагогічних завдань: підвищення ефективності навчальної діяльності студентів, кращої організації навчального процесу, використання можливостей дистанційних технологій при організації навчально-виховного процесу [1;2;3].

Дистанційне навчання представляє собою нову організацію освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти. Велика роль в даному аспекті надається методам активного пізнання та самоосвіти. Сьогодні досягнення в області інформаційних технологій та телекомунікацій дозволяють застосовувати технології дистанційного навчання, як різновид безперервної освіти, яке супроводжує інформаційне суспільство, бо формує всебічно розвинену особистість. Під час дистанційного навчання значно збільшується частка самостійної роботи студентів. Суть роботи викладача в даних умовах полягає не в читанні лекцій, а в створенні навчально-методичного забезпечення дисципліни в електронному вигляді та постійному його оновленні. Основними формами проведення дистанційних навчальних занять зі слухачами є: вхідне й вихідне діагностування (роботу в вайбері, ватсапі); інтерактивні лекції; навчальні тренінги; майстер-класи; ділові ігри; рольове й імітаційне моделювання; круглі столи он-лайн; розроблення й захист авторських проєктів, творчих робіт. Нині є велика кількість новітніх дистанційних технологій, починаючи від найпростіших і закінчуючи комплексними системами, наприклад

електронна пошта, спільне редагування документів засобами хмарних технологій, онлайн-тест, веб-квест, блог, глог, сайт, Classroom від Google, Moodle тощо. Детальніше розглянемо найбільш використовувані в освітньому процесі періоду вимушеної ізоляції та дистанційної освіти [1;3;4]:

– кейс-технологія – вид дистанційної технології навчання, що базується на використанні наборів (кейсів) текстових, аудіовізуальних та мультимедійних навчально-методичних матеріалів для самостійного вивчення студентами при організації регулярних консультацій з викладачами та контролю знань дистанційним або традиційним способами. Студенти активно вчать слухати один одного і точніше висловлювати свої думки. Навички, які формуються при застосуванні кейс-методу – спостереження, відбір даних, ідентифікація проблеми, розробка щодо прийняття альтернативних рішень, спілкування, мотивація. Важливим у підготовці до практичних занять є формування навичок самостійної роботи студентів, а також стимулювання творчого підходу до навчання. Таким чином, досвід підготовки фахівців у вищій школі доводить, що найголовнішою навичкою, яку здобуває фахівець гуманітарної та педагогічної освіти під час навчання, є вміння під професійним кутом зору сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, самостійно осмислювати, приймати рішення, оцінюючи його можливі наслідки, визначати оптимальні шляхи реалізації цього рішення [4];

– мережна технологія – вид дистанційної технології навчання, що базується на використанні телекомунікаційних мереж та засобів Інтернет для забезпечення студентів навчально-методичними матеріалами, інтерактивної взаємодії з учителями-

тьюторами та організації дистанційного педагогічного контролю. У діяльності сучасного педагога особливе місце посідає вміння організовувати мережні співтовариства, тобто використовувати можливості сервісу Web 2.0, Web 3.0, технологій організації навчання: e-learning (електронне навчання), m-learning (мобільне навчання), b-learning (змішане навчання), f-learning (перевернуте навчання), u-learning (все проникаюче навчання) у своїй професійній діяльності [1];

- освітній веб-квест – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Веб-квест може бути технологічно реалізований різними засобами: групою в соціальній мережі; дошкою оголошень; конференцією; на сайті. Зважаючи на доступність використання сайтів, останнім часом найбільшого поширення набула організація веб-квестів у форматі самостійного сайту, з яким працюють здобувачі освіти, виконуючи те чи інше навчальне завдання. В якості платформи для створення такого навчального сайту слугують різні конструктори сайтів: Jimdo, Zunal, сайт Google та інші [3]. Особливістю освітнього Веб-квеста є те, що частина або вся інформація для самостійної чи групової роботи учнів і студентів знаходиться на різних Веб-сайтах. Тематика Веб-квестів може бути різноманітною, проблемні завдання різняться рівнем складності, але назва тем обов'язково носить проблемний характер [4].

- ТВ-технологія – вид дистанційної технології навчання, що базується на використанні систем телебачення для доставки студентам навчально-методичних матеріалів та організації регулярних консультацій у вчителів та контролю знань дистанційним або традиційним способами [1].

Перевагами застосування дистанційних технологій навчання є те, що така форма навчання надає можливість підвищення якості освітніх послуг шляхом залучення до підготовки та проведення дистанційного навчання, створення навчальних web-ресурсів висококваліфікованих викладачів, фахівців-практиків з різних галузей. Можна стверджувати, що студенти дистанційної форми навчання отримують повні електронні конспекти лекцій за програмою денної форми навчання. Дистанційне інтернет-навчання сприятливо позначається і на особовому розвитку, підвищуючи рівень самоорганізації і відповідальності, удосконалюючи рівень комп'ютерної грамотності [2].

Упровадження дистанційних технологій навчання у освітній процес спрямоване на глибоке розуміння навчального матеріалу та формування комунікативних (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі Інтернет), інформаційних (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвітніх (уміння навчатись самостійно) компетентностей [1]. Дистанційне навчання сприяє формуванню таких особистісних якостей як активність, самостійність, креативність, творчість, відповідальність, цілеспрямованість тощо. Тому здобувач освіти має вчитися працювати у команді дистанційно, оволодіти гнучкими навичками, підвищити власну інформаційно-цифрову компетентність, вміти виокремити та опрацювати необхідний зміст навчальної дисципліни, мотивуватися до здійснення освітньої діяльності [3].

Таким чином, сучасна дистанційна освіта відіграє велику роль у забезпеченні якості підготовки фахівців гуманітарної та педагогічної освіти. Впровадження сучасних, прогресивних дистанційних технологій в освітній процес дозволить в межах вищих навчальних

закладів забезпечити можливість кожному студенту практично реалізувати власну індивідуальну стратегію навчання, орієнтовану на втілення концепції безперервної освіти впродовж життя. Використання вищезазначених технологій в освітньому процесі ЗВО є ефективним засобом підвищення якості навчання студентів, забезпечує сучасний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарної та педагогічної освіти під час дистанційної освіти. Тому технології дистанційної освіти, як технології майбутнього, слід приділяти достатню увагу як з теоретичного, так і з практичного боку, при її вивченні майбутніми фахівцями гуманітарної та педагогічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гуртовенко Н. В. Умови формування готовності до професійної діяльності педагогів у процесі вузівської підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, 2013. Вип. 40 (1). С. 90-95.
2. Демида Б. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Комп'ютерні науки та інформаційні технології*, 2011. № 694. С. 98–107.
3. Думанський Н. О. Класи сучасних технологій дистанційної освіти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі*, 2008. №610. С. 119–125.
4. Лебедь О. О., Мислінчук В. О., Левчун І. М. Застосування кейс-методу в науково-дослідній роботі студентів. *Наукові записки*. Київ, 2015, Вип.7 (2). С. 59-65.

Сливка Б.О. – здобувачка освіти 2-Ф курсу;
керівник: Старова Ю.В.,
кандидат психологічних наук;
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО ЦИКЛУ

Розвиток дистанційної освіти бере свій початок наприкінці XIX століття, тоді вперше з'явилося «кореспондентське» навчання. Здобувач освіти міг надсилати вчителю свої письмові роботи, отримувати поштою коментарі викладача і список необхідної літератури. Ці зміни відбулися завдяки появі регулярного поштового зв'язку. На сьогоднішній день формою дистанційного навчання користуються всі країни світу, і кожна з них вносить свої, характерні для них, зміни, не винятком є і Україна.

Дистанційне навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі [2]. Зміни відбулися і у мовно-літературному циклі. Мова йде про зміни підходів до викладання, насамперед це використання гуманістичного, особистісно-орієнтованого підходів до навчання, які за мету мають формування професійних компетенцій здобувача освіти, здатного до активного самонавчання і самореалізації, суб'єкта навчальної діяльності, активного співучасника навчального процесу. Ще одним з актуальних підходів до навчання є діяльнісний підхід, сенс якого полягає в перенесенні акцентів на формування різного роду

(професійних, навчальних) умінь і навичок здобувача освіти під час навчальної діяльності [1].

Для повноцінного формування професійної компетенції здобувачів освіти мовно-літературного циклу, викладачі застосовують всі можливі технології дистанційного навчання: комп'ютерні конференції у реальному часі за допомогою програмного додатку Zoom, Meet, електронна пошта, відеозаписи, презентації, веб-квести. Дистанційна освіта – це можливість оцінити не лише власний потенціал, а й готовність змінюватися, здатність трансформуватися і бути адаптивним у сучасних умовах [3; 4].

Інформатизація процесу освіти мовно-літературного циклу та новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) за умови повного їх використання та введення до освітнього процесу, докорінно змінюють підготовку професійних компетенцій здобувачів освіти. У процесі дистанційного навчання використовуються дистанційні курси – інформаційні продукти, які є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінам [2]. Це передбачає створення та підтримку «життєдіяльності» загального освітнього простору мовно-літературного циклу, який міг би охопити максимальне коло бажаючих отримати освіту та об'єднати не лише здобувачів освіти та викладачів різних країн, стимулюючи корисний процес обміну досвідом, та сприяв би циркуляції знань. Але важливий нюанс полягає в тому, що на відміну від зарубіжних країн, де дистанційна освіта стоїть поряд із класичною формою здобуття освіти, в нашій державі вона є не альтернативною, а лише однією з допоміжних форм. Хоча перелік її переваг, доведений дослідженнями, досить великий. Серед них можна виділити [1]:

1. Актуальність, що передбачає використання найсучасніших засобів для здобуття інформації, ІКТ та можливостей Інтернету.

2. Порівняно більші обсяги інформації, яку можна отримати в умовах дистанційного навчання у коротші строки.

3. Зручність, за якої кожен здобувач освіти мовно-літературного циклу має можливість обрати власний ритм та режим отримання знань у комфортній для нього обстановці, що сприятливо вплине на сам процес навчання.

4. Індивідуалізація, що дає змогу кожному здобувачу освіти узгодити навчання зі своїми потребами.

5. Доступність, що передбачає економію часу та коштів за рахунок використання навчальних приміщень та представлення вільного доступу до навчальних матеріалів [4].

У мовно-літературному циклі інтернет-ресурси розширили також можливості створення мовного середовища, надавши необмежений доступ до джерел оригінального мовлення. Інтернет-ресурси стали альтернативою звичайним підручникам і в навчанні мовно-літературної діяльності відіграють визначальну роль на сучасному етапі навчання.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. Для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем освіти. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме цей здобувач освіти, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет-зв'язку. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом [3]. При тривалому

дистанційному навчанні здобувач освіти мовно-літературного циклу перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну прокрастинацію цього виду діяльності.

Але подолання цих недоліків стає можливим завдяки рокам практичного застосування цієї форми не лише як допоміжної та однієї з побічних, а як можливо рівної класичній формі підготовки професійних компетенцій здобувачів освіти мовно-літературного циклу. Зважаючи на викладене вище, ми можемо спрогнозувати певні тенденції розвитку дистанційного навчання, такі як збільшення кількості масових відкритих дистанційних курсів, розробка програм дистанційного навчання, інтеграція ІКТ у навчальний процес дистанційної освіти, комбінування переваг дистанційного навчання із класичною формою освіти, моніторинг досягнень вищих навчальних закладів не лише в межах України, а і в усьому світі і подальше використання корисного досвіду.

Також у підготовці професійних компетенцій здобувачів освіти мовно-літературного циклу, розробили такі форми дистанційної роботи, які сприяють формуванню читачької грамотності. А саме [1; 3]:

- містили матеріал для виокремлення смислів із прочитаного (редагування Вікіцитат);
- стимулювали до зіставлення отриманої інформації з наявними знаннями (сторітелінг);
- були пошукового (дослідницького) характеру (редагування сторінок Вікіпедії);
- сприяли порівнянню прочитаного з власними судженнями про навколишню дійсність (інфографіка);

- уміння аргументувати позицію конкретними прикладами, робити висновки щодо нових відомостей (створення презентацій за допомогою ресурсів prezu та mind maps);

- вводили у діалог/полілог про прочитане з різними його суб'єктами (автором, твором, перекладачем, літературним персонажем, іншими читачами під час Zoom, Google Meet, Skype-конференцій тощо);

- ініціювали вибудовування власних суджень (презентація матеріалів на Padlet та ін.).

Дотримуючись таких, на перший погляд, простих і традиційних рекомендацій, формування не лише читачкої грамотності, а й інших ключових та предметних компетентностей і в дистанційному форматі дасть результати, а освітній процес буде посильний для всіх здобувачів освіти.

Отже, ґрунтуючись на сучасних інформаційних технологіях, дистанційне навчання в мовно-літературному циклі, надає широкі можливості здобувачам освіти для оперативної передачі різного роду інформації на будь які відстані, організації спільних проектів, оперативного зворотного зв'язку, доступу до різних джерел інформації, запиту інформації з будь якого питання, здійснення контролю. Таке навчання передбачає використання інтерактивних методів підготовки формування професійних компетенцій (робота в парах, у групах), переносить акцент на самостійність в роботі студентів, залучає широке використання інформаційних інтернет-ресурсів, підвищує мотивацію здобувачам освіти у вивченні мови та літератури, надає можливість вивчати мову, що в цілому сприятиме підвищенню рівня володіння здобувачам освіти мовою. Перспективи подальших нових наукових розвідок полягають у розробці різноманітних

дистанційних курсів у формуванні професійних компетенцій здобувачів освіти мовно-літературного циклу.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38-41.
3. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання : Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посібник / за ред. В. М. Кухаренка. 3-е вид. Х. : НТУ «ХП», «Торсінг», 2002. 320 с.
4. Левчук В. Г. Сучасний e-learning : основні тренди в університетській освіті. *Проблеми сучасної освіти*. Х., 2017. № 8, ч. 2. С. 65-71.

Титинець І.В. здобувач освіти III-В курсу
керівник: Хомин С.Я. викладач-методист.

ОПАНУВАННЯ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИЧНОГО КУРСУ МУЗИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні у світі набули значного досвіду реалізації систем дистанційного навчання, що використовують телекомунікаційні системи. Значне місце в них займають системи на основі комп'ютерних мереж, системи безпосереднього телевізійного мовлення, дистанційного навчання з використанням сучасних телекомунікаційних технологій. Світова пандемія та військовий стан спричинили в нашій країні багато нових викликів не тільки перед студентами, а й перед освітянами. На жаль, науково обгрунтована та чітко сформульована стратегія дистанційної освіти в Україні була відсутня, не було відповідних програм загальнодержавного та регіональних рівнів. У стислий термін викладачі були змушені зрозуміти, як перетворити очні уроки в дистанційні і запровадити новий формат навчання - з допомогою інтернет-мережі. Дистанційна освіта стала одним з соціальних механізмів, що сприяє адаптації суспільства до нових умов спричинених пандемією та війною. Сучасні реалії життя поставили всіх учасників навчального процесу в умови, коли знання вимушено здобуваються дистанційно. У теперішній час студенти мають можливість знайти будь-яку інформацію в інтернет-мережі, але через великий об'єм не знають, як нею скористатися. Невисокий рівень

комп'ютеризації суспільства та системи освіти, зокрема низьке освоєння навчальними закладами мережових інформаційних технологій, несформованість національного освітнього простору в Web-середовищі, не дають змоги в теперішній час реалізувати в повній мірі значні потенційні можливості дистанційного навчання.

Але все ж дистанційне навчання має низку вагомих переваг перед іншими формами навчання, особливо щодо подачі лекційного матеріалу. Так, наприклад на уроці музичної літератури, ще до запровадження дистанційного навчання наш викладач вже подавала нам структурований лекційний матеріал у формі електронних файлів. На мою думку, це дуже ефективно, тому що ми не витрачаємо час на написання конспектів на уроці. Проведення лекційних занять у дистанційній формі стали більш ефективними для сприйняття студентами матеріалу. Наявність електронного запису дає можливість повертатися до них неодноразово, можливість перечитувати або прослуховувати в будь-який час та в будь-якому місці. Перевагами дистанційного навчання є можливість навчатися вдома. Це, актуально, тому що студент самостійно може організувати час праці та відпочинку. Також на час карантину позитивним є дистанційне навчання в тому плані, що не відбувається скупчення людей, що є недоречним під час карантину.

Що стосується музичних предметів практичного спрямування питання результативності та ефективності дистанційного навчання дуже суперечливе. В першу чергу це стосується таких предметів, як “Основний інструмент” (фортепіано), “Постановка голосу”, “Диригування”. В умовах дистанційного навчання я можу переслати відеозапис своєї гри на інструменті, де викладач має змогу проаналізувати мої позитивні та негативні сторони, вказати на подальшу роботу виправлення наявних помилок. Наприклад, для роботи над вокальним твором

концертмейстер може переслати студенту запис фортепіанного супроводу. Є можливість переслуховувати запис та працювати самостійно над засвоєнням вокального тексту пісні.

Але виникає багато труднощів щодо опанування музичних дисциплін на дистанційному навчанні. Велике значення щодо якості проведення музичних занять має якісний онлайн-зв'язок. Чого, на жаль, немає, тому що дуже часто є об'єктивні причини, які не дозволяють вийти на зв'язок. Це відсутність подачі електромережі, відсутність інтернет-зв'язку, відсутність якісних засобів зв'язку (комп'ютер, телефон). Для студента дуже важливо, щоб він бачив правильність виконання тих чи інших практичних технічних завдань. При наявності інтернет-зв'язку дуже часто не має можливості працювати якісно у форматі відео-зв'язку. Це пояснюється тим, що швидкість передачі відеоінформації йде із запізненням і особливо це негативно відбувається на всіх практичних музичних заняттях. Візьмемо до прикладу індивідуальний урок з фортепіано. Викладач на онлайн-уроці бачить студента тільки з одного ракурсу, у багатьох студентів немає відповідно якісно настроєного музичного інструменту або окремої кімнати, в якій можна проводити заняття на належному рівні, щоб ніхто не турбував. Тому часто онлайн-урок відбувається в некомфортних умовах для студента.

При переході на дистанційне навчання в студентів немає можливості відвідувати дошкільні навчальні заклади та школу для проведення практичних занять з дітьми. Не проводяться пробні заняття, отже, це є великою проблемою, адже набуті знання гри на інструменті, співу диригування не мають своєї реалізації в практичній роботі.

Важливе значення для музиканта має спілкування з публікою, зі слухачем, але, на жаль, під час дистанційного

навчання такий вид роботи, як відкриті контрольні уроки, концертні заходи стають не можливими. Виступи на публіці допомагають студентам бути більш впевненими в собі, удосконалюють професійні музичні навички, які в майбутньому дуже потрібні вчителю музичного мистецтва.

Музика - це мистецтво, яке розвивається в часі. Мистецтво, яке за допомогою звуків передає почуття емоції засобом гри на музичному інструменті чи співу вокальних творів. Коли ми співаємо під час уже записаного супроводу, на жаль, повністю втрачається творчий аспект емоційного виконання, адже ми маємо слідувати точно за записом і не можемо передавати власну інтерпретацію музичного твору. На дистанційному навчанні, на жаль, немає творчої музичної співпраці між концертмейстером та студентом-виконавцем.

В онлайн-навчанні великою проблемою є те, що не має живого спілкування між студентом і викладачем. Сучасні засоби зв'язку можуть передати звук, картинку, але тактильний контакт, особливо на диригуванні, спеціальному інструменті - живий показ викладача відсутній. Так як процес набуття музично практичних навичок є процесом комплексів на дистанційному навчанні, викладач вокалу не може одночасно бачити роботу всіх систем звукоутворення: як працює дихання, неможлива робота над якісним звуком, яка потребує безпосередньо живого спілкування. На індивідуальному уроці з фортепіано викладач набагато краще може виправити неправильне положення руки або звучання голосу в той момент, коли була зроблена помилка, а не використовуючи відеозапис.

Отже, дистанційне навчання не замінить в повній мірі очного, але на теперішній час є необхідним для нашого суспільства через об'єктивні причини наявності карантину та військового стану. Форма дистанційного

навчання дає змогу не зупиняти навчальний процес. З більшим розвитком технологій з'являється більше можливостей, тому в умовах ситуації, що зараз складається - це єдине розумне вирішення проблеми. Технології віддаленої взаємодії учасників освітнього процесу, що застосовуються при дистанційній формі навчання, не дозволяють здобувачам освіти повноцінно в повній мірі набути необхідних компетенцій в таких напрямках: як гра на музичному інструменті, оволодіння вокально технічними навичками, оволодіння диригентськими навичками внаслідок обмеженості технічних можливостей, властиві сучасним технологіям зв'язку, серед яких - неможливість тактильного контакту і найбільш критично - затримка звукового та відеосигналу. Вказане означає, що проблеми дистанційної освіти у сфері музичного мистецтва не дозволяють говорити в позитивному ключі про її перспективність. Таким чином, застосування дистанційної освіти під час карантину та військового стану на музичних відділеннях освітніх закладів слід розглядати виключно, як вимушену форму освітнього процесу, від якої доцільно відмовитись якнайшвидше.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.М. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім "Освіта". 209 с. С. 25-26.
2. Афоніна О. С. Перспективи впровадження дистанційних курсів з музикознавства у навчальний процес Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв / О. С. Афоніна // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Вип. 4. – К. : Міленіум, 2012. – С. 85–88.

3. Васильєва Л. Досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання / Л. Васильєва // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2017. – № 7. – С. 48–58.

УДК377.8.018.43:[37.091.313:811.161.2](043.2)

Томаш І.І., здобувачка освіти II-Б курсу;
керівник: Резнікова К. В.,
викладачка української мови та літератури,
спеціаліст II категорії.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ WEB – КВЕСТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні нагально стоїть завдання пошуку нових видів і форм організації навчальної діяльності у загальноосвітній школі. Навчання має на меті розвиток самостійного критичного мислення. При цьому необхідно не забувати про діяльнісний та компетентнісний підходи при навчально-методичному забезпеченні процесу здобуття освіти школярами. Основними постулатами мають стати принципи особистісно орієнтованого підходу до організації самого уроку, не забуваючи, що права людини однакові в учнів та вчителів (Н.Чуркова) [1].

Керуючись вимогами Державного стандарту початкової, базової та повної загальної освіти, кожен учитель має спрямовувати свою діяльність на формування в учнів відповідних (предметних та міжпредметних) компетенцій у рамках визначених змістовних ліній.

Справді можна багато говорити про теоретичні засади (вони доволі повно і доступно визначені різними науковцями, і знайти їх можна через пошукову систему в мережі Інтернет), але учителів-практиків більше хвилюють саме шляхи практичного втілення наукових досліджень у навчально-виховний процес. Тому неабияке значення має тренінг здібностей самостійного й активного перетворення інформаційного середовища шляхом пошуку і практичного застосування інформаційних ресурсів, зокрема, освітніх інетрнет-ресурсів [1]. Одним із засобів організації ресурсно-орієнтованого навчання школярів є технологія веб-квесту. Одним із кроків підвищення ефективності уроків української мови та літератури є впровадження разом із традиційними методами навчання інтерактивних технологій, а саме: веб-квестів на уроках української мови та літератури .

Веб-квест – це інтернет-пошук, метою якого є навчання, тобто отримання нових знань, закріплення наявних знань, закріплення навичок користування мережею Інтернет та інших навичок за освітнім предметом. Веб-квести можуть бути короткостроковими і довгостроковими. Участь у квесті дає можливість отримати нові знання, позмагатись з однокласниками та отримати дипломи, підвищити ІТ-компетентність тощо. Тобто участь у квесті надає отримання внутрішньої та зовнішньої мотивації [2]. Для створення квесту можна використовувати різні види завдань: пошукові, дослідницькі, аналітичні, творчі.

Веб-квест містить такі основні елементи:

- вступ, у якому обов'язково вказуються терміни проведення роботи і надається вихідна ситуація або завдання;

- посилання на ресурси мережі, у яких міститься необхідний для веб-квесту матеріал: електронні адреси, тематичні форуми, книги або методичні посібники

з бібліотечних фондів;

- поетапний опис процесу виконання завдання з поясненням принципів обробки інформації, додатковими супровідними питаннями, причинно-наслідковими

схемами, таблицями, діаграмами, графіками та ін.;

- висновки, оформлення результатів виконання завдання або їх презентації, шляхи подальшої самостійної роботи із зазначеної теми і галузі практичного застосування отриманих результатів і новичок [2] .

Етапи роботи над квестом визначаються таким чином:

1. Початковий (учні знайомляться із завданням та базовою інформацією з цієї теми, розподіляються ролі в команді)

2. Ролевий (учасники одночасно виконують завдання у відповідності з ролями: пошук інформації; розробка структури звіту; створення матеріалів для звіту; доопрацювання матеріалів для звіту) .

3. Заключний (команда працює разом під керівництвом учителя, формулюються висновки, проводиться конкурс робіт та їх оцінювання. Результати робіт можуть розміщуватися в Інтернеті.

Для практичної частини можна запропонувати учням такі веб-квести :

- « Подорож країною «Лексикологія »»(для учнів 2 кл.);

- « Сходінками Морфології »(для учнів 3 кл.) ;

- «У країні Орфографії» (для учнів 2-3 кл.) ;

- « У царстві рідної мови » (для учнів 1 кл.) ;

- « Синтаксична палітра» (для учнів 4 кл.) та ін [3].

На сучасному етапі розбудови Нової української школи, однією з провідних вимог якої є необхідність підготовки учнів до самоосвіти впродовж життя, дедалі важливішого значення набуває ресурсно-орієнтоване навчання, за допомогою якого можна ефективно реалізувати й мету вивчення української мови та літератури в школі, а саме: досягнути належного рівня сформованості вміння читати й усвідомлювати прочитане, прилучатися до художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури, розширити культурнопізнавальні інтереси та сформувати ключові компетентності учнів-читачів – соціальні, мотиваційні та компетентнісні [4].

В умовах сучасного інформаційного суспільства технологія веб-квесту як цілеспрямований пошук необхідної інформації на основі опрацювання матеріалів конкретних сайтів в Інтернет-мережі, у ході якого кожен із учасників виконує поставлене завдання з метою поглиблення й інтеграції знань, є відображенням інноваційної діяльності вчителів, спрямованої на впровадження в освітній процес нових наукових ідей і методик. Важливим чинником проектування літературного веб-квесту виступає також вибір учителем форм роботи на уроці під час вивчення тієї чи іншої теми, що має передбачати не лише раціональне поєднання групової та індивідуальної форм, а й урахування визначених Б. Доджем різних видів завдань, доцільних під час проведення будь-якого веб-квесту [4]. : а) переказ (виявлення розуміння теми на основі демонстрації матеріалів із різних джерел у новому форматі: створення презентації, плаката, оповідання); б) планування та проектування (розроблення плану або проекту на основі запрограмованих умов); в) самопізнання (будь-які аспекти дослідження особистості); [4]. Перспективи подальших

досліджень проблеми полягають у проектуванні конкретних навчальних моделей застосування освітніх веб-квестів під час вивчення учнями закладів загальної середньої освіти програмового матеріалу з української літератури.

Список використаних джерел:

1. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі.[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/32834/
2. Кононець Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання // Педагогічні науки: зб. наук. праць. Полтава, 2012. Вип. 54. С. 76–80.
3. Шеверонога М. В. Освітня технологія «веб-квест» на уроках української літератури. URL:
http://krokzakrokom.ucoz.ua/_ld/0/95__-____.pdf (дата
обращення: 28.12.2018).
4. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Шахайда А.І., здобувач освіти І-Ф курсу;
керівник: Синевич І.С.,
доктор філософії, викладачка педагогіки,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Людство ХХІ ст. постало перед фактом, що знання оновлюються швидше, ніж змінюються покоління. За умов сучасного так званого інформаційного вибуху обсяг лише наукової інформації у світі подвоюється кожні 8–10 років, а загальна кількість друкованих праць перевищує 100 млн назв. Щорічно 80 тис. наукових часописів оприлюднюють 3 млн статей [1]. Відтак динамічний розвиток науково-технічного прогресу, суспільних відносин та інформаційних технологій за останні півстоліття ознаменувався тим, що інформація перетворилася в найвпливовіший чинник економічного зростання та політичної незалежності держави, підвищення рівня її інформаційної безпеки [2].

Подальший розвиток України безпосередньо залежить від якісної підготовки спеціалістів, рівня їхніх знань. Забезпечення високого інтелектуального рівня громадян може сприяти дистанційна освіта, яка відкриває перед людиною широкі можливості для отримання освітніх послуг у необмеженому географічному просторі.

Перехід на дистанційне навчання, зумовлений спочатку пандемією, потім воєнним станом, став неочікуваним та доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу – освітян, вчителів, студентів, учнів та їхніх батьків. Після тимчасової розгубленості всім довелося прийняти цей виклик та

швидко адаптуватись до нових реалій, але питання розвитку дистанційної освіти набуло неабиякої актуальності. І хоча дистанційне навчання не є заміною очного та ніколи не планувалось на довгострокову перспективу, воно може стати ефективним інструментом не тільки під час карантину, а й для змішаного навчання та навчанню безперервної освіти.

Із другої половини ХХ ст. заочні заклади вищої освіти, вечірні університетські курси й дистанційні університети відкрили доступ до вищої освіти широкому загалу студентської молоді, зокрема тим, хто з різних причин не міг регулярно відвідувати заняття.

У працях багатьох дослідників наводиться ґрунтовний аналіз поняття «дистанційна освіта». Так В. Овсянніков зазначає, що в сучасній теорії і практиці поряд з цим поняттям як синонім використовується також поняття «дистанційне навчання» [3]. Прикладом цього може бути таке визначення, зокрема дистанційна освіта – це навчання на відстані. Навчання реалізується завдяки поєднанню поштового, радіо-, телевізійного, електронного зв'язків, телефону і газет за обмеженого безпосереднього контакту того, хто навчається з викладачем або за повної його відсутності.

Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної. Саме так, у праці О. Андрєєва та В. Солдаткіна дистанційне навчання розглядається як нова організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання здобувачів освіти. Дистанційне навчання є однією з форм безперервної освіти, покликаної реалізувати право людини на освіту та отримання інформації. Середовище навчання,

в цьому випадку, характеризується тим, що студенти здебільшого віддалені від викладача в просторі та у часі. Водночас, вони мають можливість у будь-який час та момент встановлювати і підтримувати діалог за допомогою засобів телекомунікації [4].

Ефективність дистанційного навчання заснована на тому, що ті, кого навчають, самі відчують необхідність подальшого навчання. Вони мають можливість роботи з навчальними матеріалами в такому обсязі й режимі, який підходить безпосередньо їм.

Застосування сучасних ефективних комунікативних технологій, які дозволяють забезпечувати постійну взаємодію між учасниками навчання, значною мірою відрізняє дистанційне навчання від заочного. В основі курсу дистанційного навчання є низка важливих педагогічних положень. У центрі процесу навчання – самостійна пізнавальна діяльність того, хто навчається. Навчання, самостійне оволодіння знаннями стало сьогодні потребою людини. Отже, необхідною є гнучка система освіти, яка дозволяє отримувати знання там і тоді, де і коли це зручно кожному індивіду. В той же час важливо не тільки отримати певну суму знань, але й навчитися самостійно здобувати нові, працювати з інформацією, оволодівати способами пізнавальної діяльності.

Слід наголосити, що самостійне оволодіння знаннями не повинно бути пасивним, навпаки, із самого початку індивід залучається до активної пізнавальної діяльності, яка передбачає практичне застосування цих знань. Організація самостійної діяльності передбачає використання найновіших педагогічних технологій, що стимулюють розкриття внутрішніх резервів кожного індивіда, який навчається.

Так, дистанційне навчання є відкритим і доступним для всіх, незалежно від того місця, де людина мешкає. Це

навчання, а не самоосвіта. Воно використовує як технологічну основу сучасні засоби нових інформаційних технологій і засоби масової комунікації – як звичні (радіо, телебачення, факс), так і нові (аудіо-, теле- і відеоконференції, комп'ютерні телекомунікації тощо) [3].

Не менш важливу роль в освітньому процесі відіграють нові засоби подання інформації. Крім мультимедійності (застосування анімації, тримірного зображення тощо), навчальний модуль може мати і звукове оформлення. Використання всіх можливостей новітніх комп'ютерних технологій дасть змогу активізувати всі канали сприйняття студентами інформації, зробити процес навчання у ВНЗ цікавим та плідним.

Тому, варто виділити позитивні аспекти дистанційної освіти: здобуття освіти особами, які за тих чи інших обставин не в змозі отримати її іншим способом; здобуття освіти без відриву від виробництва, місця проживання, а також здобуття одночасно декількох освіт у різних навчальних закладах; здобуття освіти в зручний для студента час, у зручному місці та зручному темпі навчання; формування з набору незалежних навчальних курсів (модулів) оптимального індивідуального або групового плану навчання; одночасне спілкування студентів із викладачами та між собою незалежно від місця їх перебування та часу входження в інформаційну та телекомунікаційну мережу; зменшення витрат на проведення навчання (немає витрат на оренду приміщень, на дорогу до місця навчання як у викладачів, так і студентів тощо); навчання великої кількості людей водночас; підвищення якості освіти за рахунок використання сучасних засобів, великих електронних бібліотек тощо; створення єдиного освітнього простору; використання найсучасніших досягнень

інформаційних та телекомунікаційних технологій в освітньому процесі тощо.

Таким чином, перехід до ефективного онлайн-навчання вимагає великої кількості часу та різних ресурсів (фінансових, інформаційних, людських та інших), підтримки з боку організацій та посадових осіб, зацікавлених у розвитку якісної онлайн освіти. У процесі організації дистанційного навчання необхідно враховувати фактор добробуту різних верств суспільства, що виведе на перший план питання дискримінації різних груп населення та посилить розрив між різними верствами суспільства. Впровадження дистанційного формату навчання у ЗВО в умовах тимчасових обмежень не є таким вже недосяжним і складним завданням. Система освіти є відносно інертною та консервативною, що навряд чи відповідає концепції економіки знань та інтенсивності розвитку нових інформаційних та комунікаційних технологій. Очевидно, що жодні технологічні можливості не замінять живого людського спілкування та взаємодії, але сучасні Інтернет-сервіси та платформи надають широкі можливості для організації комунікації між викладачем та студентами, зворотного зв'язку та обміну документами, дозволяють автоматизувати процес перевірки знань та апробувати у педагогічній практиці нові методики он-лайн викладання.

Список використаних джерел:

1. Білоус В. В. Про запровадження інформаційних і комунікаційних технологій у навчальний процес з криміналістики [Текст] / В. В. Білоус // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – Вип. 118. – С. 166–175.

2. Комар Ю. М. Активізація інноваційних механізмів державного управління підготовкою студентів управлінських спеціальностей на основі інформаційних засобів впливу [Текст] / Ю. М. Комар // Універ. наук. записки. – Хмельницький університет управління та права. – 2009. – № 4 – С. 322–326.
3. Бисага Ю. М. Роль і місце дистанційного навчання серед інноваційних моделей організації навчального процесу [Текст] / Ю. М. Бисага, О. Пічкарь // Проблеми вищої юридичної освіти: тези доп. та наук. повідом. наук.-метод. конф. (м. Харків, 18-19 грудня 2001 р.) / за ред. В. В. Комарова. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2002. – С. 83–85.
4. Стефанчук Р. О. Юридична дистанційна освіта в Україні: поняття, сучасний стан і перспективи розвитку, переваги та недоліки [Текст] / Р. О. Стефанчук // Проблеми вищої юридичної освіти : тези доп. та наук. повідом. наук.-метод. конф. (м. Харків, 18-19 грудня 2001 р.) / за ред. В. В. Комарова. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2002. – С. 81–82.

НАУКОВИЙ МОЛОДІЖНИЙ АЛЬМАНАХ
ГПФК МДУ

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНИХ НАУК
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ»**

26 жовтня 2022 р.

**Збірник тез доповідей
науково-практичної конференції здобувачів освіти ВСП
«ГПФК МДУ»**

Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»
89600, Закарпатська область, м. Мукачево, вул. Я.-А.
Коменського, 59.

Е-mail оргкомітету конференції:
akademichna.nauka@gmail.com